

ŽELEZAR

TEDNIK — GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SŽ ŽELEZARNE JESENICE

JESENICE, DNE 28. APRILA 1977

ŠTEVILKA: 16.-17. LETO: XXVI

Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajstdnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glavni in odgovorni urednik Joža Varl — Naslov: Uredništvo Železarja, SŽ — Železarna Jesenice. Številki internih telefonov: urednik 483, administracija 484. Tisk: GP Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1-72

HITREJŠE URESNIČEVANJE OBLASTI DELAVSKEGA RAZREDA IN VSEH DELOVNIH LJUDI

Prvi maj — praznik dela, je glede na njegov vsebinski pomen najprimernejša prilika, da na eni strani manifestiramo velike uspehe delavskega razreda v dosedanjem razvoju uresničevanja njegovega razrednega interesa — osvoboditve človeka in dela, na drugi strani pa, da pregledamo, kako uresničujemo v praksi vse tiste najpomembnejše dokumente, ki pomenijo zgodovinske prelomnice v našem razvoju. Med take dokumente nedvomno sodi pismo predsednika Zveze komunistov Jugoslavije tov. Tita in sekretarja izvršnega biroja predsedstva ZKJ Staneta Dolanca, od katerega bo skoraj preteklo pet let.

Na pobudo komiteja občinske konference ZKS Jesenice se je naše uredništvo udeležilo sicer nekoliko okrnjenega razgovora za okroglo mizo, ker se vabilu niso odzvali vsi, o nekaterih vprašanjih in nalogah, ki izhajajo iz pisma. V razgovoru so sodelovali: Marija Vičar-Zupančič, sekretarka OK ZKS Jesenice, Franc Kobentar, predsednik OS ZSS Jesenice, Franjo Kragolnik, predsednik OK ZSMS Jesenice, Ivo Ščavničar, predsednik izvršnega sveta skupščine občine Jesenice, Andrej Zalokar, delavec iz Železarne, Ramadan Seničak, delavec v trgovskem podjetju Universal, Lidija Klinar, delav-

ka v delovni organizaciji Golica, TOZD Delikatesa, in Tončka Do-

lenc, delavka v TOZD Iskra Blejska Dobrava.

Razgovor se je nanašal predvsem na dosežene rezultate na področju stabilizacijskih prizadevanj v gospodarstvu, v prizadevanjih, da delavski razred zagospodari s celotno družbeno reprodukcijo, o idejno-politični enotnosti in akcijski spo-

(Nadaljevanje na 6. strani)

PRVI, TODA ZANESLJIVI KORAKI

V predprazničnih dneh smo obiskali pet vodij novih temeljnih organizacij in jih vprašali, kako je steklo delo in kako sodijo o pretoku informacij znotraj temeljnih organizacij in v Železarni: ali bo potrebno informacijsko mrežo izboljšati ali naj ostanejo stare oblike obveščanja.

LADO ŠKETA (TOZD PLAVŽ): »Najlepše pa je tam, kjer železo teče.«

Opazno je, da ljubi svoje delo in z bleskom v očeh pripoveduje o plav-

žih. Pravi, da bodo rabili čas, preden bo vse steklo brez zatikljev. Ne delo samo, kajti na vodilnih delovnih mestih in tudi drugje, kjer je delo zahtevnejše, so ljudje, ki so že vrsto let zaposleni pri plavžih. Predvsem bo treba opraviti z miselnostjo, da je nova temeljna organizacija nekaj posebnega in neodvisna od drugih, v resnici pa je povezanost v celoto še kako pomembna.

Njihova temeljna organizacija je v specifičnem položaju, ker so odvisni od zunanjih dobaviteljev rude in koksa. Ravno zadnje čase pa imajo, kot vemo, težave z rudo iz uvoza. Zaradi tega bo večja poraba koksa, plan bo neizpolnjen, vse pa se bo izrazilo v proizvodnji in v osebnih dohodkih. Treba bo to raztolmačiti delavcem, kar ne bo lahko, saj mnogi

nasprotju z zakonom o združenem delu. Še vedno niso razčiščeni medsebojni odnosi znotraj temeljnih

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje na 3. strani)

ČETRTRA SEJA TOVARNIŠKE KONFERENCE ZKS ŽELEZARNE

V petek, 22. aprila, je bila v prostorih Kazine četrta seja tovarniške konference ZK Železarne. Seje so se udeležili tudi sekretarka komiteja občinske konference ZKS ter člani odbora za uresničevanje ustave v Železarni.

Uvodno besedo je prispeval sekretar TK ZK Železarne Marjan Žitnik. Povedal je, da sta komiteja občinske in tovarniške konference ZKS na skupni seji ugotovila, da preobrazba tako samoupravnih, kot družbeno-ekonomskih odnosov v Železarni ni bila skladna s sklepi družbenopolitičnih organizacij in z roki, ki jih je sprejel odbor za uresničevanje ustave. Ugotovljeno je bilo tudi, da se posamezna izhodišča in opredelitve o samoupravnih sporazumih temeljnih organizacij in delovnih skupnostih kot v sporazumu o združevanju TOZD in DS v delovno organizacijo, ki je v javni razpravi, nedokončana, formalna, nekatera pa celo idejno v

Vsem delovnim ljudem in občanom čestitamo ob 1. maju — prazniku dela

in jim želimo osebnega zadovoljstva in veliko uspehov pri uresničevanju delovnih nalog

HLADNA VALJARNA V PRVEM TROMESEČJU

Lahko rečemo že takoj v začetku, da se je resna proizvodnja začela z začetkom tega leta. Vse, kar se je delalo v lanskem letu, lahko imenujemo spoznavanje z napravami in učenje, čeprav smo že takrat delali za konkretna naročila in tudi že naredili nekaj ton gotovih izdelkov.

Šele letos so se stvari začele odvijati tako, kot je bilo zamišljeno. Na žalost je pomanjkanje vložka v prvih dveh mesecih, posebno v februarju, vplivalo na slabše rezultate glede izpolnjevanja planskih obveznosti. Najhuje pri tem pa je, da so se zmanjšale tudi medfazne zaloge. Posledica tega je tudi posebno nizka izpolnitev plana v mesecu marcu, čeprav smo se v tem mesecu najbolj približali planirani oskrbljenosti z vložkom, ki je dosegla 90 % predvidene oskrbljenosti. Prva dva meseca sta bila izrazito slaba, januar 66 % februar 54 % predvidene oskrbljenosti, kar se je neposredno odražalo na približno enakem odstotku izpolnitve obveznosti. Celotni proizvodni cikel od toplo valjanja proizvodnih trakov do odpremnega skladišča traja namreč od 10 do 15 delovnih dni za navadno oglično jeklo, ki ima najenostavnejši in najhitrejši pretok.

Situacija oskrbe z vložkom je za drugo tromešje obetavnejša in zaradi tega so tudi možnosti za izpolnjevanje obveznosti mnogo večje. Že vpliv sorazmerno dobre

(Nadaljevanje na 2. strani)

PROSTORSKI PLANI OBČINE

Prostor v katerem živimo, je omejen. Nanehne spremembe in vse večje izkoriščanje prostora rušijo ravnotežje in obnavljalne sposobnosti prostora. Družbeno planiranje danes ne samo, da ne more mimo tega, da ne bi vključilo tudi prostorski del, marveč, le-ta postaja eden od osnovnih sestavnih delov družbenega usmerjanja. Zakon o družbenem planiranju, še posebej pa hiter razvoj in vseh področjih v naši občini, nas sili, da izdelamo novelacijo urbanističnega programa naše občine, oziroma prostorski plan občine Jesenice.

V lanskem letu smo v občini Jesenice sprejeli dogovor o temeljnih srednjeročnega razvoja občine in družbeni načrt razvoja občine za obdobje

Sodelavka v jeklovleku

KAKŠNE PROIZVODNE REZULTATE PRIČAKUJEMO V APRILU

Pred zaključkom redakcije prvomajske številke Železarja smo se pozanimali pri pristojni službi sektorja za ekonomiko in organizacijo, kakšne so možnosti pri uresničevanju operativnega proizvodnega programa v mesecu aprilu. Čeprav pričakujemo, da bodo nekatere temeljne organizacije še izboljšale svoje rezultate, ker nas do sklepa meseca loči še nekaj dni, so bile v ponedeljek, 25. aprila, možnosti naslednje:

Po doseženih rezultatih v 25 dneh meseca aprila bosta svoje mesečne operativne programe presegli naslednji temeljni organizaciji združenega dela:

Jeklarna, Valjarna žice in profilov v valjarni profilov, ker v valjarni žice zaradi remonta in rekonstrukcije v tem mesecu niso imeli operativnega programa, oziroma niso valjali.

Mesečne operativne programe pa bodo po dosedanjih možnostih dosegle naslednje temeljne organizacije združenega dela:

Livarna, Hladna valjarna Jesenice, Profilarna, Jeklovlek, Elektrode in Žebljarna. Vse možnosti imajo tudi v TOZD Valjarna debele pločevine, kjer menijo, da bodo operativni plan dosegli, le če ne bo nepredvidenih zastojev.

Pod mesečnim operativnim programom pa bodo po vsej verjetnosti zaostale:

TOZD Plavž, predvsem zaradi neustreznega vložka, v katerem je visok delež železove rude iz rudnika Tomašice, kar jim pri proizvodnji grodlja povzroča precejšnje težave;

TOZD Valjarna bluming-štekla, zaradi izredno visokih zastojev in sanacije druge globinske peči;

TOZD Hladna valjarna Bela, zaradi poskusne proizvodnje in pomanjkanja vložka. Vendar pa vse kaže, da se stvari normalizirajo in da bo v mesecu aprilu dosežena doslej najvišja mesečna proizvodnja, in sicer predvsem dinamno pločevine (preberite sestavek Hladna valjarna Bela v prvem tromešju);

TOZD Žičarna se je v tem mesecu srečevala predvsem s pomanjkanjem delavcev, zaradi precejšnjega odhoda sodelavcev na sluzenje vojaškega roka in s pomanjkanjem žice večjih debelin, oziroma debelejšega asortimenta;

TOZD Podbojarna ima enako kot vse mesece doslej predvsem težave z naročili.

REKONSTRUKCIJA VALJARNE ŽICE

Namen rekonstrukcije in s tem spremenjenega programa dimenzijskega ter kvalitetnega asortimenta žice in profilov je bil opisan že v 12. številki Železarja. Danes bomo opisali organizacijo in terminsko izvajanje rekonstrukcije, drugič pa še uspešnosti prve faze in obseg del po količini vgrajenega in montiranega materiala.

Celotna rekonstrukcija tako imenovane tretje žile je razdeljena v štiri grupe: A, B, C in D. S tem v zvezi je treba poleg same rekonstrukcije

ogrevne peči Custodis delovanje te peči prilagoditi na upravljanje s skupnega komandnega mesta s celotno valjarniško progo vred.

V času ustavitve obrata od 5. aprila do 5. maja je treba dokončati dela glavne, to je, prve faze na rekonstrukciji Custodis peči, na grupi A, to je, rušenje sedanje predproge profila 450 in postavitve nove predproge Jumping trio profila 600 ter grupi B, to je, postavitve novih naprav v sedanjo progo profila 320, to je, dveh novih vlečnih aparatov, krožne škarje, krožno vodilo (360 stopinj) ter vodil za povezavo med ogrodji ter vodil za obhodno linijo za vodenje valjanca mimo proge profila 320 do nove linije v grupi C in D.

1976—1980. Poleg tega smo se spoznali tudi s samoupravnimi sporazumi

(Nadaljevanje na 12. strani)

(Nadaljevanje na 8. strani)

Mineva ravno 91 let, odkar je prvega maja leta 1886 v krvi zatrt štrajk štirideset tisoč čikaških delavcev, ki so zahtevali osemurni delavnik. Prvi kongres druge internacionale, ki je bil leta 1889 v Parizu, je odločil, naj prvi maj postane dan, na katerega bo vsako leto delavski razred manifestiral svojo solidarnost v demonstracijah in zahteval uveljavitev osemurnega delovnega časa. Že leto kasneje — 1890 — je ta dan praznovan s masovnimi demonstracijami in zborovanji proletariata po vsej Evropi. Demonstracije so bile v Parizu, v katerih je sodelovalo prek 100.000 delavcev, zatem v Madžarski, Italiji, Avstriji, Čehoslovaški, Nemčiji, Španiji, Švedski, Romuniji, Belgiji, Švici in Veliki Britaniji.

Kljub zahtevam oportunistične frakcije v internacionali, da se prvi maj slavi na prvo nedeljo v maju in da naj se zahtev delavcev omejuje le na ekonomske pravice, s čimer so hoteli oslabil razredno borbo proletariata in odpraviti štrajke kot obliko boja proletariata proti kapitalističnemu izkoriščanju, in kljub kompromisu internacionala, ki je zaključila, naj bo ta dan dan počitka, se je plamen prvega maja razgorel med proletariatom vseh dežel. Prvi maj je dobival tudi vse večji vsebinski pomen v boju delavskega razreda za politične in ekonomske pravice.

V SSSR kot prvi deželi socializma so pričeli praznovati prvi maj kot državni in vseljudski praznik. Prav tako so kot državni in vseljudski praznik proglasile 1. maj vse dežele, ki so po drugi svetovni vojni stopile na pot socialističnega razvoja in v katerih je prevzel oblast delavski razred.

Prvi maj se v naši državi praznuje od leta 1890. Prve stavke in demonstracije, posvečene prazniku dela, 1. maju, so se pričele v Hrvatski in Sloveniji, leta 1893 se jima pridruži Srbija, leta 1906 Bosna in leta 1909 Makedonija. Prvomajske manifestacije so prerasle v politično borbo proletariata za svoje končne cilje — zrušenje kapitalizma in postavitve nove socialistične družbe. Leta 1911 so bile v Srbiji prvomajske proslave v 40 krajih, v katerih je sodelovalo prek 40.000 delavcev. V Bosni in Hercegovini je na prvomajskih proslavah sodelovalo okrog 10.000 delavcev, v Sloveniji so bile organizirane že v devetnajstih krajih, pridruževali pa so se jim tudi kraji v drugih predelih naše domovine.

Pod vodstvom Komunistične partije Jugoslavije delavski razred Jugoslavije po prvi svetovni vojni praznuje prvi maj, kljub terorju in krvavim represalijam kapitalističnega režima. Na ta dan so delavci masovno zapuščali delo, organizirali demonstracije in zborovanja proti razrednemu izkoriščanju in nasilju. Kljub masovnemu preganjanju in terorju je na poziv neodvisne delavske partije Jugoslavije 1. maj leta 1919 slavilo z ustavitvijo dela, demonstracijami in zborovanji okrog 200.000 delavcev v Jugoslaviji.

Po ustanovitvi Socialistične delavske partije — komunistov, leta 1919 je prvi maj dobival vedno večji vsebinski pomen v boju delavskega razreda za svoje pravice. Od praznova-

PRVI MAJ OD CHICAGA DO DANES

nja prvega maja ne odstopajo niti v času najkrutejših represalij šestojanuarske diktature.

Prvomajske demonstracije postanejo še posebno pomembne po prihodu tovariša Tita na čelo Komunistične partije Jugoslavije leta 1937. V naslednjih letih je Komunistična partija organizirala masovne demonstracije in zborovanja po vsej državi v borbi proti vojni in podražitvam.

V narodnoosvobodilni borbi se je prvi maj praznoval v znaku vsesplošnega odpora in boja proti okupatorjem ter domačim izdajalcem. Tako se je, na primer, prvomajski proglas centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije leta 1942 glasil: »Delavci in delavke, KPJ vas poziva da boj proti okupatorju razširite, da se bo še bolj razplamtel in da bo kar najbolj smrtonosen za sovražnika. Bodite posnemalci herojev rdeče armade, bojevnikov vseh dežel, ki bijejo poslednjo in odločilno bitko za svobodo, lepšo bodočnost delavskega razreda in vseh delovnih ljudi sveta. Po poteh teh herojev pojdi tudi vi v prve boje vrste z delavsko predanostjo in disciplino ter pokažite pot širokim množicam vaših narodov za dokončno osvoboditev.«

Vsaka prvomajska proslava v narodnoosvobodilnem boju je pomenila spodbudo za še odločnejšo borbo proti sovražnikom, spodbudo za razvijanje bratstva in enotnosti naših narodov in narodnosti, za povečano disciplino, krepitev tovarištva in razvijanje zdravih medsebojnih odnosov, za pridobivanje novih borcev, za večjo širino usposabljanja borcev in njihovo kulturno-prosvetno izpopolnjevanje. Prvi maj pa so borci proslavljali tudi z mitingi, kulturnimi prireditvami, kurjenjem kresov in podobno.

Po osvoboditvi in zmagi socialistične revolucije praznujemo prvi maj kot vseljudski in državni praznik. Praznik dela pomeni pregledovanje naših dosežkov v izgradnji samoupravne socialistične družbe in spodbudo za še hitrejšo uresničevanje oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, kar naj bi imelo še poseben pomen z ozirom na skoraj devetdesetletno borbo delavskega razreda v Jugoslaviji, da se uresniči ta veliki cilj razrednega boja.

Letošnji prvi maj pa ima še posebno obeležje, ko vsi narodi in narodnosti SFR Jugoslavije praznujemo 85-letnico rojstva predsednika Tita in 40-letnico njegovega prihoda na čelo Komunistične partije Jugoslavije, kar je tesno povezano tudi z ustanovitvijo Komunistične partije Slovenije pred štiridesetimi leti. Vsi ti jubileji v bistvu pomenijo tudi zgodovinske etape v boju delavskega razreda za osvoboditev človeka in dela, za uresničitev oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi. Ravno zato morajo biti letošnji prvi maj in vsi ti jubileji nova spodbuda za še hitrejšo uresničevanje ustavnih določil, ciljev, opredeljenih na zadnjih kongresih Zveze komunistov Jugoslavije in Slovenije ter zakona o združenem delu.

Svetislav Nikolić

ČETRTA SEJA ...

(Nadaljevanje s 1. strani)

organizacij delovnih skupnostih ter med njimi. Nekatere temeljne organizacije imajo nerazčiščena sistem-ska organizacijska, dohodkovna, proizvodna, kadrovska in druga vprašanja in iščejo opravičila za več ali manj neuspešna dela in proizvod-ne ter dohodkovne rezultate, namesto da bi bilo že vse to izdelano in v tem trenutku naj bi se le posvečali odpravi pomanjkljivosti, stanju na trgu in drugim vprašanjem.

Vse preveč je mnenj, da se ne da ničesar narediti, da vse samo čaka itd. Nedvomno je ugotovljeno, da posamezne službe ne ustrezajo in več ne sledijo bistveno spremenjenim razmeram v družbi na trgu, oziroma zahtevam temeljnih organizacij, v takih pogojih za normalno delo. Vse to narekuje, da se je treba tudi v delovnih skupnostih ustrezno organizirati in opraviti prehod iz že zastarelega načina delovanja, predvsem na področju knjigovodstva, financ planiranja, kadrovske dejavnosti, kjer se bistveno menja odnosi, oziroma se v novih družbenoekonomskih pogojih zahtevajo drugačni, bolj samoupravni pristopi do reševanja teh vprašanj.

Sekretar Marjan Žitnik je v uvodni besedi tudi menil, da je za tako stanje razlog v starih temeljnih organizacijah, kjer si delavci vključno z direktorji temeljnih organizacij niso izbojevali takega položaja, kot smo ga zapisali v deklaracijah. Tov. Žitnik tudi meni, da je bilo premalo kreativnega sodelovanja, razen nekaterih posameznikov, to pa kaže na nerazumevanje in nepoznavanje novih samoupravnih in družbeno-ekonomskih odnosov.

Poudaril je, da je z uveljavitvijo zakona o združenem delu precej vprašanj bolj razumljivih in je zato nujno, da čim bolj dosledno in v konkretnih rešitvah tako za posamezno temeljno organizacijo in delovno skupnost vnašajo le-te v samoupravne sporazume. Tako razčiščujemo in opredeljujemo organiziranost, povezovanje, medsebojne odgovornosti, pravice, merila in pripombe, ki dajejo vsem delavcem enake startne osnove, na katerih se jasno odražajo boljši ali slabši delovni rezultati.

Daljši čas je sekretar TK ZKS obravnaval dohodkovne odnose in dejal, da mora to področje slediti medsebojnim odnosom, da je jasno določeno, kje, kako in na kakšnih osnovah temeljna organizacija ali delovna skupnost ustvarja prihodek,

ter v kolikšni meri je le-ta odvisen od lastnega živega dela in v kolikšni meri ter kje se nanaša na minulo delo, na skupnem prihodku poslovnega rezultata delovne organizacije itd.

Kot je povedal tov. Žitnik, so neocenjena in neizdelana merila za dosledno uresničevanje odnosov v svobodni menjavi dela. Ne moremo zahtevati, da bodo vse stvari idealno urejene, vseeno pa je treba poiskati boljše rešitve, da bi prišli do izraza ocena obsega in uspešnost dela vseh služb, glede na naloge, ki jih opravljajo, ter kako vplivajo na boljše ali slabše delo temeljnih organizacij, ali zadovoljivo opravljajo naloge in če si naloge postavljajo sami, ne glede na nujnost in potrebo tako v TO kot delovnih organizacijah, ter kako upravljajo z zaupanimi združenimi sredstvi, če so resnično najbolj racionalno trošena in podobno.

Nedorečene so tudi opredelitve do sestavljene organizacije SOZD Slovenske železarne. Bolj konkretno je treba določiti funkcije in naloge, zaradi katerih se povezujejo temeljne organizacije v delovno organizacijo in SOZD Slovenske železarne, ter s kakšnim namenom pravicami in odgovornostmi, pred-

vsem pa, kako se ta združitev odraža na dohodkovnih odnosih do delovne skupnosti Skupnih služb Slovenske železarne in na skupno ustvarjenem prihodku, namensko vloženih sredstvih itd.

Iz uvodne besede sekretarja TK ZKS je razvidno, da so naloge dovolj obsežne. Da pa bi delo v prihodnje potekalo bolj usklajeno, je bilo predlagano, naj bi imenovali štiri grupe, in sicer: grupo za organiziranost in organizacijska vprašanja, grupo za dohodkovne odnose pri svobodni menjavi dela, poleg tega pa še grupo za finančno ekonomske in knjigovodske odnose ter grupo za ljudsko obrambo in družbenosamozaščito.

Uvodni besedi Marjana Žitnika je sledila razprava, v kateri so sodelovali: Marija Zupančič-Vičar, Jože Starc, Stane Koren, sekretar OO ZKS žebljarna, Peter Zbontar, Stefan Ščerbic, Tone Varl, Jože Svetina, Alojz Kalan, Vitomir Gričar in Ivan Arzenšek. Glede na trenutne naloge v Železarni konferenca predlaga delavskemu svetu Železarne, da na prvi seji obravnava poročilo o delu odbora za uresničevanje ustave ter se seznani s sklepi, sprejetimi na četrti seji konference TK ZKS, in sprejme ustrezne ukrepe.

SKLEPI SEJE KONFERENCE ZKS ŽELEZARNE

Na četrti seji konference ZKS Železarne, ki je bila 22. aprila, je bilo ugotovljeno, da je samoupravna kot družbenoekonomska preobrazba v Železarni potekala prepočasno, da ni sledila določenim terminom, sprejetim v družbenopolitičnih organizacijah in v odboru za uveljavljanje ustave, in da so posamezna izhodišča neustrezna in nedodelana. Pri tem pa je nesporno, da so bili za to tudi nekateri objektivni razlogi.

I.

Odbor za uveljavljanje ustave je v času svojega delovanja poizkušal slediti in voditi novo organiziranost v Železarni, vendar mu to zaradi nedoslednosti in zaradi nepripravljenosti in neresnega pristopa odgovornih služb in posameznikov ni v celoti uspelo.

II.

Očitki, da je za slabo gospodarjenje, oziroma slab ekonomski položaj v Železarni kriva nova organiziranost, je konferenca zavrnila in ostro obsodila. Zato je nujno, da se prek

samoupravnih organov v TOZD in delovnih skupnostih zaostri vprašanje odgovornosti in odnos do delovne in proizvodne discipline vsakega posameznika, predvsem pa odgovornih za vodenje in organiziranje dela pri uresničevanju sprejetih obvez do družbenih planov.

III.

Samoupravnim sporazumom, ki so v obravnavi v TOZD, oziroma delovnih skupnostih, se ne namenja dovolj pozornosti. Pristop k razpravi je preveč nedosleden, nekonstruktiven, kar je vzrok, da sporazumi ostanejo v predlaganih tekstih in neprilagojeni posameznim TOZD in delovnim skupnostim. Potrebno je, da se v praksi spremeni potek javnih razprav, tako da bodo bolj učinkovite in da bodo omogočale delovnim skupinam odločujočo vlogo pri oblikovanju, dopolnjevanju in usklajevanju pripomb tako v TOZD in delovnih skupnostih, kakor tudi na nivoju delovne organizacije.

IV.

Zaradi nedograjnosti in neprilagojenosti zakona o združenem delu na posameznih področjih dejavnosti, opredeljenim v samoupravnem sporazumu o združitvi TOZD v delovno organizacijo, kot so:

- dohodkovni odnosi,
 - družbeni položaj delavcev v TOZD in delovnih skupnostih,
 - medsebojni odnosi predvsem v svobodni menjavi dela,
 - združevanje dela in sredstev,
 - vloga in opredelitev do interne banke ter žiro računa TOZD,
 - poslovodni odbor — predvsem glede opredelitve nalog in dolžnosti posameznih članov in njihov odnos do delovne skupnosti,
 - odnosi do združevanja v SOZD Slovenske železarne,
 - organizacijska povezanost in odgovornost oddelka za operativno planiranje proizvodnje,
 - organiziranost ljudske obrambe in družbene samozaščite,
 - inovacije in racionalizacije;
- je potrebno, da delavski svet železarne Jesenice na prvi seji imenuje na predlog IO sindikata člane v komisiji za ureditev in zakonsko usklajevanje odprtih vprašanj, in to:
- za organiziranost in organizacijska vprašanja,
 - za dohodkovne odnose in odnose pri svobodni menjavi dela,
 - za finančno računovodske in knjigovodske odnose,
 - za področje ljudske obrambe in družbene samozaščite.

V.

Da se istočasno tudi v TOZD in delovnih skupnostih postavijo ustrezne grupe, odgovorne samoupravne-mu organu, za razreševanje specifičnih vprašanj, katera so za njih slabo ali pa sploh niso v sporazumih nakazana ali slabo obdelana.

VI.

Konferenca predlaga delavskemu svetu Železarne, da na prvi seji obravnava poročilo o delu odbora za uveljavljanje ustave in se seznani z izhodišči ter sklepi te seje konference in sprejme ustrezne ukrepe.

VII.

Komunisti v TOZD in delovnih skupnostih se morajo pričeti spopadati z nesprijemljivimi rešitvami, zavračati protizakonite rešitve in dosledno uveljavljati načelo demokratskega centralizma med komunisti. Od komunistov v samoupravnih organih pa je nujno terjati, da takoj zaostrijo odgovornost do vseh vodilnih in vodstvenih delavcev za razreševanje vprašanj, ki so bila posebej izpostavljena.

A. Jezeršek

HLADNA VALJARNA V TROMESEČJU

(Nadaljevanje s 1. strani)

oskrbe v marcu se bo odražal na doslej rekordni količinski proizvodnji v aprilu.

Kljub neuspehom v prvem tromesečju, glede količinske obveznosti, pa se je le doseglo nekaj posameznih rezultatov, predvsem glede osvaja-janja tehnologije ostalih kvalitativnih grup, to je, dinamo in nerjavnih trakov. Za tehnološko testiranje sta bili usposobljeni linija za žarjenje dinam trakov in žarilno-lužilna linija za nerjavno jeklo. Tako smo v prvem tromesečju odžarili 1900 ton dinam trakov in presegli za ta del plan in izlužili ter tudi parcialno izvajali 300 ton nerjavnih trakov.

Tako je situacija za naslednje tri mesece spodbudna tudi s tega, za ekonomičnost obratovanja še kako pomembnega gledišča.

Ce smo glede izboljšanja oskrbljenosti z vložkom v količinskem pogledu lahko zadovoljni, je stvar v kvalitetskem pogledu še vedno nezadovoljiva. Za normalno in stalno obratovanje žarilne linije rabimo dnevno dohod 125 ton TVT dinamo jekel in mesečno, za začetno dobo, od 500 do 800 TVT nerjavnih jekel in ob koncu leta 1400 ton. Ta oskrba v tem trenutku še vedno šepa. Vendar resnost in zavzetost, s katerim so se tehnološke predhodne TOZD in vodstvo Železarne lotili izboljšanja oskrbovanosti z vložkom, tudi na tem področju obetajo izboljšanje situacije.

Mnogo bo temu vsekakor lahko prispeval oddelek operativnega planiranja, ki začneja z delom in s svojim programom dela obeta izboljšanje dejavnosti pri oskrbi z vložkom vseh TOZD v Železarni.

Med pomembnimi premiki, ki so se pojavili v prvih treh mesecih, je treba vsekakor omeniti na podlagi obračuna za prvo tromesečje znižanje stroškov, ki je bilo doseženo prvič za mesec marec. Z dotokom toplo valjanih trakov iz ČSSR računamo, da bomo zaradi ugodnejše nabavne cene TVT to dosegli tudi v aprilu in kasneje, kadar bodo uvoženi toplo valjani trakovi dosegli pomembnejši delež oskrbovanosti. Istočasno pa se znižujejo tudi specifične porabe pomožnih materialov.

Tudi preventivno vzdrževanje se je v tem času izboljšalo. Zastoji zaradi mehanskih, oziroma elektro

okvar so se začeli zmanjševati, predvsem na ključnem objektu, to je, valjavniskem ogrodju. Edina resnejša težava je ta, da imamo samo en sistem merjenja debeline in nimamo rezerve v primeru okvar. Nujno bo treba nabaviti drug sistem.

Seveda pa so ob vseh teh obetavnih gibanjih tudi nekatere temnejše sence, ki vplivajo na take ali drugačne uspehe. Pri tem mislim predvsem stanje nekaterih linij. Precej resne probleme imamo z varilnikom in varilci ter noži za linijo za pripravo kolobarjev, z desirnim ogrodjem ter s pomanjkanjem nožev na razreznih linijah. Problem se sicer rešuje, vendar tuji dobavitelji nekoliko prepočasno reagirajo na naše zahteve. Tudi nekateri netočni količinski podatki dobaviteljev opreme nam sedaj povzročajo težave kot, npr.: glede količin tehnoloških olj za valjavnisko ogrodje in brusilno linijo. Ker se ta olja uvožena in dobavni rok temu primeren, so sedaj težave z drugim valjanjem nerjavnih jekel, ki mora biti izvršeno z oljem kot hladilnim sredstvom. Problem se pospešeno rešuje s sodelovanjem nabavnega oddelka.

Resen problem, ki se je začel javljati sedaj, ko se pospešuje tempo proizvodnje, je pomanjkanje delavcev. Trenutno je zaposlenih 216 delavcev od predvidenih 304. Obveznosti za mesec maj in tudi objektivne možnosti za izpolnitev so že tako visoke (6300 t), da jih s sedanjim staležem ne bo mogoče izpolniti. Zato je nujno povečati stalež adjusterjev in uvesti tretjo izmeno na razreznih liniji za mehka in nerjavna jekla ter misliti na skrajšano odpremljanje v popoldanskem času.

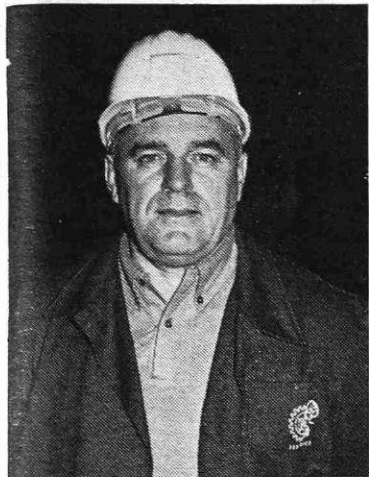
Glede končanja gradnje moramo reči, da se to vrši od slavnostne otvoritve dalje prepočasno in tudi z manjšim učinkom, kot smo ga bili navajeni prej. Sektor novogradenj je še dolžan končati in urediti nekaj objektov. Seveda pa moramo del opreme, naknadno naročene, še dobiti od dobaviteljev.

Skupni napor vseh sodelavcev v naši temeljni organizaciji združene-ga dela, v predhodnih TOZD, delovnih skupnostih in v upravi z že omenjenim resnejšim načinom reševanja nastalih problemov vlivajo optimizem, da bomo postavljene cilje lahko tudi dosegli.

PRVI, TODA ZANESLJIVI KORAKI

(Nadaljevanje s 1. strani)

še vedno gledajo le na osebni dohodek. Na plavžih pa je še tako, da ima delavec na proizvodni proces malo vpliva, pač pa je proizvodnja odvisna od vložka in od tega, kako odloči tehnični kader. Delavci lahko vplivajo le z disciplino pri delu, s čistočo in z redom.

Kot že rečeno, delajo na plavžih ljudje z dolgoletno prakso. Odgovornost je zelo velika, delo zahteva človeka, delajo noč in dan, ne glede na vremenske razmere. Veliko odgovornost so prevzeli tudi, ko so se odločili, da bodo remonte na plavžih opravljali na pet ali šest let in ne na manj. Prihranki so seveda veliki. Kljub temu se sogovorniku zdi, da je njihovo delo premalo družbeno vrednoteno. Še zlasti ob misli, kako pomembna je težka industrija za gospodarstvo neke dežele.

V TO Plavž so ljudje informirani zadovoljivo, le da v določenem pogledu informacij ne znajo uporabiti. Treba bo ljudi zbuditi, zainteresirati, da bodo informacije tudi uporabili. V TO Plavž izdajajo informacije vsak mesec, to so sicer največ tehnični podatki, vendar jih ljudje berejo.

Videti je, da tudi Železarja dosti čitajo, vendar le tisto, kar jih zanima. Železar jim je najbolj razumljiv, ker je pisan v takem jeziku, da ga doumejo. Le včasih se pojavljajo članki, ki so pisani v takem strokovnem jeziku, da jih lahko razumejo le tehnično izobraženi.

Seveda bo treba informacijski sistem razvijati še naprej, in sicer zlasti v pisani obliki. Kajti ustna informacija se lahko obrača in izkrivi.

ALOJZ KALAN (TOZD JEK-LARNA): »Potreba po novih informacijah kljub poplavi informacij.«

»Naše delo v Jeklarni se na zunaj z novo organiziranostjo ni spremenilo. Ostali so isti agregati, isti delavci, isti tehnološki postopek. Kar se odnosov med ljudmi tiče, so mnoge stvari še nejasne. Delavci se zavajajo novih pravic, večina tudi novih dolžnosti in odgovornosti. Vendar v praksi dostikrat ne vemo, kako bi vse to uskladili, in se le počasi prilagajamo. Vprašanja ekonomike, stroškov — vse to smo načelniki tudi prej. Vse pa je treba uskladiti z zakonom o združenem delu in ta nam vse to omogoča poglobiti in izpopolniti.«

Res pa je, da spričo pestrosti teh problemov nastaja vsak dan toliko potrebe po informacijah in toliko informacij, da jih le s težavo in površno dojemamo. Ni več moč v normalnem času in normalnemu človeku vsem tem poplavam informacij slediti.

Kljub temu, da pravim — poplava informacij, le-te še vedno niso zadostne. Dostikrat nam prinašajo podatke o stvareh, ki so nam znane. Dostikrat pa manjkajo bistvene stvari. Recimo — koordinacija dela. Tu se še lovimo in mislim, da bo nova organiziranost morala glede tega še mnogo narediti, da bo koordinacija med posameznimi temeljnimi organizacijami takšna, da bo dajala vsem skupaj maksimalni učinek.

Ni možno, da živijo temeljne organizacije neodvisno druga od druge.

Ker sta med seboj dve in dve tako življenjsko povezani, da bosta morali dve sosednji, prav tako pa vse skupaj med seboj v polni meri koordinirati, da bo delo v celoti, z najboljšim učinkom in interesom vseh steklo. In to velja za vso železarno, za vse temeljne organizacije, ki jih imamo.

Povsem razumljivo, da nam ob teh začetnih korakih marsikaj manjka, da marsikdo pojmuje na novo nastalo temeljno organizacijo združenega dela kot povsem neodvisno celoto, kjer se bodo lahko povsem neodvisno, po svoje ravnali. Seveda bo praksa pokazala, da je to nemogoče. In že se kaže. Saj je kontaktov med temeljnimi organizacijami, tudi po samoupravni liniji vsak dan več. Ljudje se bodo morali med sabo pogovarjati, informirati in tudi pomagati.

Osebnosti, ustne informacije so v temeljni organizaciji vsakodnevne. Nič manj pa niso pomembne pisane informacije. Le da pisana informacija zavzema širši obseg in se tiče širšega kroga (ustna informacija pa se včasih tiče samo dveh). Razmerje med ožimi in širšimi informacijami pa je treba uskladiti.

In naš Železar. Težko bi ga kritično ocenil. Mislim, da izpolnjuje, kolikor ima sploh možnost, stoodstotno svoje poslanstvo. Na tem koščku papirja in v tej nakladi se je bati, da ne bi mogel dosti boljše izpolnjevati svojih nalog, kot jih izpolnjuje. Vse podatke lahko dobimo iz njega, vsakdo lahko vanj piše, vpraša, polemizira.

Tiste informacije, ki se tičejo temeljne organizacije, naj bodo širšega pomena, zanimive za šest tisoč ljudi. Res pa je, če se v Železarju pojavi informacija o delu samoupravnih organov, še zlasti, če je pomembna za širši krog ljudi, so samoupravni organi stimulirani. Bolj občutijo svojo pomembnost.

Drugeče pa menim, da se pri 22 temeljnih organizacijah obseg Železarja ne sme bistveno povečati, ker ga drugače ljudje ne bodo več brali. Marsikaj bi lahko izpustili v primeru, da bi bila potreba po informacijah večja. Če je informacija toliko, kot jih je zdaj, pa lahko pridejo v Železarja tudi druge stvari, na primer, iz alpinistove beleznice. Tisto drugo je pomembno čtivo za konec železarjevega tedna.

ALEKSANDER JEZERŠEK (TOZD HLADNA VALJARNA BELA): »Slovenščina je jezik kratkih stavkov in ne vem, zakaj dolgovemo.«

»Vsi faktorji: zagotovitev vložka, ki zagotavlja tudi disciplino in zaposlenost, se zadnje mesece zboljšujejo. Približujemo se planskim obveznostim, čeprav jih ta mesec še ne bomo izpolnili. Deloma tudi zaradi pomanjkanja delavcev v končni fazi, predvsem v odprmi. Če bomo problem rešili z dodatnimi delavci, se bo situacija izboljšala in se bomo približali tistemu, kar smo planirali v začetku leta.«

Odnosi med ljudmi so dobri. Bojim se, da se bodo zaostрили, ker uvažamo stimulacijo. To bi bilo lahko pozitivno, če se bodo razčistili pojmi o tem, kdo je dober, kdo boljši in kdo slab. Na splošno pa moram reči, da so bili odnosi do zdaj v redu. Osebnih dohodkov je tista kočljiva zadeva, kjer so subjektivne reakcije. Najbolje bi bilo, da bi ta stimulacija izginila in da bi našli neko univerzalno merilo, ki bo veljalo za vso Železarno.

Informacije preko centra za proučevanje samoupravljanja in informiranje nas dosegajo v redu. Prihajajo pa majhenko prepozno, ker je rok za razpravo na samoupravnih delovnih skupinah prekratek. Delo na dnine velikokrat onemogoča izvedbo teh zadev v kratkem roku in s centra bi morali bolj dolgoročno planirati vse akcije. Na koncu se zgodi, da marsikatera samoupravna delovna skupina zamudi rok in nima pravice niti možnosti s svojimi pripombami vplivati na te zadeve, ki so marsikdaj aktualne, včasih pa tudi samo formalne.

V Železarju se preveč obravnava dejstva, ni pa dovolj razlag. Ravno pri sestankih samoupravnih delovnih skupin in drugih samoupravnih

organih se preveč ponavljajo gola dejstva. In včasih je za nekoga, ki je iz drugega obrata, težko razumeti, da so tista dejstva takšna, kakršna so. Treba bi bilo več razlag, s tem pa bi se časopis preveč razširil in ljudje bi ga začeli odklanjati.

Samo naštevanje dejstev je v redu in ni v redu. Objavljeni sklepi se tičejo samo ene temeljne organizacije. Mogoče bi bilo bolj dostopno informiranje v komentarni obliki.

Zdi se mi, da bi bilo dobro čisto splošno pisati o temeljnih organizacijah v Železarju. Jih predstaviti z vsemi uspehi in neuspehi in problemi. To bi pripomoglo k boljšemu medsebojnemu razumevanju, še zlasti zdaj, ko obstaja nevarnost, da bi temeljne organizacije začele vleči vsaka na svojo stran, za svoje interese. To za delovne skupnosti ne velja. Delovna skupnost ima dovolj ljudi in mora hitreje delati. Njihovi rezultati, čeprav napisani dovolj študijozno, so napisani preveč čeno za normalno izobraženega človeka, kakršnih je v Železarju večina.

Material, ki ga dobivajo samoupravne delovne skupine v razpravo, bi moral biti napisan v bolj preprostem jeziku in bolj enostavno prikazan. Izgubljamo se v dolgovoznih stavkih in v njih se misel izgubi in se popači. Slovenski jezik pa je jezik kratkih stavkov in ne vem, zakaj dolgovemo. To, kar naj bi delavci obravnavali, je treba približati pogovornemu jeziku.

Informacija mora biti dostopna neposrednemu proizvajalcu, ne posredstvom, ampak predvsem dostopna.

DUŠAN SENČAR (TOZD VALJARNA BLUMING-ŠTEKEL): »Prizadevanje za boljše proizvodne rezultate in za samoupravljanje v SDS.«

»Po ustanovitvi temeljne organizacije je bilo delo dobro zastavljeno. Za nami je že tretja seja odbora za gospodarstvo. Prvič bomo v tem mesecu obravnavali informacijo o gibanju dohodka. Odbor za gospodarstvo je zaživel že v mesecem februarjem, ko smo prvič sprejeli operativni plan za naslednji mesec. Tudi odbor za delovna razmerja se redno sestaja in delo teče. Delavski svet je tudi že imel četrti sejo.«

Pri samoupravnih organih se kaže pozitiven vpliv reorganiziranosti. Delavci so s problematiko, ki se ozko veže na obrat, bolj seznanjeni, kot so bili prej, v prejšnjih TOZD. Razprava na sestankih samoupravnih delovnih skupin je veliko bolj konkretna, prišli smo že do dobrih zaključkov.

Z informacijami preko Železarja smo zadovoljni, ravno tako s tistimi preko centra, samo s to pripombo, da material večkrat prekasno pride, roki pa so kratki. Sama vsebina informacij je dosti razumljivo napisana in zbrana v krajšem obsegu. Kratki roki pa zahtevajo več angažiranosti in včasih je treba kako stvar pustiti zaradi tega zadaj.

Tudi informiranje znotraj temeljne organizacije je uspešno. Namravamo pa ga še zboljšati, mogoče z dnevnimi informacijami, ker sedaj dobivajo delavci tedenske ali dekadne, predvsem pa najbolj natančne mesečne informacije. Z dnevnimi informacijami, ki smo jih imeli ob koncu lanskega leta, ko smo uresničevali družbeni plan, smo uspeli. Na ta način se je zbudil med delovnimi skupinami tekmovalni duh, kar je pozitivno vplivalo na proizvodnjo.

Sicer pa zastavljamo akcijo, ki bo pripomogla, da se bodo proizvodni rezultati zboljšali. Za to si prizadevamo vsi zaposleni, tudi družbenopolitične organizacije. Nadalje prizadevanje, da bo samoupravna delovna skupina še bolj učinkovita samoupravna celota. Tu bodo morali odigrati pomembno vlogo vsi vodje, zlasti zaradi pravočasnega in kvalitetnega informiranja. Ta informacijski tok operativnega vodstva v samoupravni delovni skupini bo treba še dopolnjevati in razvijati naprej. Tudi sestanki samoupravnih delovnih skupin ne bi smeli biti formalistični, ampak dobro pripravljene, informacije zgoščene, kratke, jedrnat. Tako da bi bila razprava res kvalitetna in da bi potegnili kakšne pametne zaključke.

BOŽIDAR BARTELJ (TOZD VALJARNA DEBELE PLOČEVINE): »Velika volja do dela v samoupravnih organih, le pristojnosti niso jasne.«

»Samoupravne organe smo konstituirali, v začetku smo imeli nekaj administrativnih težav, vendar smo z dobrim odnosom družbenopolitičnih organizacij in vseh delavcev spravili v življenje odbore in delavski svet. Težave so v tem, da pristojnosti niso urejene. Zadožitve delavskega sveta so dosti poznane, ni pa jasno, o čem delavski svet lahko odloča, kljub temu da imamo zakon o združenem delu in samoupravne akte. Isti problem je z odbori. Na sejah, ki smo jih imeli doslej, so pokazali delegati veliko volje za sodelovanje, pripravljenost delati, sprejemati zadožitve. Težave pa so ravno v tem, ker ni jasno, kje in koliko kompetenc imajo delavski svet in odbori.«

Ukvarjamo se s tekočimi nalogami: proizvodni problemi v prvem tromesečju, čeprav ekonomskih kazalcev pravzaprav ni za temeljne organizacije. Vendar kažejo ti podatki le v eno smer — kje je težišče dela posameznih temeljnih organizacij. Pojavljajo se posebna vprašanja o urejanju medsebojnih odnosov, ki se prej niti niso reševala. In zdaj so ljudje videli novo možnost, da se v novi organiziranosti to da lažje narediti.

Treba je misliti na to, da bomo med temeljnimi organizacijami uredili dohodkovne odnose, pa tudi koordinacijo. Glede na to, da imamo procesno proizvodnjo. Od uspeha v teh odnosih bo odvisen naš končni

ekonomski rezultat, pa tudi vtis, ki ga naredimo na kupca.

Pred kratkim smo razpravljali o združevanju temeljnih organizacij v delovno organizacijo. Imam občutek, da je bilo kljub pomembnosti, ki jo ima ta sporazum za temeljno organizacijo, manj zanimanja, praktično ni bilo nobene pripombe.

Železarna je po tehnološki dosti povezana, le nekaj temeljnih organizacij daje material na tržišče. Vsi ostali so tej nalogi podrejeni. Če ni povezave, pride do vprašanja zadnje naloge, se pravi, izpolnjevanja naročil. S tem pa tudi ekonomski in drugi položaj, ki ni manj pomemben od ekonomskega. Navsezadnje je treba paziti tudi na ugled Železarne kot kvalitetnega proizvajalca in dobavitelja. Zlasti nam ugled pomaga prebroditi težave, kadar primanjkuje naročil. Pri tem ne gre le za kvaliteto materiala, ampak tudi za to, da naročnik dobi obljubljeno blago v dobavnem roku.

Ravno tako je jasno, da je potrebno koordiniranje z delovnimi skupnostmi, da bomo bolj uspešni. Da ne bomo dobili od delovnih skupnosti le nekaj kilogramov papirja in nekaj pravilnikov, ampak tisto, kar je treba.

Tudi informiranje se mi zdi zadostno, kolikor gre za informacije, ki se tičejo cele organizacije. Toda glede občinskih informacij v Železarju menim, da jih je preveč. Je pa to stvar osebnega zanimanja.

Lahko pa bi več pisali o uspehih, ki jih kaka temeljna organizacija doseže v nekem obdobju, o ukrepih temeljnih organizacij. O sklepih odborov še pišemo, pozabimo pa, da bi pisali, da smo sklep uresničili v takem in takem roku in kakšen je bil rezultat.

Koliko bomo uspeli zboljšati informiranje v temeljnih organizacijah, je stvar temeljnih organizacij samih. Poglejmo samoupravne sporazume. Ti akti so običajno kompleksni. Ni pa širše razlage, kako je do takega samoupravnega akta sploh prišlo. Kako so se odnosi urejali do tega sporazuma. Ali da bi pisali s kritičnim odnosom do tega, kar smo do takrat delali: zdaj imamo samoupravni sporazum, razlike pa so naslednje — in jih naštejemo. Na sesankih, kjer naj bi samoupravne sporazume razložili in sklepali, je premalo časa za razlago. V kratkem času, ki je na razpolago za diskusijo, zaključek razprave in največkrat še za glasovanje, za razlago časa ni dovolj.

OBVESTILA KOLEKTIVU – OBVESTILA KOLEK

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK – 2.5.	POGAČAR KAREL	MENCINGER STANE
TOREK – 3.5.	KAVČIČ EDO	REKAR VINKO
SREDA – 4.5.	GMAJNAR JANEZ	KRAPEŽ BERTI
ČETRTEK – 5.5.	ROZMAN JANEZ	KORDEŽ FILIP
PETEK – 6.6.	SLIVNIK ALOJZ	PIKON JANEZ
SOBOTA – 7.5.	ROTAR VINKO	VARL ALOJZ
NEDELJA – 8.5.	RAVNIK JOŽE	ZUPAN MIRKO

Telefon dežurnega za vzdrževanje v Železarji je: 358
vezni telefon je: 410

Na redne delovni dni dela dnevni dežurni	od 14.00 do 18.00 ure
nočni pa	od 18.00 do 6.00 ure
Na proste sobote, nedelje in praznike dela:	
dnevni dežurni	od 6.00 do 18.00 ure
nočni pa	od 18.00 do 6.00 ure

Predaja poslov se izvede v sobi tajništva vzdrževanja št. 5 v upravni stavbi TO Vzdrževanje.

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V dneh od 4. do 7. maja bodo delale naslednje obratne ambulante:
dopoldan: I. in IV. obratna ambulanta,
popoldan: II. obratna ambulanta.
V soboto, 7. maja, samo dopoldan: I. obratna ambulanta.

ZOBNA AMBULANTA
dopoldan: I. zobna ambulanta,
popoldan: II. zobna ambulanta.
V soboto, 4. maja, samo dopoldan I. zobna ambulanta.

V dneh od 9. do 14. maja bodo delale naslednje obratne ambulante:
dopoldan: I. in IV. obratna ambulanta,
popoldan: II. obratna ambulanta.
V soboto, 14. maja, samo dopoldan IV. obratna ambulanta.

ZOBNA AMBULANTA
dopoldan: II. zobna ambulanta,
popoldan: I. zobna ambulanta.
V soboto, 14. maja, samo dopoldan II. zobna ambulanta.

Ordinacijski čas dopoldan od 6.30 do 13., popoldan od 13. do 19.30. V soboto, samo dopoldan od 6.30 do 13. ure.

JUBILANTI 50-LETNIKI

V mesecu maju bodo praznovali petdeset let življenja naslednji naši sodelavci: Anton NOČ, valjarna profilov – 1. maja, Ivan KOVAC, jeklovlek – 2. maja, Stanislava PETERNELJ, družbena prehrana – 3. maja, Marija BOLDIŽAR, družbena prehrana – 4. maja, Jože KLINAR, varnostna služba – 5. maja, Anton ROZMAN, martinarna – 10. maja, Janez ZUPAN, valjarna debele pločevine – 13. maja, Srečko THALER, strojne delavnice – 18. maja, Rudi MAROŠEVIČ, martinarna – 24. maja, Jelica VIDIČ, sekretariat – 26. maja, Vladimir RUDOLF, žičarna – 27. maja in Slavko BIZILJ, elektroodni obrat – 31. maja.

VSEM SODELAVCEM ISKRENO ČESTITAMO!

SAMOUPRAVNI ORGANI V PRETEKLEM TEDNU

TOZD PLAVŽ

3. SEJA ODBORA ZA DELOVNA RAZMERJA

Predsednik odbora za delovna razmerja pri DS TOZD Plavž Janko Jelovčan je v četrtek, 21. aprila, sklical tretjo sejo odbora, na kateri so ob navzočnosti članov in kadrovskega pregledali sklepe prejšnje seje, obravnavali kadrovske poročila za mesec marec, analizirali fluktuacijo delavcev v letu 1976 ter razpravljali o preložitvah in razporeditvah delavcev v TO Plavž.

Predsednik odbora je v zvezi z reševanjem sklepov poudaril, da je večina sklepov realizirana. Neizvršeni so ostali le nekateri sklepi, ki se nanašajo na preložitve delavcev iz TOZD Plavž v ostale temeljne organizacije združenega dela v Železarni.

Kadrovske poročila za mesec marec je navzočim podal kadrovik Polde Lomovšek. Med drugim je poudaril, da v mesecu marcu večjih premikov v gibanju delovne sile ni bilo — saj so v tem mesecu sprejeli tri nove delavce na delovna mesta v TOZD Plavž, dva delavca pa sta odšla na odsolženje vojaškega roka.

V nadaljevanju je kadrovik poročal o koriščenju plana dopustov za leto 1977 v TOZD Plavž v preteklih treh mesecih. Iz poročila je razvidno, da se delavci v bistvu držijo planiranih dni koriščenja dopusta, zato je odbor sklenil, da se je treba tudi v bodoče držati plana.

Odbor je sklenil, da bo na eni izmed prihodnjih sej pregledal odsotnost tistih delavcev, katerih pogostost odsotnosti najbolj izstopa.

Na seji so se menili tudi o kršenju delovne discipline in v zvezi s tem sklenili, da je potrebno v prihodnje dosledno upoštevati statut TOZD in samoupravni sporazum o medsebojnih razmerjih in odgovornosti delavcev v TOZD Plavž.

Navzočim je bila posredovana še analiza fluktuacije delavcev v letu 1976 v Železarni. Iz analize je razvidno, da je fluktuacija delovne sile od leta 1971 do lanskega leta upadla za več kot trikrat. Leta 1971 je odšlo iz Železarne 889 delavcev, v preteklem letu pa le še 294 delavcev.

Manjši odhod delavcev ugodno vpliva na sam proizvodni proces.

občutno pa znižuje tudi stroške pri sprejemanju in uvajanju novih delavcev na delovna mesta. Velik delež zmanjšanja fluktuacije v letu 1976 je prispevala TOZD Talilnice. Odhod delavcev se je znižal iz 13,3 odstotka na 8,5 odstotka. Iz analize odhoda delavcev iz TOZD Talilnic je razvidno, da je odšlo največ delavcev v starosti do 21 do 25 let, nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcev ter delavcev z nedokončano osnovno šolo iz drugih republik.

Odbor je bil mnenja, da je potrebno tudi v letošnjem letu nadaljevati s tako politiko kadrovanja delavcev v našem kolektivu.

Sejo odbora je predsednik sklenil z obravnavanjem vlog posameznih delavcev za sprejem v TOZD Plavž.

D. M.

TOZD REMONTNE DELAVNICE

4. SEJA ODBORA ZA DELOVNA RAZMERJA

Predsednik odbora za delovna razmerja TOZD Remontne delavnice Janez Hočevnar je 19. aprila sklical četrto sejo odbora in v obravnavo predlagal: razporeditev delavcev na delovna mesta v ERD in pripravi dela TOZD — RD, predlog enotnih pogojev za zasedbo delovnih mest v temeljnih organizacijah združenega dela vzdrževanja in tekočo problematiko.

Odbor je najprej sprejel sklep o razporeditvi treh delavcev na vodstvena delovna mesta v ERD, ker so ustrezali glede izobrazbe in praktičnih izkušenj. Nadalje je razporedil 15 delavcev v pripravi dela, od tega dva vršila dolžnosti ter enega podvojeno. Poleg tega je podvojeno razporedil na delovno mesto tudi enega delavca v GRD in sprejel na znanje nezasedenost treh delovnih mest v pripravi dela.

Pri obravnavi predloga enotnih pogojev za zasedbo delovnih mest v temeljnih organizacijah združenega dela Vzdrževanja je odbor pripomnil, da bi bilo v pogoje potrebno tudi vnesti specifična individualna delovna mesta, na katera se lahko razporedi priučene delavce, posebno v tistih strokah, kjer ni ustreznih poklicnih šol, in da je pri napredovanju potrebno zasledovati to, da se upeštevajo sposobnost in uspešnost dela posameznikov, ne pa samo strokovna izobrazba.

Nadalje je odbor razporedil in premetel naslednje število delavcev ter nekaterim ukinil odbitke od osnovnih tarifnih postavk:

Obrat	razporeditev št. oseb	premetitev št. oseb	ukinitve odb. št. oseb	skupaj
RTA	1	—	2	3
ERD	—	6	4	10
SRD	—	3	4	7
Skupaj TOZD RD	1	9	10	20

Odbor je reševal še dve prošnji za pridobitev lastnosti delavca v TOZD Remontne delavnice, eno prošnjo za prestop iz druge TOZD, dve prošnji za prestop v drugo TOZD, dve prošnji za ustrežnejše delovno mesto (eno zaradi poteka pripravniške dobe, eno pa zaradi invalidnosti) in na osnovi pritožbe in priporočila DS TOZD Remontne delavnice razveljavil sklep, da se ne premeti delavca po predlogu vodstva obrata.

Odbor je obravnaval tudi okroglo glavne direktorja z dne 13. 4. 1977 o zaostritvi discipline, na osnovi sklepa odbora samoupravne delavske kontrole pri DS ZJ in nanjo dal nekatere pripombe.

Odbor je odobril udeležbo za sedem-dnevno letovanje, kot nagrado za doseženo peto mesto na desetem jubilejnem tekmovanju varilcev Jugoslavije, ki jo je dodelilo pokrajinsko veče narodne tehnike Vojvodine našemu sodelavcu Francu Peternelu.

NZ

delavce: Miloša Cvetkoviča iz TO Jeklarna, Franca Podlipnika iz TO Hladna valjarna, Ivana Tušarja iz TO Remontne delavnice, Zdravka Smoleja iz DS za finančne in komercialne zadeve ter Jožeta Kobentarja kot predstavnika družbenopolitičnih organizacij.

ENERGETIKA

V petek, 8. aprila, je bila druga seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Pregledali so izpolnjevanje sklepov, sprejetih na prejšnji seji. Pripombo so imeli le k peti točki sklepa v zvezi z dodeljevanjem denarne pomoči in sprejeli spremenišvalni predlog. Pritojnemu organu bodo posredovali predlog za podelitev srebrnega znaka sindikatov Slovenije. Izvršnemu odboru so bila posredovana tudi navodila, oziroma kriteriji za podeljevanje državnih odlikovanj.

Za brezplačno letovanje na morju osnovna organizacija sindikata TO Energetika prijavlja štiri mesta, o izbiri kandidatov pa bodo razpravljali na prihodnji seji izvršnega odbora sindikata.

Ponovno vprašujejo in želijo v zakonskem roku tudi pismeni odgovor na vprašanje: kdo je v Železarni, oziroma v TO upravičen do petodstotnega dodatka za omejevanje fluktuacije. To je bil tudi eden izmed sklepov letne konference sindikata Železarne. Omenjeno vprašanje so zapisali v zapisniku prve redne seje izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata, ki je bila 9. marca.

Člani izvršnega odbora smatrajo, da je vrednost bona za malico premajhna, ker so bile cene prehranbenim artiklom v kantinah že večkrat povečane.

TO ima več takih delovnih mest, kjer je zaposlen le en delavec in delovnega mesta zaradi delovnega procesa ne sme zapustiti. Pereče je tudi vprašanje prinašanja malice na takšna delovna mesta. Omenjeno vprašanje je rešeno v valjarni bluming, ni pa še v TO Energetika.

Personalnim uslužbenkam, oziroma evidencičarkam v EE, TE in PIV naročajo, da pri vseh članih sindikata vpišejo podatke o prejetih državnih odlikovanjih in drugih priznanjih.

GLAS
je vaš časopis

SLAVNOSTNA SEJA KONFERENCE GASILCEV ŽELEZARNE

V četrtek, 21. aprila, so imeli poklicna industrijska gasilska in reševalna četa ter prostovoljni gasilci te enote, ki delujejo pri Železarni, slavnostno letno konferenco. Letos namreč praznujejo 95-letnico ustanovitve prostovoljne enote in 40-letnico poklicnih gasilcev v Železarni.

Začetek te gasilske enote je bil leta 1882 v Bohinju, ko se je v Stari Fužini vžgala lopa za oglje. Takoj za tem so tamkajšnji fužinarji ustanovili gasilsko društvo, pri katerem sta delovala še 17-članska godba na pihala ter tamburaški orkester. Po katastrofalnem požaru, ki je leta 1890 uničil železarske obrate v Bohinju, so se delavci v glavnem preselili na Jesenice, in s tem tudi gasilci, ki so bili delavci. Gasilska enota Kranjske industrijske družbe je bila v času med obema vojnoma ena najboljših gasilskih enot v Sloveniji. Prav tako pa jo smatrajo tudi sedaj, ko se je do sedanjega nivoja razvila s podporo Železarne in ob dobrem strokovnem vodstvu enote. V času okupacije je iz čete odšlo v NOV 33 gasilcev, dva sta bila ustreljena kot talca, dva pa sta izgubila življenje v internaciji.

Predsednik društva dipl. ing. Dušan Sikošek je v poročilu o delu v lanskem letu med drugim dejal, da se je zelo izboljšala preventiva, velika skrb pa je bila namenjena požarni varnosti v Železarni, kakor tudi v občini. Gasilci so vzorno skrbeli za obstoječe orodje in naprave ter za nabavo novih. V Železarni so vgradili ustrezno avtomatiko za gašenje v objektih, kjer je nevarnost eksplozije. Gasilci te enote so se intenzivno vključili v prizadevanja, ki jih nakazuje nov zakon o varstvu pred požarom in pri formiranju samoupravne interesne skupnosti za varstvo pred požarom, ki je bila ustanovljena decembra lani.

Predsednik je tudi poudaril, da letos obstojijo izglede, da bi nabavili takšno lestev, s katero bo možna intervencija gasilcev tudi v najvišjih stolpnih na Jesenicah.

Poveljnik Franci Bahun je poročal o zelo obsežnem delu, ki so ga gasilci te enote opravili v lanskem letu. Med drugim so poklicni gasilci imeli 261 vaj, prostovoljci pa 40. Gasilci so imeli vrsto predavanj o preventivi in gasilskih veščinah v Železarni po osnovnih šolah, za občane v okviru enot civilne zaštite, nekaj pa tudi po krajevni skupnosti. Kar zadeva preventive, so lani pregledali vse obrate Železarne in naredili 24 zapisnikov ter odločb za odpravo pomanjklivosti. Gasilci so sodelovali pri sedemnajstih tehničnih prevzemih. Vsake tri mesece so v Železarni pregledali vse ročne gasilske aparate, preizkusili delovanje hidrantov in drugo. Na področju celotne občine so opravili 119 pregledov o požarni varnosti, pregledali so številne hidrante in priključke. V gasilskem domu, kjer imajo ustrezne naprave in material, so pregledali in na novo napolnili 697 ročnih gasilskih aparatov.

V lanskem letu so registrirali 102 požara v Železarni in 51 drugod v občini. Od tega je bilo le pet večjih

požarov. Celotne škode so evidentirali nekaj nad 2,9 milijona din, pri čemer pa je treba povedati, da je v ta znesek všteta vsota 1,5 milijona din za generator, ki je zgorel v HC Zasip in dotrajani kablji, ki bi jih bilo treba že prej zamenjati. Škode, ki je nastala direktno zaradi ognja, je bilo dejansko le okrog 800 tisoč din.

Poleg tega so gasilci in reševalci opravili 872 prevozov v skupni razdalji 21.373 km, z motornimi črpalkami so črpali 120 ur, opravili 215 meritev plina, izvedli 178 spremestv zaradi plina in drugo.

Letošnja dejavnost bo podobna lanskemu, še več pa se bodo angažirali v preventivi in pridobivanju novih članov za prostovoljne gasilce.

V lanskem letu so nabavili 1000 m najlonskih cevi, 50 plinskih mask, 20 šlemov, malo stružnico, avto kombi, generator za peno in komandni avto.

Za letos pa predvidevajo: dokončanje športnih objektov za rekreacijo, nabavo 2000 litrov penilne snovi, zamenjava UKC naprav, nabavo enega dveh amortiziranih kombijev za notranje prevoze, nabavo Magirus lestev za ustrezno lovilo drvin in napravo za reševanje iz višjih nadstropij.

Na slavnostni seji so izročili nekaterim gasilec odličje in posebna priznanja za dolgoletno uspešno ter prizadevno delo v vrstah gasilcev. Tako sta prejela gasilsko odlikovanje II. stopnje Dušan Sikošek in Janez Bohinc, Ignac Glavič je prejel gasilsko plamenico III. stopnje, priznanje za dolgoletno službovanje in diplomu pa so prejeli: za 30-letno službovanje Franci Bahun in Janez Bohinc, za 20-letno službovanje Ignac Glavič, Alojz Muhič in Ignac Mrak, za desetletno službovanje pa Ciril Tomše in Ante Kuvek.

Poleg tega je poklicna gasilska in reševalna četa podelila priznanja vsem izredno prizadevnim gasilec, ki to delo opravljajo v glavnem že več kot 15 let. Prejeli so ga: Ed. Mesojedec, Jože Čebašek, Janez Pintar, Milan Mrak, Jože Zajc, Slavko Frčelj, Janez Bohinc, Ignac Glavič, Jože Resnik, Jože Blatnik, Bož. Kero, Martin Poredoš, Roman Erjavc, Ignac Mrak, Ignac Preželj, Anton Pekolj, Milan Hvala, Filip Rihtarčič ter Alojz Muhič.

S tem je bila seja konference zaključena, nato pa je sledilo prijetno tovariško srečanje.

Ob tem naj še povemo, da bodo v počastitev 95-letnice obstoja gasilske enote in v počastitev pomenitve letosnjih slovenskih in jugoslovanskih jubilejev člani te enote pripravili veliko gasilsko razstavo, v gasilskih vaj in v sodelovanju s kulturnimi organizacijami nastope domačih kulturnih skupin na Jesenicah.

PREGLED SESTANKOV SDS

V minulem tednu smo začeli prejemati zapisnike z zborov samoupravnih delovnih skupin, na katerih so obravnavali osnutek samoupravnega sporazuma o združitvi temeljnih organizacij v Železarno. Na žalost pa je doslej prispelo le malo zapisnikov, vsega skupaj od 53 samoupravnih delovnih skupin ali 217 vseh, kar pa je malo, če računamo, da bi morali z razpravo končati konec aprila, da bi v času do 25. maja 1977, ko naj bi bil referendum za sprejem tega sporazuma, uskladjili pripombe ne samo znotraj temeljnih organizacij, temveč tudi med temeljnimi organizacijami, in da bi na podlagi tako usklajenih pripomb sestavili predlog sporazuma, ki ga moramo objaviti vsaj nekaj dni pred glasovanjem na referendumu.

Večina samoupravnih delovnih skupin, ki so doslej o sporazumu že razpravljale, ni imela pripomb, pripombe je imelo le 19 samoupravnih delovnih skupin, ki pa jih bomo objavili v prihodnji številki, ko se bo nabralo še kaj več pripomb.

Zbori samoupravnih delovnih skupin so se tokrat odvijali le zaradi vprašanja, naštetega v uvodu. Redke skupine so obravnavale tudi svoje notranje probleme, kar je tudi razumljivo, saj so se v tem mesecu že enkrat sešale.

Samoupravno delovno skupino plavž 1 zanima, koliko in kaj ve direkcija sestavljene organizacije Slovenskih železarn in kaj je ukrepala v zvezi z dosedaj bolj slabo uspešnimi razgovori med vodstvom temeljne organizacije in nabave na eni strani in RMK Zenica na drugi strani glede dobave rude, ki bi zagotovila kolikor toliko ugodne pogoje za obratovanje plavžev. Samoupravna delovna skupina aglomeracija 1 pa k temu sprašuje, kdo bo odgovoren, oziroma kriv, če planirane proizvodnje na bazi določenih surovin ne bo zaradi tega, ker ne dobiva take surovine. Vprašil je pri tem tudi osebni dohodek, čeprav delavci na to nimajo nobenega vpliva, kvečjemu, da imajo težje pogoje dela in da se morajo več prizadevati. Ta skupina še predlaga namestitve zapornice pri globinskem silosu, ureditev odpravevanja v OB22, TT60A in 38-59. »L« mreže na penastih čistilcih so dotrajane, novih pa ni.

Samoupravna delovna skupina računovodstvo osebnega dohodka je na zboru, ko je obravnavala osnutek samoupravnega sporazuma, obravnavala tudi shemo pridobivanja in razporejanja dohodka ter delovno problematiko. Sklenili so, da je treba shemo, ki je za njihovo službo zanimiva in nazorna, razmnožiti za vse delavce računovodstva osebnega dohodka. Poleg tega predlagajo, da bo po tem, ko bodo sprejeti vsi sporazumi in splošni akti, treba te akte izdati v proširani knjižici zepne oblike. Za primer navajajo statut Železarne.

Potisna peč v valjarni bluming štel med obratovanjem

KOORDINACIJSKI SVET ZSMS: ŠE PRIMERI NEODGOVORNOSTI

V zadnjem obdobju smo v naši rubriki nekajkrat zelo kritično pisali o (ne) delu članov Zveze socialistične mladine v Železarni, še posebno koordinacijskega sveta ZSMS. Tudi zadnja seja predsedstva, ki je bila pred štirinajstimi dnevi, je potrdila, da bodo že potrebne kritične besede preden bo mladinska organizacija v našem kolektivu resnično našla svoje mesto in vlogo.

Ko so člani predsedstva obravnavali sklepe zadnje seje, so ugotovili, da jih zopet več ni realiziranih. Posamezni člani so s tem spet pokazali neodgovoren odnos do dela. S soočenjem o takšnem stanju, so bili prisotni mišljenja, da takšna odgovornost do dela vodi edino v slepo ulico, nikakor pa ne k povečanju aktivnosti. Vse kaže, da bo treba še zaostri odgovornost slehernega aktivista ZSMS, predvsem pa bolj sistematično spremljati delo in izvrševanje sklepov.

Člani predsedstva so se tudi seznanili z oceno dela OO ZSMS, ki jo je pripravila občinska konferenca ZSMS. O njej smo že pisali, zato le še nekaj podrobnosti o delu OO ZSMS v naši železarni. Od petinajsetih je aktivnih manj kot polovica osnovnih organizacij, kar pomeni, da ne moremo biti zadovoljni z vlogo ZSMS v sredinah mladih železarjev. V oceni je tudi rečeno, da so v Železarni razprave o pomembnih nalogah premalo poglobljene in niso vedno pravočasno izvedene. Očiten primer so bile priprave na volitve, ko se je v zadnjem trenutku dogovarjalo o večji udeležbi mladih v samoupravnih organih.

DELOVNA AKCIJA MLADIH ŽEBLJARJEV

Nedavno tega so mladi iz OO ZSMS TOZD Žebljarna organizirali delovno akcijo. V akciji je sodelovalo sedem mladincev, in sicer pri razkladanju trdega cinka. Kot smo zvedeli, so razložili okrog 30 ton trdega cinka. To je bila ena od uspešnejših akcij, ki so jih izvedli mladi žebjarji. Denar, ki ga bodo dobili, bodo porabili za aktivnost osnovne organizacije.

NASTOP SKUPINE JUTRO

V petek, 22. aprila, zvečer se je v delavskem domu Julke in Albina Pibernik na Javorniku predstavila številnemu občinstvu kulturna skupina JUTRO, ki združuje mlade iz naših bratskih republik, predvsem delavce železarne Jesenice. Skupina se je predstavila z narodnimi pesmi in s skeči. Prireditev je vodil tovarš Sulaga Beselagič, nastopilo pa je 23 članov skupine, ki deluje pri DPD Svoboda Tone Cufar Jesenice.

Jože Žerdin

Člani predsedstva so se v razpravi ponovno zavzeli, da se razmere čimprej uredijo in da se poveča aktivnost in učinkovitost posameznih akcij. Do konca junija so postavili rok, da se v vseh OO ZSMS dokončno izvede reorganizacija po novih temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih. Predvsem se bo treba prizadevati, da se bo v vodstva OO ZSMS kadrovala tista struktura mladih, ki je že pokazala delovno sposobnost in kaže pravičen odnos do uresničevanja nalog in ciljev ZSMS. Zavzeli so se

REGIONALNO TEKMOVANJE KLUBOV OZN

Občinski center klubov OZN Jesenice, ki deluje pri OK ZSMS, je v soboto, 23. aprila, organiziral regionalno tekmovanje klubov OZN v delavskem domu Albina in Julke Pibernik na Javorniku.

V znanju o treh temah: združeni narodi, vojaški bloki in neuvrženost, so se pomerile ekipe: gimnazija Kranj, osnovna šola Simon Jenko Kranj in osnovna šola Radovljica. Tekmovanje je vodila Nevenka Pazlar, strokovno komisijo pa so sestavljali: Samo Krivic, Mitja Žagar in Igor Kerštajn — predstavnik RK klubov OZN.

Zmagala je ekipa osnovne šole Radovljica, katero so sestavljali učenci: Goran Krusič, Mojca Resman in Olga Dragan, sledita osnovna šola Simon Jenko Kranj in gimnazija Kranj. Vse ekipe so prejele sliko predsednika Tita in diplome.

Tekmovanci ekipe iz osnovne šole Radovljica so prejeli za nagrado knjigo Tito o liku komunista. Ta ekipa se bo udeležila tudi polfinalnega tekmovanja klubov OZN, ki bo

tudi, da mladim železarjem v obratih nudijo več pomoči osnovne organizacije sindikata in OO ZK. Naslednja dva meseca bodo morali člani koordinacijskega sveta ZSMS torej pošteno zaviti rokave in se sistematično lotiti odстранjevanja sedanjih nepravilnosti in pomanjkljivosti.

Na tej seji pa so razpravljali še o poročilu o izvedbi sistema napredovanja na delovnem mestu, s poudarkom na stimulacijskih in strokovnih dodatkih. Uvodne besede je podal Franc Belčič, v razpravi pa so menili, naj se dodatki temeljito analizirajo in dodajajo delavcem, glede na njihovo uspešnost in angažiranost pri delu.

J. R.

Železarski globus

INDONEZIJA

Japonska železarska družba Nippon Steel Co. je pred kratkim zaključila dela na izgradnji 220 km dolgega cevovoda za transportiranje zemeljskega plina na indonezijskem otoku Java. Gradili so ga 14 mesecev in porabili 32.000 ton cevi s premerom 610 mm ter debelino stene 9,5 mm. Poleg cevi so porabili še 10.000 ton drugih vrst železarskih izdelkov kot so nosilci, pločevina, paličasto jeklo in podobno.

Pristava vabi! Tu bo 21. maja osrednja občinska prireditev v počastitev 40-letnice ustanovnega kongresa KPS, 85-letnice rojstva tovariša Tita in 40-letnice njegovega prihoda v vodstvo KPJ. Ta proslava bo istočasno tudi sklepna prireditev v mesecu mladosti, ki jo na tem kraju že tradicionalno pripravljajo mladi jeseniške občine. Na sliki so mladinci, ki so lansko leto ob tej priliki podali slovesno zaobljubo za obrambo domovine

Pripravljenost je vedno boljša kakor golo pričakovanje...

Tito

PSIHOKEMIČNI VOJNI STRUPI

Veliko pozornost raziskovalcev je pritegnila antiserotoninova teorija mehanizma delovanja dietilsergične kisline (LSD) in drugih psihotomimetikov te vrste, ki imajo v svoji sestavi (strukturi) indolno skupino.

Njihova struktura je podobna serotoninu in predstavlja njegove antimetabolite, to je, stopajo lahko v spojine z receptorji serotonina in tako načenjajo njegove fiziološke funkcije v organizmu (v skorji velikih možgan, hipotalamusu, rektikalarni formaciji).

Dokazano je, da dietil-sergična kislina slabi delovanje serotonina, medtem ko serotonin slabi delovanje LSD.

Na podlagi podatkov, ki jih je podal Milstein I. G. leta 1966, analog serotonin — meksamin (5-etoksitriptamin) normalizira pogojne reflekse pri miših in psih, izpostavljenih delovanju LSD, kar po njegovem mnenju potrjuje antiserotoninovo delovanje LSD na psiho.

Toda ko govorimo o serotoninu, moramo imeti pred očmi tudi to, da ob jemanju v količini od 1 do 2 ml v 0,1 % raztopini povzroča zožitev krvnih žil in deluje hemostatsko ter se sicer uporablja pri zdravljenju obsevanec. Njegov derivat meskanin (metilserotonin) kaže izraženo radio zaščitno delovanje in se uporablja v obliki tablet, in sicer v količini 0,05 g za zmanjšanje težav, povzročenih z obsevanjem, v kombinaciji z drugimi sredstvi, na primer, s cistaminom.

Patogeneza delovanja LSD je prav tako zelo zapletena. LSD namreč povzroča centralno psihotomimetsko delovanje kot tudi razne somatske, ekstrapiramidne in vegetativne motnje.

Patogeneza delovanja LSD (Rotlin-Sharlotti)

Patogeneza in mehanizem delovanja snovi tipa BZ se razlikuje od načina delovanja snovi tipa LSD. Delujejo podobno kot atropin, predstavljajo pa osrednje holinolitike in imajo pretežno lastnost psihomimetskega delovanja.

Konkretno pojasnilo vzrokov načenjanja psihe z delovanjem osrednjih holinolitikov ni znano. Antiholinesterazne snovi (organofosforne in druge spojine) povzročajo kopičenje acetilolina in vzbujajo holinoreaktivne sisteme. Pri tem je opaziti živčno psihično napetost, občutek strahu, motnje spanja itd.

Osrednji holinolitiki blokirajo holinoreaktivne sisteme v skorji velikih možgan in pri določenih dozah povzročajo psihozo. Po vsem sodeč nastanejo pri tem določene napetosti v neholinergičnih sinapsah in nekaterih centrih osrednjega živčnega sistema ter napetost zaradi noradrenilina ali serotonina.

Antagonist v primerjavi z ditranom je iohimbina-adrenolitik. Na podlagi že rečenega lahko domnevamo, da ima v patogeni zastrupitve določen pomen kalitev normalnih odnosov med andrenergičnimi in holinergičnimi funkcijami.

Znaki zastupitve z LSD

Klinično sliko psihične motnje (psihoze) je prvi opisal Hoffman, ker je tudi sam sebi dal 0,25 mg LSD-25. Nadaljno sliko LSD psihoze so proučevali številni raziskovalci na zdravih in psihično bolnih ljudeh.

Klinična slika psihoze je zelo različna pri različnih ljudeh in celo pri istem človeku po ponovni uporabi LSD. To je vsekakor odvisno od živčnega in psihičnega stanja in trenutne situacije, toda tudi od doze LSD.

Niso redki primeri, da je psihično stanje podobno shizofreniji. Znaki zastrupitve so: slabost, medlost, poslabšanje občutka toplote in mraza, opaziti pa je tudi piloromotorna reakcija (koža se jezi), lahko vrtoglavico, bolečine v glavi, nemir, povečan utrip, zenice postanejo nekoliko širše ipd.

Predmeti okrog človeka imajo zanj nenavadne barve in oblike, pojavlja se zategnjenost na obrazu, opaziti pa je tudi motnje glede dojemanja prostora in časa.

Poleg tega se pojavljajo vidne in slušne halucinacije, ki jih odlikujeta bleščavost in hitra sprememba oblik.

nadaljevanje

feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton — Tehnični feljton —

STIRLINGOV MOTOR — ALTERNATIVA ZA AVTOMOBIL BODOČNOSTI?

Ko je »kočija brez konja« prišla v industrijsko proizvodnjo, za motor ni bilo dvoma. Parni, električni in tudi druge vrste motorjev niso vzdržali konkurence z bencinskim motorjem z notranjim izgorevanjem, ki ga je izumil in industrijsko razvil Nemec Nikolaus Otto. Dobri dve generaciji je bil ta motor praktično brez konkurence. To je bila doba cenene nafte v velikih razpoložljivih količinah. Potem so pred leti nastale znane svetovne težave z nafto. Cena je izredno poskočila in tudi količina zaradi znanih razlogov ni bila vedno in povsod zagotovljena. Poleg tega so postajali vedno bolj glasni in odločni tudi zagovorniki čistega okolja. V velikih mestih predstavlja velika množica avtomobilov enega glavnih virov za onesnaževanje zraka.

Proizvajalci avtomobilov v ZDA, pa tudi v drugih industrijsko visoko razvitih zahodnih deželah, so pričeli misliti o možnosti za zamenjavo sedanjega bencinskega motorja z drugačnim. Ta naj bi predvsem porabil manj goriva, zmanjšal pa naj bi tudi negativne vplive na čistost okolja. Spet razmišljajo o uporabi parnega stroja, vendar je problemov zaenkrat še preveč. Električni pogon bo zaradi težav z zmogljivostjo akumulatorjev, možen šele v nedoločeni prihodnosti. Diesel motor je že danes predvsem v Evropi precej razširjen, vendar ni najboljša rešitev zaradi problematike, povezane z onesnaževanjem okolja.

V ZDA so pričeli precej intenzivno pripravljati razvijanje nove vrste avtomobilskega motorja, ki ga imenujejo Stirlingov motor. Predvidevajo, da bi bil ta motor zrel za normalno serijsko proizvodnjo in uporabo v sredini osemdesetih let.

Osnovni princip delovanja Stirlingovega motorja je zelo enostaven. Pri ogrevanju plina v zaprtem prostoru se poveča njegova prostornina in s tem tudi pritisk. In obratno, pri ohlajevanju se njegova prostornina in pritisk zmanjšata. Če je takšen plin v zaprtem cilindru skupaj z batom, bo pri zvišanju

temperature zgornjega dela cilindra potisnil bat navzdol in pri ohlادتvi spodnjega dela cilindra bo omogočil premik bata spet nazaj v zgornjo lego.

Delovni plin v cilindru je vodik. Ogrevanje zgornjega dela cilindra omogoča zgorevanje bencina ali tudi druge vrste goriva v zgorevalni komori. Plin vodik je zelo važen del celotnega sistema, ker omogoča s svojim širjenjem in krčenjem premikanje bata v cilindru navzdol in navzgor. Sami cilindri imata dve coni, zgornjo, ki je ogrevana in spodnjo, ki je hlajena. Pri tem nastopa znatna temperaturna razlika v sami steni cilindra. Ko je bat v spodnji legi, potem je večji del plina v zgornjem delu cilindra in se tam ogreje. Ko se premakne bat v zgornjo lego, preide večina plina v spodnji del cilindra. Tam se ohladi s pomočjo hladnega zraka, ki ga piha ventilator na steno cilindra.

To pomeni, da je možno izmenično ogrevati in hladi ti plin v cilindru s premikanjem bata navzgor in navzdol. S tem je tudi zagotovljen višini temperature ustrezen visok ali nizek pritisk plina v cilindru.

Del motorja, kjer ogrevanje in ohlajevanje plina omogoča premikanje bata v cilindru navzdol in navzgor, je povezan s pomočjo ozke cevi z drugim delom. Ta ima prav tako cilinder in bat ter je povezan s prvim delom motorja tudi z ustreznim ročico. Vendar je razlika med prvim in drugim cilindrom v tem, da ima bat v drugem cilindru batne obročke, ki s svojim tesnjenjem onemogočajo prehod plina mimo bata v spodnji del cilindra. V tem delu motorja, ki je dejansko delavnica, se premika bat v cilindru ustrezno širjenju in krčenju prostornine plina v prvem cilindru. To gibanje potem tudi prenaša na pogonski del motorja.

Osnovni princip delovanja Stirlingovega motorja je razviden s slike.

Za porabo goriva in ekonomiko tega motorja je važen del tudi keramični ogrevalec zraka. Vroči dimni plini, ki nastajajo pri zgorevanju goriva v zgorevalni komori in so potrebni za ogrevanje zgornjega dela cilindra, prehajajo skozi ogrevalec in ga ogrevajo. Zrak, potreben za zgorevanje goriva, preide najprej skozi ogrevalec, se tam ogreje in od tam preide v zgorevalno komoro. Na ta način se seveda zniža poraba goriva, potrebnega za ogrevanje zgornjega dela cilindra.

Če želimo doseči večjo moč motorja, je treba povečati pritisk vodika v cilindru in obratno. Zato je potrebno količino goriva in zraka v zgorevalni komori ustrezno povečati ali zmanjšati.

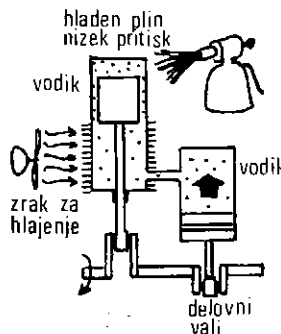
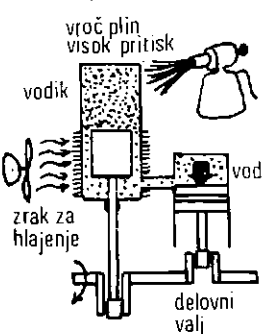
Za ogrevanje cilindra je možno uporabljati različne vrste tekočih ali plinastih goriv. V poštev pride tudi premožen prah. Vendar ne za pogon avtomobilov, temveč termoelektrarn.

Količino vodika v cilindru bo potrebno predvidoma kontrolirati enkrat letno. Če bo potrebno, ga bo možno dodati približno tako, kot napolnimo zračnico avtomobilskega kolesa, če je pritisk prenizek.

Precej zapletena sta oba sistema za kontroliranje delovanja vodika v obeh cilindrih in zgorevanja goriva v zgorevalni komori. Vendar kaže, da bodo ta problem lahko dobro rešili, delno tudi s pomočjo elektronike.

Današnje stanje pri razvijanju Stirling motorja omogoča v primerjavi s klasičnim bencinskim motorjem znižanje porabe goriva za okoli 40 odstotkov. Do sredine prihodnjega desetletja računajo, da bodo to število lahko povečali na 45 odstotkov. Z nadaljnjim izpopolnjevanjem tega motorja, predvsem pa z uporabo novih materialov za ogrevalec zraka, pa predvidevajo znižanje porabe goriva na 65–70 odstotkov v primerjavi z današnjimi avtomobilskimi motorji.

Ali bo Stirlingov motor dejansko uspel že kmalu izpodrinuti današnji avtomobilski motor, bo pokazala bodočnost. Vsekakor pa kaže, da je energetska kriza dala spodbudo za nove napore s ciljem znižati porabo nafte tudi na področju avtomobilske industrije.

HITREJŠE URESNIČEVANJE OBLASTI DELAVSKEGA RAZREDA IN VSEH DELOVNIH LJUDI

(Nadaljevanje s 1. strani)

sobnosti Zveze komunistov in ostalih družbenopolitičnih organizacij ter o spremljajočih slabostih in odstopanjih v jeseniški občini.

OPRAVILI SMO OGROMNO DELO PRI PREOBRAZBI DRUŽBE IN STABILIZACIJI GOSPODARSTVA

MARIJA ZUPANČIČ-VIČAR: Zgodovinski proces spreminjanja oblasti v imenu delavcev v oblasti delavcev poteka od uvedbe samoupravljanja leta 1950 in je izredno uspešen po sprejetju ustave leta 1974. V tem času smo dosegli tako v naši občini kot v vsej naši socialistični domovini izredno velik gospodarski, kulturni in vsesplošni razvoj, s tem pa se je bistveno izboljšal socialni položaj, oziroma socialna varnost delovnih ljudi in vseh občanov. Prav tako pa smo v tem času doživljali različna izkrivljanja, odstopanja od začrtane poti, pa tudi nasprotovanja.

V tem obdobju smo opravili ogromno delo pri družbenoekonomski preobrazbi družbe, pri stabilizaciji gospodarstva in odstranjevanju vseh vrst negativnih pojavov. Ob vseh teh uspehih pa smo šele na začetku poti pri uresničevanju oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi. Danes so dani vsi pogoji z ustavo, zakonom o združenem delu in z drugimi zakoni, ki tako oblast že omogočajo, vendar pa jo bo potrebno še izobiti v sleherni temeljni organizaciji združenega dela in delovni organizaciji, krajevni skupnosti, družbenopolitični in interesnih skupnostih, skratka na področju celotne družbene reprodukcije.

IVO ŠČAVNČAR: Pismo predsednika Tita v tretjem poglavju nalaga posebne naloge v pogledu stabilizacijskih prizadevanj, mobilizacije notranjih moči, dvigvanju produktivnosti dela, družbene odgovornosti in delovne discipline, za odstranjevanje nelikvidnosti, preprečevanja nepokritih investicij in podobno. Moram reči, da so bila v naši občini v vsem tem petletnem obdobju prisotna, sicer enkrat bolj, drugič manj intenzivna prizadevanja za uresničevanje teh nalog. Želel bi le z nekaterimi podatki ilustrirati v tem obdobju, to je, po pismu od leta 1972 do vključno leta 1976, dosežene rezultate.

Celotni dohodek v občini se je v času od leta 1972 do vključno leta 1976 povečal, izraženo v indeksu, na 274. Amortizacija kot osnova za enostravno in razširjeno reprodukcijo na 230. Bruto osebni dohodek so naraščali hitreje od celotnega dohodka in znašajo, izraženo v indeksu, 310. Ostanek dohodka, namenjenega za sklade, se je v tem času povečal na 230, bruto akumulacija, to je, akumulacija in skladi pa na 218.

Vsi ti kazalci potrjujejo pomemben porast, vendar pa struktura medsebojnih odnosov med temi elementi kaže, da smo več trčili, kot smo si zagotovili sredstev za reprodukcijo. Razmerja kažejo, da so sredstva za reprodukcijo za 60% naraščala počasneje, kar kaže da je razmerje med ustvarjenim in porabljenim slabo in da bodo v tej smeri potrebna še prizadevanja v pogledu nalog, ki izhajajo iz pisma in dokumentov, ki so temu sledili.

Med doseženimi uspehi vsekakor moram poudariti, da v občini nimamo več primerov blokiranja žiro računov niti ne nepokritih investicij, vendar je to pogojeno bolj z administrativnimi ukrepi kot s samo konsolidacijo. V teh letih smo bistveno tudi izboljšali nekatere druge kazalce kot, na primer, prehod iz ekstenzivnega v intenzivno zaposlovanje in podobno. Seveda pa ne smemo mimo tega, da so izgube v nekaterih delovnih organizacijah v lanskem letu pomembno narasle.

Ob vsem tem pa moram poudariti, da smo pomembne rezultate dosegli tudi na področju samoupravne organiziranosti gospodarstva v občini. Danes imamo 45 temeljnih organizacij združenega dela in pet delovnih skupnosti, oziroma skupnih služb. V občini imamo pet delovnih organizacij s sedežem v občini, ki imajo temeljne organizacije združenega dela, in 12 delovnih organizacij brez TOZD. Poleg tega imamo še 18 TOZD, ki imajo sedež delovne organizacije izven občine. Seveda vsi ti podatki veljajo za področje materialne proizvodnje.

ANDREJ ZALOKAR: Moram pripomniti, da se tudi v Železnici, čeprav prepočasno, uresničuje vsebinska preobrazba samoupravljanja in da smo tudi v pogledu stabilizacije, gospodarnosti in produktivnosti dosegli pomembne rezultate, čeprav zaradi znanih tržnih razmer nekoliko slabše. Če izhajam iz kolektiva martinarne, kjer delam, moram reči, da sta se v teh letih po

pismu precej povečala angažiranost in zanimanje delavcev za boljše gospodarjenje tako med Slovenci kot med delavci iz bratskih republik. Več je zanimanja za dosežene proizvodne rezultate, produktivnost, stroške, zaloge in podobno. To kaže, da delavci postajajo zrelejši, da resnično prevzamejo svoje pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz ustave in zakona o združenem delu.

LIDIJA KLINAR: Pomemben napredek smo v teh letih dosegli tudi na področju trgovine. V naši, pred kratkim integrirani delovni organizaciji Golica, delujejo štiri temeljne organizacije združenega dela in delovna skupnost skupne službe. Delavci so bili z dosedanjim delom samoupravnih organov zadovoljni, saj smo vsa pomembnejša vprašanja obravnavali na zborih delavcev, pa tudi informirani smo bili dovolj. Seveda pa nova samoupravna organiziranost še ni zaživila tisto pravo, ustavno življenje.

HITREJŠE URESNIČEVANJE OBLASTI DELAVSKEGA RAZREDA IN VSEH DELOVNIH LJUDI

IVO ŠČAVNČAR: Ko sem prej govoril o samoupravni organiziranosti gospodarstva v občini, oziroma materialne proizvodnje, sem kot uspeh mislil predvsem, da so s tem šele dani pogoji, da se bodo ustavna določila in zakon o združenem delu hitreje uveljavljali v praksi. S sedanjim samoupravno organizirano materialno proizvodnjo v občini so v večini primerov, ne še povsod, dani pogoji za uresničevanje oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi. Organiziranost sama pomeni le obliko, oziroma sredstvo, da se zagotovi odločilna vloga delavcev pri političnem in družbenem odločanju, oziroma gospodarjenju s celotno družbeno reprodukcijo.

Ugotavljamo, da še do danes v nobeni delovni, oziroma temeljni organizaciji združenega dela niso do kraja uresnili dohodkovnih odnosov. V tej smeri bodo morala biti mnogo bolj intenzivna in organizirana prizadevanja, kajti do 31. decembra letos mora po zakonu o združenem delu biti uresničena delitev osebnega dohodka po delu in rezultatih dela.

Prvi pogoji, za to pa je resnično razvito samoupravno socialistično planiranje. Vse delovne organizacije, družbenopolitična in samoupravne interesne skupnosti ter krajevne skupnosti so sprejele, oziroma pripravljajo sprejem srednjeročnih načrtov, pri čemer ugotavljamo, da niti postopek oblikovanja in sprejemanja niti vsebina teh načrtov nista bila samoupravno naravnana. V delovnih organizacijah, pa tudi drugje, je običajno predlog izoblikovan v strokovnih službah in po bolj ali manj formalnih razprav na zborih delavcev, sprejet na samoupravnem organu. Načrti delovnih organizacij običajno vsebujejo le kazalce materialne proizvodnje in grobo delitev dohodka, pri čemer je v večini primerov izpuščeno poglavje o zadovoljevanju osebnih in skupnih potreb delovnih ljudi, oziroma vseh dejavnikov združenega dela.

Načrti še niso mobilizacijski dokumenti, ki bi ji s polno zavestjo in odgovornostjo sprejeli delavci ter z enako odgovornostjo tudi izvrševali. Brez planskih dokumentov pa si ni mogoče predstavljati uveljavljanja dohodkovnih odnosov.

FRANJO KRAGOLNIK: Danes, na primer, zelo veliko govorimo o preobrazbi vzgoje in izobraževanja ter usmerjenem šolanju, v združenem delu pa nimamo izoblikovanih načrtov kadrov in opredeljene kadrovske politike. To pa je vendarle osnova za preobrazbo šolanja in usklajeno štipendiranje, oziroma štipendijsko politiko. Te pomanjkljivosti, če jih ne bomo začeli uspešno samoupravno reševati, že imajo, v bodoče pa bodo imele še težje posledice v gospodarstvu in sploh v združenem delu.

V okviru hitrejšega uresničevanja oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi sodi tudi vprašanje svobodne menjave dela. Pri tem bomo še mnogo morali narediti za vsebinsko razumevanje te ustavne kategorije. Preveč je še vkoreninjeno mnenje, da delavcem na področju izobraževanja, znanosti, kulture, zdravstva, socialnega skrbstva in drugih družbenih dejavnosti dajemo dotacijo, ne pa da je njihovo delo vsebovano v novi vrednosti doseženi v materialni proizvodnji. Tak odnos pa mora biti uveljavljen tudi v odnosu do skupnih služb, kjer je še vedno uveljavljen proračunski sistem.

MARIJA ZUPANČIČ-VIČAR: To vprašanje se tesno povezuje z doslednim uredništvom dohodkovnih odnosov in seveda z uresničevanjem delegatskega sistema in delegatskih razmerij, kajti šele celotno uresničevanje vseh teh ustavnih določil zagotavlja neposredno prisotnost delavcev in delovnih ljudi na celotnem prostoru

družbene reprodukcije. Zaradi prepočasne uveljavljanja svobodne menjave dela med materialno proizvodnjo in skupnimi službami se ustvarja tudi prepad, oziroma negativna miselnost, da so službe potrebne le direktni, oziroma upravni na eni strani, na drugi pa, da so službe nekaj nad materialno proizvodnjo in da si prilaščajo določeno moč nad materialno proizvodnjo. Z doslednim uresničevanjem svobodne menjave dela med materialno proizvodnjo in službami bomo začeli premoščati vsa ta nasprotja.

IVO ŠČAVNČAR: S svobodno menjavo dela, na osnovi konkretno opredeljenih in ovrednotenih del, oziroma programov dela, bo odpadla tudi kritika delavcev v neposredni proizvodnji, da so skupne službe službe direktije in ne delavcev.

FRANCE KOBERTAR: Rad bi se ponovno vrnil na vprašanje uveljavljanja dohodkovnih odnosov in delitve osebnega dohodka po delu in rezultatih dela. Da bi do 31. decembra letos uresnili to zakonsko določilo, imamo tudi v sindikatu svoj akcijski program. Pri tem ne mislim, da bo sindikat strokovno posegal na to področje, temveč bo moral na osnovi akcijskega programa, ki izhaja iz sindikalne liste za leto 1977 in drugih sklepov, akcijsko delovati, spodbujati in politično usmerjati akcijo.

V zvezi s to nalogo smo vsem osnovnim organizacijam sindikata poslali gradivo, ki je bilo pripravljeno v strokovnih službah Zveze sindikatov Slovenije, ki jim bo služilo pri uresničevanju te naloge.

FRANJO KRAGOLNIK: Menim, da bi morali mnogo več pozornosti pri uresničevanju vseh teh

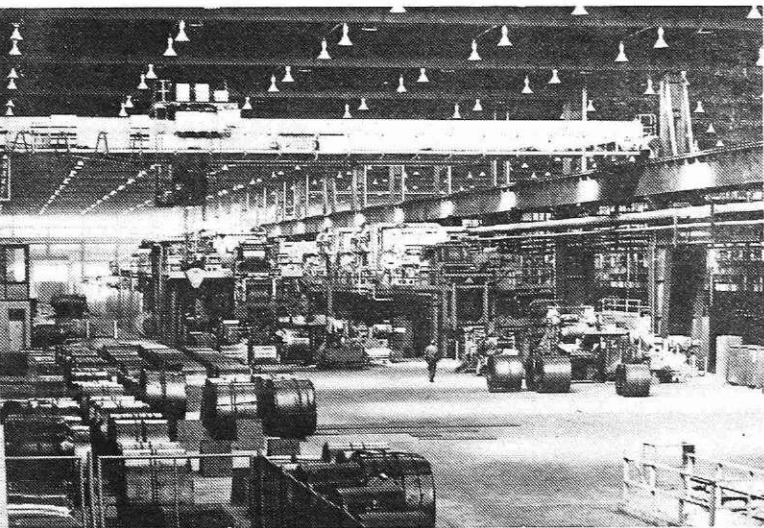
da v posameznih sredinah osnovne organizacije Zveze komunistov, sindikata in mladine hodijo za dogodki. Zato so mnogokrat razprave tudi površne, sprejeti akti ali odločitve pa pomanjkljive.

ANDREJ ZALOKAR: Večkrat je vzrok za premajhno zainteresiranost delavcev, pa tudi delegatov v preobsežnih dnevnih redih in kot že rečeno, obsežnih gradivih.

LIDIJA KLINAR: Pri nas, moram reči, se zbori delavcev redno sestajajo pred pomembnimi odločitvami, vendar pa potem pogrešamo povratnih informacij, to je, da bi nas delegati seznanili z usvojenimi sklepi, sprejetimi nalogami in podobno. V tem pogledu bomo morali še mnogokaj narediti.

TONČKA DOLENC: Pri nas v Iskri imamo še relativno mlado samoupravljanje. Prej smo imeli vse centralizirano v Kranju, od koder smo prejeli le sklepe, ne da bi mogli nanje vplivati. Sedaj smo temeljna organizacija združenega dela in samoupravni organi dosti dobro delajo, le da zaradi uresnitvenosti prostorov, ki so bili grajeni za 200 delavcev, sedaj pa nas dela čez 400, nimamo objektivnih možnosti za delovanje zbora delavcev, oziroma delavcev.

FRANJO KRAGOLNIK: Mislim, da je TOZD Iskra Blejska Dobrava mlad kolektiv z manj samoupravnimi izkušnjami. Mlad mislim tudi po poprečni starosti in bo potrebno z njim veliko delati. Zbori delavcev sicer veliko govorijo o razširitvi obrata in o življenjskih vprašanjih, manj pa o drugih, pri čemer mislim, da je tudi vpliv na odločitve v sestavljeni organizaciji združenega dela Iskra premajhen.

Žarilno lužilne linije v hladni valjarni Bela

BOLJ ODGOVORNO ODPRAVLJATI OBJEKTIVNE IN SUBJEKTIVNE NAPAKE

MARIJA ZUPANČIČ-VIČAR: Kljub prizadevanjem vse družbe se še vedno srečujemo z nekaterimi negativnimi pojavi, ki jih delavci zelo težko dokazujejo, ker jih delavci v različnih samoupravnih organih formalno sprejemajo, posamezne grupe ali posamezniki pa se za njimi skrivajo. To so predvsem vprašanja privatne uporabe službenih vozil, prekomerno trošenje sredstev za reprezentanco, jubilejne in druge nagrade posameznim delavcem nad dogovorjenimi okviri, trošenje sredstev pod naslovom sindikata, na primer, za razne drage izlete, za pokrivanje regresov za dopuste iznad sindikalne liste, naracionalno ponašanje pri odobritvah službenih potovanj in podobno.

Mogoče bi kdo rekel, da so to majhne stvari v primerjavi s pojavi, ko s slabim gospodarjenjem in s slabim delom zapravljamo znatno večja družbena sredstva. V nekaterih primerih je to res, vendar se zelo pogosto dogaja, da prvo in drugo korakata skupaj z roko v roki in da se običajno pojavi nevestnega gospodarjenja z družbeno lastnino in s sredstvi v družbeni lastnini pojavljajo prav tam, kjer se ugotavljajo primeri okoriščanja s sredstvi v družbeni lastnini.

Marsikdaj se zgodi, da je tudi osnovna organizacija ZKS nekritična in tolerantna do teh vprašanj in včasih celo posamezni člani ZK v obrambi kolektiva zagovarjajo take slabosti. Zato ni čudno, da je iz takih okoliščin vedno več primerov, ko se posamezni komunisti, pa tudi nekomenisti obračajo na različne organe v občini, republikah in zvezi, pa celo na predsednika Tita, včasih zaradi bojznosti tudi z anonimno zahtevo, da naj se stvari uredijo. Pri ugotavljanju različnih nepravilnosti marsikdaj naletimo na zid molčečnosti in solidarnosti z negativnimi pojavi ter celo s primeri skrivanja dokumentov. Marsikdaj pa delavca, ki se bori proti nepravilnostim, označujejo kot nergača, razbijača enotnosti in drugimi oznakami. Marsikje se vodilni delavci in vod-

stva samoupravnih organov in družbenopolitičnih organizacij združijo v »obrambi« ozkih podjetniških interesov, pri tem pa pozabljajo na interese delavcev. Še vedno so prisotni tudi primeri podjetniške mentalitete, oziroma grupolastniškega ponašanja.

ANDREJ ZALOKAR: Pri premagovanju vseh teh in podobnih negativnih pojavov, je mnogo premalo prisotna samoupravna delavska kontrola. Če govorim za Železarno, potem moram reči, da je le-ta do neke mere zaživila na nivoju delovne organizacije, medtem ko v TOZD slabše delajo ali sploh ne delajo.

Med slabosti v naši delovni organizaciji prav gotovo sodi tudi premajhna skrb za delavce, za njihove delovne in življenjske pogoje. Tu imam v mislih vprašanje jedilnic, sanitarij, oziroma kopalnic in sploh družbene prehrane. O tem sicer veliko govorimo in pišemo, vendar se stvari ne premaknejo nikamor. Urejanje teh vprašanj so zahteve delavcev in ravno tu se vidi, kako se na njihove zahteve odzivamo, in ravno na tem se vidi odnos do delavcev.

RAMADAN SENIČAR: V našem podjetju Universal se spopadamo še s številnimi slabostmi. Moram reči, da so v samoupravnih organih doslej sodelovali le delavci iz uprave, šele v zadnjem času sva prišla v delavski svet dva delavca iz neposredne proizvodnje. Boriti se moramo proti uveljavljeni praksi, ko so posamezniki ali majhne grupe nosili vsa oblast. To je bil tudi vzrok, da je prišlo do številnih negativnih pojavov, ki jih je nekaj omenjala tudi sekretarka. Kljub temu, da je imel Universal visoke dohodke in da so bili delavci v upravi dobro plačani, smo delavci v neposredni proizvodnji imeli zelo nizke osebne dohodke, tako da je nekaterim delavcem z nizkimi osebnimi dohodki moral sindikat dati podporo. Nagrajevanja po delu in rezultatih dela sploh ni, oziroma sploh ni prave stimulacije. Sistem nagrajevanja pa je bil oblikovan v vrhu in podtaknjen delavcem. Iz našega dohodka smo, na primer, plačali zelo drago študijo, ki pa je v bistvu neuporabna. Celotno politiko in odnose kroji grupica v vodstvu mimo delavcev.

MARIJA ZUPANČIČ-VIČAR: Številni vzroki za vse te slabosti izhajajo iz tega, da samoupravni akti niso oblikovani v smislu ustavnih določil in zakona o združenem delu. Le-ti pa so eno ključnih vprašanj, da zagotovimo osnovo za uresničevanje oblasti delavskega razreda.

LIDIJA KLINAR: Tudi jaz mislim, da bi se morali mnogo bolj prizadevati, da se v vsej svoji ustavni razsežnosti uveljavi samoupravna delavska kontrola, ki mora med drugim voditi račun, ali so samoupravni akti oblikovani v smislu ustavnih določil in zakona o združenem delu, oziroma, če se le-ti dosledno izvajajo.

TONČKA DOLENC: Pri nas bi kot slabost lahko vzeli le-to, da niso urejeni še dohodkovni odnosi in da je ravno zato samoupravljanje večkrat le gola formalnost.

FRANCO KOBERTAR: Menim, da je za veliko teh slabosti potrebno iskati krivdo v neaktivnosti družbenopolitičnih organizacij. Tam, kjer družbenopolitične organizacije odigravajo svojo ustavno vlogo, tam teh slabosti ni ali jih je znatno manj. Žal pa je še vedno nekaj članov Zveze komunistov, ki so nosilci ali pa vsaj povzročitelji teh slabosti.

KREPITEV IDEJNOPOLITIČNE IN AKCIJSKE SPOSOBNOSTI ZK, SINDIKATA, ZSMS IN SZDL

MARIJA ZUPANČIČ-VIČAR: Krepitev vloge in položaja Zveze komunistov in ostalih družbenopolitičnih organizacij v sleherni sredini v naši državi je v življenjskem interesu vseh delovnih ljudi in občanov. V vsem dosedanjem razvoju je Zveza komunistov uresničevala svojo avantgardno idejnopolično vodilno vlogo v našem razvoju. Njena učinkovitost pa se seveda kaže v njeni idejnopolični enotnosti in akcijski sposobnosti ter aktivni prisotnosti v vseh sredinah. V tej smeri gredo tudi naša sedanja prizadevanja, da se dosledno uresničujejo sklepi pete seje centralnega komiteja ZKS. Zavedamo se, da se bo Zveza komunistov kot vodilna idejnopolična sila v posameznih sredinah uveljavila le, če se bo skupaj z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami dosledno borila za uresničevanje oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, če bo sposobna idejnopolično ocenjevati vsa dogajanja v svoji sredini in se do odločitev v samoupravnih organih, delegacijah, skupščinah družbenopolitične skupnosti in interesnih skupnosti in drugje opredeljevati v smislu kongresnih dokumentov, oziroma ustavnih določil in zakona o združenem delu ter se vztrajno in

SPREJEMNI POSTOPEK V OBRATNI AMBULANTI ŽELEZARNE – MEDICINSKI DEL

Danes objavljamo tretji prispevek strokovnih delavcev z našega območja na letošnjem sestanku sekcije za medicino dela slovenskega zdravniškega društva in društva medicinskih sester Slovenije, ob sodelovanju inštituta za medicino dela, prometa in športa, in sicer referat dr. Branka Dražiča, ki je govoril o medicinskem vidiku sprejemnega postopka v obratni ambulanti Železarnice.

Pogoje dela v železarni Jesenice karakterizirajo različni tehnološki procesi, ki so v nekaterih obratih še danes zastareli. Zavod za zdravstveno in tehnično varstvo iz Maribora je 1965. leta izvršil ekološke meritve na 1400 delovnih mestih v Železarni. Ta delovna mesta v prvi vrsti označujejo zvišana efektivna temperatura, visoka stopnja zaprašnosti, slaba dnevna in umetna svetloba, ropot, visoka koncentracija plinov in par. Na določenih delovnih mestih je mikroklima enaka makroklimi.

Obratna ambulanta železarnice Jesenice je v preteklem obdobju poleg kurativne službe opravljala tudi preventivno dejavnost: preglede delavcev pred nastopom na delo, periodične preglede nekaterih ogroženih skupin delavcev in cepljenje proti gripu. Ti pregledi niso imeli določene cilja, niso bili opravljeni po sodobnih principih medicine dela, kajti ni bilo dovolj kvalificiranega kadra, prostorov za ustrezno opremo, sodobnih aparatov za funkcionalno diagnostiko ter namenskih finančnih sredstev. Za ta pretekli čas je izredno pomembno dejstvo, da medicina dela kot stroka ni imela pravega mesta med ostalimi medicinskimi vejami niti prave vloge v delovni organizaciji.

Pred desetimi leti so nastopile korenite spremembe z ustanovitvijo dispanzerja za medicino dela, v katerem je začel delati specialist za medicino dela s svojim teamom, pozneje s postdiplomskimi tečaji iz medicine dela za zdravnike in medicinske sestre, še pozneje s fizično rekonstrukcijo stavbe, oziroma s pridobitvijo ustreznih funkcionalnih prostorov, opremljenih s potrebnimi aparaturami za funkcionalno diagnostiko, in ne nazadnje z novimi, pravnimi stališči vodstva Železarnice, ki medicini dela kot mladi medicinski veji odpira pravo mesto v izvajanju preventivne dejavnosti.

Postopek, metodologija in tehnika predhodnih pregledov, periodičnih pregledov, pregledov zaradi spremembe delovnega mesta ali zaradi prekinitev dela, ki so trajali več kot 6 mesecev, so se razvijali počasi in vzporedno s spoznanji o fiziologiji, psihologiji, ekologiji in patologiji dela. Istočasno so postopek in tehniko pregledov spodbujale vse večje potrebe za zdravim kadrom, metodologija pa je postajala konkretnjša in je bila odraz dela in delovnih pogojev delovne organizacije. Stroške predhodnih pregledov nosi Železarna, razen v primerih, ko na novo zaposleni zapusti Železarno prej kot v šestih mesecih.

Postopek za sprejem v Železarno sproži kandidat s pismeno ali ustno prošnjo kadrovske službi, ki preverja dokumentacijo (delavska knjižica, šolsko spričevalo).

Kriteriji za postopek za sprejem so sledeči: polnoletnost, pri moških regulirana vojaška obveznost, uspešno končana osemletka ali najmanj šest razredov; delavska knjižica je velikokrat pomemben kazalec glede na število prejšnjih zaposlitev in s tem ugodno ali neugodno vpliva na postopek za sprejem. Če je kandidat že bil zaposlen v Železarni in je zaradi neupravičenih izostankov izključen, se postopek za sprejem odloži za eno leto, nato pa o njegovi vlogi razpravlja odbor za kadre obrata, v katerem je kandidat delal,

in soglašal o eventualnem ponovnem postopku za sprejem.

Pogoji za uspešno strokovno delo pri pregledu kandidata so poznavanje tehnoloških procesov in njihovih proizvodov, ekoloških pogojev, profesionalne patologije in travmatizma v delovni organizaciji. Zaradi tega jih z vso odgovornostjo lahko opravlja le specialist za medicino dela ali diplomant poddiplomskega tečaja iz medicine dela.

V obratni ambulanti Železarnice Jesenice že več kot deset let opravlja prehodne preglede specialist medicine dela na podlagi določenih principov stroke in nekaterih posebnih modifikacij, ki so bile nujne in sprejemljive, tako glede delovnih pogojev v Železarni, tako tudi glede delovne populacije. Tako, na primer, velja za nekvalificirane delavce, predvidene za groba, fizična dela, da ne smejo biti starejši od 40 let in ne lažji od 60 kg.

Tehnika pregleda je ustaljena in je odvisna le od specifičnosti posameznih obratov, v katere se planira kandidat, npr., topilnice, predelovalni obrati, livarna, valjarne, transport, vzdrževanje.

S pregledom je zajeta družinska, osebna, socialna, predvsem in skrbno pa delovna anamneza, ki jo posname višja medicinska sestra s končanim poddiplomskim tečajem iz medicine dela, sledi testiranje na odseku za fiziologijo dela na oddelku za socialno in zdravstveno službo pri železarni Jesenice, ki obsega:

1. antropometrijske meritve
2. teste moči (dinamometrija)
3. ugotavljanje deformacij hrbtnice in lokomotornega aparata
4. testi psihomotoričnih sposobnosti:
 - a) test psihomotorne hitrosti
 - b) test psihomotorne koordinacije
 - c) test gibljivosti
 - c) test perzeptivnega rezoniranja in reagiranja
 - e) test ravnotežja
5. testi kardiovaskularnega sistema
6. testi respiratornega sistema
7. opis in demonstracija pravilnega dvigovanja bremen

Pri kliničnem pregledu je kandidat samo gol, v spodnjicah. Posebna skrb gre lokomotornemu sistemu, ki mora biti povsem intakten, zlasti ker so po zadnjih podatkih bolezni kosti, mišic in sklepov po resnosti obolenja in številu izgubljenih dni v Železarni na drugem mestu. Ob tem ne zanemarjamo druge pomembne organske sisteme, ki bodo pri bodočem delu najbolj obremenjeni.

Pri vseh kandidatih, predvidenih za »zaprane obrate« (jeklarna, livarna, šamotarna, talilnica), napravimo spiromogram, ki nam daje sliko statične in dinamične zmogljivosti ventilatorne pljučne funkcije.

Vsem kandidatom za obrate, znane po velikem ropotu (konstrukcijska delavnica, kovačnica, žebeljar), posnamemo ADG in napravimo rgt sliko mastoidov. Vsaki izrazitejši skotom v govornih frekvencah je odločilen pri določanju delovne sposobnosti.

Za transport, vlečno službo, za delo na žerjavu in pod njim mora kandidat doseči določene rezultate na psihološkem testu, na testih psihomotoričnih sposobnosti ob normalnem ADG in izvidu ortoretra.

Poleg osnovnih laboratorijskih preiskav določamo krvni sladkor, pošiljamo kri na Wassermann, blato na parazite in patogene črevesne bakterije.

RTG. slikanje pljuč in srca opravimo rutinsko pri vseh kandidatih, v posameznih primerih pa se opravi še diaskopija.

Kandidate, predvidene za izredne fizične obremenitve, testiramo z Müllerjevim biciklometrom.

Navedene diagnostične preiskave s preciznim, ciljanim kliničnim pregledom, upoštevajoč anamnezo, predvsem delovno, nam omogočajo solidno strokovno oceno psihofizične sposobnosti kandidata, ki se lahko konfrontirajo z obremenitvami delovnega mesta.

V določenih, nejasnih primerih se poslužujemo konzultacije z ustreznim specialistom, ki daje mnenje z ožjega strokovnega področja, o zmoglosti kandidata za delo, z ozirom na predvideno delovno mesto.

Tako vsestransko obdelanega in pregledanega kandidata napotimo strokovni komisiji za sprejem železarnice Jesenice, ki jo sestavljajo: zdravnik specialist iz medicine dela, industrijski psiholog, vodja odseka za fiziologijo dela in kadrovnik. Komisija pregleda vso dokumentacijo in izbira kandidate za določeno delovno mesto, pri kvalificiranih pa upošteva metodo profesionalne orientacije.

Tako opravljen predhodni pregled predstavlja osnovno dokumentacijo o zdravstvenem stanju in delovni zmogljivosti preiskovanca, omogoča konkretno in pravilno distribucijo na prosta delovna mesta, vključuje adaptacijo na delovno mesto, oziroma delovno skupino ter predvideva napredovanje. Preprečuje travmatizem in invalidnost, splošne in profesionalne bolezni ter prispeva k višji delovni storilnosti, s tem pa k stabilizaciji gospodarstva in dvigu osebnega in družbenega življenjskega standarda.

IZ BILTENA SOZD SLOVENSKE ŽELEZARNE ZA MAREC:

ŠTEVILO ZAPOSLENIH V DELOVNIH ORGANIZACIJAH SOZD SŽ

Delovna organizacija	Povpr. število zaposl. 1976	Načrt 1977	Dejansko število zap. 1977	Indeksi
			stanje zad. vmes.	povpr. kumul. 5 : 2 5 : 3
1	2	3	4	5
JESENICE	6.434	6.621	6.493	6.507 101 98
RAVNE	4.553	4.680	4.619	4.617 101 99
ŠTORE	3.044	3.352	3.168	3.176 104 95
PLAMEN	520	520	519	520 100 100
TOVIL	307	316	308	308 100 97
VERIGA	1.117	1.333	1.275	1.269 114 95
ŽIČNA	584	555	548	551 94 99
MI	102	103	98	99 97 96
OSS SŽ	30	35	31	32 107 91
SKUPAJ	16.677	17.515	17.059	17.079 102 98

POPREČNI OSEBNI DOHODEK (DIN / ZAPOSLENEGA / MESEC):

Delovna organizacija	Povprečje 1976	Načrt 1977	Dejansko doseženi	Indeksi
		letno povpr.	mesečno, kumulativno	4 : 2 4 : 3 5 : 1
1	2	3	4	5
JESENICE	fiz. zap. 4.227	4.700	4.598	4.546 109 98 97
	182 ur 4.071	4.550	4.428	4.446 109 97 98
RAVNE	fiz. zap. 4.364	4.900	4.638	4.697 106 95 96
	182 ur 4.464	5.025	4.810	4.817 108 96 96
ŠTORE	fiz. zap. 4.177	4.600	4.138	4.260 99 90 93
	182 ur 4.133	4.500	4.337	4.324 105 96 96
PLAMEN	fiz. zap. 4.064	4.700	3.769	3.984 93 80 85
	182 ur 4.026	4.660	3.958	3.986 98 85 86
TOVIL	fiz. zap. 3.996	4.513	4.008	4.150 100 89 92
	182 ur 4.012	4.555	4.394	4.353 110 96 96
VERIGA	fiz. zap. 4.105	4.465	4.363	4.338 106 98 97
	182 ur 3.979	4.335	4.437	4.213 112 102 97
ŽIČNA	fiz. zap. 3.262	3.750	3.882	3.619 119 104 97
	182 ur 3.303	3.678	3.783	3.647 115 103 99
MI	fiz. zap. 6.932	5.430	5.754	5.707 83 106 105
	182 ur 5.084	5.390	5.672	5.681 112 105 105
OSS SŽ	fiz. zap. 6.437	7.442	6.682	7.032 104 90 94
	182 ur 6.437	7.442	6.682	7.032 104 90 94

REKONSTRUKCIJA VALJARNE ŽICE

(Nadaljevanje s 1. strani)

IZVAJALCI IN DOBAVITELJI

Vso uvozno valjarniško opremo ter tehnološki projekt za tretji žilo je dobavila firma Morgardshammar, ki tudi nadzira montažo uvozne opreme, del elektroopreme pa firma ASEA iz Švedske, vso elektroopremo z montažo in elektroprojektom dobavlja in izvaja Rade Končar iz Zagreba, gradbene projekte je izdelal industrijski biro iz Ljubljane, instalcijske projekte in druge manjše projekte Tehnični biro Jesenice, vsa strojno instalcijska dela izvaja EM – Hidromontaža Maribor, ki je izdelala tudi vso konstrukcijsko opremo in del načrtov zanj, vsa gradbena dela, pa tudi del gradbenih načrtov, izvaja SGP Gradbičec, miniranje starih temeljev proge profila 450 je strokovno uspešno izvedel geodetski zavod Ljubljana. Pri posameznih specifičnih delih pa so udeleženi tudi vzdrževalci, strojne in druge delavnice Železarnice. Ker pa se rekonstrukcija izvaja v obratu, so pri vseh delih tretje žile ter drugih delih močno sodelovali tudi delavci obrata s strokovno in pomožno delovno silo.

Na treh izmenah je bilo dnevno po potrebi prisotnih od 350 do 400 vseh izvajalcev in sodelavcev.

ORGANIZACIJA REKONSTRUKCIJE

Zaradi velikih in nujnih pripravljalnih del že v času obratovanja in utesenosti prostora je bila in je celotna organizacija del usmerjena in kontrolirana tudi glede varnosti dela, pri čemer sodelujejo: inženir za varstvo pri delu Železarnice, vodstvo obrata, operativna vodstva, izvajalci ter varnostni inženirji izvajalcev.

Za vodilno ekipo celotnih del glavne prve faze je glavni direktor izdal odločbo z zadolžitvami.

Ker se v prvi fazi rekonstrukcije istočasno izvaja tudi večji letni remont naprav v obratu, so bile spričo zahtevnosti, obsega del in kratkih rokov postavljene naslednja organizacijska in zadolžitve:

– Vodja celotnega projekta kot glavni koordinator del in zaradi potrebe po 16-tonskih žerjavih sodeluje s pripravo dela in obratovodstvom bluming-štekel. Vodstvo bluminga je s 16-tonskimi žerjavi prvih deset dni ogromno pripomoglo pri izvajanju del.

– Vodstva obrata – strokovno sodelovanje, odgovornost za koordinacijo dela z žerjavi in povezavo z adjustažo bluming-štekel, čiščenje obrata in naprav, kontrola testiranja, prevzemanje naprav.

– Vodstvo – operativna izgradnja tretje žile – monterji firme Morgardshammar, nadzor strojno instalcijskih, elektro in gradbenih del, geometri, transportno materialna

služba, testiranje, pregledi, komisije, prevzemi, dokumentacija.

– Vodstvo rekonstrukcije ogrevne peči Custodis – izvajalci so domače delavnice in oddelki iz Železarnice, Vatrostalna Zenica, TOZD Jesenice za celotno obzidavo, firma Vickers s hidravliko, testiranje, prevzemi, dokumentacija.

– Vodstvo remonta obrata – vzdrževalne delavnice in oddelki Železarnice in obratni sodelavci.

– Varnostni inženir – ostali sodelavci operativne ter odgovorni za varnost od izvajalcev.

– Programer – dnevno zasleduje termine po mrežnem terminskem planu za vsa dela, izdeluje analizo in poročila na dnevni operativnih sestankih.

– Operativna vodstva izvajalcev in projektanti.

Vsak dan od 7.30 zjutraj se celotna dela vseh treh izmen analizirajo po področnih operativnih skupinah, nato pa vodje grup obravnavajo problematiko skupaj z vodjo obrata in glavnim vodjem projekta.

Poleg navedene organizacije je bilo potrebno urediti delo kantin za malice in kosila za delavce pri rekonstrukciji in obrate v valjarni Bela, ker ni bilo mogoče sprejeti dosedanjega načina zamuja časa ob malicah tudi po eno uro. V ta namen je nova kantina obratovala na tri izmene s povečanim številom strežnega osebja, za sam razpored pa je vodstvo kadrovskega sektorja izdalo posebno odločbo.

Dosedanje izkušnje ob rekonstrukciji so pokazale, da je ta organizacija uspešna. Škoda je le, da strojno vzdrževanje zaradi pomanjkanja ključavničarjev, ne more sodelovati v zadostni meri pri montaži in pri preizkušanju novih naprav, kar bo posebno problematično pri prevzemanju in kasnejšem vzdrževanju.

TERMINSKO IZVAJANJE

Termin od 5. aprila do 5. maja je bil, kot kaže, realno postavljen. Mrežno programiranje se je v tem primeru izkazalo za dobro, saj so bile vse faze del in kritične točke predhodno pravilno analizirane in postavljene.

Eden od pogojev za možno izvedbo prve faze v enem mesecu pa je bil ta, da so operativci izgradnje s tesnim in uspešnim sodelovanjem obrata, varnostnim inženirjem, predvsem pa SGP Gradbičec in EM Hidromontaža, uspeli pod težkimi pogoji v času obratovanja pod valjnicami s precejšnjim naporom in domiselnimi improvizacijami izdelati po etapah temelj glavnega novega Jumping trio ogrođja, del temeljev valjnic pred ogrođjem in novi jašek s kanali za okujino.

Na dan 25. aprila, to je, dvajseti dan izvajanja del, so bila po mrež-

nem programu na grupi A gradbena dela izdelana v roku, strojna montaža pa je bila samo na enem delu opreme en dan v zamudi, vendar bo montažna skupina to nadoknadila, posebno iz razloga, ker je uspela druge dele naprav že predčasno hladno testirati. Kaže, da bodo celotna montažna dela na grupi A do predvidenega roka hladnega testiranja, to je, do 1. maja, verjetno predčasno gotova. Elektromontažna dela na grupi A s preizkušanjem pravih vezav pod tokom preko Promatice so izvedena v predvidenih rokih.

Montaža novih naprav v grupi B med sedanja ogrođja je bila 25. aprila dva dni v zamudi. Vzrok je težavnost prilagajanja novih naprav, od projektiranja do montaže, k obstoječim ogrođjem proge profila 320, kar je zahtevalo več drobnih in zamudnih dodatnih del. Tu je tesno sodelovanje z valjavci neobhodno potrebno.

Treba bo napeti vse sile, da bodo tudi ta dela opravljena vsaj v času hladnega testiranja naprav v grupi A, tako da bi do 1. maja tudi te naprave testirali v hladnem stanju.

Predvideva se, da bodo po 1. maju nove in sedanje naprave ter ogrevna peč Custodis pripravljene za poizkusno obratovanje. O uspešnosti in težavah bomo še poročali.

Tone Dolenc

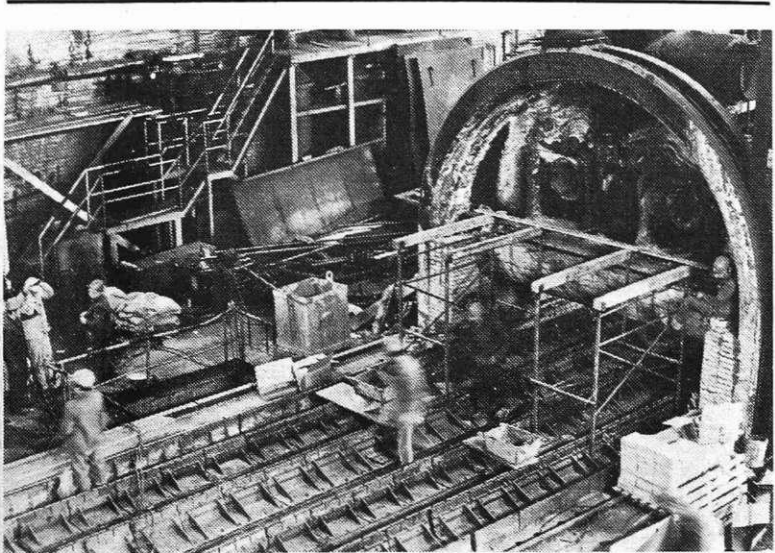
Dopisujte v Železarnjo

SOVJETSKA ZVEZA

Metalurgimport iz Moskve je naročil pri zahodnonemškem podjetju Schloemann – Siemag AG dve kompletni lužilni liniji. Pri naročilu sta udeleženi tudi avstrijsko podjetje Rutner AG, ki bo dobavilo napravo za regeneracijo kisline in zahodnonemški Siemens za dobavo električne opreme. Liniji bosta dobavljeni v letih 1978 in 1979, kot lužilno sredstvo bosta uporabljali solno kislino. Letna proizvodna zmogljivost pa bo znašala 4,5 milijona ton luženih trakov.

ŠVICA

Po podatkih podjetja Concast AG se v zadnjih letih ni nikjer na svetu tako hitro uveljavilo kontinuirno vlivanje jekla kot v Južni Ameriki. Leta 1970 so v državah Latinske Amerike kontinuirno odlili manj kot štiri odstotke celotne proizvodnje surovega jekla. Leta 1976 je ta številka narasla na 12 odstotkov. Še bolj jasno so številke izražene v tonah. Leta 1970 600.000 ton in leta 1976 tri milijone ton. Danes obratuje na tej celini skupno 67 naprav za kontinuirno vlivanje jekla. Od tega 13 za slabe (21 žil), štiri za blumske (19 žil) in 50 za gredice (152 žil).

Remont v valjarni žice

IZVRŠEVANJE SREDNJEROČNEGA RAZVOJNEGA PROGRAMA V SLOVENSKEH ŽELEZARNAH

Dobro leto srednjeročnega planskega obdobja v izvrševanju načrta proizvodnje in razvoja za obdobje 1976 do 1980 je že za nami, s tem pa tudi prvo poslovno leto. Vse delovne organizacije v sestavi organizacij združenega dela Slovenske železarnice so prvo leto petletnega obdobja sklenile brez izgube, nobena pa ni dosegla načrtovanih poslovnih rezultatov. Za večino podjetij pomeni preteklo leto zaostajanje v proizvodnji, zaostajanje v vrednosti prodaje in zaostajanje v produktivnosti za dosežki iz leta 1975. V nobeni delovni organizaciji niso po zaključku poslovnega leta oblikovali toliko sredstev za investicije, kot so jih predvidevali v gospodarskem načrtu leta 1976.

V prvem letu izvrševanja srednjeročnega plana razvoja je bilo za vlaganje v osnovna sredstva porabljenih 98 milij. dolarjev ali 19,3 % za petletno obdobje načrtovanega zneska. Plačila znašajo sicer le 86,5 % vrednosti, predvidene za investicije v gospodarskem načrtu za leto 1976, vendar več, kot je bilo predvideno po dinamiki vlaganj za prvo leto razvojnega obdobja. Relativno dober uspeh porabe investicijskih sredstev pa ni posledica realizacije novih investicij, temveč nadaljevanje in dogotovitve zakasnelih investicij iz programa razvoja za obdobje 1971 do 1975. Več kot tretjina v letu 1976 porabljenih investicijskih sredstev je bila namenjena za izgradnjo hladne valjarne železarnice Jesenice in okoli 70 % porabljenih sredstev za investicije v teku, katere bi morale biti po srednjeročnem planu 1971 do 1975 dokončane še pred iztekom preteklega srednjeročnega plana. Po 15 mesecih izvrševanja sedanjega razvojnega obdobja še nismo pričeli z realizacijo nobene pomembnejše načrtovane naložbe. Brez podrobne analize lahko trdimo, da z realizacijo investicij kasnimo vsaj 12 mesecev, kar bo imelo za posledico potrebo popravka v dinamiki načrtovane proizvodnje in časovni premik podatkov srednjeročnega plana.

Pričakovani poslovni rezultati, načrtovani za leto 1976, se niso uresničili in je realizacija le 84 % planirane bruto akumulacije. Po izteku prvega četrletja letošnjega leta vsi znaki kažejo, da bodo zaradi hitre rasti cen nekaterih surovin, energije in storitev močno narasli proizvodni stroški in presegli prodajne cene naših proizvodov.

Pomanjkanje deviznih sredstev za uvoz investicijske opreme iz nekaterih industrijsko razvitih držav konvertibilnega deviznega področja ovira in časovno odmika možnost pričetka del pri nekaterih projektih, za katere je rešeno vprašanje financiranja in za katere so izpolnjeni vsi pogoji, glede zakonskih predpisov o investicijah. Proizvodni program Slovenskih železarn je usmerjen v kvaliteten razvoj. Pretežni del opreme za realizacijo predvidene proizvodnje se lahko zagotovi samo iz držav konvertibilnega deviznega področja. Težave z zagotovitvijo potrebnih deviz lahko prebrodimo samo s časovnim odmikom investicije.

Z rezultati dela in z realizacijo srednjeročnega razvojnega programa v svoji delovni organizaciji ste tekoče in podrobno informirani. Namen tega prispevka je, da bralce seznanimo s stanjem izvrševanja srednjeročnega razvojnega programa v drugih delovnih organizacijah v sestavi Slovenskih železarn. Seznaniti vas želimo s tem, katere pomembnejše investicije so že v izvajanju in kateri večji projekti se morajo še realizirati v posameznih delovnih organizacijah, da bi dosegli v samoupravnem sporazumu o temeljnih srednjeročnega načrta proizvodnje ter razvoju Slovenskih železarn za obdobje 1976 do 1980 sprejete naloge in cilje.

IZVRŠEVANJE NALOG IN CILJEV PO SREDNJEROČNIH RAZVOJNIH PROGRAMIH ZA LETO 1976

Po zakonskih osnovah o planiranju je letni gospodarski načrt sestavina srednjeročnega plana. Srednjeročne plane so v delovnih organizacijah prilagajali še samoupravnemu sporazumu, podpisanemu dne 29. julija 1976, oziroma sprejetim temeljem o proizvodnji in razvoju za obdobje 1976 do 1980, v teku druge polovice leta. Zaradi tega se podatki že za prvo leto realizacije srednjeročnega načrta pri vseh podjetjih ne ujemajo s podatki gospodarskega načrta. Izvršitev se torej razlikuje od podatkov o izvrševanju letnega gospodarskega načrta za leto 1976, s katerimi ste bili že seznanjeni, in

izvršitvijo po načrtovani dinamiki razvojnega programa, ponekod kar pomembno.

Proizvodnja surovega železa je bila izvršena 101,3 % in kaže napredovanje tudi v odnosu na leto 1975. Novih vlaganj ni bilo.

Proizvodnja jekla je bila dosežena s 96,7 % in je bila za 2,2 % nižja kot leta 1975. Novih vlaganj ni bilo.

Blagovna proizvodnja v železarnah je znašala 93,2 % in je bila 3,8 % nižja kot leto poprej. Gospodarski načrt je predvideval 2,2 % nižjo proizvodnjo, zaradi tega je tudi izvršitev gospodarskega načrta ustrezno višja. Podobno velja za predelovalce žice, kjer znaša razlika med obema načrtovanima podatoma 1,9 % in znaša izvršitev v dinamiki srednjeročnega načrta predvidene količine 94,3 %. Glavne naložbe, predvsem nadaljevanje del, oziroma zakasnele investicije iz predhodnega razvojnega obdobja se nanašajo na blagovno proizvodnjo. Nobena pomembnejša investicija pa ni bila dogotovljena tako, da bi že lahko vplivala na količino ali spremembo strukture blagovne proizvodnje v preteklem letu.

Slovenske železarnice so izvršile napovedano količino blagovne proizvodnje za leto 1976 s 93,3 %. Zaradi znanih težav na tržišču, ko se je morala prodaja prilagajati zahtevam trga, je bila poprečna vrednost proizvodov nižja od načrtovane in je bila načrtovana vrednost prodaje dosežena z 90,9 % in je bila 3,8 % nižja, kot je bila dosežena leta 1975.

Nižja količina proizvodnje in nižja vrednost kot leta 1975 pomenita tudi nižjo produktivnost na zaposlenega, ker se je število zaposlenih dvignilo za tri odstotke ob proizvodni in poslovno zaznavno slabših rezultatih.

V temeljnih razvoju je bil izvoz vrednostno določen v višini 50 milij. dolarjev realizacije za leto 1976. Doseženih je bilo 44,56 milij. dolarjev ali 89 %. V gospodarskem načrtu predvidena vrednost izvoza je bila nižja, zaradi tega je bila tudi izvršitev nekoliko boljša (93,7 %).

Napovedi za pričetek realizacije v srednjeročnem programu predvidenih investicij so bile zelo obetajoče. Vrednost v gospodarskem načrtu zajetih investicij je znašala 1,134 milij. dolarjev. V preteklem poslovnem letu je bilo plačanih 981 milij. dolarjev investicijskih del in opreme, oziroma 86,5 % načrtovane vrednosti. V teku leta, medtem ko so v podjetjih potrjevali srednjeročni plan razvoja in se seznanili s pogoji investiranja, so menjali tudi predvideno dinamiko in predvideli za prvo leto naložb samo v višini 857 milij. dolarjev. Večja plačila, od predvidenih v razvojnem programu so bila v železarni Ravne in v Verigi Lesce, oboji so pa realizirali manj, kot so predvidevali v letnem planu.

INVESTICIJE V LETU 1976

V železarni Ravne so naročili procesni računalnik za jeklarno in izvršili prva plačila. V valjarni dokončujejo modernizacijo adjustaže z drugim delom hale. V kovačnici sta kupljeni in zgrajeni nova ogrevalna peč in nova desettonska žarilna peč. Naročen je nov manipulator za 2,5-tonski vložek. Izdatna sredstva so bila porabljena za izboljšanje delovnega okolja in sanitarnih pogojev zaposlenih v livarni in valjarni.

Nova linija za proizvodnjo listnatih vzmeti bo docela gotova do konca letošnjega leta. Pripela in montirana je že vsa oprema iz ČSSR. Linijo je treba še dopolniti in zgotoviti domačo opremo.

Halo za novo orodjarno dokončujejo. V strojni obdelavi so nabavili 19 orodnih strojev in dva stroja za obdelavo valjev in postavili peč za popušcanje.

V obratu proizvodnje industrijskih nožev so dopolnili strojno opremo in peči za toplotno obdelavo.

Dograjen je bil nov kemični laboratorij, za katerega imajo naročen tudi nov kvantometer.

V železarni Štore je bila v zadnjem letu največja investicija izgradnja obrata za proizvodnjo traktorjev. Letos v mesecu februarju so izdelali prvih pet traktorjev in bodo postopno uvajali in povečevali proizvodnjo. V teku so še nekatera dogotovitvena in dopolnilna dela v novem obratu.

V novi elektro jeklarni so dopolnjevali napravo za čiščenje odvodnih plinov elektroobločne peči. Naprava sedaj zadovoljivo obratuje.

Z nabavo in postavitvijo stroja za brušenje gredi so močno omilili ozko grlo v pripravi kvalitetnega vložka za valjarno. V livarni imajo že pripravljen prostor za postavitev dveh mreznofrekvenčnih indukcijskih peči, ki bosta bistveno izboljšali tehnološke pogoje pri proizvodnji valjev.

Predelovalci žice lahko pripišejo ugodno realizacijo porabe investicijskih sredstev tudi investicijam, ki so se nadaljevale še iz leta 1975 in dogotovile lani. Glavna poraba sredstev je bila namenjena pripravi vložka, predvsem čiščenju, ob tem pa je zraslo tudi nekaj vlečnih kapacitet, predvsem za lastne potrebe v Verigi Lesce in Plamenu Kropa. V Verigi je bila dogotovljena izgradnja kovačnice, ki tudi predstavlja večjo naložbo. Vsa druga poraba investicijskih sredstev je bila namenjena le manjšim dopolnitvam v proizvodnih obratih, vzdrževanju, energetiki, transportu in urejevanju delovnega okolja. Tudi predelovalci še niso pričeli z nobeno v srednjeročnem razvojnem programu predvidenih večjih naložb.

Ob pregledovanju izvrševanja srednjeročnega razvojnega programa v dosedanjem obdobju, to je, po prvem poslovnem letu in po pretečenem prvem četrletju drugega leta realizacije, je važna naslednja ugotovitev. Zaradi slabih poslovnih rezultatov v prvem letu uresničevanja razvojnega programa je ustvarjena nižja akumulacija in s tem manj lastnih sredstev za investicije, kot smo predvidevali.

Hitro naraščanje proizvodnih stroškov napoveduje po prvem četrletju letošnjega leta, kljub dvigu proizvodnje in vrednosti prodaje, v primerjavi z mesečnim poprečjem leta 1976, da tudi letos ne bomo realizirali potrebe akumulacije za zagotovitev sredstev za uresničevanje programa investicij, predvidenih po dinamiki v srednjeročnem razvojnem programu.

Na svetovnem tržišču, predvsem v industrijsko razvitih državah konvertibilnega področja, še traja kriza glede možnosti prodaje izdelkov črne metalurgije. Ob takih pogojih so cene za izvoz zelo slabe, ob slabih možnostih prodaje.

Razvojni program Slovenskih železarn predvideva za načrtovane investicije okoli 30 % deviznih sredstev in od tega okoli 84 % konvertibilnih deviz. Predvsem časovno ustrezna zagotovitev deviz je eden osnovnih problemov v realizaciji investicij.

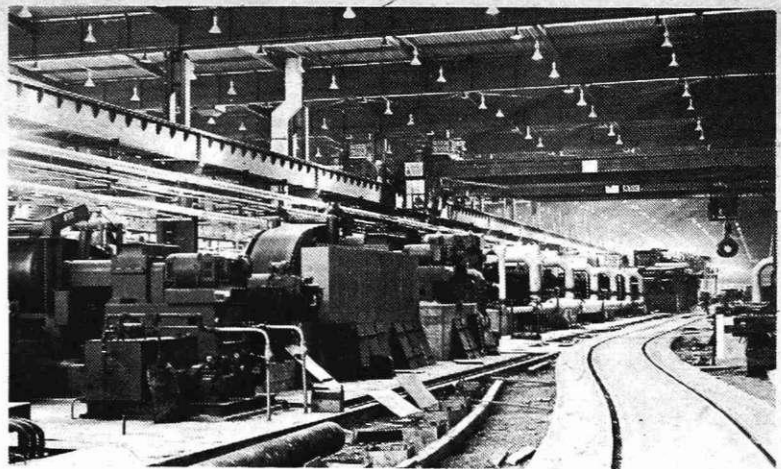
Po 15 mesecih uresničevanja srednjeročnega razvojnega programa ugotavljamo, da kasnimo vsaj 12 mesecev, verjetno pa še kak mesec več.

KAKŠNO JE STANJE PRIPRAV ZA NADALJNJE URESNIČEVANJE PREDVIDENIH NALOŽB IN REALIZACIJE PROIZVODNIH PROGRAMOV?

Pomembne investicije za realizacijo razvoja do leta 1980 v železarni Ravne

O predvideni rekonstrukciji kovačnice v železarni Ravne so bralci v glavnem že seznanjeni, saj je o združevanju sredstev za sovlaganje sklepal na februarjski seji tudi delavski svet Slovenskih železarn. Investicija je pomembna za odpravo zastarele tehnologije in drage proizvodnje na sedanjih parnih kladivih. Poleg nadomestitve sedanje se bo proizvodnja povečala za okoli 6.000 ton in z možnostjo predelave visoko legiranih jekel se bo izboljšala tudi kvaliteta struktura. Kovaška linija za odkovke okroglo 80 mm do 200 mm je prva faza načrtovane gradnje, ker sta za dogotovitev projekta predvideni še dve liniji za območje 40 do 100 mm in 10 do 50 mm in v ustreznih dimenzijah za kvadrat in ploščato. Pričetek gradnje druge faze je predviden pred iztekom srednjeročnega programa razvoja do leta 1980.

Investicije v jeklarni so usmerjene predvsem v tehnološki napredek, z uvedbo ponvične metalurgije in vakuumiranja v stari jeklarni in pri novejših 40-tonskih pečeh. Manjše peči bodo rekonstruirali z zamenjavo pečnih transformatorjev in ureditvijo regulacij. Uredili bodo tudi skladišča vložka in dodatkov. Leta 1980 načrtujejo 220.000 ton proizvodnje jekla. Uvedba ponvične metalurgije bo povečala proizvodno zmogljivost jeklarne v železarni Ravne na okoli 250.000 ton, kar bo možno doseči po letu 1980.

Hladna valjarna Bela — žarilno lužilna linija

Pomembne naložbe so namenjene izboljšanju delovnega okolja in kontroli ter vodenju tehnološkega procesa v jeklarni s pomočjo računalnika.

Zaradi rastočih potreb visokokvalitetnih jekel nameravajo postaviti tudi večjo napravo za elektro pretaljevanje jekla pod žilindro, na kateri bodo lahko izdelali tudi težje odlitke do okoli 30 ton.

V valjarni bodo izvedli že dolgo načrtovano delitev srednje od lahke proge s potrebno mehanizacijo srednje proge. Lahko progo bodo postavili v novo halo in jo dopolnili, tako da bo na njej možno valjanje posebnih profilov in plemenitih, visokolegiranih jekel v ozkih dimenzijskih tolerancah. Načrtovane naložbe v valjarni z dopolnitvijo ogrevalnih kapacitet, adjustaže in toplotne obdelave pomenijo tudi povečanje zmogljivosti za okoli 50.000 ton. Za to bodo potrebovali okoli 375 milij. din do leta 1980. Investicija lahke proge bo po predvidenem programu del dogotovljena v srednjeročnem obdobju 1981—1985.

Predvideno povečanje kapacitet jeklovleka naj bi omogočilo proizvodnjo okoli 7.000 ton za prodajo.

V letošnjem letu nameravajo pričeti gradnjo obrata specialne jeklene litine. Investicijska vrednost bo znašala okoli 160 milij. dolarjev.

Zaščiti okolja je v obdobju do leta 1980 namenjeno 42 milij. din, poleg sredstev, ki so v ta namen predvidena v vsakem novem projektu.

Da bi pravočasno pripravili notranji razvod zemeljskega plina, bodo morali s projekti pohiteti, ker bodo možnost za priključek na daljnovod po napovedih imeli že v letu 1978.

Na področju predelave pripravljajo dva posebno zanimiva projekta, pri katerih je predvideno sovlaganje, oziroma dolgoročna pogodba o kooperaciji z inozemskimi partnerji. Kooperacijsko pogodbo pripravljajo za proizvodnjo jeklenih valjev, sovlaganje pa za proizvodnjo pnevmatskega orodja.

Vlaganja so predvidena tudi v spremljajoče dejavnosti, to je, v vzdrževanje, energetiko, transport, tehnično kontrolo in drugo, za kar je do leta 1980 načrtovanih okoli 122 milij. dolarjev.

V železarni Štore:

V tej železarni bodo še v letošnjem letu lahko pričeli z osrednjo investicijo za usklajevanje kapacitet, gradnjo 50-tonske obločne elektropeči v novi jeklarni. Ta pričetek gradnje rokovno zagotavlja, da bo ob normalnem poteku dobav in del na investiciji, možno doseči za leto 1980 načrtovano proizvodnjo 180.000 ton surovega jekla. Ko ne bi v jeklarnah Slovenskih železarn, do leta 1980 investirali ničesar drugega za povečanje proizvodnje, bi ob polnem izkoriščanju sedanjih zmogljivosti, ob ukinitvi stare SM peči v Štorah in z novo električno pečjo, morali leta 1980 doseči proizvodnjo okoli 900.000 ton v vseh treh jeklarnah.

V srednjeročnem planu predvidevajo manjše naložbe tudi pri elektrotreducijski peči. Izgradnja druge sinterne ponve, nova transportna oprema in racionalizacije na peči naj bi prinesle povečanje proizvodnje specialnega surovega železa za okoli 8.000 ton. Postavitev mešalca, ki pomeni enakomernost kvalitete sestave surovega železa, in prevozniki torpeda bosta omogočila uporabo tekočega surovega železa za možnost direktnega vlivljanja in s tem racionalizacijo v stroških proizvodnje.

Dosedanje izkušnje z delom v novi valjarni narekujejo rekonstrukcijo valjarne, kjer je potrebna rešitev problema predproge — okroglo 550 mm. Vzporedno je treba zagotoviti ustrezne ogrevalne kapacitete, žarilne peči, dodatne kapacitete za pravo vložka kot tudi dodatno opremo v adjustaži. Vrednost naložb je v srednjeročnem planu predvidena v višini 160 milij. dolarjev. Kot eno izmed rešitev, oziroma možnost vidijo v nabavi kovaškega stroja, ki bi delno nadomestil ali dopolnjeval delo predproge.

Z nabavo novih proizvodnih strojev in spremljajočih naprav nameravajo do leta 1980 povečati proizvodnjo jeklovleka na 15.000 ton.

Enako kot v železarni Ravne načrtujejo tudi v železarni Štore sredstva za gazifikacijo, potrebna sredstva za zaščito okolja in delovne sredine ter na osnovne investicije vezane naložbe za energijo, vzdrževanje in transport.

V livarnah predvidevajo naložbe v dopolnilni program livarne II, peči za žarjenje valjev in odlitkov ter napravo za centrifugalno vlivljanje valjev. Vrednost naložb je 31 milij. dolarjev. V mehanski obdelavi nameravajo kupiti dodatne stroje za obdelavo valjev in obdelavo litine.

Kot skupna naložba vseh treh železarn je predvidena skupna pripravljalnica starega železa za vložek jeklarn. V pripravi je dokumentacija, ki naj dokaže smotnost in ekonomiko predvidene investicije. Izračun optimalne lokacije, ki je upošteval samo transportne stroške, je pokazal, da je najugodnejša od vseh upoštevanih lokacij — železniška postaja Blanca v občini Sevnica, ob glavni železniški progi Zagreb—Zidani most. Najbliže tem stroškom je železniška postaja Grobelno na progi Celje—Maribor, vendar s 15 % višjimi transportnimi stroški. Izračun vseh ostalih postavk, ki vplivajo na ekonomiko, bo dal končno odločitev med izbranimi lokacijama in bo tudi osnova za odločitev o investiranju, kar bo pripravljeno letos v mesecu maju.

Predelovalcem žice je težko napovedati pomembne razvojne odločitve za daljše obdobje vnaprej, ker so močno odvisni od zahtev trga in trenutne situacije.

Trenutno sta odločeni dve večji naložbi v Verigi, za kateri je rešeno vprašanje financiranja in se dela lahko prično. V skupni hali s površino 5.530 kv. metrov je površina 2.630 kv. metrov namenjena orodjarni, ki naj bi prvenstveno krila lastne potrebe in nadomestila tudi sedanji uvoz.

Vrednost predvidene investicije je 33,6 milij. dolarjev.

Drugi del hale s površino 2.900 kv. metrov je namenjen prenosu dejavnosti tovarne industrijske opreme iz sedanjih obratov na področju delovne organizacije Veriga. Proizvodni program obrata industrijske opreme, ki se je integriral v Verigo, bo zajemal proizvodnjo industrijske pnevmatike, industrijske hidravlike in merilne tehnike. Vrednost investicije je 35,3 milij. dolarjev.

V letošnjem letu bodo v delovnih organizacijah pripravili več investicijskih programov za projekte, katere bi morali pričeti izvajati že letos. Zaradi dosedanje kasnitve bodo ti projekti prišli na vrsto šele v naslednjem letu. Za letos je v gospodarskem načrtu napovedano, naj bi porabili nad 1.300 milij. dolarjev investicijskih sredstev. Prvo četrletje je za nami in le malo je možnosti, da bi lahko pričeli z večjimi deli in večjo porabo investicijskih sredstev pred potekom prvega polletja, saj je še vedno v teku reševanje kreditov za financiranje osrednjih projektov: naprave za kontinuirno vlivljanje jekla v železarni Jesenice, kovaška linija v železarni Ravne, obločna električna peč v železarni Štore in izgradnja orodjarne ter obrata industrijske opreme v Verigi.

Možnosti za načrtovano formiranje lastnih in sredstev za investicijske naložbe se slabšajo, s tem pa tudi možnosti rokovne realizacije srednjeročnega razvojnega programa.

Analiza stanja nas navaja k potrebi, da pregledamo in ugotovimo resnične možnosti realizacije srednjeročnega razvojnega programa, predvidenih investicij in nanje vezanih proizvodnih ter poslovnih učinkov. Srednjeročni plan bo treba popraviti v teku leta in ga rokovno uskladiti, tako da bo odraz resničnih možnosti in zdrava osnova za pripravo gospodarskega načrta za leto 1978.

Milan Marolt

CVETKO ZAGORSKI POTOVANJE V TUMANJAN LIRIČEN POTOPIS

16

Iz strahu pred njo ni, kakor armenski pisatelji pred njim, idealiziral patriarhalnega življenja in feudalnega reda pod rusko carsko vladjo, ni ga zagovarjal, pa tudi novih kapitalističnih odnosov ni pozdravljaj, saj življenja niso lepša, marveč rušili v človeških odnosih še tisto, kar je bilo v njih dobrega in značilnega za značaj armenskega preprostega človeka.

SREČANJE Z ANUŠ

V tistem slavnostnem tednu mi je bilo, ko da so me posadili na čarobno preprogo, na kateri naj bi v tako kratkem času preletel vso armensko zgodovino, planine in doline, spoznal književnost, glasbo, slikarstvo, arhitekturo, folkloro... Nazadnje sem ostal samo še uho in oko – brez potrebe po spanju, počitku in hrani... Tudi nisem bil več na čarobni preprogi, marveč sem miroval in mimo mene so hitele krajine, ljudje... vanje so se mešali spomini na prizore, ki sem jih videl prej, primerjal in povezoval sem jih, da bi si ustvaril popolnejšo, smiselno podobo doživljanja.

Tako sem srečal tudi Anuš. Zne-nada sem jo zagledal ob bistrem potoku, visokoraso, vitko planšarico zagorele polti in črnih, žalostnih oči, ozkega obraza, s črnima, dolgima kitama, ki sta se s koncema dotaknili vode, ko se je z vrčem sklonila nad njo. Verjel sem, da jo resnično vidim, čeprav sem obenem vedel, da je le privid. Vseeno pa ni bil privid – bila je urba – iva, pa vendar tudi Anuš. Saj:

Tako govore za ivo: bila je dekle, ki je ljubeza potrpežljivo zamačala, se k vodi sklonila, iva postala. Zdaj sramežljiva v sapi trepete, bol svojo skriva, tiho šepet deklica – iva...

Od kar sem že prvi dan poslušal in gledal opero »Anuš«, se mi je prikazovalo v prividih nesrečno dekle, poveličana podoba nesrečne ljubezni, žrtev »adatov«, bežni razgledi po krajih ob cesti so mi klicali v spomin stilizirano sceno na odru, v glasovih okrog sebe sem razpoznaval melodije Armena Tigranjana, kompozitorja »Anuš«, ki je takole razložil, zakaj se je bil lotil komponiranja opere po Tumanjanovi najlepši pesnitvi: »Ne glede na visoko umetniško vrednost pesnitve – že sama zgradba, sijajen prolog, žalovanje vil in neskončna zaljubljenost Anuš in Saro, serenada Saro ob sončnem vzhodu – vse to me je sililo, da prelijem prelestno pesnitev v glasbeno obliko, da jo prevedem v opero.« Toda Tigranjan ni bil prvi, ki je 1912. leta komponiral »Anuš«. Pred njim jo je kot prvo armensko opero komponiral med leti 1904 in 1908 Komitas, toda partitura opere se je kot večidel njegovih stvaritev izgubila – ob njegovem sporu s cerkvenim vodstvom in begu iz Ečmeadzi-na so njegovi nasprotniki rokopise verjetno uničili. Toda kot da je v vsej armenski zgodovini zakonitost, po kateri se tako ali drugače, slej ali prej prebije duh tega naroda skozi vsa uničenja in nezgode vendarle do zmagovalca: po prvi, dija-

ški uprizoritvi »Anuš« leta 1912 v Aleksandropolju so jo do 1935. leta uprizorili še 900 krat, potem pa statistika molči, kar se verjetno ujema s stalinsko politiko tistega časa, zato pa je bila toliko veličastnejša nova postavitev opere z armenskimi narodnim umetnikom dirigentom Oganom Durjanom (go-stoval je že tudi pri nas) in v režiji zaslužnega umetnika Gruzije in Armenije R. Nalbandjana. Durjan je prebil več mesecev v Erevanu in pod njegovo taktirko je postala vsaka nota doživljaj, vsako je znal napolniti s smislom, jo oživiti, kakor je menila strokovna kritika. O operi pa je Durjan rekel, da bi v svetovni klasiki težko našel delo, ki bi tako polno izražalo bit svojega naroda kot Anuš. Glasba v njej je pristna, brez slehernih tujih primesi. Zanj je Tigrinjanova glasba »neskončno muzična, dejanje v operi pa globoko dramatično«. Le glede prireditve za pomnoženi orkester in zbor je bil nekoliko kritičen – sam je bil namreč avtor te prireditve; obljubil pa je, da bo delo še izpopolnil.

Uprizoritev opere je pomenila ob vseh drugih manifestacijah še eno veliko zmagovalstvo ne le armenskega duha, marveč tudi ideje nacionalne in ljudske ustvarjalnosti ter humanistične misli, ki jo opera vsebuje. Pa tudi celotna zasedba je bila temu primerna: Anuš je pela E. Vartanjan, njenega brata Mosi – V. Mirakjan, a nesojenega ljubega, pastirja Saro – M. Erkat, vsi zaslužni umetniki SSR Armenije.

V novem gledališču z okoli 2500 sedeži, v obliki amfiteatra, z ogromnim, vzpenjajočim se parterjem in le nakazanimi ložami, vse iz plemenitega domačega lesa, je pomenila predstava Anuš tri ure opoja: od čudežno se menjajočih scen – igra svetlobe, senc in izrazito armenskih, samolklo živih barv – do glasbe in petja, ki se mi je zdela, da je v njih strnjena zgodovina treh tisočletij armenske melodijske, njene gibčnosti, svobodne arhitektonike, bogastva metrike in ritmike. Sredi vsega pa od tal proti nedoseženemu nebu, ki mu ni videti konca, razpeta koprenasta silhueta žene, s koreninami vrasčene v zemljo, medtem ko njene roke preraščajo v veje in se stegujejo v višino. Simbol zrepenenja, ljubezni in trpljenja; zemeljskosti in iluzije; vdanosti v usodo in upora proti krivici.

Zato ni čudno, da sem tri dni pozneje lovil z očmi med dekleti na travniku Anuš in z ušesi lovil njeno pomladno pesem. Povrh vsega sem bil resnično v dolini Lori, v kraju njene nesrečne ljubezni in smrti, ob vznemirjenju planin, kjer so se, kot pravi prolog, na krilih vetra, na luninih žarkih zbrale popolnočile vile in pele: »O sestre! Pečin in studencev čarobni duhovi – le sem! Objokujmo mlado ljubezno, v našem skalovju umrlo!

Z glinenim zajemala vrčem je vodo iz sedmih izvirov, ugibala s sedmih cvetov je bodočnost velike ljubezni.

Postavljala vodo in cvetje pred hišo večer za večerom, molila k nebesom in zvezdam uboga, za svojo ljubezno.

Žalujmo po cvetu planine! Žalujmo po vroči ljubezni! Žalujmo po vitki postavi, po morju oči in lic cvetju!«

Odmevajo klici skrivnostni od črnih pečin v dolino... do svita, ko vse potaji se, pred dnevom, ljudmi se poskrrije v duplo košatega hrasta, v mrzel studenec, ki bister prek skal hiti v rosno dolino...

V nadaljnjih spevih pripoveduje pesnik, kako ga brez prestanka kliče Lori, kjer ga okoli očetnega ognjišča čakajo z žalostjo in upom, prisluškujejo snežnemu metežu in si pripovedujejo o nekdanjih knezih.

To tam je, kjer gora se vzpenja na goro, in gore pod zvezdami plešejo kolo pa zjutraj prebujajo vse se pijane kot gostje, ki v pitju prebili vso noč so,

kot svatje, ki so preplešali do svita, ko sta staroslavna v gorah velikana Dêv-Bêd in Dêv-Al Aragacovo hčerko ugrabila, privedla v Lori nedostopni.

Ej, gore zelene, otroštva vrstniki! Med vami sem spet in v spomin se mi vrača mladost moja srečna v zelenem naročju.

Obrazi so ljubljene se razgubili, prešli kot bogastvo cvetov živobarunih,

prešli kot potoki pomladnih snegov, – pa znova se vračam med vas iz daljave,

vi prvi in daljni otroški spomini! Pozdravlja vas duša zgubljena, sirota

in išče po gorah vas in po soteskah, vas kliče in vabi z drhtečo besedo: »Vstanite iz mraka, iz zemlje vstanite,

naj vidim vas zopet, vas slišim, objamem!«

Iz mračnih prepadov, goščav, lesov nemih, iz skalnih gromad, vseh poraščenih z mahom, od sten nebotičnih, skoz daljna stoletja vas slišim, prijazni glasovi domači.

Oglašajo spet se kočevnikov klici, nad tamarji spet se razcvetajo dimi, iz jutranje megle spet vstajajo znanci, preteklost pozabljena znova oživlja. Od tam, kjer v meglici se kopljejo holmi,

oglašja pastir se, takole zapoje: »Ej, pridri iz koč, dekle črnooko! Si zmedla mi glavo, duši mir vzela, da pustil ovcé sem in blodim za tabo in pojem kot blodni ašug brez pokoja.

Srce si mi z ognjem oči svojih užgala, s prameni si las noge mi zvezala.

Tako je pel Saro, pastir s črno, kratko ostrženo brado, s pokrivlom iz bele ovčje volne na glavi, v dolgem črnem ogrinjalu s širokimi rameni, z dolgo palico v roki. Anuš prosi mater, naj jo pusti z vrstnicami k studencu – nezadržno jo vleče na plano, nemir ji vihra v prsih. Po prerekanju mati popusti – in

V gruči v sotesko dekleta z vrči teko, smejo se in zbijajo šale, pesem pojo:

Z nevidnega vrha slap pada v srebri kipečem; kateri zaljubljenec toži zgoraj tam sam?

Ej, vode vrhov zasneženih, padajte z gor, hrumeče nizdol po soteskah v loke sem dol!

Ste ljubega vsaj napojile?

Ste videle ga?

Ste dušo mu potolažile,

rano srca?

(se nadaljuje)

Še je moral govoriti o načrtih, za katere zasliševalci niso mogli zvedeti, kdaj jih bo konec. Brž ko so ga privili, je spet povedal kaj novega. Vsako izpoved so mu morali izsiliti.

Povrnili so se k vprašanju o njegovih sodelavcih.

– Vsekakor nisi delal sam, kaj?

– Da, o tem govori, je naglo podkrepil vprašanje Gorski in mu ostro gledal v oči. Zdal se ga bo lotil še on, so mislili drugi.

Filip pa se ni dal zmeti. Zmignil je z rameni in ponovil prejšnjo trditve. Partizani so čutili, da o tem noče govoriti, zato mu niso dali miru. Preveč takega je bilo, da mu ne bi pomagal še kdo. Begali so ga z vprašanji, večkrat po vrsti oživljali dogodke, pa spet ponavljali, o čemer so že govorili.

Kljub udarcem, o kakem pomočniku tudi poslej ni znil nobene. Gorski ga sicer ni tepel, vseskozi pa ga je ostro gledal ter včasih dodal kako vprašanje. Tobačna akcija z Ravnikovcema je bila za obe strani nerodna zadeva.

Jesen je slutil resnico, a moral jo je dognati.

– Zakaj si obdolžil Ravnikovca?

Iz Filipa je zdaj bruhnila maščevalnost.

– Zmešali smo vam štrene. Potem ste jih lepo potolkli sami.

Jesen, ki je bil pri zasliševanju Ravnikovcev, je pobledel. Ob spominu na usodno zmotu se je zalotil, da je to, kar pravi Filip, tudi res.

Filip je tvegal, da ga bodo topli, a vendar se to ni zgodilo. Ob Ravnikovcih so se obveščevalci čutili potlačene. To ga je razživel, da se jim je celo prekanjeno posmehoval:

– Prevečkrat se pustite zapeljati. Tudi mene nikoli ne bi dobili, če ne bi prišla vmes neumnost s Petrovo ženo!

Filip se ni trudil, da bi oporekal, komu je služil. Zdal ne. Še hvallil se je s tem. Zato ga je Tonček spet usekal in zarenčal:

– Ne maži že tako umazanega gobca: da bo iz njega lahko prišla še kaka beseda! Rajje govori o sodelavcih.

Jesen, ki se je ubijal zastran Ravnikovca, je potem spet vprašal:

– Kaj pa je z Martino? Ima ona pri vsem tem kaj več, kot si trdil poprej?

Filip je bil napet že tako zelo, da ob nerodnih vprašanjih ni odgovarjal takoj in je raje tipal z nasprotnimi vprašanji. Prepričan je bil, da o Martininih obiskih v zaporih partizani niso vedeli. Iskal je vsaj kako majhno razpoko, da bi splezal skoz njo. Ena izmed takih naj bi bila Martina. Ta ga ne bo pustila na cedilu, preveč je imela masla na glavi. Sestra me ne bo izdala!

– Spet Martina, je odgovoril. – Kaj jo mešate k meni, saj je bila vendar Aleševa!

IVAN JAN

MRTVI NE LAŽEJO

97

– Čakal je, kaj bo zvedel iz naslednjih Jesenovih besed.

– Predolgo je doma. Gotovo je nisi pustil pri miru!

Filip je začutil, da mu je Jesen nastavljal novo past. Moral bo odgovoriti prepričljivo.

– Vedno je bila na Aleševi strani. Kaj bi govorili kar tako, ko jo lahko vprašate sami!

Zasliševanje se je zavleklo, da se je medtem začelo nočiti. Vsi so bili že utrujeni. Kazalo pa je, da od Filipa še niso zvedeli vsega.

Proti koncu je spet začel ponujati denar. Znebil se je celo trditve, da bi v tem času pač izdajal kdo drug, če ne bi on.

– Nekdo bi pač delal tudi to, je rekel in grdo gledal Gorskega. Ničesar se ni storil zanj.

Čudno pa se mu je vseeno zdela, da ga še niso skušali ubiti. Toplji so ga res, a da bi ga hoteli ubiti, tega še ni omenil nihče!

Poskusiti moram kaj! Zadnji čas je! si je rekel, kot bi slišal, kakšno povelje velja zanj.

Jesen je vedel, da morajo živega prignati na pokrajinsko vodstvo. Bo že tam povedal, česar oni niso mogli stisniti iz njega.

Filip je medtem začel nekaj mencati, potem pa je zaprosil, če ga puste na potrebo.

Neprijetna reč. Jesen je odločil:

– Ne gre drugače. Dva z njim. Ti in Tonček! Če boš kaj poskušal, bo takoj počilo. Fanta, z glavami odgovarjata! je naročal vsem trem.

Skozi vejevje so presevali bledi lunini žarki, da je bilo med drevjem precej svetlo. Peljala sta ga malo vstran, tik pod strm rob. Stražarja sta ves čas merila proti Filipu s pripravljenim orožjem.

– Prekleta si imeniten, ker moraš imeti kar dva strežnika, ga je zbadal Tonček. Vendar je bil njegov glas bolj piker kakor norčav.

Filip je z glasom, ki je izražal hudo stisko, poprosil:

– Naredita kakor hočeta, a vsaj malo me odvežita. Drugače bom vse pomazal. Ne morem si pomagati!

Tonček ni bil za to.

– Bi naju rad. Nič ne bo! Pomagaj si, kakor veš in znaš!

Drugi pa je videl, da bo res treba odnehati, sicer bosta morala še prati.

Filip se je motovilil, stegoval po obleki in stokal, da je bilo že obema zoprno. Kljub nujni ju ni hotel več prosjati, je pa drugega stražarja večkrat proseče pogledal:

– Pa pustiva malo. Ne bi bil rad perica, se je omeščal drugi.

Tonček je nekaj zagodrnjal, vendar je medtem tudi on videl, da ne bo šlo drugače. Sprostila sta mu eno roko, druga pa mu je še vedno tičala na vrvi, ki jo je držal Tonček. Filip se je vedel mirno in vdano.

Potem se jima je lepo zahvalil. Kar na vsem lepem pa se je zakadil v Tončka, da sta se z drugim stražarjem zaletela v prsi. Filip se je iztrgal in skočil prek roba v strmino!

– Streljaj! je zavpil eden in takoj je dvakrat počilo.

– Hudič, si ga videl, je rekel Tonček, ki se je zavedel prvi in ustretil še enkrat.

(se nadaljuje)

JANEZ BROJAN- ST

IZ ALPINISTOVE BELEŽNICE

V MOČNO ZASNEŽENI STENI TRIGLAVA

Šest metrov v gladke in mokre plate. Ker mi je zmanjkalo vrvi, sem moral kljub temu, da sem sam le bolj visel kot stal, varovati Janeza, da je priplezal do klina. Nadaljeval sem. Da bi zabil klin, je bilo nemogoče. Treba je bilo naprej v gladko, previsno poč navzgor 10–12 metrov, v največji izpostavljenosti. Pod nama štrli kakih 120 metrov visok steber. Okno pod njimi pa zija kakor žrelo, ki bi naju rado pogoltnilo. S skrajnim naporom se prelisičim na poličko v višini druge tretjine stebra v upanju, da bo odslej bolje. Takoj pokličem Janeza, da pride za menoj. Kmalu sva zopet obadva skupaj. Na polici sva. Na žalost tudi ta ni nič boljša od drugih. Povsod sam sneg in led. Voda lije z vseh strani preko skal, kar nama dela prehode še težje. Premočena sva do kože. Tovariš toži, da je utrujen, in dvomi, da prideva do noči iz stene. Ne čudim se mu, saj napredujeva res zelo počasi in bolj ko se bližava izstopu, tem večje so težave. Tudi sam sem že izmučen, toda zavest, da taka ne smeva ostati v steni, in dolžnost do

2 tovariša, ki mora biti zvečer doma, mi je dajala moči in trdno voljo, da nadaljujema.

Od napora se mi tresejo roke in noge. Kratek odmor in zopet naprej, naprej. S police na polico, v kamin in poč, preko slapov ledene vode, ledu in snega se bližava izstopu. Že z veseljem sporočim tovarišu, da sva rešena, kar se mi pokaže nov, še težji kamin, 25–30 m visok, cel slap ledene vode pada skozi njega. Že ob misli, da bo treba skozenj, me mrzlo spreleti po telesu. Toda morava. Počasi nama gre proti koncu. Ure minevajo kot minute. Saj plezava samo ta steber že prek osem ur, brez prestanka.

Pozno popoldan je že, a midva sva še vedno v steni. Tam od severa se vlečejo ogromni črni oblaki proti Koroški, nevarnost nevihte se bliža. Oglašujoč grom raztreščijo ozračje, stena se trese, kot da se bo zdaj zdaj zrušila – ali naju dobi še to v steni? Napneva vse moči. Končno se prebija iz stene.

Molče si stisnava roke, beseda sreče nad veliko zmago, nama je ostala neizgovorjena v mislih in sladki zavesti srečnega zaključka. Ura je pol sedmih zvečer. Treba bo hiteti, dolina je še daleč. Kugyeva polica je še vsa v globokem snegu. Vedno znova z nje grmijo plazovi v steno. Pogledi nama uhajajo po prekrasnem vencu vrhov. Kako božanstven je pogled na ta ponosni planinski svet in mogočne veličine. En sam tak pogled na vso to lepoto stotero poplača vse prestane težave in muke.

Od zahajajočega sonca ožarjeni oblaki se blešče okrog vrhov kot zlate krone. Koroška pa je zastrta. Prečkanje prek police in ledenika nama gre hitro, kljub precej globokemu snegu. Ob pol osmih sva že na robu ledenika pod Kredarico. Večeri se. Preko ledenika zaveje hladan vetrič, plazovi v stenah so utihnili. Tu pa tam se prikrade preko Triglava majhen

oblaček, pride in izgine. Midva pa hitiva čez Prag v dolino, ob pol devetih sva v Aljaževem domu, ob desetih pa sva bila že doma v Mojstrani.

Vso smer sva plezala 12 ur. Steber (300 m) pa sam devet ur.

NOČNI POHOD NA TRIGLAV

Izredno čudovito je bilo vreme tisto julijsko soboto leta 1928. Do 22. ure sva bila še na delu in v mojstranski cementarni z dobrim planinskim tovarišem Tonetom Hudolinom. Nahrbtniki so naju že čakali doma. Ko sva prišla z dela, sva se hitro preoblekla in odrinila na pot. Kar hitro sva na razpotju Krma – Kot. Noč je precej temna. Ko prideva v močno zaraščen gozd, postane tema tako gosta, da ne vidiva niti svoje roke. Na srečo so na gozdni poti precej globoke kolecnice. Paziti sva morala da nisva stopila preko in izgubila sled. Svetlik nisva imela, saj sva mislila, da bo do razpotja že vžsel mesec, pa sva se uštelja za eno uro.

Bližava se kotlu na koncu Kota, tu zavije pot levo navzgor (bila je še stara pot). V veselem pomenku kar hitro mine čas. Polagoma se prične svetlikati skozi vejevje. Mesec izza Mežaklje pričinja svoj nočni pohod. Ravno pravi čas je posijal, saj je od tu dalje pot precej slabša in bi bila hoja v temi zelo otežkočena. Tako pa sva kar hitro pri studenčku na Gubah. Nekaj minut odmora, pa zopet naprej. Ko prideva na prodišča nad ruševjem, sta tudi pot in hoja lažji, ker je bilo zelo svetlo. Čez eno po polnoči sva prišla do debelega kamna (velike skale na skalnem robu).

nadaljevanje

ZA RAZMIŠLJANJE, RAZPRAVLJANJE IN ODLOČANJE

Govoriti o TVD Partizan in njegovi dejavnosti pomeni hkrati govoriti o vlogi krajevne skupnosti in o življenjskih potrebah ter interesih ljudi, ki tu domujejo, pomeni govoriti o vseh oblikah in vsebini, zaradi katerih se občani združujejo in v njih in preko njih zadovoljujejo svoje interese. Tu se urejajo medsebojni odnosi, se združujejo materialne in ustvarjalne sile občanov in njihovih osnovnih družbenih celic. Krajevna skupnost je torej osnovno tistišče samoupravnega urejanja skupnih interesov in teženj občanov in s tem tudi tistišče za razvoj množične telesne kulture.

Če se krajevna skupnost ne zavzema, denimo, konkretno za Partizana in njegovo dejavnost, tisti, ki se s tem ukvarja, lahko dobi kilo, pa ne bo nič dosegel. Žal avtor sestavka pod gornjim naslovom v 14. številki Železjarja ni dovolj jasno povedal, kdo se v tem primeru ne obnaša pravilno. Sicer se svet KS ne bi mogel čutiti prizadetega in celo užaljenega, če je moral obravnavati sporno vlogo, če jo sploh je. V zapisu s 19. seje sveta ni o tem govorja, zapisano pa je, kot v posmeh, da so bili seznanjeni s širšo poročilo upravnega odbora rekreacijskega centra na Kresu o opravljenem delu in med drugim sklenili kupiti kontejner za območje tega centra. In da bo mera polna in da bo »mina« udarila v živo, so si izbrali trenutek in način, ki je lahko namenjen samo sovražniku. Ocenil sem ga kot zlonamerno provokacijo, do katere je v določeni meri pripomogel tudi »Železjar«. Tehničnemu uredniku sem namreč v ponedeljek, 11. aprila, ob 10. uri izročil vabilo za letno konferenco TVD Partizan, da ga priobči v Železjarju, toda namesto vabila je bil objavljen članek z gornjim naslovom in to dan pred obnim zborom. Jasno! Učinek je bil verjetno tak, kot so si ga zamislili. Zbor je propadel, oziroma se sploh ni začel. Razen predstavnika osnovne šole se ga ni udeležil nihče izmed pismeno vabljenih predstavnikov krajevnih družbenopolitičnih organizacij niti ne sveta krajevnih skupnosti.

S kakšnim namenom, tovariši? Bodite natančni in jasni! Želim odgovore tudi na nekatera druga vprašanja, o katerih sem že nekajkrat morda preglasno razmišljal predvsem na sestankih organizacije ZK in na nekaterih drugih javnih shodih. Zgradili smo tri veličastne in drage spomenike, med drugim delavski dom Julke in Albina Pibernik, ki še ni v celoti zgrajen. Želimo zgraditi še tri športno rekreacijske centre. Smo res tako bogati? Dom Partizana je obnoven in obvarovan propadanja, nedokončana so športna igrišča pri šoli, pa vlagamo toliko denarja v tretjega. Denarja, ki nihče ne ve, občani (delavci), od kod in kako. Bi morda pripravili pregled stroškov, kdo je o vsem tem odločal in ali delavci Železjarne vedo, koliko še vedno odteka njihovega denarja, mimo njih, mimo samoupravnega odločanja? Kako bomo zbrali denar za park talcev itd. itd.?

Bi hoteli, tovariši, povedati, zakaj niso pozvali Partizana, da bi delegiral svojega delegata v upravni odbor rekreacijskega centra Kres? Po vsem tem lahko sklepam, da KS ni zainteresirana za Partizana, ker mora skrbeti za okrog 5.700 prebivalcev, partizanovci pa ne sodijo v ta krog. Podobno se dogaja tudi strelcem. Tudi zanje ni zainteresirana, sicer bi jim že davno lahko zagotovila minimalne prostore in pogoje za delovanje. V delavskem domu so 18 let nedokončane tri manjše dvorane, od katerih bi si eno strelci lahko sami uredili. Kljub prizadevanju organizacije ZK, da se to uredi in dodeli prostor, je zadeva še vedno nejasna.

Če je moje razmišljanje zgrešeno, mi boste odgovorili. Toda če smo se odločili za novo ustavo, za nove samoupravne odnose in sprejete spoznanje, se navdušeno odločijo za zakon o združenem delu, potem se

ravnajmo po njih in v okviru teh ter po javno sprejetih programih financirajmo tisto, za kar bomo rekli občani — delavci, da v tem trenutku rabimo. Seveda pa s trezno presojo in v luči boja za stabilizacijo ter varčevanje zares rešimo tisto, kar je najbolj potrebno in racionalno.

To so torej problemi, ki so v stvari posledica nepoznavanja bistva no-

vih družbenoekonomskih samoupravnih odnosov v KS. Da je res tako in da nekaj tu ni »čistega«, je moč povzeti tudi po načinu pisanja, saj se pisec nekajkrat vnaprej opravičuje, da podatki niso prikazani zlonamerno in da jih je treba razumeti tako, da želijo odpreti razpravo in razmišljanje v tisti meri, ki razrešuje vsestransko vse potrebe občana v kraju, kjer živi in dela. Če je temu tako, potem bo moral najprej in predvsem svet KS obrniti smer. Razprava je načeta, čeprav netaktno in v nepravem času, za posledice Partizana predvsem zato pa jo je treba speljati do konca, odkriti vse karte in račune ter delavcem in občanom povedati, kaj smo in kje smo, kdo o tem in v čigavem imenu odloča, ali lahko je skupina ali posameznik še o čem odloča v današnjem trenutku, po starem načinu, namesto po novem, delegatskem?

Jože Podobnik

PREDSEDSTVO OK SZDL O ANALIZI GOSPODARJENJA V LETU 1976

Na redni seji predsedstva občinske konference SZDL Jesenice, ki jo je predsednik Zdravko Črv sklical pretekli petek, 22. aprila, so osrednjo pozornost namenili analizi gospodarjenja v občini Jesenice v lanskem letu. Poleg tega so potrdili predlog komisije za podelitev priznanj OF za leto 1977 in obravnavali dopis občinskega odbora ZZZB NOV Jesenice v zvezi s člankom, objavljenim v Listih, kulturno umetniški prilogi Železjarja.

Poleg skrajšane pismene analize o gospodarjenju v jeseniški občini v preteklem letu, ki so jo delegati prejeli z vabilom in preko obsežne objave v Železjarju, je osnovne značilnosti gospodarjenja v občini v lanskem letu na seji obrazložil predsednik izvršnega sveta skupščine občine Ivo Ščavničar.

V razpravi, ki je sledila, je bilo poudarjeno, da precej slabosti, ki so bile prisotne v posameznih delovnih organizacijah in področjih v preteklem letu, izhaja predvsem iz prepočasne uresničevanja dohodkovnih odnosov v vsej razsežnosti, tako znotraj materialne proizvodnje kakor glede svobodne menjave dela z družbenimi dejavnostmi. Menili so, da je bilo poleg subjektivnih vzrokov v nekaterih primerih tudi precej objektivnih, ki so poslabšali gospodarske rezultate v lanskem letu. Precej so se zadržali tudi pri neuresničevanju investicijskih programov in menili, da je precej vzrokov zato v nedovoljnem strokovnem pristopu pri reševanju investicijskih vlaganj. Omenjeno je bilo tudi prepočasno obračanje družbenih sredstev, oziroma tako imenovana superlikvidnost v nekaterih primerih.

Sklepni poudarek v razpravi pa je bil, da je v zaključkih potrebno dati vso podporo skupščini občine in njenim organom ter vsem organizacijam združenega dela v njihovih prizadevanjih za stabilizacijo gospodarstva in uresničevanje z družbe-

nimi plani postavljenih nalog in ciljev. Tiste delovne organizacije, ki so dosegle slabše gospodarske rezultate ali se celo približale meji rentabilnosti, pa so naglasili, da bodo temeljito morale same analizirati stanje in sprejeti ustrezne akcijske programe.

V nadaljevanju so potrdili predlog komisije za podelitev priznanj osvobodilne fronte za letošnje leto. Prejemnike priznanj bomo predstavili v naši prihodnji številki.

Precej živahna je bila razprava po zadnji točki dnevnega reda, vendar so jo sklenili brez pravih zaključkov.

Na poti proti Radovni

25-LETNICA JESENIŠKE ROŽČE

V sredo, 27. aprila, je kolektiv trgovskega podjetja Rožca na Jesenicah proslavil 25-letnico dela in samoupravljanja. Osrednjo svečano so imeli v veliki sejni dvorani na občini, kamor so povabili vse člane delovne organizacije ter goste in predstavnike večjih dobaviteljev.

Trgovsko podjetje Rožca Jesenice ima kot trgovina na malo, predvsem s prehranbenim blagom, precej zaslug pri organizaciji preskrbe na Jesenicah v povojnih letih, še zlasti pa v okoliških vaseh. Od leta 1968 dalje je zgradilo vrsto trgovin med drugim: v Žirovnici, Bl. Dobravi, Planini pod Golico, Gozd Martuljku, na Hrušici pa tudi v samem mestu.

Leta 1952, ko je bilo podjetje ustanovljeno, je bilo 31 zaposlenih, danes pa jih je 136, v uku pa ima 21 učencev. Skoraj vse kadre za trgovino so izučili sami, saj je v podjetju pridobilo z učenjem poklic prodajal-

ca skoro 100 učencev. Tudi poslovodski kader so pretežno izloali sami.

Ob ustanovitvi so imeli le šest trgovin z 812 kvadr. metri površine, danes pa imajo skupno 20 trgovin in okrepčevalnic, s centralnim priročnim skladiščem s skupno površino 3.317 kvadratnih metrov. Promet so od začetnih 117.300 din povečali na 92 milijonov din ali za 78-krat, celotni dohodek so povečali za 75-krat, dohodek za 228-krat, čisti dohodek pa za 259-krat. Tako je znašal celotni dohodek na zaposlenega leta 1952 38 tisoč, leta 1976 pa 636 tisoč, po prečni osebni dohodki, ki so znašali prvo leto ustanovitve 78 dinarjev, znašajo v letu 1976 3700 din.

Podjetje se je že pred štirimi leti združilo v SOZD ABC, lani pa v ABC Pomurko, s 1. januarjem letos pa so delavci Rožce opravili združitve s podjetjem Jarja in oblikovali enotno trgovsko proizvodno organizacijo Golica s štirimi temeljnimi organizacijami na Jesenicah.

Ob praznovanju 25-letnice dela in samoupravljanja pa se pripravljajo na gradnjo nove, večje samopostrežne trgovine na Plavžu na Jesenicah, na razširitev trgovine ter novo mesnico in okrepčevalnico na Bl. Dobravi, na preureditev dveh klasičnih trgovin v samopostrežni, hkrati pa skupno z ostalimi TOZD v novi delovni organizaciji pripravljajo boljše preskrbljenost jeseniških prebivalcev in občanov v občini, v povezavi z neposrednimi proizvajalci, z boljšo organiziranostjo v sestavljeni organizaciji in z večjim sodelovanjem z ostalimi trgovskimi organizacijami.

NOVICE IZ RADOVLJSKE OBČINE

Na 26. skupni seji vseh zborov občinske skupščine Radovljica, ki bo 28. aprila, bodo delegati obravnavali problematiko varstva dobrin splošnega pomena in vrednost človekovega okolja v SRS, poročilo komisije za ugotavljanje črnih gradenj, predloge občinske komunalne interesne skupnosti za srednjeročni investicijski program, program del v 1977. letu in statut komunalne skupnosti, predlog skupščinske komisije za ugotovitev upravičenosti in potrebe za sprejem odloka o izločitvi nepremičnin v splošni rabi, predlog odloka o določitvi gradbenega okolja za zemljišče za stanovanjsko gradnjo na Jaršah na Bledu, o spremembi odloka o komunalnih taksah, odlok o ustanovitvi in organizaciji enot in štabov civilne zaštite in sklep o določitvi TOZD in TOZD, ki morajo ustanoviti občinske specializirane enote civilne zaštite, predlog prenosa ustanoviteljskih pravic do doma upokoencev Radovljica na občinsko skupnost socialnega skrbstva ter osnutek poslovnika občinske skupščine. Po skupni seji bo zbor KS na svoji 18. seji obravnaval poročilo o izvajanju družbenega dogovora o kadrovski politiki v občini in predlog razdelitve nerazdeljenih solidarnostnih sredstev krajevnim skupnostim iz leta 1976.

Izvršni svet OS Radovljica je na 81. seji, 21. aprila, obravnaval srednjeročni plan razvoja TOZD Elan Begunje, Kombinata Zito — TOZD Pekarna in TOZD Tovarna čokolade Lesce, predlog sklepa o povečanju stanarin in najemnin za poslovne prostore in o delni nadomestitvi stanarine, predlog o odpisu zapadlih davčnih obveznosti, predlog o nadaljnjem financiranju izgradnje radovljske lekarnе, tokacijsko dokumentacijo za nove objekte tovarne Veriga Lesce ter predlog financiranja dograditve prostorov postaje milice in dotacij za KS v I. polletju 1977.

Na 36. seji komiteja OK ZK Radovljica, 19. aprila, so najprej obravnavali poročilo o poteku in uspehih partijske politične šole in uvodnih seminarjev za nove člane ZK. Tej točki dnevnega reda so prisostvovali tudi absolventi partijske politične šole, ki so ob tej priložnosti prejeli spričo. V nadaljevanju seje so preučili stališča in sklepe predsedstva CK ZKS o nadaljnjih prenosih vzgoje in izobraževanja in ocenili njihovo uresničevanje v radovljski občini. Beseda je tekla tudi o ugotovitvah iz poročila družbenega pravobranilca samoupravljanja.

Na osrednji proslavi OF radovljske občine, ki je bila 26. aprila v avli radovljske osnovne šole, so podelili občinska priznanja 18 zaslužnim družbenopolitičnim delavcem-udeležencem NOB ter gasilskima društvoma Brezje in Mlino ter TVD Partizan Gorje. Krajevna priznanja OF pa je KK SZDL Radovljica podelila osim posameznikom in AMD Radovljica. Ob tej priložnosti so 59 mladih, ki so dopolnili 18 let, svečano sprejeli v SZDL ter jim podelili članske knjižice.

Osrednja pozornost v razpravi na 3. seji OK SZDL Radovljica, 25. aprila, je veljala problematiki razvoja kmetijstva in gozdarstva v občini v luči javnih razprav po krajevnih skupnostih v februarju in marcu. Na dnevnem redu je bila tudi ocena dejavnosti OK SZDL in njihovih organov, potrditev poročil, finančnega načrta za 1976 in sprejem finančnega načrta za 1977. letu. Konferenca je potrdila predlog žirije o letošnjih občinskih priznanjih OF.

V festivalni dvorani na Bledu so na slavnostnem zborovanju komunistov radovljske občine, 23. aprila, svečano sprejeli v ZK nove člane ter podelili priznanja prvoim komunistom in priznanje članom, ki so več kot 30 let v ZK. V kulturnem programu so nastopili Akademski pevski zbor iz Kranja, Godba na pihala iz Gorij in recitatorji delavske univerze Radovljica.

Predsedstvo občinskega sveta zveze sindikatov Radovljica je na 28. seji, 22. aprila, ocenjevalo položaj gospodarstva v občini po zaključnih računih iz leta 1976 in v zvezi s tem sprejelo vrsto pomembnih sklepov, ki se nanašajo na podrobno razčlenitev stanja v TOZD in TOZD, ki so poslovali z izgubo. Na seji so sklepali tudi o podelitvi srebrnih znakov sindikata zaslužnim delavcem in sindikalnim organizacijam.

Koordinacijski odbor za odnose z zamejskimi Slovenci, zdomeci in drugimi jugoslovanskimi narodi pri OK SZDL je na razširjeni seji, 21. aprila, pozitivno ocenil akcije, ki so jih v prvem četrtletju 1977. opravile družbenopolitične organizacije, kulturna društva in ZKPO na področju sodelovanja z zamejskimi slovenskimi organizacijami v Italiji in Avstriji ter s SKSD Bled iz Essna. Sprejeli so dogovor o nadaljnjem sodelovanju s SKSD Bled, s Slovenskim društvom Globasnica, z RKUD Sloboda VIS Varazdin in občina Brus in Svilaž, s katerimi bodo letos podpisali listino o pobratenju.

Na seji koordinacijskega odbora za planiranje pri OK SZDL so se 15. aprila dogovorili s predsedniki izvršnih odborov vseh občinskih SIS o pripravi novih predlogov samoupravnih sporazumov o temeljnih srednjeročnih načrtov družbenih dejavnosti v skladu z zakonom o združenem delu. Sklenili so, da bodo od 10. do 15. maja na zasedanjih vseh skupščin SIS delegati potrdili te predloge, ki bodo v javni razpravi v združenem delu do konca maja. Glede na ugotovitve, da so presežki sredstev vseh SIS v 1976. letu nad dovoljeno porabo, bo o njihovi porabi ali poročanju za 1977. leto sklepal zbor združenega dela OS na seji, 4. maja.

Vsakoletno delavsko srečanje bo tudi letos 1. maja ob 10. uri na Šobcu, kjer bodo podelili srebrne značke zaslužnim sindikalnim delavcem in organizacijam ter pripravili kulturni program. Sodelovali bodo združeni pevski zbori iz Bohinjske Bistrice, Lesce in Ljubnega, folklorna skupina KUD Veriga in godba na pihala DPD Sloboda Lesce, recitatorska skupina ZKPO Radovljica ter folklorna skupina RKUD Sloboda VIS Varazdin. Gostje iz Varazdina bodo pred tem, 30. aprila zvečer, nastopili tudi na proslavi v Ljubnem.

Do 10. aprila so opravili v vseh 19 krajevnih organizacijah ZB NOV v radovljski občini občne zборе. Izvolili so nova vodstva in potrdili predlog kandidatne liste za člane novega predsedstva občinskega odbora ZZZB NOV. Značilnost vseh zborov je izredno množična udeležba članstva, zavzetost pri uresničevanju programskih nalog, vključevanje v družbenopolitično aktivnost v KS, zlasti na področju krajevnega samouprave, ljudske obrambe in razvijanju tradicij NOB.

Odbor za pripravo 9. srečanja gorenjskih aktivistov pri KK SZDL Zasip, ki bo organizator letošnjega srečanja v juniju, se redno sestaja vsak četrtek. Izdelal je že podroben program vseh organizacijsko tehničnih priprav. V teku so dela za zajezitev studenca pitne vode in električne napeljave na Homu pri Katarini, naročena je izdelava serije spominskih značk ter keramičnih skodelic s spominskimi napisom.

V Podvinu je bil 19. aprila skupni sestanek iniciativnega odbora za ustanovitev trgovske poslovne skupnosti, ki so se ga udeležili, razen predstavnikov poslovnih partnerjev Murke iz Lesce, predstavnikov medobčinskih in občinskih družbenopolitičnih organizacij, skupščine in novinarji. Beseda je tekla o razvojnih programih Murke in izgradnji skupnega nakupovalnega središča, o samoupravni organiziranosti zainteresiranih TOZD za skupno proizvodnjo in prodajo ter širjenju zmogljivosti. Imenovali so delovne skupine za pripravo sporazumov in programov ter se dogovorili o rokih izvajanja programov ustanovitve poslovne skupnosti.

Upravni odbor partizanskega doma Vodice na Jelovici pri občinskem odboru ZZZB NOV Radovljica je te dni razposlal vsem občinskim TOZD NOV, občinski skupščini in sindikalnim svetom v Sloveniji razpis in cenike za letovanje v letu 1977 v Partizanskem domu. Prve goste bo dom sprejel 21. maja, do 8. oktobra pa se bo zvrstilo 14 desetdnevni izmen.

Delavski svet trgovskega podjetja Murka Lesce je na zadnji seji sprejel sklep, da se za direktorja delovne organizacije imenuje ponovno Miloš Šter, ki mora predložiti na naslednji seji delavskega sveta program razvoja delovne organizacije in poglobljanja samoupravljanja za obdobje 1977—1980 ter program izboljšanja notranje organizacije dela. Za vodjo TOZD Tekstil pa je delavski svet imenoval Vinka Savnika.

Skupščina KS Radovljica je na 4. seji, 19. aprila potrdila zaključni račun radovljskega kampa in kopališča. Lani sta ta dva objekta ustvarila 463.853 din dohodka, izdatki pa so znašali 222.342 din. Ostanek dohodka bodo večidel porabili za obnovo kanalizacije, za ureditev in popravila ter pleskanje vseh kopališčnih naprav.

Na izredni seji upravnega in nadzornega odbora turističnega društva Radovljica so 18. aprila na predlog izvršnega odbora KK SZDL za nova predsedstva izvolili Zvonka Savnika ter imenovali Petra Vengarja za vodjo turističnega urada. Na osnovi poslovnega poročila za 1976. leto so ocenili delo društva, s posebnim ozirom na problematiko zasebnih turističnih sob, ki jih je iz leta v leto manj za potrebe turistov. Sprejeli so tudi program in finančni načrt za 1977. leto.

V Iskri Otoče so bili na marčevskih zbiorih delavcev, ki so bili zelo dobro pripravljene, člani kolektiva seznanjeni z gospodarjenjem, s porabo sredstev za socialne potrebe, za vlaganje v počitnice zmogljivosti ter s sredstvi, namenjenimi za OD, regrese in nagrade. Lani so kljub težavam spričo zakona o zagotovitvi plačil nabavili za 700.000 din novih osnovnih sredstev in za 1 milijon din drobnega inventarja.

Okoli 30.000 prebivalcev radovljske občine je naseljenih v 95 manjših naseljih, največja gostota pa je v treh središčih: Radovljica—Lesce, Bled in Bohinjska Bistrica. O veliki razpršenosti naselij priča podatek, da so naselja povezana s 160 km regionalnih in kar 317 km občinskih cest. Ta dejstva narekujejo izredno številne in zahtevne sisteme komunalnih dejavnosti s katerimi se sooča nova komunalna interesna skupnost.

22. aprila se je v festivalni dvorani na Bledu zaključilo 13. posvetovanje jugoslovanskih elektroenergetikov, ki ga je organiziral jugoslovanski nacionalni komite Mednarodne konference za velike električne mreže. V okviru posvetovanja so odprli zanimivo likovno razstavo na temo Elektrifikacija v likovni umetnosti in organizirali kulturno prireditev, na kateri sta nastopila zbor Slava Klavora iz Maribora in folklorna skupina France Marolt iz Ljubljane.

V okviru dolgoletnega sodelovanja s Slovenskim kulturnim društvom Globasnica na Koroškem bodo na 5. kulturnem festivalu, 1. maja, v tem slovenskem kraju letos nastopili pevci komornega zbora Stane Žagar iz Kroke in Triglavski kvintet Janeza Žilaha iz Lesce. Nastop obeh skupin organizirata ZKPO Radovljica, na željo prirediteljev s Koroškega.

Trgovina Rožce v Planini pod Golico

PROSTORSKI PLANI OBČINE

(Nadaljevanje s 1. strani)

mi družbenih dejavnosti. Kljub prizadevanjem so bili v omenjenih dokumentih nekateri vidiki planiranja obravnavani vsebinsko manj temeljito, kot bi to zaradi integriranosti družbenega plana lahko pričakovali, to predvsem velja za del planov, ki se nanašajo na prostorsko načrtovanje. Plani družbenih dejavnosti bodo vsebinsko opredeljeni s samoupravnimi sporazumi o osnovah v mesecu maju v letošnjem letu, podobna naloga pa nas čaka pri pripravi prostorskih dokumentov. Za sklepanje in pripravo teh dokumentov nas zavezuje resolucija za leto 1977 in naš družbeni načrt za leto 1977.

Prostor v katerem živimo je, jen. Nenehne spremembe in večje izkoriščanje prostora za gospodarske, stanovanjske in v druge namene rušijo ravnotežje. To še prav posebno velja za našo občino, ki je prostorsko precej omejena in kjer prostor v glavnem predstavlja le ozka dolina Save, ki jo na severu zaključujejo Karavanke, na južni strani pa Julijske Alpe. Le od Jesenic proti Radovljici se dolina razširi v široko ravnico, katere začetek leži v občini Jesenice.

IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO PROSTORSKEGA PLANA

Iz česa bomo izhajali pri pripravi prostorskih planov? Prav gotovo bo potrebno pri izhodiščih upoštevati še sprejete planske dokumente ter plansko družbeno ekonomsko orientacijo. Teh dokumentov je precej – v njih je v določeni meri do prostora v fizičnem smislu opredeljen del politike, večinoma pa odnos ni konkretiziran v takih oblikah, da bi lahko risali karte, locirali objekte in funkcije in podobno. Lahko pa bomo uporabili večji del družbeno-politične vsebine in nekatere druge vidike, ki so običajno v teh planih bolj konkretizirani. Implicitno ali drugače bomo iz omenjenih dokumentov lahko ugotovili odnos do prostora in nekatere potrebe po prostoru ali po razporeditvi funkcij v prostoru.

V načelu opredeljujemo prostorsko planiranje kot dolgoročno. Res je, da so učinki prostorskega planiranja dolgoročni, prav tako naj bodo prognoze, na katere bomo naslonili planska predvidevanja, dolgoročne. Dolgoročno planiranje daje smer in usmerja prizadevanja, vendar zaradi svoje nenatančnosti ne more zamenjati srednjeročnega planiranja. Tako lahko uporabimo za srednjeročno planiranje predvsem cilje, smernice, nekatere strategije in orientacije iz dolgoročnih predvidevanj, pa še to običajno z določeno rezervo. Posamezne panoge družbene reprodukcije se razvijajo v različnih reprodukcijskih ciklikih, kar pomeni tudi drugačne časovne razmake v njihovem načinu planiranja. Razlike so že med kmetijstvom in gozdarstvom, da ne govorimo o hitrih reprodukcijskih ciklikih nekaterih industrijskih panog ali pa o počasnosti in trajnosti reprodukcije fiksnih fondov v stanovanjskem kompleksu.

Prostorski razvoj je običajno v globalu počasen. Vendar so nekatere lokalne spremembe vseeno velike in glede svojih srednjeročnih in kratkoročnih vplivov zelo pomembne. Zato ima prostorsko planiranje v nekaterih elementih tudi, ne glede na dolgoročnost, izrazite takojšnje ali »dnevne« posledice (lokacije, rezervacije, prepovedi).

Prostorski razvoj in prostorsko planiranje sta v določeni meri tudi zaradi nestrokovnega vidika in drugačne naravnosti, večkrat ostala nerazumljiva v svojih odnosih do drugih vidikov planiranja. Po navadi večina nestrokovnjakov razume prostorsko planiranje kot možnost pridobivanja lokacij, komunalno uslugi itd. Vendar skoraj ni informacije ali podatka, ki ne bi imela svoje lokacije v prostoru, oziroma, ki ne bi v določeni meri vplivala na določeni prostor.

V planerskem procesu naj bi zato predvsem vsak nosilec planiranja v tem sistemu ugotovil stične točke ali elemente, s katerimi je v lastni in družbeni reprodukciji najbolj povezan z drugimi, ki najbolj vplivajo na njegov razvoj, oziroma, kjer je medsebojno vplivanje največje. Potrebno je, da subjekt planiranja določi tiste elemente svojega razvoja, ki bi jih radi uskladili z ostalimi nosilci planiranja. To so po zakonu o temeljih sistema družbenega planiranja tisti vsebinski elementi, na katerih se je treba usklajevati. Da bi bilo to mogoče, je zakon o temeljih sistema družbenega planiranja predvidel, da se planerski proces začne s smernicami pa tudi odlokom, s katerim družbeno politična skupnost predpiše tudi postopek, časovne horizonte, nekaj minimalne vsebine in na koncu tudi

skupščinski delegatski postopek in druge naloge. Tu je normalno predvideti še druge naloge, kot tudi to, kdo bo prevzel vlogo organov za planiranje, in kaj bo delala strokovna služba in kdo bo ta strokovna služba za izdelavo prostorskega plana.

Kritike obstoječega sistema pripravljanja urbanističnih in prostorskih planov v glavnem poznamo. Prvič po dolgem času zahtevamo in nameravamo tudi omogočiti določeno hkratnost in usklajevanje prostorskih planov. Dosedanje izkušnje pri pripravi urbanističnih programov in ostale prostorske dokumentacije kažejo, da smo naenkrat delali in pripravljali zelo malo take dokumentacije. Na sploh in v zelo mali meri smo čutili pomanjkanje postopkov usklajevanja.

Prebujena zavest o potrebi vseobsežnejšega in samoupravnega zgradjenega sistema planiranja, ki jo je priklicala predvsem ustavna reforma in družbenopolitična akcija samoupravnega planiranja, je postavila pred vse nas nove naloge tudi na področju planiranja prostora. Med temi nalogami so v ospredju naslednje:

- zgraditi mostove med posameznimi vidiki planiranja, v prvi vrsti med ekonomskim, socialnim in prostorskim vidikom, pa tudi upoštevati vidik urbanističnega razvoja;
- dokončati prostorski plan SR Slovenije;

– prenoviti prostorske načrte občin.

Celoten proces planiranja občinskega prostorskega plana lahko zaradi lažjega razumevanja razdelimo na naslednje faze:

I. Odlok oziroma sklep o pripravljanju plana, smernice družbenopolitične skupnosti in smernice z elementi samoupravnih organizacij in skupnosti.

II. Osnutki, oziroma predlogi dogovorov in samoupravnih sporazumov o temeljih planov.

III. Dogovori, oziroma samoupravni sporazumi o temeljih planov.

IV. Osnutki, oziroma predlogi planov.

V. Plani.

VI. Uresničevanje planov.

V naši občini je prva faza priprave prostorskega plana, oziroma novelacija urbanističnega programa že stekla. V mesecu oktobru lanskega leta so vsi trije zbori skupščine občine sprejeli odlok o smernicah za urbanistično planiranje in načrtovanje ki je osnova za izdelavo prostorskega plana. V tem odloku so začrtane smernice, naloge in cilji in sicer: smernice za novelacijo urbanističnega programa občine Jesenice, smernice za izdelavo urbanističnega načrta za mesto Jesenice, smernice za urbanistično planiranje in načrtovanje regionalnih komponent urbanističnega programa občine Jesenice, ter smernice za dogovore o osnovah del planov in rokov za dokončanje predlogov.

R. Košir

OBRAMBNI DAN ZDRAVSTVENE ŠOLE JESENICE

V soboto, 16. aprila, smo se nekaj pred osmo uro zbrali dijaki zdravstvene šole Jesenice pod vodstvom naših mentorjev – zdravnikov in sester. Našega obrambnega dne so se udeležili tudi nekateri naši profesorji, predstavniki vseh družbenopolitičnih organizacij, občinske skupščine in tiska.

S tem smo se vključili v širšo akcijo, ki so se je udeležile tudi osnovne šole Prežihov Voranc, Tone Čufar, Jože Zupan s Koroške Bele, posebna osnovna šola in vzgojno varstveno ustanovo Julke Pibernik, Angelca Očepek in Cilka Zupančič. Ob pol devetih nas je sredi predavanj zmotil alarm, ki je oznanil bližajočo se nevarnost. V mislih smo imeli znano resnico: »brez panike, le tako imaš možnost, da se rešiš«. Naše vodstvo je dalo povelje: »čim hitreje je treba zapustiti šolo in odnesti s seboj čim več sanitetskega materiala, ki je za ranjence še kako pomemben«. Vsak je pograbil svojo torbico za prvo pomoč, oziroma tisto, za kar je bil zadolžen in že smo hiteli proti trem izhodom – proti glavnemu izhodu, skozi bolnišnično stavbo in skozi zdravniški blok. Zunaj smo bili v sedmih minutah.

Naša skupina (3. in 4. razred) je ubrala pot za bolnišnično vodnim rezervoarjem in jo nadaljevala po gozdu proti Hrušici, kjer smo prečkali cesto in kmalu prišli na začasno zasledeno ozemlje. Tam smo se hitro porazdelili v skupine – sanitetne ekipe, ki so nudile prvo pomoč ranjencem, organizirali smo triažo, dekontaminacijski oddelek in higiensko-epidemiološko službo, ki je zgradila latrine in poskrbela za pitno vodo (kloriranje). Delo vseh teh skupin je bilo dobro in hitro. Za prvo pomoč je bilo organiziranih dvanaest trojk, od katerih je vsaka oskrbovala svojega ranjenca. Triaza pa je ločevala ranjence po nujnosti pomoči, glede na stopnjo poškodbe. Da ne bi kdo nepoklican motil njihovega dela, so skrbeli stražarji, ki niso spustili na to ozemlje nikogar, ki ni poznal gesla ali ni imel dovolilnice. Naloga kurirjev pa je bila, da bi v primeru prihoda kakšnega nepoklicanega, obvestili o tem glavni štab.

Okrog pol enajste je bil sanitetski program končan. O strokovnem poteku dela naših dijakov so odločali predavatelji – zdravniki in sestre ter jih tudi ocenili. Nato so se pričela predavanja, ki so bila zanimiva, koristna in potrebna. Predavanja so bila z različnih področij, ki pa so vsa nekako povezana.

Dr. Jenko je predaval o zgodovini sanitete v NOB, rezervni podporočnik Andrej Tomšič nam je vsaj delno razjasnil pojem topografije, kapetan Ivko Kos pa nas je učil večšine streljanja. Po predavanjih so se dijaki urili v streljanju. Ko smo se okrepčali z imenitnim toplim obrokom, ki ga je pripravila služba za prehrano jeseniške bolnice, so posebne komisije razglasile rezultate, ki so jih dosegle sanitetne ekipe. Vse skupaj smo zaključili s kulturnim programom, v katerem smo sodelovali dijaki vseh letnikov.

Nekaj udeležencev sem vprašala, kaj menijo o organizaciji in poteku tega dne. Branko Iskra je menil, da je bila evakuacija prepočasna, to je bilo tudi mnenje Andreja Tomšiča, oba pa sta soglašala, da je bilo kar v redu glede na to, da je bilo to za nas popolnoma novo in do tedaj še neznano doživetje. Tako naši mentorji kot dijaki sami smo bili zelo zadovoljni, saj smo se vsi bali, da ne bi prišlo do kakšnih nesporazumov in težav. Že prijeten sončen dan, čeprav nekoliko vetroven, je pripomogel k uspešnemu dnevu.

Kupi odpadkov in razbitih steklenic vsepovsod pa v nas niso zbujali veselja. Spoznanje, kako človek sam sebe uničuje s tem, ko onesnažuje svojo okolico in še tisti (nekadaj) najlepši kos narave – gozdove, ni razveseljujoče. Zatorej ljudje, storimo nekaj zdaj, preden se dokončno in nepopravljivo uničimo. Saj vendar ni težko smeti vreči tja, kamor sodijo – v koš.

Obrambni dan je bil za nas dijake zdravstvene šole zelo pomemben. Tako smo se v praksi soočili z organizacijo zdravstvene službe v primeru vojne in hkrati preverili svoje znanje in sposobnosti. Istočasno pa smo se seznanili tudi z drugimi obrambnimi dejavnostmi, kot so: evakuacija, streljanje, stražarska in kurirska služba. Z gotovostjo lahko trdimo, da bi taki dnevi dvignili stopnjo splošne zainteresiranosti dijakov za medicinsko dejavnost in spleti pristnejšo vez med dijaki in predavatelji.

Torej obrambni dan je uspel, kar si lahko želimo, je vsaj nekaj takih dni na leto. Milena Pavlovič

Slika, ki jo je 1. maja leta 1929 posnel eden vodilnih članov delavskega kulturnega društva Svoboda Andrej Prešeren, prikazuje prodajalno v Spodnjih Gorjah in prebivalce iz ožje sosesčine – takratne in kasnejše delavce jeseniških in javorških železarskih obratov z njihovimi družinami. – Pred 58 leti so namreč delavci jeseniških in javorških železarskih obratov doma iz Spodnjih Gorj v hiši, kjer se je po domače reklo pri Kodrasu, ustanovili v okviru delavskega kulturnega društva Z. Z. O. Z. pri Jeleni prodajalno v Spodnjih Gorjah, ki jo je vodil Anton Zugovic. Prodajalke v takratni trgovini so bile Svetinova, Vebrova in Repetova (na sliki stoje med vrati od leve proti desni). – V isti hiši so bili tudi prostori in knjižnica delavskega kulturnega društva Svoboda. – Po osvoboditvi je bila v istih prostorih takratne prodajalne trgovine Kašta – podružnica jeseniške Kašte, ki je bila namenjena delavskim družinam jeseniških in javorških železarjev doma iz Spodnjih Gorj. – Pretekla dejstva, ki prehajajo še v zgodovine, govore, da so se tudi železarji izven Jesenice že takrat napredno udeleževali in združevali za zaščito delavskih interesov. – Jože Soklič

Obrambni dan ŽIC – učenci so na Pristavi pozorno spremljali razlago pripadnika JLA

USPEŠNI OBRAMBNI DAN NA ŽIC

V soboto, 23. aprila, smo na železarskem izobraževalnem centru izvedli obrambni dan. Namen vaje je bil, da ugotovimo organiziranost pri umiku učencev in osebja vseh prostorov ŽIC ter usposobljenost posameznih enot v primeru vojne ali elementarne nesreče. Nujnost take vaje se je pokazala že pri lanskoletnih potresih, ko je bila praznitev šole in doma učencev neorganizirana.

Učenci in delavci ŽIC smo bili seznanjeni o pomenu in potrebi te vaje. Vedeli smo tudi za dan te vaje. To je bilo potrebno, ker smo hoteli poleg vaje preizkusiti tudi vzdržljivost učencev za potreben pohod, ki je sestavni del ob morebitni katastrofi.

Po znaku sirene je bila celotna stavba prazna v dveh minutah in pol. Osem minut po znaku sirene so bili prvi že na zbornem mestu v Ukovi, zadnji pa v dvanajstih minutah, kar je pripisati slabši kondiciji pripravljenosti, pri nekaterih pa tudi komodnosti.

Učenci in delavci, ki so že od osme ure stražili stavbo, takrat je bilo dano opozorilo o bližajoči se nevarnosti, so takoj zaprli in zaščitili vse naprave in objekte. Pustili so stražo, ostali pa so odšli na zborna mesta.

Celotni arhiv je bil popisan, kot predvideva vojni načrt, in dan na varno mesto. S seboj smo odnesli le spiske vseh važnih dokumentov.

Formacija za pohod je bila postavljena dvanaest minut pred planiranim časom. Vsi učenci in delavci so se zelo dobro znašli v novih vlogah komandirjev, komisarjev, izvidnikov, kurirjev, bolničarjev, stražarjev in ostalih pomožnih služb.

Pohod, ki je bil za preverjanje vzdržljivosti, je potekal preko Jalen kamna na Pristavo. Hitrost hoje po strmi poti je bila za nekatere zelo trda preizkušnja. Na srečo pa so komandirji vodili svoje enote tako, da ni imel nihče »izgub«. Bolničarji so ostali brez dela.

Enota za propagando je že med pohodom delila listke z borbenimi pesmimi, ki smo jih udeleženci prepevali.

Ker smo vzdržljivost udeležencev slabo ocenili, smo bili vsi skupaj na Pristavi skoraj uro pred napovedanim časom. V zasedi so nas pričakali vojaki, ki so uprizorili napad. Po napadu smo se postrojili in s parolami prišli na zborna mesta, kjer nam je po raportu Franc Konobelj-Slovenko v kratkih besedah orisal borbo v krajih okrog Pristave. Vojaki iz karavle so prikazali in razla-

gali orožje, ki ga uporabljala naša vojska. Po prikazovanju pa je kulturna skupina iz naših šol izvedla program v čast praznovanja letošnjih jubilejev.

Po celotni akciji so kot gostje in opazovalci sodelovali najvišji predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine Jesenice in so se pohvalno izrazili o uspehu prvega obrambnega dne. Da pa je ta vaja uspešno potekala, gre zahvala tudi starešnam teritorialne obrambe, vojakom in njihovim starešinam iz Radovljice, ki so nam za zaključek napolnili naše izpraznjene želodce s pravim vojaškim pasuljem.

Na napakah se učimo. Uvideli smo, kaj je bilo slabo. Jutri bo to bolje in bomo tudi pripravljeni za najhujše, vendar pa želimo, da tega dne nikoli ne bi bilo. G.

Stolpnica S-1, ki jo delavci SGP Gradbenec gradijo na Plavžu ob stacbi Elektro – Žirovnica. Predvidajo, da bo v njej 21 stanovanj pripravljenih za iselincev do jeseni.

Lanskega maja pri Malem koritu v Plavškem rovtu

SPOMIN NA HUMANEGA ZDRAVNIKA

Premnogi nekdanji zaporniki v gestapovskih zaporih v Begunjah v času okupacije se radi spomnijo zdravnika dr. Sarca iz Radovljice, ki je tokrat nesebično, kljub nevarnostim nudil pomoč zapornikom, s katerimi je prišel v stik.

ZDRAVNIŠKA ETIKA

Zgodilo se je v noči s 6. na 7. april. Okoli 11.30 me je sosed prišel prosit, če lahko pokličem dežurnega zdravnika, ker je žena hudo bolna. Povedal je, da ima nekakšen napad, pri katerem jo boli srce in ji primanjkuje zraka. Taki napadi so se pojavili že večkrat prej. Bilo je že pozno, pri nas smo bili že vsi v postelji. Poklicala sem zdravstveni dom Jesenice in sestra, ki je bila dežurna, me je prevzela z dežurnim zdravnikom. Povedala sem mu, za kakšen primer gre in mi je obljubil, da bo takoj poslal rešilni avto, ki bo pacientko prepeljal v zdravstveni dom.

Povedati moram, da je tovarišica, ki je potrebovala zdravniško pomoč, zaposlena kot čistilka v zdravstvenem domu.

Tovarišica je komaj stala na nogah in ponudila sem se, da jo spremljam. Ne vem natančno, koliko je bila ura, ko smo prišli v zdravstveni dom, vem pa natančno, kako jo je zdravnik sprejel. Sestri je naročil, naj ji v sprejemni sobi, kjer je tovarišica ležala, izmeri temperaturo. Temperature ni imela in zdravnik je ukazal, naj pride v ordinacijo. Sestra mu je odgovorila, da pacientka komaj diha, narkar je na moje presenečenje in na na presenečenje vseh, zdravnik prišel vpiti na pacientko, da ji nič ni, da je zdrava, da ji ne bo dal bolniške, če pa jo bo imela, se bo morala naslednji dan javiti pri svojem zdravniku, skratka trdil je, da to ni nobena bolezen in naj raje uredi razmere v družini.

Nekaj časa sem začudena in prepadena poslušala zdravnika, nato pa sem ga vljudno vprašala, če misli, da si je tovarišica bolezen izmislila.

Reakcija zdravnika je bila nepopisna. Tudi name je prišel vpiti, kaj me vse briga, in povedala sem mu, da sem prišla s sosedo kot spremljevalka. Dejal mi je, da to ni res, da nisem nobena spremljevalka, pač pa sem se vsilila zraven. To gotovo me je prijel za rame in me naravnost vrgel iz ordinacije. Vendar to še ni bilo dovolj. Še enkrat je prišel za mano v sprejemno pisarno in me podil ven z besedami, naj nikdar več ne pridem v njegovo ambulanto.

Vsa začudena in ogorčena nad takšnim odnosom zdravnika do pacientke in ne navsezadnje tudi do mene, ki sem bila kljub pozni uri pripravljena pomagati človeku, sem stala v avli zdravstvenega doma in se spraševala, kje je tukaj ZDRAVNIŠKA ETIKA.

Bronislava Pristov

Dr. Sarca so nacisti določili že leta 1941, da je prihajal v Begunje kot zdravnik, h kateremu so prihajali oboleli in pretepeni zaporniki, seveda le po nalogu gestapa. Bil je človek, ki mu je vsako lahko zaupal svoje težave. Vedno je bil pripravljen vsakomur, ki je prišel v ambulanto, če lahko tako imenujemo sobo, kjer je pregledoval obolele, pomagal tako po medicinski kot človeški strani. Tako je posredoval razna sporočila svojcem, izročal razno pošto in odnašal pisma. Nemalo je bilo teh primerov in prav zadnje čase, ko se toliko govori in piše o nacističnem zločincu gestapovcu Clementu Druschkeju, slišimo dokaj pogosto tudi ime tega humanega človeka dr. Sarca, ki je v begunjskih zaporih storil našim ljudem toliko dobrega.

Spominjam se pripovedovanja pokojnega Nika Bernarda z Jesenic, ki mi je že v begunjskih zaporih pripovedoval o svojem trpljenju, ko so ga Druschke in njegovi pajdaši trpinčili in mučili in kako je prišel po več tednih mučenja v bolniško sobo na pol mrtev. S solzami v očeh mi je pripovedoval o dr. Sarcu, kako mu je skušal lajšati bolečine, kako ga je previjal kot neboljnjega dojenčka in kako mu je nudil ne le zdravniško, temveč tudi moralno pomoč, ki mu je bila še kako potrebna.

Drugi primer mi je pred kratkim pripovedovala Cirila Curk, vdova po ustreljenem talcu Karlu Kozjeku. Na Jesenicah bolj znana kot Cirila Rebernikova. Aretirali so jo meseca decembra 1941, kakor tudi njenega moža Karla. Vedela je, da z njo ne bodo lepo postopali, saj so gestapovci gotovo le preveč vedeli o njenem sodelovanju z narodnoosvobodilnim gibanjem. Bila je zaprta v sobi, v kateri je bila tudi tovarišica Vida Tomšičeva. Ta ji je priporočala, da naj poskuša hliniti težje obolenje ali kaj podobnega, da bi se tako izognila zasliševanju. Res je Cirila ob neki priliki, ko je šla po hodniku, namenoma izgubila ravnotežje in se prevrnila po stopnicah ter tam obležala brez zavesti. Seveda je to le hlinila. Prenesli so jo v bolniško sobo, da jo je pregledal dr. Sarc. Ta je dal izjavo, da je Cirila močno poškodovana, da ima pretres možganov in da je nesposobna, da bi mogla kaj misliti. Gestapovec Druschke in še nekateri so nekajkrat prišli, da bi jo zaslišali, ona pa je hlinila otopelost in nezavest ter se delala, kakor da jih sploh ne sliši in ne razume. Ko so spreviedli, da se z njo ne morejo pogovoriti in jo zaslišati, so jo poslali v koncentracijsko taborišče Ravensbrück, kjer je kljub velikim naporom, trpljenju in bolezni, dočakala svobodo.

Sam se spominjam, da sem nekega jutra v maju 1943 v begunjskih zaporih zelo oslabil. Močne živčne strese sem doživel ob streljanju talcev, kar se je tako pogosto dogajalo. Skrbelo me je tudi za družino, kaj bo z ženo in otrokom, jih bodo selili in končno tudi, kaj bo z menoj. V tem času so zelo pogosto pozivali iz naše sobe dobre tovariše, ki se niso več vračali. Vse to me je tako strlo, da sem tudi sam šel k dr. Sarcu v ordinacijo, da me je pregledal. Ugotavljal je močan krvni pritisk in seveda to, da mi vse to dogajanje močno nažira živce. Dal mi je neka pomirila in končno tudi namig, da bo prej ali slej prišlo do zloma nacistične Nemčije. To pa mi je dalo novo moč, verjetno bolj kot pa zdravila.

Se bi lahko naštevali primere, kako humano in spodbudno je dr. Sarc pomagal zapornikom v tistih težkih časih, v težkih življenjskih preizkušnjah, ne le kot zdravnik, pač pa tudi kot velik humanist in zaveden Slovenec.

Srečko Šorli

KULTURNA IZKAZNICA OBČANA JESENIC

IX. ALI JE KNJIGA RES NAŠA NAJBOLJŠA PRIJATELJICA?

Kakšen je torej odgovor na izzivalno vprašanje, zastavljeno v naslovu? Knjiga je morda prijateljica, nikakor pa ne najboljša! Vsaj ne za večino, kar smo jasno spoznali iz rezultatov v prejšnjem, IX. nadaljevanju. Videti je, da so knjigo, sprva skoraj edino in suvereno nosilko informacij, s tehničnim, tehnološkim in družbenim napredkom obkrožali vse številnejši konkurenti: radio, film, televizija, gramofon, magnetofon itd. Če ne drugega, ti novi mediji so ljudem jemali čas, ki ga je začelo zmanjkovati za branje knjig. Seveda je knjiga zadržala nekatere »diferencialne prednosti«, oziroma posebnosti, ki jih ne more v celoti zadovoljiti noben konkurent, vendar ostaja dejstvo, da knjiga ne zavzema (več) osrednjega mesta.

Sicer pa — vrtno se s teh razmišljanj, ki lahko hitro zaidejo na rob spekulacij, na bolj trdna tla naših rezultatov, v katerih se

odražajo navade in stališča jeseniških občanov.

KNJIG NE BEREMO, KER NIMAMO ČASA IN NIMAMO (PREDRAGIH) KNJIG.

Poglavitne ovire pri branju knjig so se zvrstile takole:

	odgovorov
nimam časa	35,0 %
knjige so predrage	15,9 %
nimam knjig, ki si jih želim	15,8 %
branje knjig me ne veseli	7,5 %
kaj drugega	6,7 %
ni knjižnic v bližini	3,6 %
nič me ne ovira	15,5 %

Na prvo mesto se je ponovno prebilo pomanjkanje časa. O tej »kategoriji« odgovorov smo že govorili; tudi v primeru branja knjig ne moremo natančno ločiti, koliko se v teh odgovorih skriva resnično pomanjkanje časa in koliko le poceni fraza. Domnevamo pa — kakor smo

omenili že v uvodu sestavka —, da gre dobršen del časa na račun knjižnih konkurentov: radia, filma ... in zlasti televizije.

Presenetljivo visok delež odgovorov (skoraj tretjina) navaja, da občani nimajo knjig, ki si jih želijo, in da so knjige predrage. Tožbe o visokih cenah knjig na našem tržišču torej niso zvite iz trte. Nekoliko pa preseneča, da ljudje izhoda iz zagate ne vidijo dovolj v izposojanju, saj je hkrati iz odgovorov razvidno, da so knjižnice občanom dovolj pri roki; le 3,6 % odgovorov namreč pripisuje ovire oddaljenosti knjižnic.

NAJBOLJ DELOVNO OBDOBJE — NAJMANJ ČASA

Zanimalo nas je, ali se ovire pri branju knjig spreminjajo pri različnih skupinah občanov. Podrobnosti si razmerja lahko ogledamo v naslednji razpredelnici:

Zveza med ovirami pri branju knjig ter šolsko izobrazbo, starostjo, spolom in krajevnim območjem

POGOSTOST (v %)	nimam časa	knjige so predrage	nimam knjig, ki si jih želim	branje knjig me ne veseli	kaj drugega	ni knjižnic v bližini	nič me ne ovira
do 4 razredov	19,0	24,0	15,0	18,0	11,0	3,0	10,0
5 do 7 razredov	31,4	14,7	12,8	13,5	7,1	4,5	16,0
8 razredov	31,7	13,9	16,2	7,6	8,9	5,9	15,8
9—10 razredov	28,8	11,5	23,7	7,2	7,2	2,2	19,4
11 razredov	39,5	12,9	14,9	5,6	6,0	2,0	14,0
12 razredov	45,7	15,2	13,0	1,1	2,7	3,8	18,5
13 razredov in več	48,9	19,1	17,0	2,1	2,1	0,0	10,6
15 do 24 let	32,7	10,6	21,5	7,4	2,2	4,1	21,5
25 do 34 let	39,8	19,0	14,5	4,8	2,2	5,2	14,5
35 do 44 let	36,0	20,0	17,6	7,2	4,8	2,4	12,0
45 do 54 let	34,9	15,9	13,5	9,5	10,3	3,6	12,3
55 do 64 let	29,3	15,0	6,8	9,5	21,8	1,4	16,2
moški	36,2	17,2	17,5	6,2	5,6	2,9	14,5
ženske	33,8	14,8	14,1	8,6	7,9	4,2	16,5
DOLINA (volilne enote)							
1—13	34,7	12,5	13,6	9,8	5,3	6,9	18,1
Jesenice (volilne enote)							
14—39	33,1	17,8	17,6	7,2	7,3	1,3	15,7
ZIROVNICA (volilne enote)							
40—48	41,8	13,6	12,2	5,6	6,6	8,5	11,7

Pomanjkanje časa, ki je na splošno najmočnejši argument za pomanjkanje branja knjig, narašča z dvigovanjem nivoja šolske izobrazbe: to bi si morda pojasnili z večjim angažiranjem teh občanov po delovnem času. V skladu s pričakovanji najbolj odteguje čas za branje knjig starostno razdobje od 24 do 44 let, torej obdobje, ki je najbrž delovno intenzivno obdobje v človekovem življenju, vsaj v povprečju. Nekoliko bolj težijo o pomanjkanju časa občani Zirovnice, kar si težje razlagamo; mogoče gre za večji delež polproletarcev, ki imajo več domačih opravil po delu. Mnenja o draginji v knjigarnah so dokaj izenačena. Videti je, da gre denar, ki si ga »pretirano« zaposleni občani zaslužijo v »prostem« času, za številne namene, manj pa za knjige.

Pomanjkanje zaželenih knjig pesti dokaj enakomerno vse »plastice« občanov, še najbolj so z izborom zadovoljni najstarejši, zajeti v anketi (od 55 do 64 let).

Interes ali veselje do prebiranja knjig je očitno odvisen od izobrazbenosti občanov, kajti nezanimanje plahni s povečevanjem izobrazbenega nivoja. Med občani, ki imajo do sedem razredov šolanja, se delež nezainteresiranih giblje od 13 % do 13,5 %, medtem ko se v višjih izobrazbenih skupinah občanov ta ovira bistveno zmanjša (na približno 1 % do 7 %). Zanimivo pa je, da veselje do branja ni povezano kaj prida s starostjo občanov, spolom in krajevnim območjem.

Oddaljenost knjižnice najbolj ovira občane Zirovnice (8,5 %), Doline (6,0 %), minimalno pa Jeseničane (1,3 %). Popolnoma razumljivo!

V KNJIŽNICAH JE NAJVEČ DIJAKOV IN ŠTUDENTOV

Po izjavah občanov, starih od 15 do 64 let (te starosti smo vključili v raziskavo), je v knjižnico (e) vpisanih 19,7 % celotnega vzorca, 80,3 % občanov pa ni vpisanih.

Razlike med vpisanimi v knjižnice so najbolj izrazite po poklicnih skupinah: daleč največji delež je dijakov in študentov (68,1 %), z velikim zaostankom jim sledijo uslužbenci, oziroma delavci v administraciji (19,7 %), nato kmetovalci, obrtniki in drugi (12,5 %), delavci iz neposredne proizvodnje (11,3 %), le neznaner del pa je gospodinj (6,1 %).

Razlike so tudi med izobrazbenimi skupinami, vendar manjše. Pomeni, da je bolj pomembno za vpis v knjižnico to, kaj občan dela, kakor pa njegova izobrazba.

Očitno največ bralcev je med mladino, v starostni skupini 25 do 34

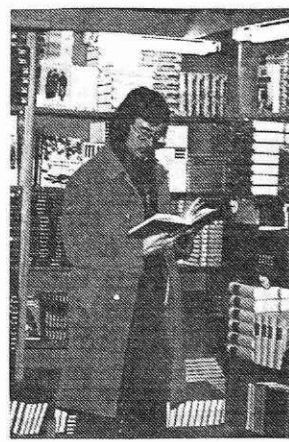
let delež vpisanih že občutno pade, dokler se v srednji in starejši dobi ne ustavi na približno 8 %. Iz rezultatov je mogoče zaključiti, da med ženskami in moškimi ni pomembnih razlik v vpisu, manjše, vendar nepomembne razlike pa so tudi v krajevnih območjih.

KNJIGA — PRIJATELJICA ZA DEKORACIJO

Anketa, ne glede na vse pasti, je po našem mnenju boljši kazalec

branja knjig med občani kakor statistike o prodanih knjigah. Vemo namreč, da je kar precej ljudi, ki knjige kupujejo bolj za dekoracijo svojih stanovanj kot za »dekoracijo« svoje razgledanosti. Morda bomo že v bližnji prihodnosti dočakali, da nam bo ustrezljiva pohištvena industrija knjige kar montirala na knjižne police omar, po možnosti seveda čimbolj debele in s pozlačenimi hrbitišči.

Franc Belčič s sodelavci

30,5% - najmanj eno knjigo (in več)

46,4% - nobene

23,4% - ne vem katere

SLIKA 9: Ali ste mogoče v zadnjem letu prebrali kakšno leposlovno knjigo?

35,0% - nimam časa

19,9% - knjige so predrage

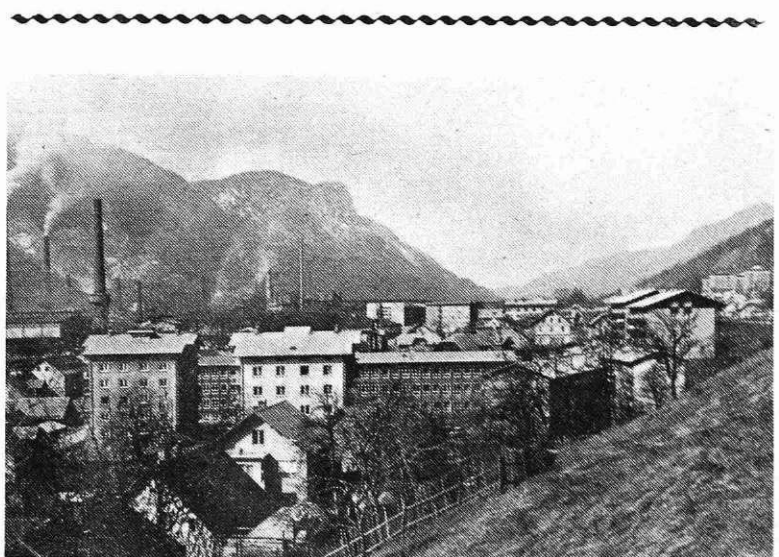
15,8% - nimam ustreznih knjig

7,5% - branje knjig me ne veseli

6,7% - kaj drugega

3,6% - ni knjižnic v bližini

SLIKA 10: Kaj vas najbolj ovira pri branju knjig?

Še ena perspektiva našega mesta

GLEDALIŠKA DEJAVNOST NA JESENICAH — ZGODOVINSKI ORIS

V graščini na Stari Savi, kot se imenuje tisti del Jesenic, kjer so dolga stoletja stale železarske fužine in plavž, je še danes osrednji prostor v prvem nadstropju, majhna dvorana. Nekdaj je imela oder, na katerem so pred fužinsko gospodo nastopale potujoče laške in nemške igralske družine. Po ustnem izročilu so na tem odru že pred sto in več leti igrali tudi domači fantje in dekleta. Žal ni najden še noben pisan dokument, ki bi ustno izročilo potrjeval in razkril, kaj, kdaj in kako so igrali. Še premalo so raziskani tudi izpričani začetki igralskega udejstvovanja na Jesenicah v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja, ko se je leta 1890 po požaru fužin v Bohinju začela koncentracija železarske industrije na Jesenicah.

V desetletju pred prvo svetovno vojno je na Jesenicah delovalo nekaj delavskih prosvetnih društev, ki so se ukvarjala tudi z dramsko dejavnostjo. Iz tega časa je izpričano, da sta bili uprizoritvi Miklova Zale in Upora Bohinjecev ne samo velik uspeh prosvetnega delovanja, temveč tudi pomembna narodnostna manifestacija. Pripovedujejo tudi, da si je tik pred prvo svetovno vojno uprizoritev svoje Lepe Vide na Jesenicah ogledal Ivan Cankar. Vsekakor je gledališko ljubiteljstvo v tem času na Jesenicah pognalo trdne korenine, ki so se takoj po vojni zelo razrasle.

V političnem ozračju stare Jugoslavije je gledališko ljubiteljstvo imelo svojevrstno podobo in vsebino. Na Jesenicah so kar trije odri svoje prosvetno poslanstvo vpregli v voz političnega antagonizma: prosvetni oder Kerkovega družstva, sokolski oder in delavski oder napredne Svobode, oziroma pozneje Vzajemnosti. Ne glede na strankarsko obarvanost teh odrov, vrednost njihovega delovanja bežno osvetlimo z nekaj imeni, ki so iz skromnih jeseniških okvirov prerasli v širši kulturni prostor, oziroma dali skromnosti okvirov vrednost in pomembnost. Na Jesenicah se je kot igralce uveljavil mladi Janez Cesar, mr. ph. Fedor Gradišnik se je tu razdal odskrim deskam nič manj zavzeto kot pozneje v Celju. Jaka Spicar je bil neugnan režiser in organizator, Ksaver Meško in Janez Jalen sta krsne uprizoritve svojih dram zaupala jeseniškemu ljubitelju gledališča in Tone Čufar je na Jesenicah s Polomom razkril dvočlonski socialni demokratov. Milica Polajnar je pri opereti na jeseniškem odru izpričala svoj pevski talent in zadnje leto pred drugo svetovno vojno je Bratko Kreft vodil uspešno dramsko šolo.

Štiri leta druge svetovne vojne in krvave borbe za našo nacionalno in socialno osvoboditev so bile tudi s stališča gledaliških ljubiteljev logično nadaljevanje in uresničevanje prenekanterih revolucionarnih idej, ki so jih jasno in glasno izpovedovali z odra. Leta 1945 so globoko in krepko razraščene korenine gledališkega ljubiteljstva na Jesenicah pognale svobodno rast. Cankarjevo Pohujšanje v dolini Šentflorjanski v novembru 1945 velja za organiziran začetek snovanja gledaliških ljubiteljev na Jesenicah, čeprav so navdušeni gledališki neučakanci že poleti igrali Klinerjev Plavž in Zupanove Tri zaostale ure. Pod naslovom Slovensko ljudsko gledališče se v prvi sezoni 1945/46 zvrsti kar 12 premier, ki si jih ogleda za današnje razmere skoraj neverjetno število gledalcev. Mirko Mahnič, Emil Frelj, Srečka Tič, Danilo Gostiša, Franc Škrj in Riko Poženel, da omenim samo te, so gledališču dali prvo jasno ljubiteljsko zasnovo — slonečo na resnem in umetniškem odgovornem delu pri uriznem vzgajanju igralca in gledalca.

Prekipevajoči plimi prve sezone sledi v drugi sezoni nenadna oseka. Previsoko zastavljeni cilji ne zmogajo zapreke nizkih materialnih pogojev. Sindikalna organizacija Železarne prevzame breme najnujnejših stroškov, z gledališčem, ki se tri naslednje sezone imenuje sindikalno, se poveže ime požrtvovalnega — Alfonza Oblaka. Na republiškem tekmovanju sindikalnih odrov v Mariboru leta 1948 jeseniški ljubitelji osvojijo prvo mesto s Simonovim Ruskim vprašanjem v režiji Srečka Tiča.

Za vsedravnji mladinski festival mladinsko gledališče pripravi Levstik — Kreftovega Tugomerja v režiji Aleksandra Valiča in osvoji leta 1948 v Ljubljani prvo, v Beogradu pa drugo mesto. Na republiških tekmovanjih sindikalnih odrov sledi še dvojice drugih mest: leta 1949

s Cankarjevimi Hlapci v režiji Srečka Tiča in leta 1950 v ljubljanski Drami s Shakespearovim Romeo in Julijo v režiji Jožeta Tomažiča. V tem času se tudi dokončno oblikuje organizacijska in delovna podoba gledališča. Osem do devet premier v sezoni s 50 do 70 predstavami na domačem in z 20 do 30 gostovanji na okoliških odrih. Za tak obseg dela so sredstva sindikalne organizacije premajhna in mestni ljudski odbor jeseni 1950 odobri prva sredstva iz občinskega proračuna.

Gledališče se preimenuje v mestno gledališče in leta 1952 iz članstva izvoljeni gledališki svet predstavlja uspešno uvedbo delavskega in družbenega samoupravljanja v ustanovi. Tega leta skrbe v gledališču za nemoteno tehniško delo mizar, slikar in garderobierka, obenem pa zagotavljajo tudi uslužnostna gledališka dela za druge odre na Gorenjskem. Toda potreba po več sredstvih, pri čem gledališče nesmiselno etiko polpoklicnosti, čeprav vsi režiserji, igralci, pomožno umetniško in celo tehnično osebje v gledališču sodelujejo na popolnoma prostovoljni osnovi in brez kakršnih koli materialnih priznanj.

Desetletnico obstoja in dela gledališča praznuje s Cankarjevim Kraljem na Betajnovi in Pavlom Kovičem kot gostom v naslovni vlogi. Režiser je Hinko Košak, ki s sezono 1955—56 prevzame mesto umetniškega vodje v gledališču. Leto dni pozneje ga nadomesti Bojan Čebulj. Leto dni po tem, pa bi bila etika polpoklicnosti kmalu usodna tudi za jeseniško amatersko gledališče. Toda nepopustljiva ljubezen in samorastniška predanost odskrim deskam tudi tokrat zmaga. Še več — etiketa polpoklicnosti se tudi »uradno« sname in sezono 1958—59 gledališče začne pod novim naslovom Amatersko gledališče Tone Čufar in z uprizoritvijo Zupančičeve Veronike Deseniške kot stote premiere po osvoboditvi.

Leta 1960 gledališče prvič sodeluje na takrat že tretji reviji dramskih skupin Slovenije v Kopru s Schillerjevo Marijo Stuart. V tem letu je tudi uprizoritev Božičev Tripče de Utolče v režiji Marjana Beline. Jeseni 1961 jeseniški gledališki ljubitelji s Tripčem de Utolčem zastopajo Jugoslavijo na II. mednarodnem festivalu amaterskih odrov v Monacu. Petnajst držav iz Evrope in ZDA sodeluje na tem festivalu. Publika z vseh vetrov sveta nakloni nastopu Jugoslovancev pravi vihar navdušenja, festivalska in časopisna kritika sta polni priznanj, o kakršnih se nikomur še sanjalo ni. Tripče de Utolče je povabljen v Italijo in jeseni 1963 v Pesaru spet požanje lepe uspehe.

Naključje poskrbi, da kot 1500. predstav po osvoboditvi amatersko gledališče z Jesenic zaigra F. G. Lorca Dom Bernarda Albe prav na VII. reviji dramskih skupin Slovenije v Novem mestu. In ne več naključje naloži prav tej predstavi čast in dolžnost, da predstavlja slovensko gledališko ljubiteljstvo na festivalu

dramskih amaterjev Jugoslavije na Hvaru. Zlata medalja tega festivala je bila podeljena predstavi Doma Bernarda Albe, ki je pomenila tudi začetek dvajsete jubilejne sezone vztrajnega in požrtvovalnega dela gledaliških ljubiteljev na Jesenicah.

Nedopovedljiva ljubezen, nepreračunljivo žrtvovanje in samorastniško neugnana zavzetost do odrskih desk, bodo zmerom zmagovali in kdaj pa kdaj tudi prižgali iskro preproste resnice umetnosti. Tako stopa gledališka dejavnost na Jesenicah dostojno v korak s slovenskim gledališkim ljubiteljstvom, katerega delež v naši gledališki kulturi prav gotovo ni majhen.

Iz teževe v težavo iz krize v krizo se jeseniško gledališče preliva. Pri tem se menjajo vodstva — uprava gledališča in člani umetniškega vodstva. Od prisilne uprave v letu 1969 je v letu 1970 delo v gledališču ponovno oživel, kakor lahko sodimo po ponovno objavljenem programu za gledališko sezono v l. 1970—71. S to sezono se je za jeseniško gledališko dejavnost odprlo veliko možnosti, predvsem zaradi adaptacije gledališča, vgraditve peči s parnim gretjem, zamenjave in popravila dotrajanih elektro instalacij in svetlobnih teles, ter popravila strehe.

Tako se ljubiteljem gledaliških predstav nudi v gledališki sezoni 1970—71 bolj prijetna, lepša in topla dvorana, igralcem pa večja možnost za umetniško izživiljanje na domačih deskah pred hvaležnim občinstvom tovarniškega delavstva, ki je pripisalo večji delež sredstev za adaptacijo gledališča.

Pri vsem pomanjkanju sredstev in omejitve možnosti večjih akontacij, glavno breme nosi jeseniški železar, ki je tudi najzvestejši obiskovalec gledališča, tem pa se pridružujejo tudi učenci osnovnih, poklicnih in srednjih šol v občini, za katere pripravlja gledališki kolektiv eno do dve predstavi v sezoni, običajno za novoletno jelko in dedka Mrza, ki so ga še najbolj vselej najmlajši — cibani in pionirji.

Gledališče pomeni za jeseniškega delavca razvedrilo po težkem in napornem delu, pouk in duhovno obogatitev.

Problem, s katerim se ukvarja jeseniško gledališče, je tudi v kadrih, mladih igralcih in pogostih razkolih med igralci amaterji, ki nastanejo zaradi ambicij posameznikov. Vse te težave odpravlja kolektiv gledališča z vabljenjem režiserjev-gostov, ki popestrijo delo gledališke dejavnosti in v vključevanju mladih.

Z geslom, da je gledališče odprto vsakomur, želijo delavci gledališča ohraniti kontinuiteto svojega dela in sam obstoj gledališča.

Desetletja trajajoča dejavnost gledališča na Jesenicah je porok, da gledališče ima svoje mesto med jeseniškimi železarji in da ta dejavnost ne more in ne sme odmrtni.

Viri: Pri izdelavi sestavka sem se kot virov posluževal gledaliških listov, jeseniškega amaterskega gledališča.

Janez Zurc

TRI VREDNE KNJIGE IZ RDEČIH REVIRJEV

V počastitev 40-letnice ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije in 40-letnice prihoda tovariša Tita v vodstvo KPJ in njegove 85-letnice rojstva smo na slovenskem knjižnem trgu dobili tri pomembne publikacije: Desetletja bojov in zmag, Zbornik ob štiridesetletnici ustanovnega kongresa KPS ter knjigo o utripu revirjev v pesmi in prozi Šarabanka. Knjige so izdali revirski muzej revolucije v Trbovljah, medobčinski oddelk za zgodovinske, znanstveno raziskovalno delo in publicistično dejavnost in inštitut za zgodovino delavskega gibanja v založbi CGP Komunist in Partizanska knjiga.

Knjiga Desetletja bojov in zmag seznaja bralce z nekaterimi dokumenti in članki o ustanovnem kongresu KPS, naglašajo zgodovinsko vlogo tovariša Tita v revolucionarnem boju komunistov za svobodo in socialistično preobrazbo narodov in narodnosti Jugoslavije. Kronološki pregled pa prikazuje prispevek delavstva zasavskih revirjev v desetletjih bojov in socialistične graditve pod vodstvom ZKJ. Zbornik ob štiridesetletnici ustanovnega kongresa KPS v svoji zasnovi vsebuje obravnavo nekaterih vprašanj slovenskega zgodovinskega gibanja, kot jih nakazuje raziskovalni načrt Zgodovina Slovencev 1918 do 1945, katerega nosilec je inštitut za zgodovino delavskega gibanja.

Na pobudo komisije predsedstva CK ZKS za zgodovino ZKS je skupina raziskovalcev sodobne slovenske

zgodovine zasnovala vsebino zbornika, ki osvetljuje pomembnejše elemente delavskega revolucionarnega gibanja v obdobju pred drugo svetovno vojno s težiščem na ustanovnem kongresu KPS. Enajst vidnih slovenskih raziskovalcev in zgodovinarjev je v svojih razpravah poskušalo na kratko in pregledno povzeti izsledke dosedanjih raziskav za obdobje tridesetih let. Ker pa mnoga vprašanja še niso raziskana, v Zborniku ni zajeta celovita obravnavna problematike revolucionarnega delavskega gibanja na Slovenskem v tistem obdobju, so pa potrjena prizadevanja in vprašanja, ki jih obravnavajo, osvetljena s širših socialno gospodarskih in političnih vidikov. Tretjo knjigo je izdal revirski muzej revolucije Trbovlje in založila Partizanska knjiga, — Šarabanka, kar pomeni nekoč znano lokomotivo »miniaturenega vlaka«, ki je vozil rudarje po dolini med jamskimi podporniki. Knjiga vsebuje dela in odlomke iz del slovenskih pesnikov in pisateljev, ki so v revirjih našli snov za svoje storitve.

Že prvi del knjige in prvi vtis kaže, da so bili to predvsem taki pisatelji, ki so globoko čutili s slovenskim delavcem. In ker so čutili s proletariatom teh krajev, njihova izpoved ni mogla biti drugačna kot obtožujoča, socialno kritična in napredna. Drugi del knjige vsebuje dela domačinov, ki v revirjih podajajo tok življenja revirjev. To so zapisi, oziroma spomini na čas okupacije ali na drobne dogodke iz povojnega vsakdana. Ti zapiski postajajo pomemben kulturni zgodovinski dokument in so zaradi svoje kakovosti povečali človeško vrednost.

S. Nikolič

V petek, 22. aprila so v avli osnovne šole v Žirovnici odprli razstavo fotografij kandidata mojstra fotografije Franca Kolmana, člana jeseniškega fotokluba Andrej Prešeren. Razstava bo odprta do 6. maja.

APRIL, MESEC GROZOT NA JESENICAH

Letos, ko praznujemo 85-letnico rojstva tovariša Tita in 40-letnico njegovega prihoda na čelo Komunistične partije Jugoslavije, 40-letnico ustanovnega kongresa KPS ter 32 let zmage nad fašizmom in obenem obletnico vrnitve v domovino, nas povedejo misli nazaj v tiste čase, v čase, ko delovno ljudstvo ni imelo nikakršnih pravic in ko je bila naša zemlja pred vojno pod pritiskom dinastijske in pozneje zasužnjene od fašističnih zavojevalec. Takrat je bil naš narod odločen in neomajen, da si izbori nacionalno in socialno svobodo.

Spet se je približal čas, datum, ki nas spominja na tiste težke dni, ki so pustili v nas črne in temne sence. Tega dne se spominjamo z bolečino v srcu, saj smo morali zapustiti domača tla in oditi v tuje, nepoznane kraje.

Bila je lepa, cvetoča pomlad, saj je bilo to ravno v mesecu aprilu. Vse je žarelo od rdečega resja, vse trate so bile polne pomladanskega cvetja. Sončni žarki so toplo poljubljali zemljo in topili zadnji sneg po hribih. Toda mi tega takrat nismo občutili. Pridrveli so črn, oblači in vse to zagnili. Nismo se mogli veseliti te pomladi, kajti z njo je prišlo nekaj groznega.

Ravno v tem času so pridrveli v deželo Hitlerjevi hlapci in pričeli s svojim terorjem. Hoteli so postati gospodarji vsega sveta in uresničiti svoje geslo: »Deutschland, über alles in der Welt«. S tem ciljem so prišli tudi nad našo domovino in jo hoteli zaslužniti, toda hudo so se usteli. Naše ljudstvo noče obenem hlapčevati, zato je odločno dvignilo glave in stisnilo roke v pest ter udarilo po tem pohlepnežu. Tega niso pričakovali in začeli so moriti na preganjati ljudi v razna taborišča. Malo jih je,

so si mislili, in jih bomo kmalu iztrebili. Toda pošteno so se zmotili, kajti, kjer je pravica, tam je tudi zmaga.

Bilo je natanko pred 35 leti. Sedemnajstega aprila 1942 je roka pravice preprečila izdajalsko in hlapčevsko delo bivšemu nemškutarju in takratnemu jeseniškemu županu Karlu Luckmanu in zloglasnemu klečeplazcu Andreju Jaklju s Koroške Bele. Ta dogodek je nemško svojat v našem železarskem revirju docela razsrdil, zato so s svojo podvojeno močjo začeli z represalijami in terorjem proti miroljubnemu slovenskemu ljudstvu. Dogodki v tistih dneh so ostali nepozabni. Stotine Jeseničanov je v strahu in grozi sledilo dogodkom, ki so se z naglico vrstili drug za drugim. Vsak, ki je preživel tiste črne dni, ki bodo za vedno ostali zapisani v knjigo zgodovine jeseniškega delavstva, se nedvoumno spominja stoterih rdečih letakov z imeni padlih talcev. To so bile žrtve, ki jih je naše ljudstvo dalo že v prvem letu krvave morije. Z brezsrčnim in nečloveškim streljanjem talcev, postenih in miroljubnih Jeseničanov pa se nenasitno želelo jeseniških gestapovcev še ni

napolnilo. Nemška svojat ne pozna meja v preganjanju, zato se je spomnila množičnega izseljevanja v izselišniška in koncentracijska taborišča, od koder je bilo le malo upanja za vrnitev v domovino.

Vsakdo izmed nas se še predobro spominja tistih aprilskih dni v letu 1942. Veliki rdeči lepaki so objavili smrtno obsodbo 50 moških fantov, ki so izgubili življenja zaradi krutega maščevanja gestapovcev zaradi kazni, ki je zadela Luckmana in Jaklja. A vse to je bilo še premalo. Še isti dan v popoldanskih urah se je začela pod vodstvom Druschkeja in ostalih jeseniških gestapovcev množična selitev. Izselili so 50 družin z Jesenic, Javornika, Koroške Bele, Potok in Javorniških Rovt. Bilo nas je za osem avtobusov. Poslavljali smo se od gorenjskega kota, od sajaste tovarne, z mislijo in bojznijo, kaj nas čaka v taborišču.

Temna noč je že bila, ko se je kolona avtobusov ustavila v žbirnem taborišču v Goricanah pri Medvodah. Tam smo bili štiri tedne in smo čakali na nadaljnjo usodo. Še teže pa je bilo slovo 16. maja, ko smo zapuščali Gorice in se peljali skozi domače kraje v neznanost. Dva dni pozneje so se za nami zaprla železna vrata izselišnega taborišča Wernfels pri Nürnbergu. Tako se je začela trnjeva pot življenja za zidovi gradu. Dostikrat so uhajali pogledi preko zidu in se izgubljali v daljavi. Oko domovine ni doseglo, dosegla pa so jo naša srca, ki so močno hrepenela po njej. Nemška svojat v Nürnbergu je vse moške, pa tudi ženske uporabila za dela v tovarnah v Stuttgartu in v Nürnbergu.

Izseljenci v Wernfelsu smo tako dan za dnem preživljali težke dni in čakali v upanju in nenehni veri, da pride čas, ko bomo zadihali svobodo in sproščeno. Verovali smo v moč narodnoosvobodilnega boja v domovini. Vera v silo lastnega naroda in v moč ljudskih množic vsega sveta je bila nepremagljiva, kljubovala je vsemu terorju Nemcev.

Končno so bili strti okovi mračnjava in nasilja. Sonce svobode je posijalo tudi v naše taborišče. To je bilo 18. aprila 1945, ko so taborišče osvobodile zavezniške enote. Tri mesece pozneje pa smo se vrnili v domovino, kjer smo s podvojenimi močmi prišli za delo. Na ruševinah smo gradili novo domovino z zavestjo, da bo naše delo temelj novega, lepšega življenja.

Velika borba našega naroda nam je prinesla težko pričakovano svobodo in z njo samostojno odločanje delavcev, da sodelujemo v borbi za gospodarski dvig domovine in da v njej postavimo nov red socialistične družbe in da bo ta nova družba čuvala pridobitve narodnoosvobodilnega boja. Veliko smo že storili, toda še lepše nam bo, če bomo enotni na gospodarskem, političnem in kulturno-prosvetnem področju. Če pogledamo izven naših meja in se zamislimo v težko borbo še neosvobojenih narodov, naj nam bo to v opozorilo, da moramo trdno zaupati v naše vodstvo s tovarišem Titom na čelu. On nas je povedel na pravo pot, na pot miru in enakopravnosti med narodi, za doseg miru v svetu in boljše življenje delovnega človeka.

Ivan Martelak

GAMSJE GARJE V KARAVANKAH

Gamsje garje, ki so se pojavile v loviščih LD Kranjska gora (od troje do ceste, ki vodi na Korensko sedlo) in LD Dovje (Belca-Graben), vznemirjajo lovce vzdolž Karavank, obstaja pa velika nevarnost, da se bolezen razširi tudi na Julijce, kar bi bila prava katastrofa. Ker smatram, da to ni le »lovška zadeva«, bom poizkusil bralce Železarnja malo podrobneje seznaniti o sami bolezni, kakor tudi o ukrepih za njeno lokaliziranje, oziroma popolnoma zatrtje.

Pri nas so se gamsje garje prvič pojavile septembra 1973 v lovišču LD Kranjska gora v bližini tromeje, razširile pa so se verjetno iz sosednje Avstrije, kjer to bolezen poznajo že nad 40 let in se po njihovih izkušnjah širi povprečno od 20 do 25 km na leto. Tokrat pa so se pojavile v lovišču LD Dovje, v predelu Belca-Graben.

Garjavost pri divjih živalih povzroča majhni, za prosto oko nevidni kožni zajedavci iz rodu *Sarcoptes*. Skoraj vsaka živalska vrsta ima svoje specifične povzročitelje garij, ki so prilagojene le za živali določene vrste. Gamsjo garjavost povzročajo »*Sarcoptes scabii* var. *rupeicaprae*«, kar pomeni garjavce-pršice, prilagojene gamsu. Le-te se prenašajo z gamsa na gamsa neposredno (dotik), možen pa je prenos tudi posredno, na ležiščih, ob solnicah in krmilnicah. Na predmetih ali na tleh, pršice živijo poleti dva do osem dni, pozimi pa 14–18 dni.

Ko pršice pridejo na svojega »gostitelja« in je le-ta kakorkoli oslabljen ali pa je številno pršic zelo veliko, se ustvarijo roževinasti tvorbe. V tako nastali roževinasti plasti, ki je v začetku videti kot pojačan prhljaj, si pršice dolbejo gnezdo, kjer povzročajo nastajanje močno srbečih procesov, ki povzročajo praskanje in drgnjenje divjadi, hkrati pa prenašajo pršice še na preostale dele telesa. Pozneje iz teh tvorb nastanejo rjavosive kraste, dlake izpadejo, pojavijo pa se tudi otekline. Prve in

najmočnejše garje se pojavijo na spodnjem delu telesa in trebušni steni. Na vsakem kvadratnem centimetru, tako spremenjenega dela kože se nahaja okoli 300 garjavcev. Vsaka samica v štirih do petih dneh, znese 30–50 jajčec, ki odrastejo v desetih dneh.

Zelo težko, praktično nemogoče pa je spoznati na daljavo garjavo žival. Znaki, kot so drgnjenje, slabše premikanje in drgetanje, se pojavijo zelo pozno, takrat ko je gams že tako shiran in oslabljen, da se spremembe odražajo že ne celotnem organizmu, zato jih okoli 80% okuženih pogine. Največkrat se garje pojavijo v januarju ali februarju in se zelo hitro širijo, najprej pa jih dobijo starejše živali. Sicer pa so garjavci del narave, so člen v biološki verigi. V normalnih pogojih žive na živalih ali v naravi, v odnosu živalih dveh vrst, v katerem ena vrsta živi na račun druge, vendar jima ta način ne škodi. Ko pa pride do porušene ravnoteže med njima, zaradi nekih drugih dejavnikov, ki organizem oslabijo, se ta odnos spremeni v parazitizem. Takrat tudi mi opazimo te spremembe v obliki bolezni in končno poginov.

Lovske družine Kranjska gora, Dovje in Jesenice so se na predlog lovске zveze Slovenije zavzele za naslednjo metodo zatiranja:

– bolezen zatreti v žarišču, hkrati pa v robnem pasu izvajati preventivne ukrepe, da se bolezen ne širi naprej. To se pravi, da je treba na območju tromeje (Petelinjek) in v območju Belca-Graben izvesti totalen odstrel, v bližnjih sektorjih pa delnega. Seveda pa se je nesmiselno lotiti ostrejših ukrepov, dokler bo avstrijska stran, od koder pravzaprav izvira bolezen, ostala pasivna. Avstriji so se namreč zadovoljili le z delnim odstrelom. Narava je kruta, toda nadvse poštena, zato bi se morali, bolj kot doslej, ravnati predvsem po njenih zgledih!

gk

ZA PODALJŠANJE SMUČARSE SEZONE V KRANJSKI GORI IMAMO IDEALNE MOŽNOSTI

Planinstvo in smučarski šport sta pri nas last delovnih ljudi in mladine. Zato se pri nas turistični in smučarski delavci trudijo in prizadevajo, da bi smučarsko sezono podaljšali od sedanjih skopih treh, štirih mesecev vsaj na pol leta. Tako to načrtujejo na Pohorju, Golte, Veliki in Mali planini, Kravcu, na Kobil, Voglu, Komni, Kaninu in sam ne vem kje še vse.

Najbolj pa so prizadevani v Kranjski gori, kjer vlagajo velike napore in sredstva za ureditev zalednih smučišč na Vršču, pod Prišnjikom in Mojstrovko. Izdelanih je bilo že veliko načrtov z najrazličnejšimi bolj ali manj nesrečnimi variantami. Nihče izmed načrtovalcev pa neče upoštevati dobro namernih svetovalcev, katerim so dobro znane razmere in pogoji na Vršču. Vršič z Mojstrovko, v višini 1811, oziroma 2368 m je močno izpostavljen južnemu soncu in močnim vetrovom, ki prihajajo po dolini Soče, razen tega pa je Lepo sedlo tudi skrajno vetrovno in izpostavljen vsemu vrstoletnim snežnim plazovom, ki so na Vršču (tako na trentarski, kakor tudi na kranjski gori) strani pred prvo svetovno vojno in tudi med njo (1914–1918), med obema vojnoma in tudi pozneje (1950/51/52/75) do današnjih dni kruto in neumljeno uničevali vse na svoji poti z vrhov v dolino, trentarske domačine, ruske vojne ujetnike, Tičarjev dom, gozdove, stanove, koče in sloveča življenja.

Z Vršču, Slovenski in Rup so domači smučarji pred leti prirejali Mibov (Arihovi) smuk mimo Koče na Gozdu in Mihovega doma v Klin, pa so ga morali opustiti zaradi neprimerne terena in neugodnih snežnih razmer.

Z vrha Male Mojstrovke ali Sita glave ali Vršču v Klin, se nikakor ne more urediti ali zgraditi primerna FIS proga, ki bi vsaj za silo ustrezala vsem zahtevanim predpisom za domača, kaj šele za svetovna ali olimpijska alpska smučarska tekmovanja.

Zato so vsi načrti za ureditev primernih smučarskih prog na Vršču nerentabilni in neizvedljivi, torej slabo naložena sredstva, ki nikakor ne morejo podaljšati smučarske sezone v Kranjski gori.

V neposredni bližini našega trenutno največjega planinskega smučarskega in turističnega centra Kranjske gore, pa je edinstveno bogat in na žalost neizkoriščen zaklad, ki se ponuja v Krnici, pod Kržižo steno in na čudovitih Kržiških podih, kjer se v višini nad 2000 m ponuja enkratni smučski svet nad Krnico, Trento in dolino Vrat. Na Kržiških podih so smučišča primerna za otroke, ženske, visokogorske turne smučarje in vrhunske alpske smučarje z edinstvenimi spusti skozi Krnico, prek Travnega brda v Kranjsko goro ali mimo Pogacnikovega doma skozi Beli potok v Zadnjico in dalje v Trento. Planinsko-smučarski svet med Kržižem, Razorjem, Stenarjem in Gamzovcem ter Dolko špiro lahko zadovolji še tako zahtevnega in razvijajega ljubitelja visokogorskega turnega in tekmovalnega smučanja. S Kržižo se lahko spustite skozi Sivato v Bukovje in zatrep Bistrice pod močeno in enkratno 1250 m visoko severno steno Triglava. Ponuja pa se tudi smuka z Roba Kržiže stene pod Kržižem in Stenarjem mimo bivaka št. IV na Rušje preko Praga k Aljaževemu domu.

Na Kržiških podih so že pred prvo svetovno vojno načrtovali gradnjo planinsko-smučarskega objekta češki, slovenski in italijanski ljubitelji in obiskovalci tega prostranega gorskega sveta.

Za ureditev tega načrta so sedaj podani najboljši pogoji. Nov, moderen Pogacnikov dom in bivak št. IV, na Rušju že ponujata gostoljubje plezalcem, smučarjem in alpinistom.

Zato izkopljamo še neizkoriščen zaklad. Podaljšamo Kranjski gori doslej tri, štiri mesece trajajočo smučarsko sezono vsaj na pol leta ali celo leto. Smučišča v Krnici preko Travnega brda in na Kržiških podih so idealna, kakršna so v drugih evropskih, dolomitskih, tatrskih ali alpskih celoletnih smučarskih centrih.

Iz Kranjske gore je treba urediti in zgraditi samo primerno cesto ob potoku Plšni-

ca po stari vojaški trasi do Klina ali Malega Tamarja pod Mibovim domom. Ta trasa je pred plazovi in hudourniki popolnoma varna. V Koinu ali Malem Tamarju pod Prednjo glavo je treba zgraditi spodnjo postajo sistema žičnic vlečnic, sedežnic ali gondol, ki bodo dolino (900 m) povezovala z Okrešljem, Krnico pod Kržižo steno, kjer naj bi bila srednja postaja, primerna za povratek preko Travnega brda v Krnico. Srednje postaje bi bilo potrebno zgraditi žičnico preko Kržiže stene na rob Kržiže stene (2300 m), kjer naj bi bila vrhna postaja sistema vseh mogočih žičnic, ki bi povezovala rob Kržiže stene s Trento, mimo Pogacnikovega doma ali bi vodile na Sovatno ali na Rušje.

To je moj skromen prispevek, ki so mi ga svetovali dobri in iskreni najboljši poznavalci pogojev in razmer v neposredni bližini Kranjske gore in poznalci smučarskega sveta v Krnici pod Kržižo steno in na enkratnih, čudovitih Kržiških podih, ki so 80-letni neizkoriščen zaklad v našem planinskem smučarskem svetu. To je bogastvo, ki se nam ponuja in ga na žalost nečemo izkoristiti.

Kdor bo le enkrat smučal v Krnici izpod Kržiže stene ali bo užival zimsko in pomladansko sonce in smuko po robih Kržiških podov pod Razorjem, Stenarjem in Dolko špiro proti Trenti ali Vratom, si ne bo želel udobja in razkošja Kanina, St. Moritza, Cervini e ali Chamonixa.

Zakaj ne izkoristimo domačega zaklada in bogastva?

Uroš Zupančič

DEŽURNE TRGOVINE

V soboto, 30. aprila, so odprte vse trgovske prodajalne normalno, kot je običajno ob sobotah do 15. ure.

Dežurna prodajalna na ta dan je SAMOPOSTREŽNA TRGOVINA DELIKATESA, Titova c. 7 (bivši železniški konzum) do 19. ure.

V torek, 3. maja, pa bodo odprte prodajalne z živili od 7. do 10.30.

V soboto, 7. maja, bo na Jesenicah od 15. do 19. ure odprta ZARJA POSLOVALNICA 7, Titova 7.

PRVOMAJSKI ČESTITKI

Vsem sodelavcem elektro-vzdrževanja v hladni valjarni – žičarni in vsem delavcem v Železarni čestitam k prazniku dela in želim veliko delovnih uspehov.

Vojak Beno Gasar

Delavcem Železarnje čestitam k prazniku dela in želim novih uspehov pri uresničevanju družbenega načrta in razvoju delavskega samoupravljanja.

Vojak Janez Kržišnik

VPISOVANJE V VRTEC

Uprava vzgojno varstvene organizacije Jesenice (VVO Jesenice) obvešča starše predšolskih otrok, da bo vpisovanje novincev v vrtec za novo šolsko leto 1977/78 v dneh 4. in 5. maja 1977 od 8. do 17. ure in sicer:

– na upravi VVO Jesenice v vrtcu Angelce Očepek in v vrtcu Julke Pibernik od 8. do 17. ure.

– v vrtcu v Podmežakliji in v vrtcu na Hrušici pa od 8. do 14. ure.

ZAHVALA

Osnovni organizaciji sindikata nabavnega oddelka se iskreno zahvaljujem za denarno pomoč, ki mi je bila med boleznijo zelo dobrodošla.

Marija Noč

ZAHVALA

Konferenci osnovnih organizacij sindikata Železarnje se iskreno zahvaljujem za sprejeto čestitko za 50-letnico življenja.

Vsem sodelavcem in sodelavkam adjustaže štekel – Javornik II. prav tako priskrba hvala za darilo.

Vsem skupaj želim še veliko delovnih uspehov in srečne prvomajske praznike.

Še enkrat vsem priskrba hvala.

Marjan Mrak

ZAHVALA

Osnovni organizaciji sindikata remontne delavnice se za denarno pomoč v času zdravljenja najlepše zahvaljujem.

Vojko Kepić

DELOVNO MESTO UČITELJA

Odbor za MDR TOZD Osnovna šola Tone Čufar Jesenice

objavlja delovno mesto

UČITELJA MATEMATIKE – FIZIKE

za nedoločen čas s polnim delovnim časom.

Pogoj: P ali PRU z diplomo. Kandidati morajo imeti ustrezne moralno-politične kvalitete.

Objavni rok traja osem dni.

OBVESTILO STRELSKE DRUŽINE TRIGLAV

Strelska družina Triglav Javornik – Koroška Bela obvešča vse člane ter ostale ljubitelje strelskega športa, da bodo pričeli z rednimi treningi v streljanju zračno puško v torek, 10. maja, v zgornjih prostorih delavskega doma Julke in Albina Pibernik na Javorniku. Treningi bodo vsak torek in petek od 16. do 19. ure. Ob treningih bodo vpisovali tudi ljubitelje strelskega športa v članstvo strelske družine Triglav.

VABILO KRAJANOM PLANINE POD GOLICO

DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE KRAJEVNE SKUPNOSTI PLANINA POD GOLICO VABIJO KRAJANE NA

SLAVNOSTNO PRIREDITEV

v počastitev prvega maja – praznika dela, ki bo v soboto, 30. aprila, ob 19. uri v domu pod Golico.

Po proslavi bo družabni večer s plesom.

Kaj bomo gledali v kinu

Kino RADIO

30. aprila sovjetski barvni risani film KONJIČEK GRBAVČEK, režija Ivan Ivanov-Vano, ob 15. uri.

30. aprila in 1. maja slov. barvni film VDOVSTVO KAROLINE ŽASLER, režija Matjaž Klopčič v gl. vlogi Milena Zupančič. Ogled filma ni dovoljen mladini do dopolnjenega 15. leta starosti.

2. in 3. maja ameriški barvni film MOJA SLADKA DAMA, režija Daniel Haller, v gl. vlogi Cliff de Young, ob 17. in 19. uri.

4. maja amer. italij. barvni film BLAZNOST, režije Umberto Lenzi, v gl. vlogi Carol Baker, ob 17. in 19. uri.

5. maja zaprto!

6. maja amer. barvni film JEZ-DEC NA STRANSKI POTI, režija Jesse Hibbs, v gl. vlogi Audie Murphy, ob 17. in 19. uri.

7. in 8. maja amer. barvni film SOS IZ BOEINGA 747, režija Jack Smight, v gl. vlogi Charlton Heston, ob 17. in 19. uri.

9. in 10. maja slov. barvni film SREČA NA VRVICI, režija in scenarij Jane Kavčič, po knjigi Vitana Mala, ob 17. in 19. uri. Igralci Matjaž Gruden, Lidija Kozlovič, Nino de Gleria; predfilm »Led in ogenj«, ki prikazuje naše hokejiste na ledu in v železarni Jesenice.

11. maja amer. italij. barvni film MEČ ZA BRANDA, režija Alfio Caltabiano, v gl. vlogi Paul Winston, ob 17. in 19. uri.

12. maja zaprto!

13. maja amer. barvni film ZGODBA O JANIS JOPLIN, režija Howard Alk, v gl. vlogi Janis Joplin, ob 17. in 19. uri.

14. in 15. maja franc. barvni film JUDO IN KARATE, ob 17. in 19. uri.

Kino PLAVŽ

30. aprila in 1. maja amer. barvni film MOJA SLADKA DAMA, ob 18. in 20. uri.

1. maja sovjetski barvni risani film KONJIČEK GRBAVČEK, ob 10. uri.

2. in 3. maja slov. barvni film VDOVSTVO KAROLINE ŽASLER, ob 18. in 20. uri. Ogled filma do dopolnjenega 15. leta starosti ni dovoljen.

4. maja filmska manifestacija Dva meseca Zastava filma o SR Sloveniji; na programu je šest kratkih vojnih filmov, predstavi ob 18. in 20. uri.

5. maja ameriška komedija CHARLIE GASTLEC, ob 18. in 20. uri.

6. maja amer. italij. barvni film BLAZNOST, ob 18. in 20. uri.

7. in 8. maja slov. barvni film SREČA NA VRVICI, ob 18. in 20. uri. Kot predfilm LED IN OGENJ, posnet na železarskih Jesenicah.

9. in 10. maja amer. barvni film SOS IZ BOEINGA 747, ob 18. in 20. uri.

11. maja zaprto!

12. maja amer. barvni film JEZ-DEC NA STRANSKI POTI, ob 18. in 20. uri.

13. maja amer. italij. barvni film MEČ ZA BRANDA, ob 18. in 20. uri.

14. in 15. maja italij. barvni film UČITELJICA IN MAFIJA, ob 18. in 20. uri.

Kino KRANJSKA GORA

30. aprila špan. CS barvni film TARZAN IN ČRNA PANTERJA, ob 20. uri.

1. maja franc. barvni film KLO-FUTA, ob 20. uri.

4. maja amer. barvni film MOJA SLADKA DAMA, ob 20. uri.

7. maja slov. barvni film VDOVSTVO KAROLINE ŽASLER, ob 20. uri. Ogled filma mladini do dopolnjenega 15. leta starosti ni dovoljen.

8. maja amer. film CHARLIE GASTLEC, ob 20. uri.

11. maja slov. barvni film SREČA NA VRVICI, ob 20. uri. Predfilm LED IN OGENJ posnet na železarskih Jesenicah.

14. maja amer. barvni film SOS IZ BOEINGA 747, ob 20. uri.

15. maja amer. barvni film JEZ-DEC NA STRANSKI POTI, ob 20. uri.

Kino DOVJE – MOJSTRANA

30. aprila italij. barvni film OBRACUN PRI ZAPUŠČENEM RUDNIKU, ob 19. uri.

1. maja španski CS barvni film TARZAN IN ČRNA PANTERJA, ob 19. uri.

7. maja amer. barvni film MOJA SLADKA DAMA, ob 19. uri.

8. maja slov. barvni film VDOVSTVO KAROLINE ŽASLER, ob 19. uri.

14. maja slov. barvni film SREČA NA VRVICI, ob 19. uri. Predfilm LED IN OGENJ, posnet na železarskih Jesenicah.

15. maja amer. barvni film SOS IZ BOEINGA 747, ob 19. uri.

RAZPIS UČNIH MEST

Viator TOZD promet, delavniške storitve, gostinstvo in turizem Jesenice,

objavlja za šolsko leto 1977/78 razpis za naslednja prosta učna mesta:

- 7 UČENCEV ZA POKLIC AVTOMEHNIK
- 2 UČENCA ZA POKLIC AVTOELEKTRIK
- 2 UČENCA ZA POKLIC AVTOLIČAR
- 2 UČENCA ZA POKLIC AVTOKLEPAR
- 5 UČENCEV ZA POKLIC KUHAR
- 5 UČENCEV ZA POKLIC NATAKAR.

Kandidati, ki želijo skleniti učno razmerje, naj pošljejo pismene vloge v roku 15 dni po objavi razpisa na naslov: Viator, TOZD Jesenice, Titova 67.

V vlogi naj navedejo zadnji šolski uspeh.

PROSTA DELOVNA MESTA

Viator, TOZD promet, delavniške storitve, gostinstvo in turizem Jesenice,

objavlja naslednja prosta delovna mesta:

4. ŠEF GOSTINSTVA,
2. SAMOSTOJNI FINANČNI KNJIGOVODJA,
3. VEČ VOZNIKOV »C« KATEGORIJE,
4. KOVINOŠTRUGAR,
5. VEČ AVTOMEHNIKOV,
6. AVTOBUSNI SPREVOZNIK,
7. PRALEC – GUMAR

Pogoji:

- Pod 1.: Višja šolska izobrazba ekonomske ali gostinske smeri, 3 leta delovnih izkušenj na samostojnih delovnih mestih v stroki
- Pod 2.: Višja šolska izobrazba in 3 leta delovnih izkušenj ali srednješolska izobrazba in 5 let delovnih izkušenj na samostojnih delovnih mestih v stroki
- Pod 3.: Kvalifikacija za poklicnega voznika motornih vozil in 2 leti delovnih izkušenj na delovnem mestu voznik
- Pod 4.: VK ali KV kovinostrugar in 2 leti delovnih izkušenj v stroki
- Pod 5.: VK ali KV delavec avtomehanske stroke, 2 leti delovnih izkušenj v stroki
- Pod 6.: Končana osemletka, znanje slovenskega jezika, nekaznovanost.

Za vsa delovna mesta je predvideno 3-mesečno poskusno delo.

Prijave s kratkim opisom dosedanjih zaposlitev in z dokazili o strokovnosti pošljite na naslov: Viator, TOZD Jesenice, Titova 67. Rok za sprejemanje prijav je 8 dni od objave, oz. do zasedbe delovnih mest.

PIONIRKE PRVAKINJE GORENJSKE

V petek, 22., in soboto, 23. aprila, je bilo v Zireh regijsko prvenstvo občinskih šolskih reprezentanc Gorenjske v košarki za starejše pionirke. Reprezentanca občine Jesenice je bila sestavljena iz pionirk štirih osnovnih šol naše občine. V reprezentanci so nastopile naslednje igralke: Cuznar B., Grujić, Jeršin in Pavkovič (Kr. gora), Skumavc, Potočnik (Mojstrana), Bajt, Vavpotič, Strazišar, Tkalec (Tone Cufar), Potočnik, Crnovič, Bešič, Kantarevič, Klinar (Prežihov Voranc).

Prvi dan so se pionirke najprej pomerile z ekipo Radovljice. Pred kakšnimi 500 gledalci je jeseniška reprezentanca zmagala zelo prepričljivo, čeprav je trener Jeršin dal možnost vsem igralkam, katere so bile na zapiskniku. Rezultat tekme je bil 50:33 (32:17). Koše za Jesenice so dosegle: Kantarevič 2, Bajt 3, Cuznar 6, Grujić 2, Potočnik 13, Crnovič 7 in Vavpotič 17.

Tudi v drugi tekmi z ekipo Kranja so igrale vse igralke in dosegle zelo prepričljivo zmago z rezultatom 46:28 (19:9). Koše pa so dosegle: Bajt 6, Potočnik 19, Cuznar 8, Crnovič 8 in Vavpotič 6.

Ker so v preostalih dveh tekmah prvega dne prepričljivo zmagale reprezentantke Škofje Loke, med katerimi so bile v večini domačinke, je to pomenilo, da bo srečanje naslednjega dne med našo in to ekipo odločilno o prvaku. Skrbelo nas je težko potovanje v Žiri, kajti zaradi zelo ozke in ovinkaste ceste je bilo že prvi dan precej težav s slabostjo.

Prihod v prekrasno telovadnico pa nas je še bolj presenetil. Tribuna je bila nabito polna z bučnimi domačimi gledalci. Domača šola je imela za to priložnost redni športni dan. Že po prvem sodnikovem metu se je razvila izredna borba. Bučni gledalci (kakšnih 1500) so spodbujali svojo reprezentanco. Toda naše so se hitro znašle v izrednem vzdušju, prve povedle, vodstvo pa obdržalo do konca tekme. Izredno vzdušje je prineslo tudi kvaliteten košarko. Naše so igrale izvrsto v obrambi, pa tudi v napadu so včasih prisilile zelo objektivne gledalce k aplavzu po uspehih akcijah. Končni rezultat tekme je bil 60:48 (28:19).

Koše za naše so dosegle: Pavkovič 2, Bajt 4, Potočnik 26, Cuznar 12, Crnovič 10 in Vavpotič 8.

Po končanem tekmovalnem so reprezentantke občine Jesenice prejele lep pokal, diplomato ter zlato medalje. Tudi zaključek tekmovalnega je bilo enkratno doživetje. Ob razglasitvi rezultatov je bil dolgotrajen aplavz za vsako ekipo, še posebno pa na koncu slovesnosti, ko je predstavnik domačih zadel reprezentanci gorenjskih občin čim več uspeha na polfinalnem turnirju v Novi Gorici 20. maja 1977. Gorenjsko reprezentanco na tem turnirju bo sestavljalo šest igralk iz naše občine in šest igralk iz Škofje Loke, oziroma Žirov. Vodstvo reprezentance pa je zaupano gorenjskemu trenerju Branetu Jeršinu, in trenerju občinske reprezentance Škofja Loka.

Na koncu tega poročila iz Žirov naj strnem vse izredne vtise. Izredna organizacija, izredna publika, še posebej številna, dobro sojenje in lep uspeh občinske reprezentance, sestavljene iz šolskih športnih društev Jesenic, je naši šestnajstletni ekipi prineslo mnogo radostnih trenutkov.

kov, vsem ljubiteljem jeseniške ženske košarke pa ponovno potrditev zadnjih uspehov članske in mladinske ženske košarke na Jesenicah. V vseh številnih težavah v pripravi na to tekmovalje pa bom spregovoril kdaj drugič, kajti vprašanje občinskih selekcij se je treba lotiti čim prej, toda o tem drugič. BR

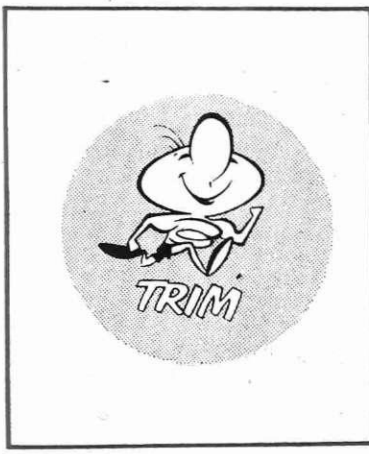
TRIGLAV : JESENICE (ž) 23:62 (16:39)

V nedeljo, 24. aprila, so jeseniške članice gostovale v Kranju, kjer so v prijateljski tekmi premagale sovratnost kranjskega Triglava. Tekma sodi v priprave pred pričetkom ligaskih srečanj. Prvo kolo igrajo Jeseničanke že 7. maja – in sicer kot gostje – v Ljubljani iz Ilirijo.

Danes, v četrtek, 28. aprila, pa naše košarkarice potujejo v Banjo Luko, kjer bodo sodelovale na državnem kadetskem prvenstvu. Uvrstitev na to prvenstvo so si zagotovile lani z uvrstitvijo na drugo mesto na republiškem tekmovalju v Mariboru. Prvo mesto so takrat osvojile igralke Ježice iz Ljubljane in bodo poleg ekipe Jesenic slovenske predstavnice v Banjo Luko.

Za našo mlado, žensko košarkarsko vrsto je to velika preizkušnja v močni konkurenci. Dovolj je, da omenimo, da bodo sodelovale tudi preizkušene ekipe iz SR Srbije – kot, na primer, Crvena zvezda, Voždovac itd. V celoti pa bo sodelovalo 14 ekip – največ iz SR Hrvatske (Dugo-plastika, Cibona, Šibenik itd.).

Organizacija tekmovalja je poverjena domačinu – mladom Krajišnjaku iz Banje Luke. 29. in 30. aprila se bo odvijalo predtekmovalje v štirih skupinah (žreb bo opravljen pred samim tekmovaljem), 1. in 2. maja pa se igrajo tekme za končno uvrstitev. W.

NAGRADNA KRIŽANKA

Današnja križanka je nagradna. Za reševalce s pravilnimi rešitvami razpisujemo naslednje nagrade: ena nagrada 125 din, dve nagradi 90 din, tri nagrade 65 din in štiri nagrade po 40 din.

Vsak lahko sodeluje pri zrebanju le z eno rešitvijo, ki naj jo pošlje v kuverti na katero poleg naslova Uredništvo Železarnja, napiše še nagradna križanka. Rešitve vpišite v izrezan lik križanke s tiskanimi črkami in čitljivo ter nam jih pošljite do vključno 10. maja 1977, do 12. ure. Rešitvam ne prilagajte nobenih drugih dopisov.

POVA-B LTENEC	PRAŽI- VAL	ŠASTI	NASA ARMADA	ANTON GOLOB	VRSTA VRBE	AVTOM. OZN. ZA NOVO MESTO	2. SAMOG- LASNIK	TRAČNI- CA	ČIGAN	Ž. IME	OTOK OB IRSKI
ELITINA ŽIVEGA SREBDA IN KOVINE											
SRKIVJEN HRBETNIK	LJUBJ- BANJA	1.5	ARTEM- DA ITALIJAN SKA REKA	JELEZOV URŠEC VERJUE- VA OPERA	NAUK O RAVNO- TEŽJU						
NAŠA OZJA DOMOVI- NA	SLOVEN- SKA REKA										
KEM. ZNAK ZA KISIK	TOČASTI POGLAVAR UDELEŽE- NEC ALKE										
ŽIVALSKO USTNICE	VERGI- LOV EP										
PRIPAD- NIK STA- REGA VLE- MENA NA BALKANU	DOMAČE NA SMO- OSEBNI ZAJMEV										
KRATICA VSE V REBU	PREDLOG VELIKA PAPIGA										
POSTAVE PRAVILA											
JEZERO V SZ	KEMIČNI ZNAK ZA DUŠIL										
1.5	PRISTANI- ŠEE V IZRAELU										
ODDELEK RIMSKE KONJENCE	OZNAČE- NA SMER RABO ZUPAN										
DELI FILMA	BOJINA V BOJINU 1000 kg okrajš.										
TOŽIL- NIK											

KRKA : JESENICE (ž) 1:3

Jeseniske odbojkarice so končale s tekmovaljem v prvi republiški ligi. V zadnjih dveh kolenih so dosegle dve zmagi in kljub pogojem uspešno končale tekmovalje. Kljub temu da so tekme z OK Mariborom dobile brez boja, to nikakor ne zmanjšuje njihovega uspeha v teh dveh kolenih.

Ob določenih uri se gostje niso pojavile na igrišču, zato je sodnik odpisal konec tekme. Postopek Mariborčanek, oziroma njihovega vodstva seveda lahko le obsojamo, saj tak način ne sodi na športna igrišča.

V zadnji tekmi pa so naše igralke gostovale v Novem mestu in z odlično ter borbeno igro premagale domačo ekipo Krke. Začetek je prinesel popolno premoč domačink, proti katerim naše niso našle pravega orožja, da bi se jim uspešno upirale, vendar so proti koncu seta le nekoliko zmanjšale razliko. Naše je predvsem motila izredna velika dvorana in niso imele pravega občutka za velikost igrišča, tako da so precej žog pustile neobranjenih, misleč, da so izven igrišča.

Drugi set so naše igralke pričele bolj zanesljivo. Predvsem so dobro zaigrale v polju in polovile precej močno udarjenih žog. Tako postrvovalna igra je omogočala tudi igralkam ob mreži, da so z dobrimi podajami in udarci postavile na igrišču ravnotežje. Ekipi sta se stalno menjavali v vodstvu in po polurnem igranju je našim uspešno izenačiti rezultat v setih na 1:1.

V tretjem setu so Jeseničanke zaigrale odlično. Uspevalo jim je prav vse, tako dobra obramba kot podaje in udarci ter blok. Domačinke so le nemočno gledale uspešne akcije naših, kar nam pove tudi čas igranja v tem setu, saj je bil končan v šestih minutah.

Drugi set so naše igralke pričele bolj zanesljivo. Predvsem so dobro zaigrale v polju in polovile precej močno udarjenih žog. Tako postrvovalna igra je omogočala tudi igralkam ob mreži, da so z dobrimi podajami in udarci postavile na igrišču ravnotežje. Ekipi sta se stalno menjavali v vodstvu in po polurnem igranju je našim uspešno izenačiti rezultat v setih na 1:1.

Za ta uspeh velja pohvaliti vso ekipo za borbenost in postrvovalnost, ki je prišla do izraza prav v tem srečanju. S to tekmo so članice končale s tekmovaljem v prvi republiški ligi.

Mladinke pa se bodo borile 27. aprila na zaključnem turnirju v Mariboru za naslov republiškega mladinskega prvaka v dvobojih z ekipami Krke, Branika in selekcijo Koroške. ACO

USPELO TEKMOVANJE SREDNJEŠOLCEV

V ponedeljek, 18. aprila, je bilo v novi telovadnici železarskega izobraževalnega centra na Jesenicah pod pokroviteljstvom zveze telesno kulturnih organizacij občine Jesenice področno prvenstvo srednjih šol Gorenjske v odbojki. Tekmovalja se je udeležilo enajst ekip (pet ekip z Jesenic, pet ekip iz Kranja in ena ekipa iz Škofje Loke).

Moštva so bila razdeljena na tri skupine v predtekmovalju. Prve uvrščene ekipe iz skupin so nato odigrale finale za prvo in drugo mesto, druge uvrščene pa za četrto

DAN GIMNASTIKE V TRBOVLJAH

V Trbovljah je bilo v soboto gimnastično tekmovalje pionirjev in pionirk za IV. TRUGARJEV MEMORIAL. Med pionirji je nastopilo 32 posameznikov in pet vrst, med pionirkami pa je tekmovalo 42 posameznice in sedem vrst. Težavnostna stopnja tekmovalja ni bila v rangi višjega razreda, ker je razpis zahteval samo po dve »B« težini na vsakem orodju. Tak kriterij omogoča, da tekmovalke v lažjih vajami in lepšo izvedbo premagajo tudi boljše tekmovalke, če le-te napravijo zaradi težjih vaj več napak. Prav to pa se je zgodilo tudi v Trbovljah.

Razpis ni dovoljeval nastopa članom republiške in državne reprezentance, zato je bila vrsta Zelene jame iz Ljubljane močno pomlajena, Jeseničanke pa so imele tako lepe možnosti, da se borijo za najvišje mesto. Vrsta Jesenic je štela samo štiri tekmovalke in je bila brez rezerve, vrsta Zelene jame pa je tekmovala s petimi tekmovalkami. Na vsakem orodju se štejejo za uspeh vrste samo štiri najboljše ocene in morebiten spodsrslaj ene od petih tekmovalk ne škodi oceni vrste. To je bilo tudi usodno za Jeseničanke, ki so zaostale za zmagovalno vrsto iz Zelene jame za 3,60 točke.

Uvrstitev Jeseničank med posameznicami pa predstavlja lep uspeh. Zmagala je Jeseničanka Lea Mesarič z oceno 38,80 točke. Željka Kuretič pa deli drugo in tretje mesto s pionirko Zelene jame Marijo

do šesto mesto. Vseh tekem je bilo odigranih 21. Kvaliteta iger je bila približno na isti ravni kot lansko leto, pohvalno pa je, da je bila udeležba večja kot leto prej.

Prve tri ekipe so prejele priznanje, vrsta, ki je zmagala, pa pokal, ki ga je prispevala zveza telesno kulturnih organizacij Jesenice. Na organizacijo tekmovalja ni bilo pripomb, tudi na sojenje ni bilo nobene pritožbe. Tekmovalje je trajalo neprekinjeno sedem ur in pol.

Vrstni red ekip:

1. gimnazija Jesenice, 2. šolski center Iskra Kranj, 3. gimnazija Kranj, 4. ŽIC Jesenice, 5. šolski center Radovljica, 6. ekonomska šola Jesenice, 7. gimnazija Škofja Loka, 8. tekstilni center Kranj, 9. gimnazija pedagoške smeri Jesenice, 10. šola za zdravstvene delavce Jesenice, 11. mlekarška šola Kranj. T.S.

REZULTATI

Pionirke – vrste (7): 1. Zelena jama (Ljub) 137,90 točke, 2. Jesenice 134,30, 3. Narodni dom (Ljub) 123,80, 4. Maribor – Center 123,60 točke itd.

Posameznice (42): 1. Lea Mesarič (Jes) 38,80 točke (preskok 9,0, gred 9,0, bradlja 9,3, parter 9,5), 2. Željka Kuretič (Jes) in Marija Žvab (Zelena jama) 35,90, 3. Stanka Pogačnik 32,50 in 19. Jovanka Despotovič 29,10 obe Jesenice, itd.

Pionirji – vrste: 1. Trbovlje 170,30 točke, 2. Maribor – Center 152,80, 3. Maribor – Studenci 150,35 točke, itd.

Posamezniki: 1. Roman Vodeb 43,75 točke, 2. Boris Simončič 42,50, 3. Andrej Guček 42,10 (vsi Trbovlje) itd. M.L.

PREDLOG ZAKONA O VARNOSTI NA JAVNIH SMUČIŠČIH

Skupščina socialistične republike Slovenije je poslala v obravnavo predlog z osnutkom zakona o varstvu na javnih smučiščih. Ker le-ta predvideva predvsem predvsem zaščito smučarja kot človeka in »porabnika«, je vsekakor zanimivih nekaj določb:

– Na smučiščih je dovoljeno le smučanje (sankanje je strogo prepovedano);
– Smučišče ne sme obratovati ob visokem na novo zapadlem snegu, dokler le-ta NIŠTEPTANI!
– Smučišče tudi ne sme obratovati, če je premalo snega.

Mislim, da komentar sploh ni potreben. Posebej zanimiv je predlog v 13. členu: »Upravljalca smučišča mora ustaviti nadaljnjo PRODAJO vstopnic, ko je dosežena najvišja zmogljivost smučišča.«

Na smučiščih se bo po predlogu pojavil reditelj, ki bo preprečeval »divjanje« posameznikov. To bo kaznovano s 100 do 300 dinarji. Enako velja za alkoholizirane osebe. Kdor bo smučal s pomanjkljivo opremo (brez varnostnih jermenikov, zlomljena smučka ipd.), bo lahko kaznovan z 20 do 50 dinarji.

Za »porabnika« so bolj pomembne sankcije, ki jih predlog predvideva za organi-

zacije združenega dela, ki upravljajo smučišča. Z dva do 20 tisoč dinarji globe se kaznuje zato, ker NE VZDRŽUJE PROG NA SMUČIŠČU. Istočasno pa kaznujejo tudi odgovorno osebo s 100 do 600 dinarji. (Pa bo res kuclem odklenkal?)

Predlog je zelo obsežen in zahteven, zato lahko pričakujemo zvišanje cen. Posebej težko pa bo malim žilnicam, ki so predvidene za tekmovalce, šolarje, skratka, njihov namen ni turistične, ampak telesnokulturne narave.

Za jeseničane je vsekakor pomembno, kaj bo s Španovim vrhom. Po predlogu zakona o varnosti je jasno, da ne more obratovati. Smatram, da je najmoj storiti vse, da ta objekt postane uporaben, kompleten. Za to je potreben predvsem teptalni stroj, brez katerega si smučišča sploh ne moremo zamišljati. Potrebnih je še nekaj zemeljskih del in na vsak način postavitev vsaj ene vlečnice, v prihodnosti pa še druga. Vsak smučarski center mora biti urejen s staljšiča družinskih potreb. Nekaj za, recimo, dobrega smučarja očeta, bolj položno za mamico z otrokom začetnikom, za večjega sina, ki pa se že tekmovalno udeležuje, naj bo pripravljena ločena proga. Število smučarjev se izredno povečuje. Rešitev ne more biti na avstrijskih ali italijanskih smučiščih. Rentabilnost Španovega vrha je vsekakor vprašljiva, toda smučanje kot sredstvo rekreacije izredno velikega števila Jeseničanov zahteva angažiranost vseh odgovornih dejavnikov v občini.

Janez Smitek

Šah

GORENJSKO FINALNO TEKMOVANJE ZA POKAL MARŠALA TITA

Na finalnem tekmovalju za pokal maršala Tita za področje Gorenjske, ki je bilo v Škofji Loki, je nastopilo osem ekip. Igrali so po kup sistemu, na izpadanje. Jesenice sta zastopali ekipi Železarnice I in Železarnice II, ki sta bili najboljši na občinskem tekmovalju.

V prvem kolu sta obe ekipi gladko odpravili svoja nasprotnika. Železarnica I je premagala ekipo Tržiča z rezultatom 3:1. Za Železarno I sta zmagala: Zorko in Kranjnik, remizirala pa sta Železnik in Jan.

Železarnica II pa je igrala z ekipo Škofja Loka II in zmagala s 3:1. Zmagali so Čuhar, Simič in Poljanšek.

V drugem kolu je ekipa Železarnica I odpravila ekipo Škofja Loka I z visokim rezultatom 3:1. Zopet sta zmagala Zorko in Kranjnik in remizirala Jan in Železnik. Druga ekipa Železarnice pa je naletela na izredno močno ekipo Kranja ter izpadla z rezultatom 1:3. Za Železarno II sta po pol točke prispevali Čuhar in Simič.

V finalnem dvoboju sta se srečali ekipi Kranja in Železarnice I. Tokrat so bili Kranjčani boljši, saj so zmagali z rezultatom 3:1. Neodločeno sta igrala Zorko in Železnik, izgubila pa sta Kranjnik in Pavlin. Tako so se v slovenski finale za pokal maršala Tita uvrstili Kranjčani, ekipa Železarnica I pa je le prva rezerva, v primeru, da sodelovanje odpove kakšna od že uvrščenih ekip.

REPUBLIŠKO HITROPOTEZNO PRVENSTVO ZA POSAMEZNIKE

Letošnje republiško hitropotezno prvenstvo za posameznike je bilo v Mariboru, v organizaciji ŽSK Maribor. Od jeseniških igralcev so se prvenstva udeležili Zorko, Železnik, Majtan, Konobelj, Jan, Pongračeva in Marušičeva. Železnik, Konobelj, Majtan in Jan so izpadli že v predtekmovalnih skupinah, medtem ko se je Zorko v najvišji skupini uvrstil v finale. Pongračeva in Marušičeva sta med 18. igralkami zasedli mesti v sredini lestvice, in sicer 9. in 10.

Zorko je v finalu pričel zelo dobro, saj je bil dolgo časa v vodstvu, vendar ni zdržal ter izgubil štiri partije po vrsti in na koncu osvojil še vedno zelo dobro šesto mesto. Treba je povedati, da so v finalni skupini nastopili zelo močni igralci. Kar deset je bilo mojstrskih kandidatov, samo dva prvokotnega, trije mojstri in en mednarodni mojster. Lahko rečemo, da je šesto mesto Zorka v taki konkurenci zelo lep uspeh. M. Jan

CVETKO ZAGORSKI

Vrana ni ne lepa ne prijazna ptica. Njeno plahutanje je težko, glas zoprni. Pa še škodljivka je. Vendar je tudi vrana bitje in sojeno ji je, da živi z nami na isti zemlji in pod istim soncem.

Tudi v mojih otroških letih so imeli veliki fantje frače, da so streljali vrabce in golobe, najraje pa vrane. Redkokdaj so kaj zadeli. Kadar so pa zadeli, je bilo to zanje veliko veselje, pravi praznik. Saj so si domišljali, da so ujeli sovražnika, o kakršnih pišejo indijancarice in jih kažejo kavbojski filmi.

Nekoč so spet sestrelili vrano. Samo eno perot so ji ranili, tako da ni mogla več leteti in je padla na zemljo. Z vrvice so jo privezali h kolu, jo obstopili in se posvetovali, kaj naj z ujetnico storijo. Nekoč se je spomnil svojega psa in stekel ponj.

Pes je bil križanec vseh pasem, kar jih je premoglo mesto. Kratke noge so leno nosile zavaljen trup, pokrit z umazano, sivo, dolgo dlako, ki mu je nemarno visela tudi čez zelene, krvavo podplute oči, ki so potuhnjeno, strahopetno pogledovale izza sive zavese v svet.

Ujetnica je ležala v krogu, in ko je uvidela, da ne more uiti, se je naščeperila in čakala, kaj bo.

Pes se je pogнал vanjo, naravnost v prsi. Ptica se je vzpela, ko da se je zbudila v njej žilavost vsega vranjega rodu. Kavsnila je napadalec v glavo, da se je pokazala kri. Potegnil se je nazaj, do razdalje, ko ga privezana žrtev ni mogla doseči, sam bi jo pa lahko zgrabil, samo če bi stegnil vrat. Bevska je vanjo, ko pa je videl, da njena odločnost nič ne odjenja, ji je poskusil priti do živega od zadaj. Vrana je odskočila, se jadrno obrnila in odbila napad tudi od te strani.

Tako sta se nekaj časa lovila. Psa je dražila predrznost, s katero se je žrtev otepala, saj bi morala vendar razumeti, da je igra — življenje zanjo izgubljena.

Ko so fantje uvideli, da pes sam vrani zlepa ne bo kos, so začeli streljati vanjo s fračami. Nekajkrat so jo zadeli v telo, v glavo, v nogo. Trpinčena žival se je sesedla in že je kazalo, da poginja. Pa je spet vstala in se omotično opotekla. Za seboj je vlekla odtrgano perot in bila podobna staremu, od vetra in toče scejranemu strašilu. Zdaj se je opogumilo tudi ščene in fantje so mu prepustili poglavitni, zadnji opravek.

To ni bil več boj na življenje in smrt, saj je bil konec že odločen. Zato pa je bil še bolj neusmiljen, še bolj krut. Vsi smo vedeli, kaj čaka vrano in tudi sama je vedela. Pa ni zamižala, ni se prepustila usodi, milosti ali nemilosti bojazljivega napadalca, marveč se mu postavila v bran do konca.

Ščene je naskakovalo od vseh strani, brez počitka. Krog se je ožil, žrtev se je umikala, nič več podobna ptiču, bila je samo še kepa mesa, krvi in perja. Kadar je zmogla, je še stegnila vrat proti psu in s strašnim glasom, s široko odprtim kljunom kriknila:

»Kra! Kra!«

Pri tem so se ji drobne črne oči svetile kot steklene kroglice.

Pes se ji je že čisto približal. Še je kavsnila, kamor je padlo, najraje po glavi. Toda udarci so bili zmeraj bolj redki in šibki in ščene se jih je komaj še bala. Zmeraj pogumnejše — strahopetnejše je naskakovalo ranjeno ptico, ki se je branila le še z zadnjimi močmi.

»Kra! Kra!«

Zdaj jo je ugriznilo v nogo, zdaj ji izpu-lilo pero, pa jo potegnili za ranjeno krilo,

VRANA

da se je še komaj, postrani obdržala na nogah.

Bližal se je konec.

Veliki fantje so poskakovali od veselja nad predstavo. Manjši otroci, ki smo stali za njihovimi hrbti, smo jokali in kričali od sočutja in groze. Pa se nihče ni zmenil za nas.

Žrtev ni mogla več stati. Obležala je, vsa razčeperjena, razdejana. Izpod črne pernatke kepe je trzala suha, ogoljena noga. Še nekajkrat je hlasičila:

»Kra! Kra!«

Potem je še dvakrat, trikrat odprla kljun, a glasu ni bilo več. Samo drobni, črni stekleni kroglici sta še svetili v znamenje življenja, dokler ni še teh zastrla mlečno siva zavesa vek.

Ščene je zmagoslavno zabevskalo in se vrglo na truplo.

V mraku smo otroci pobrali ostanke. Pokopali smo jih za hišo, ob plotu. Na gomilo smo zasadili dve navzkrižni vejici. Potem smo še nekaj dni krasili grob s cvetjem in skrbeli zanj, čeprav je bil samo vranin.

ALDER IN NJEGOVA ČUDODELNA PALICA

Nekoč je Aldar srečal trgovca sredi stepe.

»Slišal sem,« reče Aldar, »da ste pred dnevi marsikaj rekli o meni.«

»Res je,« de trgovec, »saj si znan malo-pridneč, pa tudi pretental si že mnogo ljudi, toda mene ne boš, to sem dejal.«

Aldar se zasmeje, navihano pomežikne.

»Za poskušnjo staviva. Pretentam te tu in takoj, a žal, da nimam s seboj svoje čudodelne palice. Posodite mi vašega konja, odjezdil ponjo, potem pa bova videla.«

Trgovec izroči Aldarju konja. le-ta pa v galopu odjezdi proti domu. Doma zapelje konja v hlev, mu odstriže rep in se vrne k trgovcu, spotoma pa zakoplje rep v zemljo, da en konec gleda iz nje. Trgovec je bil ves na trnih, a poslušal, ko mu Aldar potoži:

»Za vraga, imate trmastega konja. Izne-nada je začel besneti, vrgel me je s sedla, nato pa ga je pogoltnila zemlja. Zunaj je ostal samo konec repa.«

Trgovec je obstal kakor kip.

»Še nikoli nisem slišal, da bi se kaj podobnega zgodilo.«

»In vendar se je,« reče Aldar in vodi trgovca prav tja, kamor je bil zakopal konjev rep.

»Glejte, prav tu se je zgodilo. Samo konec repa je zunaj.«

Trgovec sprva ni vedel, kaj storiti, nato je zgrabil za rep in ga skušal povleči.

»Ne vlečite, sicer boste konju iztrgali rep,« ga prepričuje Aldar, toda trgovec vleče z vso močjo in iztrga rep iz zemlje.

»No, ste videli. Dejal sem vam, da boste konju iztrgali rep in ga ne bo mogoče iz-vleči iz zemlje. Prav to se je zgodilo,« reče Aldar in se počasi napoti proti domu.

Po uzbekistanski pravljici
priredil Črt Sinkovec

Opravičilo bralcem
Zaradi okvare stavnega
stroja je v današnji
številki več »lepotnih«
napak, ki jih ni bilo
mogoče popraviti.
Prosimo bralce
za razumevanje.

Uredništvo LISTOV

LISTI izhajajo kot priloga ted-nika ŽELEZAR — glasila delov-nega kolektiva SOZD SZ ŽELE-ZARNA JESENICE. Ureja kulturno umetniški klub pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice, glavni in odgovorni urednik Joža Varl.

KDO IZ MENE POJE:

LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

MIHA KLINAR

PRAZNIČNA PESEM

Vi poijete...

Pojete
pesem življenja
in sreče.
Prepevajte!
Praznik je,
praznik življenja.

Pel
z vami bom pesem,
ki iz trpljenja
vodila človeštvo
bo v dneve blesteče,
pesem,
rdečo pesem
hrepenenja.

Težko je
ubirati strune
tega stoletja,
razklanega v dvoje.

Težko je
zapeti
o miru in sreči
in v strahu živeti,
viseti
med atomi atom
brez zavetja
in v duši razbit
hrepeneti.

In vendar
bom pel!
Saj v vas
se pretaka
kri ista
kot v meni
in danes
kot vi
sem močan!
Začutil
sem v krvi:
ČAS
Z NAMI KORAKA
in v meni
o v meni
je dan.

Odmev sem
z barihad Komune.
ODMEV OKTOBRA
Pel
revolucije naših let
trgam
stremuhom račune.
Vaš sem!
Samo vaš!

Zato
bom pel z vami
tako
kot tedaj,
ko z ramo
ob rami
skoz smrt
in skoz glad
utirali pot
smo
V NAŠ VELIKI MAJ.

O bratje,
še pomnite
tisto pomlad!
O bratje,
še pomnite
Veliki maj?
Kot svetje
smo šli
na svatbeni raj
in v srcih
žareč nam je
svobode smehljaj.
O bratje,
še pomnite
tisto pomlad!

Kdo mislil
takrat je,
da svet
bo igrača
v pohlepnih rokah.
Kdo mislil je,
bratje,
da ljudstva
zajel bo
preplah.
O bratje,
in zdaj se
zrcali
v očeh
ljudi
vseh kontinentov
strah.

Težko je
ubirati strune
tega stoletja,
razklanega v dvoje.
Težko je
zapeti o miru
in sreči.
in v strahu živeti,
viseti
med atomi atom
brez zavetja
in v duši razbit
hrepeneti.

O bratje —
o delavci
vsega sveta!
Naj nas
razbijajo
kakor atome,
naj nas drobé!
Se vedno
smo sila,
ki svet bo pregnetla
in prerodila!
Se vedno
smo pest!

O bratje —
o delavci
z vsega sveta!
Kot šarži
izlijmo se
iz plavžev gorja!
Plamena martinov
ne bojmo se:
le v ognju,
le v ognju
nam pot se odpre
v rdeči svet
h sreči!
Le v ognju martinov
se jeklo rodi.
Le jeklo
zvonko
pod udarci zveni,
čisto kot naše srce
brez laži.

O bratje —
o delavci
z vsega sveta!
Struna jeklena
je moje srce...
Naj vaše roke,
polne spoznanj,
me
v drhtenje sprosté,
da zaigram
brez lažnih utvar,
brez praznih sanj
pesem
rdečo pesem
življenja.

O saj
le v pesmi tej
se Veliki maj
čez vso zemljo
razprostre
in tedaj
se naša pest
v ljubečo dlan
odpre.

O bratje —
o delavci
vsega sveta,
takrat
bomo peli
o rdeči ljubezni
srca...

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 32/VII

Jesenice, 28. aprila 1977

VENCELJ PERKO

IZ NAŠIH BOJEV V OBČINI KOROŠKA BELA

Humer navaja, da smo nacionalistom ponujali polovico mandatov. Prav v tem času smo se tudi pogajali s krščanskimi socialisti, ki so bili dosti močnejši. Naš cilj ni bil, da se združimo samo z eno strujo, temveč smo hoteli ustvariti širšo fronto, v kateri bi bile združene vse demokratične sile. Ko bi se resnično sporazumeli z obema skupinama, nam ne bi ostalo mesto za kandidature, ker bi morali priznati toliko mandatov tudi krščanskim socialistom. Humer odkrito prizna, da so prav nacionalisti pomagali zmagi JRZ na Jesenicah, oziroma porazu naše liste.

Kot Kuhar tako je tudi Humer omenil v svojem poročilu o volitvah šolskega nadzornika Barago: Humer pojasnjuje Baragovo glasovanje za našo listo s tem, češ da je bil osebni sovražnik nosilca liste Svetlina. Baragovo glasovanje je gotovo imelo poseben pomen, saj njegov vpliv v sokolskih vrstah na Javorniku ni bil majhen, poleg tega pa je bil poznana osebnost. Odtod taka reakcija. Tudi mi smo Baragovemu glasovanju pripisovali velik pomen, saj je bil za nas močan političen adut. Zaradi tega sem se mu posebno zahvalil z naslednjim pismom:

»Perko Vencelj, župan občine Koroška Bela
Koroška Bela, dne 7. decembra 1936

Gospod
Janez Baraga, nadučitelj v pokoju,
Javornik na Gorenjskem 207

Spoštovani gospod nadučitelj,

čutim se dolžnega, da se vam kot nosilec liste slovenskega delovnega ljudstva pri občinskih volitvah na Koroški Beli, dne 6. decembra 1936, še posebej zahvalim za odločni izraz vaše volje, ki ste ga pokazali s tem, da ste glasovali za našo listo. Vaš primer naj bo zgled vsem tistim strahopetcem in zasleplencem, ki jim zadoščajo že lepe besede, da glasujejo za tiste, katerih dejanja ravno nasprotujejo lepim besedam, ali pa ki volijo zaradi navidezne trenutne koristi zoper lastno prepričanje.

Ce bodo ti strahopetci in zasleplenci sledili vašemu vodilu, bodo tudi oni v prihodnosti volili le po svojem prepričanju, kadar gre za korist občine ter za pravice in svobodo slovenskega delovnega ljudstva.

Pred temi volitvami ste imeli zadnjič z menoj opravka, ko sem obiskoval šolo, ki ste ji bili nadučitelj. Ko ste oddali svoj glas, ste izrazili mišljenje, da ste glasovali tako zadnjič. Jaz pa upam in želim, da to ni bilo zadnjič, temveč, da se bova srečala še dostikrat pri takih volitvah, pri katerih bodo tudi drugi volivci oddajali glasove popolnoma svobodno.

Besede, s katerimi ste spremili svoj glas, so zelo ganile mene in vse moje idejne prijatelje.

Z iskrenim spoštovanjem
Vaš bivši učenec in sedanji župan:
Vencelj Perko l. r.

Na to moje pismo je Baraga poslal odgovor, ki ga citiram zaradi tega, ker odkriva nekatera njegova politična gledanja.

»Baraga Janez, upokojen nadučitelj
Javornik, dne 10. decembra 1936

Gospod
Vencelj Perko,
predstojnik občine Koroška Bela
na Javorniku

Zelo me je ganilo, ko sem prejel vaše pismo po zmagoslavno končanih občinskih volitvah dne 6. decembra 1936. Ganotje je rodilo razburljivo radostno občutje, da se me ob izvolitvi hvaležno spominjate kot nekdanji učenec.

Storil sem le, kar velevala dolžnost. Tam nekje v sv. pismu stoji:

»Dober pastir da življenje
za svoje ovčice — in jaz
naj bi ne dal glasu za
svojega učenca!«

Moja tozadevna dolžnost sloni na načelih narodnosti, napredka, demokracije in socialne pravičnosti, neomajno na braniku neodvisnosti, svobode in edinstva. Vedno so mi in morajo biti pred očmi potoki prelite krvi naših prednikov, po vsem svetu raztresene kosti padlih junakov, tisoči in tisoči pohabljenec, ki so vse žrtvovali samo za Jugoslavijo.

Neverjetno pa je — toda čudno! Ponedeljski »Slovenec« je prinesel naslednjo notico:

»Iskali so priležnosti s komurkoli? nacionalisti, samo da občina ne ostane v slovenskih rokah.«

Kaj takega more napisati človek, ki noče vedeti, kaj je bilo ali pa ki...

Sprejmite moj iskreni pozdrav in čestitke k izvolitvi kakor tudi vaši idejni prijatelji

J. Baraga«

Citirani dokumenti povedo, da je naša zmaga tako JRZ tudi JNS in KID zelo prizadela in da je prav ta prizadevnost še bolj poudarjala politični pomen našega uspeha. Zato smo upravičeno pričakovali, da naše delo na občini ne bo lahko, ne koliko zaradi

naše neizkušenosti kot zaradi posebnih težav, ki so nam pretile in sta jih tudi delala KID in režim JRZ. Toda kljub temu smo se samozavestno lotili dela na občini, pripravljeni spoprijeti se s kakršnimkoli težavami. Pri tem smo se opirali na program, ki je bil naša bojna zastava v volilnem boju za občino.

Ta naš volilni boj pa je dal še en pozitiven rezultat za naše gibanje. Ves čas je vladala v vrstah marksistov odločna volja po uresničitvi programa kakor tudi po enotnem nastopu v volilnem boju in po zmagi. Ta duh je ostal še pozneje in za našim delom na občini so stale strnjene vrste marksistov in mnogih drugih pošteno mislečih občanov.

V tem boju pa so se borili složno z nami tudi nekateri tovariši iz vrst intelektualcev, kar je za naš takratni boj mnogo pomenilo. Pomembno vlogo je pri tem odigral tudi dr. Ivo Štampilhar.

Drugi del

IV.

DELO IN BOJ NOVEGA OČINSKEGA ODBORA ZA NAPREDEK IN SAMOUPRAVO OBČINE

1. Prevzem občine in prvi spopad

Po zakonu je morala prejšnja uprava izročiti posle na novo izvoljenemu občinskemu odboru najkasneje v desetih dneh. Janez Erlih, predsednik začasne občinske uprave, ki jo je imenoval ban Natlačen, je to storil natančno deseti dan. Kakšen pohlep po oblasti! Pri vsem tem pa je značilno, da Erlih ves čas od prevzema poslov 19. 9. do predaje ni sklical niti ene seje, čeprav je v tem času pripravil predlog občinskega proračuna za leto 1937/38. Tega smo mi odklonili in napravili novega. Erlih je v svoji mandatni dobi delal s pomočjo zakulističnih usmerjevalcev, zlasti kaplana Antona Duhovnika, župnika Matveža Zbontarja in Avgusta Kuharja.

Upravo občine smo prevzeli 16. decembra 1936 odborniki, izvoljeni na listi Slovenskega delovnega ljudstva. Ob prevzemu

CVETKO ZAGORSKI

Nanos — to vam je visoka gora. Daleč naokoli jo poznajo, saj se dviga iz Krasa kot ogromen medvedji hrbet. Vidijo jo s sinjega morja na jugu in s snežnih planin na severu. Vanjo se ozirajo s spoštovanjem in radovednostjo mnogi popotniki, ki se vozijo mimo njenega vznožja proti morju ali proti Vipavi in Gorici.

Mogočen in čist je Nanos v soncu, v slabem vremenu pa je videti skrivnostni in grozeč. Pogostejše kot druge gore se zavija v negibno, nepredirno meglo, v sive, preteče oblake...

»Tolikokrat sem se že vozil mimo Nanosa, na njem pa še nisem bil,« sem rekel Piki, ko sva se vozila nekoč mimo, in željno pogledoval v strmo goro.

»Pa bi šla kdaj gor!« je menila Pika.

»Prav,« sem odgovoril. »Kar prihodnjo nedeljo, če bo lepo vreme. To bo tudi tvoja planinska preizkušnja.«

Naslednja nedelja je bila res sončna.

V že poln avtobus sta se zrinila v Ljubljani še dva popotnika: oče, ki mu je bilo že čez štirideset, in komaj desetletna Pika. Bila sta čisto drugače napravljena kot drugi ljudje v avtobusu: bilo je poletje in namenjeni so bili na morje, torej so bili v srcah, blazah, s sandali na nogah, midva pa sva nosila gojzarice z narezano gumo, hlače iz močnega blaga, pred seboj pa tiščala vsak svoje brašno — jaz kot vrečo velik nahrbtnik, deklica pa majhnega kot košarico.

Razgledoval sem se po avtobusu. Vsaj za otroka bi rad našel varen kotiček. Tedaj pa nagovori deklico prijazen mož, ravno prav debelušen in že malo sivih las.

»Sèm sedi, glej,« ji pravi in odklopi zaslinski sedež zraven sebe. Deklica me vprašuje pogleda, priklimam ji:

»Le sedi, le!«

Zadovoljen sem bil, da je hčerka našla sedež, pa še zaradi nečesa sem bil zadovoljen, a to se bo razkrilo pozneje... Sam sem stal spredaj, tik za soferjem, in le kdaj pa kdaj sem ujel kako besedo izza hrbita, iz tretje vrste: hčerka se je pogovarjala s tistim dobrodušnim možem.

Od Postojne naprej se je začel svet spuščati. Še malo in za Divačo se bo prikazalo morje. Toda midva sva izstopila že prej — Pri treh hišah, kakor se pravi postaji.

Potem sva morala po cesti peš do vasi Razdrto, kjer ustavljajo le avtobusi, ki vozijo v Gorico in ne proti morju.

Spotoma sem vprašal hčerko:

»Kaj pa si se pogovarjala z gospodom?«
»Vprašal me je, kako mi je ime. In če že hodim v šolo.«

»Pa kakšen se ti zdi, prijazen?«

»Prijazen.«

»Pa te je še kaj spraševal?«

»Oh, oči, kako si radoveden!«

»Povej mi, kaj sta se pogovarjala, potem bom pa tudi jaz tebi nekaj povedal.«
Hčerka me je začudeno pogledala. Kaj le skriva?

»Kje stanujem, me je vprašal. In kam sem namenjena.«

»Si mu povedala, da greva na Nanos?«

»Seveda. Vprašal me je, če vem za pot... Pa kaj me toliko sprašuješ, oči?«

»No, povem ti: pogovarjala si se s Francetom Bevkom. Gotovo je namenjen na obisk v domači kraj, v Zakojco pri Cerknem.«

Piki se je obraz zjasnil in razširil. Ustavila se je.

»A s tistim Francetom Bevkom sem se pogovarjala, ki piše?«

SREČANJE POD NANOSOM

In skozi glavo so ji šinile povesti Lukec in njegov škorec pa Pestrna in Tatič in Grivarjevi otroci...

»Prav s tistim.«

»Ah, oči, zakaj mi nisi prej povedal, da bi tudi jaz njega kaj vprašala...«

»No, zdaj veš, zakaj sem bil tako radoveden. Mogoče boš brala kmalu tudi kako zgodbo o deklici, ki je bila namenjena na Nanos.«

Pika ni čutila ne trde ceste pod nogami ne nahrbtnika. Zamislila se je in se spomnila še nečesa, kar mi je morala povedati:

»Ko se je avtobus ustavil, mi je pomagal s sedeža, se mi nasmehnil in rekel: »Na svidenje in srečno hodi!«

Koj za vasjo Razdrto sva začela lesti v hrib, najprej po travnikih, potem skozi listnat gozd. Hodila sva in hodila, pa nama ni bilo dolgčas: prelep je bil pogled na goro, ki je vabila vase, prelep v dolino, ki se je oddaljevala in pogrezala globlje in globlje.

Prišla sva do studenca, kjer je bilo razpotje. Naprej sta vodili dve poti, ena daljša in položnejša, druga krajša in bolj strma, kakor je pisalo na kazipotu.

»Če je preizkušnja, morava po krajši!« sem odločil.

Pot se je strmo vijugala skozi iglast gozd in se pod vrhom zarila v skale. Kdaj pa kdaj si je bilo treba pomagati z rokami.

»Le počasi in varno,« sem poučil Piko.

»Vsaka stopinja naj bo varna, vsak prijem trden.«

Prišla sva do navpične, visoke stene, kjer je steze zmanjkalo. Ampak ne — rdeča

puščica je kazala okoli stene. Ob steni je bilo prostora komaj za stopinjo, pod steno pa prepada do doline. Pika je obnemela in tudi meni ni bilo lahko pri srcu.

»Počakaj, da pogledam,« sem rekel. Prišel sem se k steni in izginil za ovinkom. Čez hip sem se vrnil in povedal:

»Onkraj stene je spet pot. Samo ta ovinek je treba prestopiti...«

Spustil sem Piko naprej.

»Ne glej navzdol,« sem ji svetoval.

»Dobro se oprimi tistega kamna tam, ki štrli iz skale, trden je. Samo korak, pa boš na varnem, nič se ne boj.«

In tako je tudi bilo: korak, pri katerem ti srce zastane — in Pika je bila že za steno. Ni se pa mogla premagati, da ne bi na ovinku za hipec pogledala v dolino: joj, kako globoko spodaj je bila vas! Hiše so bile kot škatljice od šibic, cesta kot bela nit.

Za Piko sem se prestopil še jaz in se zadovoljno pošalil:

»So se ti hlačke tresle, a?«

»O, pa ne samo meni!« mi je Pika vrnila.

Potem naju je vodila pot spet med skalami strmo navzgor. Rinila sva med njimi kot martinčka, dokler nisva prišla na plano, na strmo pobočje, obraslo s šopi visoke, trde in nekošene planinske trave. Le še za lučaj kamna je bilo do koč.

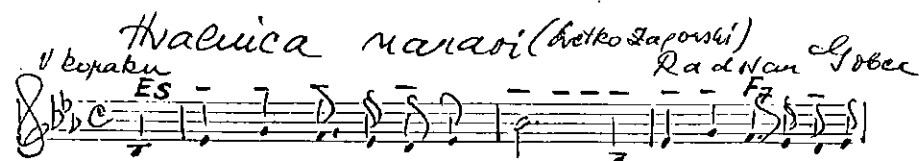
Ustavila sva se, da si pred zadnjim vzponom malo oddahneva.

Obema je bilo po prestopu naporu in nevarnosti lahko in veselo pri srcu. Posebno še Piki, ko sem ji rekel:

»Preizkušnjo si opravila. Drugo leto pojdeva na Triglav!«

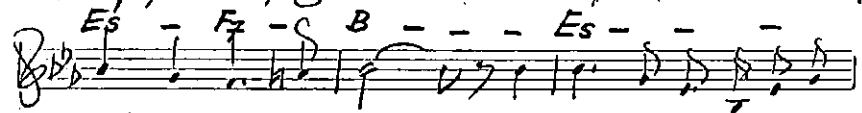
Tone Tomazin: Februarja na Studenčicah

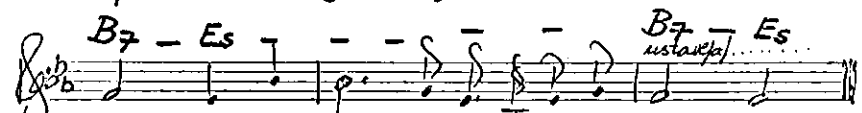
1. Karkoli diha, kar ži-vi, se sonca, zraka vse-
2. Vo-do, glej bistro, polno rib, poglej, kako zelen je
3. Naj bodo čiste vse vo-de, o-bilno naj rodi po-

1. Či. Naj človek bo, žival, drevo - vi vsemu
2. Hrib, kabo se ptica povzpne v nebo! Za maso
3. Če, naj v goru se množi divjad, naš svet naj

1. krogu na-ste-mo-
2. hvani-mo ve-to! Ob-varujmo življenje
3. Lep bo im bogat!

zdravo, spoštuj-mo, čuvajmo nara-ro!

Luliana
Jan. 1976
Obec Radovljica

PRIPOMBA k besedilu pesmi in k notnemu zapisu »Hvalnice naravi«:

Na pobudo varstvenikov narave si je zamislil pesnik Cveto Zagorski besedilo, ki bi bilo primerno za uglasbitev in za petje med pohodi, ob tabornih ognjih, ob praznovanju in na sestankih tabornikov, varstvenikov narave, pionirskih odredov, raznih društev in krožkov. Komponist Radovan Gobec je prav tako rad ustregel tej želji in besedilo uglasbil. Ob tem je svojo kompozicijo pospremil s toplimi besedami: »Vašo ponudbo sem prejel, sprejel in uresničil. Glede na pestrost izvajalcev sem moral uporabiti vso enostavnost, da bi jo lahko sprejeli in osvojili kot nekoč v borbi. Želim ji srečno pot, vam pa hvala za zaupanje.« Pripomnil je še, da črke nad notami pomenijo harmonije za harmoniko ali kitaro.

In ker je zdaj pravi čas, da se pesmi ob pomladnem prebujanju narave naučimo in jo družno zapojemo, jo priporočamo. Torej - srečno pot!

CVETKO ZAGORSKI

Hvalnica naravi

Karkoli diha, kar živi,
se sonca, zraka veseli.
Naj človek bo, žival, drevo,
vsi v enem krogu rastemo.

Ob-varujmo življenje zdravo,
spoštujmo, čuvajmo naravo!

Glej bistro vodo, polno rib,
poglej, kako zelen je hrib,
kako se ptica povzpne v nebo!
Za nas ohranimo vse to!

Ob-varujmo življenje zdravo,
spoštujmo, čuvajmo naravo!

Naj bodo čiste vse vode,
obilno naj rodi polje,
naj v goru se množi divjad,
naš svet naj lep bo in bogat!

Ob-varujmo življenje zdravo,
spoštujmo, čuvajmo naravo!

VBOGAJME BOGATE IN REVNE ŽENE

V neki vasi sta nekoč živeli dve ženi, prebivali sta v dveh sosednjih hišah. Prva žena je bila skopa in bogata, druga je razdelila vse, kar je imela, pa čeprav je bila sama najbolj revna.

Nekega dne pride v vas onemogel berač in prosi bogato ženo za skorjico kruha. Toda poslala ga je dalje, kričeč za njim: »Stran s tvojo revščino! Zate nimam ničesar!«

Berač se je napotil k revni ženi. Usmilila se ga je, povabila v svojo hišico in mu ponudila kruha, ki je bil pripravljen za kosilo njenih otrok.

»Dam, kar imam. Ni veliko, a žal, da nimam več.«

Berač se ji lepo zahvali rekoč: »Spremlja naj te sreča in karkoli se zdaj polotiš, nadaljuj do sončnega zahoda.«

Ko se je berač odpravil dalje, je žena začela premišljevali, kaj naj bi dala jesti svojim otrokom. Drugega ni imela kakor krompir, saj je bila zadnji krajec kruha dala lačnemu beraču. Imela pa je tudi nekaj platna, iz katerega je nameravala sešiti otrokom srajce. Ker pa morajo otroci tudi jesti, sklene platno prodati in v izkupičkom kupiti kruha.

Ker žena ni vedela, koliko platna ima, ga je začela meriti. Merila je, merila, platna pa noče biti konec. Tako je do večera namerila nekaj tisoč metrov platna. Šele zdaj se je spomnila na beračeve besede in doumela, kako čudežno ji je povrnil za kosček kruha.

Žena vzame platno in gre z njim na semenj. Sklenila je, da bo z izkupičkom kupila dve kravi, njivo in travnik, pa še ji bo ostalo nekaj denarja. Zdjaj je mogla mirno živeti s svojo družino. Do smrti bo hvaležna revnemu beraču.

Ko je bogata sosedka zvedela za sosedino srečo, se je razjezila nase, zakaj je bila odgnala lačnega berača.

Mine leto dni in nekega dne se v vasi zopet pojavi stari berač. Ko ga ugleda bogata žena, ga povabi v hišo in mu ponudi vsega, kar je imela najboljšega. Siromak se je najedel do sitega, nato se je zahvalil in se odpravil dalje rekoč:

»Sreča naj te spremlja! Karkoli boš počela, nadaljuj vse dotlej, dokler ne zaide sonce.« Žena pa je bila že vnaprej pripravila platno, da ga bo nemudoma začela meriti, ko je v sobo prišla kokoš. Žena jo je hotela spraviti ven, toda kokoš je kodažala iz kota v kot in je ni bilo mogoče spraviti iz hiše.

Odletela je komaj zvečer, ko je bilo sonce že zašlo.

Po poljski pravljici
uredil Črt Sinkovec

poslov smo morali položiti po zakonu predpisano prisego. Ker bomo pozneje videli, kako so smisel določili te prisage kršili prav vsi predstavniki višje politične oblasti, jo navajam v izvirnem besedilu. »Jaz N. N. prisegam na edinega boga, da bom kralju Petru II. in domovini zvest, da se bom pri pri poslovanju držal ustave in državnih zakonov, da bom čuval državno in narodno edinstvo, da bom dolžnost svojega zvanja točno upravljal in vestno zastopal in branil samoupravne in državne koristi. Tako mi bog pomagaj!« (Podčrtal pisec). Prisega na boga je mogla biti le simbolična, saj so bili državljani pripadniki različnih ver in so tako verovali vsak v svojega boga. Edinega pa ni bilo za tiste, ki po svojih ideoloških nazorih niso verovali v nobenega boga, razen v svojo domovino in pravičen boj za lepše življenje, svobodo in srečo delovnega človeka. V tem smislu smo mi takrat položili prisego, kar je tudi izhajalo iz našega volilnega programa, in za te smotre smo se tudi borili ves čas našega mandata na občini.

Ob prevzemu poslov sem pozdravil navzoče ter na podlagi volilnega programa liste SDL obrazložil predlog neposrednih nalog občine ter naglasil, da moramo doseči samostojnost slovenske občine in njeno samoupravo in popolno neodvisnost. V tem smislu sem v imenu večine povabil vse odbornike na složno delo za dobrobit in korist občine ter njenih občanov.

Že na prvi seji je občinski odbor sprejel naslednji sklep: »Kraljevska vlada se poziva, da naj zakonitev predpisov zakona o minimalnih mezdah prepusti zakonodajnim telesom pokrajin, ki morajo biti izvoljena s splošno sorazmerno enako, tajno in neposredno volilno pravico.« Za sklep smo glasovali le odborniki z liste SDL, osem opozicijskih odbornikov se je glasovanja vzdržalo. Sklep, ki smo ga poslali v Beograd, je bil politična demonstracija proti krivičnim socialnim krivicam za podporo sindikatu v njegovem boju za ureditev mezdnih razmer ter v podporo boju za priznanja političnih svoboščin delovnim množicam. Tako se je začelo naše delo.

Takoj na prvi redni seji občinskega odbora, 19. januarja 1937, smo videli, da naše delo ne bo lahko, da nam pri tem ne bosta delala težav le KID in oblast, temveč da se bo JRZ posluževala svojih zastopnikov v občinskem odboru v boju proti nam in našim težnjam za napredek v občini. Tako je Valentin Smolej-Miševc kot vodja kluba JRZ postavil županu vprašanja, ki so se nanašala na očitane nepravilnosti bivše uprave in kako misli sedanja uprava te nepravilnosti odpraviti. Glavna ost tega vprašanja je bila uperjena osebno na bivšega župana Šoberla, na našega podžupana Antona Noča in na mene osebno zaradi ograje, katere po njihovem ne bi smel obnoviti brez gradbenega dovoljenja in bi moral zato tudi plačati občinsko takso. Pojasnili smo, da to ne spada pod našo pristojnost, ker zadevo obravnava sodišče. Da pa te zadeve ne bi dajale osnovo za nadaljnjo gonjo, smo kljub temu dali obširen odgovor na posamezna vprašanja. Zaradi ograje pa smo dobili uradno pojasnilo od sreza, da za obnovo ograje ni potrebno gradbeno dovoljenje. Prav tako tudi imenovani predsednik občine Eriah, človek z najdaljšim odborniškim stažem, ni vedel povedati, na podlagi katerega predpisa bi moralo biti gradbeno dovoljenje. Tudi sodišče ni ugotovilo nobenih nepravilnosti. S tem smo odbili prvi poizkus, da se nas že v začetku kompromitira.

Prva pomembna naloga je bila sestava predloga proračuna za proračunsko leto 1937/38. Takrat je namreč trajalo proračunsko leto od 1. aprila do 31. marca naslednjega leta. V januarju smo morali izdelati predlog proračuna, ki je bil potem razgrnjen pet dni na občini, da se je lahko vsak občan in davkoplačevalec z njim seznanil in v tem času lahko dal tudi svoje

predloge in pripombe k proračunu. O predlogih in pripombah proračuna je sklepal občinski odbor na javni seji.

Naš prvi proračun je delno temeljil na programskih nalogah prejšnje socialistične občinske uprave, deloma pa je že upošteval naloge, ki so izhajale iz našega volilnega programa.

Zaradi primerjave navajam nekaj podatkov iz proračuna za proračunsko leto 1936/37. Ta proračun je prevedel 566.103 dinarjev dohodkov in toliko izdatkov. Dohodki so izvirali skoro v celoti iz občinskih doklad na neposredne davke (družbeni davek, zgradarina, pridobnina, zemljarina in uslužbniški davek) in iz trošarine na alkoholne pijače in meso. Tako je ta proračun določil 85 odstotkov občinskih doklad ali 319.140 dinarjev in trošarin, v znesku 162.506 din. Naš prvi proračun za proračunsko leto 1937/38 pa je določil 866.488 dinarjev dohodkov in toliko izdatkov. Ta proračun je vseboval določene strukturne spremembe pri virih občinskih dohodkov. Tako smo znižali občinske doklade od 85 na 75 odstotkov, s čimer smo razbremenili revnejšega davkoplačevalca, uvedli pa smo novo trošarino na porabo električnega toka in premoga, uporabljenega v industrijske namene. S tem smo želeli obremeniti predvsem KID. Za električni tok smo določili 0,02 odstotka din od KW ure, pri premožu pa 5 din trošarine na tono. Od teh dveh trošarin smo predvidevali dohodek v znesku 188.395 din, v resnici pa bi dobili več, ko bi bili odobreni. Predvidevani dohodek od teh trošarin smo skoro v celoti namenili posebnemu občinskemu skladu za javna dela v občini. Ko bi nam bilo to uspelo, bi bili že v prvem letu napravili znaten korak naprej. To pa je šlo navzkriž z računski oblasti, JRZ in KID. Zato nam banska uprava proračuna ni odobrila. Vrnila ga je z nalogom, da ga znatno zmanjšamo in črtamo novo uvedeno trošarino. Občinski odbor je 7. aprila 1937 razpravljal in sklepal o pripombah banske uprave. Ponovno smo sprejeli proračun v višini 861.710 din. Ta je bil nižji le za slabih 5000 din od prejšnjega. Banska uprava tudi tega proračuna ni odobrila ter ga je z odlokom samovoljno znižala za 31,7 odstotka in nam ga potrdila le v višini 587.919 din. V odloku pa banska uprava sploh ni omenila, da ga je spremenila. Preprosto je napisala, da ga odobrava v znesku 587.919 dinarjev, kakor da bi bil takega sprejel in predlagal občinski odbor. Iz proračuna je banska uprava črtala sredstva za sklad za občinska javna dela v znesku 172.000 din, iz katerega smo nameravali v tem letu začeti graditi vodovod na Potokih, urediti pokopališče in drugo. Črtala je tudi postavko 20.000 din za regulacijski načrt občine, 25.000 dinarjev za zdravstvo in podporo revnim šolarjem in za prispevek kulturnim društvom. Poleg tega je vrsto postavk znatno znižala: za javno razsvetljavo, za tečaje javnih uslužbencev, za prosvetno dvorano na šoli v Javorniškem Rovtu, za vzdrževanje in popravila cest in občinskih mostov, za podaljšek vodovoda itd.

Namen je bil jasen. Takoj v začetku so nas hoteli onemogočiti pri delu na občini. Mi se temu diktatu nismo mogli niti hoteli ukloniti. Zato se je občinski odbor pritožil proti samovolji banske uprave na upravno sodišče v Celju. To je z odločbo A 137/37, z dne 27. avgusta 1937, našo tožbo zaradi nedopustnosti zavrnilo. Upravno sodišče je razlagalo akt banske uprave kot akt prve stopnje in bi se bila zato morala občina pritožiti na višje upravno oblastvo, v tem primeru na ministrstvo za finance v Beogradu. Proti odločbi upravnega sodišča je občinski odbor na seji, 28. septembra, sklenil, da se pritoži na državni svet v Beogradu. Čeprav je bila ta tožba podprta z močnimi pravnimi in materialnimi argumenti, nismo z gotovostjo računali na uspeh. Državni svet je potrdil razlago upravnega

sodišča v Celju in našo tožbo kot neosnovano zavrnil.

Tako je minilo celo leto in občinski odbor je moral delati le z dvanajstimi prejšnjega proračuna. Zato je razumljivo, da v prvem letu dela na občini nismo napravili tega, kar smo nameravali.

2.2. Petnajstletni načrt javnih del in regulacijski načrt občine

Regulacijski načrt občine

Med letom 1937 smo izdelali 15-letni načrt javnih del v občini. Ta nam je služil kot osnova za izdelavo generalnega regulacijskega načrta, ki ga je formalno zahtevala sama banska uprava ali, bolje rečeno, njene strokovne službe, ki so uvidele potrebo po smotni graditvi, zato smo, glede na hitro rast občine, prvenstveno morali imeti jasen načrt celotnega razvoja občine. O načrtu in o drugih delih na občini nismo mogli razpravljati neposredno z občani na sestankih, ker nam jih oblast ni dovolila. Zato smo občane o tem obveščali v našem krajevnem glasilu »Naš kovinar«.

Preden povemo kaj več o 15-letnem načrtu, navajam nekaj podatkov o takratnem stanju.

Od leta 1931 do 1938 je naraslo število prebivalstva občine od 3045 na 4310 ali za 41 odstotkov. Povprečni porast prebivalcev je bil tedaj 5,8 odstotkov na leto. V tem času, leta 1938, je bilo 450 stanovanjskih hiš ter je njih število poraslo tudi za 41 odstotkov v primerjavi z letom 1931, ko je bilo 318 stanovanjskih hiš. V šolskem letu 1933/34, to je, v času, ko je bila zgrajena stara šola na Koroški Beli, je bilo 177 šolobveznih otrok; v šolskem letu 1938/39 pa je bilo 361 otrok, ki so hodili v šolo na Koroško Belo, v šoli v Javorniškem Rovtu pa 34 otrok; 30 otrok z območja naše občine pa je hodilo v osnovno šolo na Jesenicah. V istem letu je iz naše občine obiskovalo meščansko šolo na Jesenicah 65 dijakov, 32 učencev pa obrtno nadaljevalno šolo. V letu 1938 se je rodilo 167 otrok, umrlo je 49 občanov. Otrok, starih 3 do 6 let, za katere je bil potreben vrtec, je bilo 297. V tem letu je bilo na območju občine 11 trgovin, 4 pekarnice, 5 mesarij, 2 klavnice (privatni), 4 brivnice, 2 mlekarni, 3 mizarke, 1 ključavničarska, ena kovaška in ena kleparska delavnica ter trije obrtniški gradbeniki.

V prvem poslovnem letu (1937) je občinski odbor izvedel kanalizacijo na Potokih v dolžini 483 metrov, del kanalizacije in podaljšek vodovoda (460 m) pa na Koroški Beli. Zgrajena sta bila dva betonska mostova v Javorniškem Rovtu. Skupna vrednost teh del je bila 126.147 dinarjev. Poleg tega so bila opravljena še nekatera manjša dela.

Ena izmed naših glavnih nalog, kot smo to že omenili, je bila, da v tem letu začnemo izdelovati generalni regulacijski načrt. V ta namen je občina izvedla široko anketo in sklicala posvetovanje z zainteresiranimi faktorji (KID, železnica, državna cestna uprava, bratovska skladnica, okrajni cestni odbor, gasilci in drugi) o osnovah za izdelavo takega načrta za ureditev območja Javornika in Koroške Bele. Na posvetovanju so bili tudi namestnik sreskega načelnika in sanitarni referent ter trije inženirji z banske uprave.

KID je predložila konkretne predloge z nazornimi skicami, kjer bi se po njenem mnenju rezerviral prostor zanj. Bratovska skladnica je izrazila željo, da se omogoči gradnja nove bolnice nad železnico, to je, nad Borovljami. Gasilci so predlagali, da se gasilski dom zgradi na starem mestu v vasi Koroška Bela.

Občina sama je za to anketo pripravila dolgoročen načrt za gradnjo in ureditev javnih objektov, in sicer: graditev nove in povečanje stare šole, novo pokopališče, občinska ubožnica in sirotišnica, nov občinski dom s pošto, letno kopališče, delav-

(Nadaljevanje na 4. strani)

(Nadaljevanje s 3. strani)

ski dom (zavetišče) z javno kuhinjo, občinsko klavnico in tehtnico, kolonijo delavskih stanovanj, ki bi jih gradila občina (v prvi fazi 50), gradnjo vodovoda na Potokih, novo pot v Javorniški Rovt, okrevališče v Javorniškem Rovtu. Poleg tega je program predvideval še dela, ki naj bi se izvedla iz banovinskih sredstev (regulacija struge Belščice in Save ter gradnja mostu čez Savo), iz državnih sredstev pa prestatitev in gradnja nove državne ceste skozi občino.

Anketna komisija je zasedala 23. in 24. junija 1937 in je po proučitvi predlogov in nasvetov ter po ogledu terena prišla do naslednjih zaključkov:

»1. **Regulacijski načrt** z gradbenim okolišem in zaščitnim ozemljem naj obsega:

a) v k. o. Slovenski Javornik zemljišče, ki sega na zapadu do meje k. o. Jesenice (Senožet in Zgornje Borovlje), na jugu do Save (Spodnje Borovlje), na vzhodu do potoka Javornika, na severu pa do vznožja hriba Kermanja;

b) na Koroški Beli ozemlje, ki sega na zapadu do potoka Javornika, na jugu do Save (Dobrava, Klini na Brejah), na vzhodu do potoka Bele, in sicer od Save do železnice, nad železnico pa približno od parcele št. 590 k. o. Koroška Bela (pod Ledevnikom) do vznožja hriba Hrastnika (Polje), proti severu obsega regulacijsko območje Koroške Bele vso dolino potoka Bele z obronki obdajajočih hribov.

2. Kot gradbeni okoliš se določa:

a) na Javorniku svet ob državni cesti, pretežni del sveta, ki ga je KID v svoji vlogi, dne 30. novembra 1937, št. LU/V označila za razširjenje svojih obratov, ter prvenstveno Spodnje Borovlje. Omenjeni svet je deloma že zazidan in ga je smatrati za ožji gradbeni okoliš. Kot širši gradbeni okoliš se določa ostalo zazidljivo ozemlje Javornika, to je, svet severno železnice od tovarne KID do Jesenic, odnosno na obronku Kermanije, odnosno Gornje Borovlje;

b) na Koroški Beli se določi kot ožji gradbeni okoliš ozemlje vzdolž in severno stare državne ceste od potoka Javornika do Bele, vas kot taka ter na levem bregu Bele v neposrednem nadaljevanju naselja. Vse ostalo je smatrati kot širši rajon.

3. Zaščitni pasovi:

a) na Javorniku se določi kot zaščiteno ozemlje, ki se v nobenem primeru ne sme zazidati, svet ob desnem bregu Javornika in svet ob naravnem ridorju, ki poteka v velikem loku okoli Spodnjih Borovlj. V tem zaščitnem pasu naj se napravijo javni nasadi, ki bi zlasti služili v zdravstvene namene, poleg tega pa arhitektonsko zaključili naselje;

b) na Koroški Beli se določi kot zaščitno ozemlje, za namene javnih nasadov, svet ob obeh bregovih potoka Bele ter obronki obdajajočih hribov.

4. **Stanovanjska poslopja** naj se iz javnih ekonomskih razlogov gradijo le v ožjem gradbenem okolišu, dočim naj ostane širši rajon za izvestno dobo pod gradbeno zaporo. Šele po popolni zazidavi z uredbo določenega ožjega rajona naj se pritegne tudi širši rajon za gradbene svrhe. Trgovine naj se predvsem postavljajo v bližine tovarne, državne ceste in trgov.

Za industrijo se določa svet v neposrednem nadaljevanju obstoječih tovarniških naprav, in sicer najprej v smeri proti vzhodu in severu, potem pa tudi proti jugu, kjer se bo svet pridobil s preložitvijo železnice. Na novo, izven interesnega ozemlja KID pa se gradnja tovarn ali naselitev industrije v območju danes določenega regulacijskega ozemlja ne smejo dovoliti. V primeru potrebe naselitve in ustanovitve kake nove industrije je določiti primeren prostor izven regulacijskega ozemlja.

Za zaklonišča proti sovražnim napadom naj se uredi obstoječa jama v severozapadnem kotu vasi Koroška Bela. Potrebni načrti za ureditev zaklonišč morajo biti predloženi banovinskemu odboru za zaščito civilnega prebivalstva pred napadi iz zraka v pregled in odobritev.

Za park naj se uredi zaščitni pas okoli Spodnjih Borovlj in svet ob obeh bregovih potoka Javornika in Bele. Sečnje obstoječih dreves v teh delih je takoj preprečiti.

Obstoječe pokopališče je radi bližnje šole in obdajajočega ožjega gradbenega okoliša takoj opustiti. Za pokopališče pride v poštev le parcela št. 378 ali 388 k. o. Koroška Bela na levem bregu Save (Na Dobravi). Na tem mestu ima pokopališče potrebno lepo prirodno lego, zlasti pa ne bo moglo nikdar ovirati razvoja obeh naselij. Dostopno je od obeh naselij približno enako daleč. Svet je prodnat.

Obstoječi gozdovi v neposrednem dotiku z regulacijskim ozemljem se morajo ohraniti in po možnosti povečati s pogozdovanjem. Nameravani odkop hriba Straže po KID je dovoliti le pod posebnimi pogoji, s katerimi bo zavarovan estetski javni interes. Odkop je obložiti z rušo.

Za kopališče in igrišče je najprimernejši prostor z ozirom na centralno in zavarovalno lego v javnem parku ob Javorniku, in sicer v kolenu pri železniškem viaduktu. Ker pa je ta prostor predviden od KID za razširitev tovarne, odnosno preložitve železnice, naj se h gradnji kopališča na tem mestu pristopi le v primeru, da se KID iz-

javi, da ne reflektira na razširitev obratov v tej smeri. V nasprotnem primeru se določi za kopališče prostor ob vznožju Hrastnika. Ta prostor je proti severu zavarovan z gozdom.

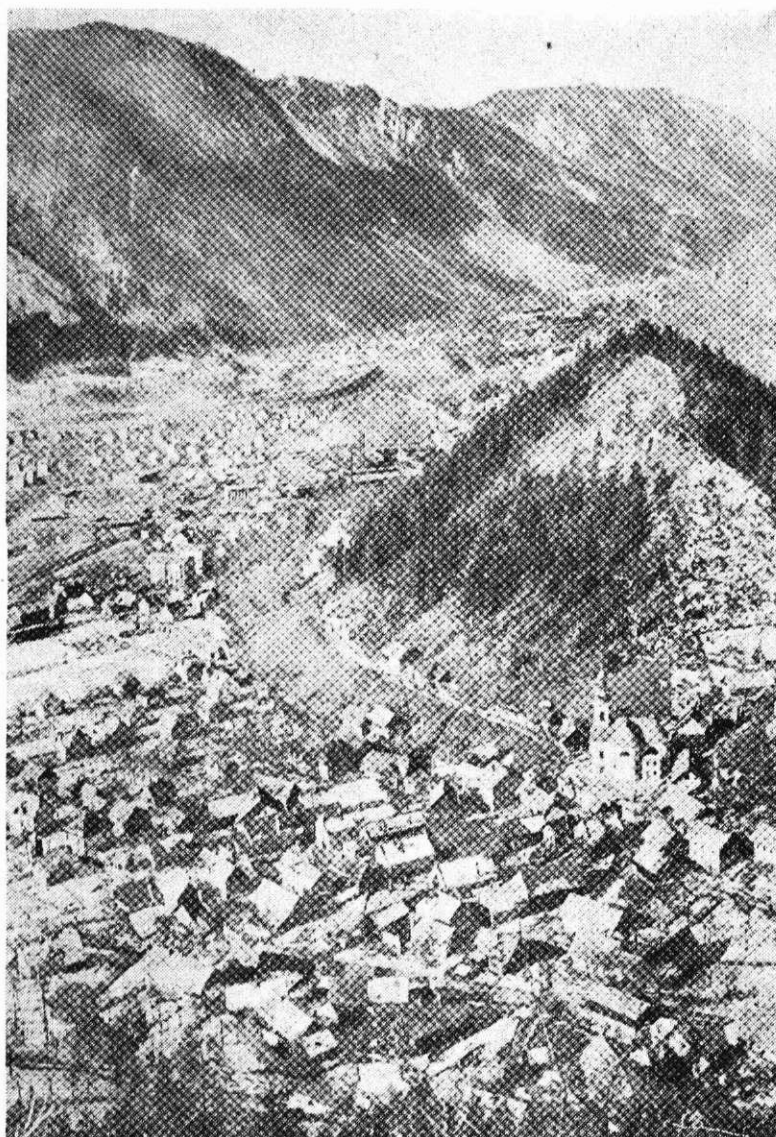
5. Radi izrazito industrijskega značaja kraja Javornik se določa za Javornik le gradnja v redkem in srednjem naselju. Na Koroški Beli v starem delu vasi ima kraj popolnoma značaj kmetijskega naselja, radi česar se morejo hlevi in druga kmetijska poslopja sicer dopuščati, toda pod posebnimi higienskimi in arhitektonskimi predpisi, ki se bodo za vsak primer posebej določili. Novi del Koroške Bele pa je zazidati v redkem sistemu.

6. Na Javorniku je ohraniti Zoisov grad, ki ga je spraviti z regulacijskim načrtom kolikor mogoče do arhitektonske veljave, toda v zvezi in upoštevanju razvoja industrije. Na Koroški Beli predstavlja arhitektonsko dominantno kraja radi svoje vzvišene lege cerkev, kar je v regulacijskem načrtu upoštevati.

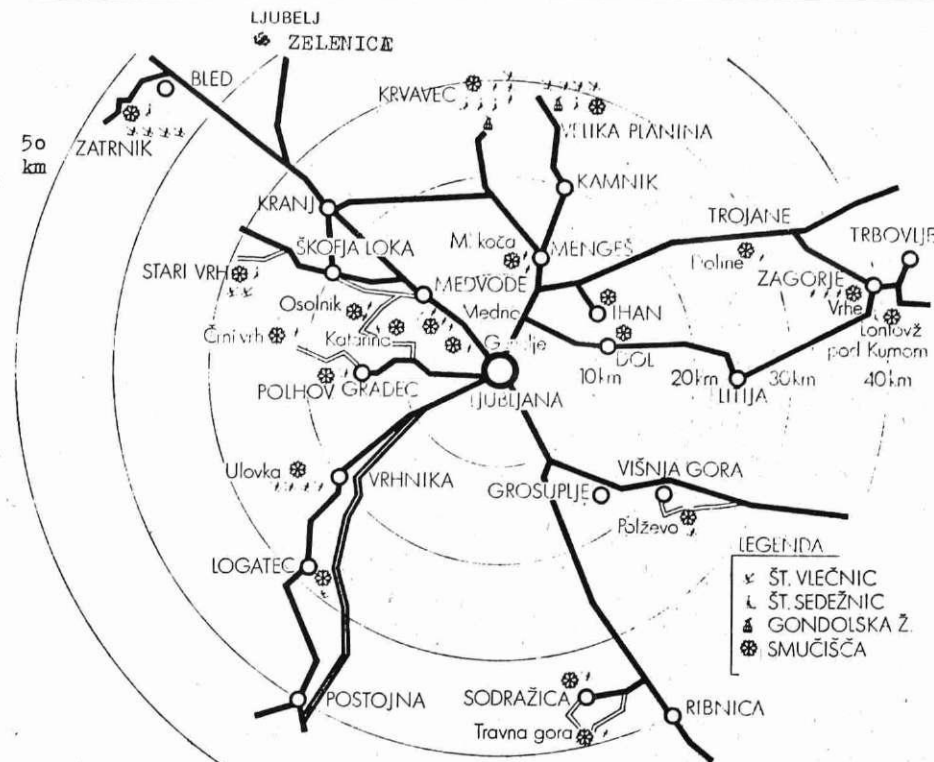
7. **Mesta za javne zgradbe.** V občini so potrebne naslednje javne zgradbe: šola, občinski dom s pošto, javno knjižnico, čitalnico in hranilnico, občinska ubožnica in sirotišnica, delavski dom s prenočišči in skupno ljudsko kuhinjo, delavska kolonija, bolnica, gasilski dom, kopališče, klavnica, pokopališče in dr.

a) Za šolo se določa prostor poleg obstoječega šolskega poslopja;

b) občinski dom naj se postavi na Javorniku, in sicer na križišču, kjer se pri-

Del občine z Javornikom in Koroško Belo

Oddaljenost smučišč od Ljubljane. Do razdalje 50 km pridejo v poštev tudi poldnevni izleti med tednom. Naraščajoča prodaja poldnevniških žičniških vozovnic to lepo potrjuje. Najbolj idealne razdalje so do 30 km. To pa so ravno na tem mestu obravnavana smučišča. Z izgradnjo avtoceste do karavanskega predora bodo poldnevni izleti mikavni tudi za smučišča v zgornjem delu Gorenjske. Ljubljana je največji rezervoar smučarske klientele, ki zlasti polni gorenjska smučišča.

PRVA PARTIZANSKA KORAČNICA

Oktobrska vojna noč. Užice, 1941. leta. Mesto zatemnjeno, gibanje omejeno, vse tiho. Le tu pa tam vidiš človeka, ki se na klic dežurne patrulje ustavi, pokaže »rdeče dovoljenje« in naglo izgine v stransko ulico. Ura je polnoč.

Na nasprotni strani, prav pred izloženim oknom dežurne lekarne »Zradlje« je stal na zid naslonjen mož. Skozi rob okna, kamor ni segala zavesa, je odseval žarek motne svetlobe. Mož je držal v roki »note«. Desno roko s svinčnikom med prsti je grizljal z zobmi. Iz njegovega grla so se tiho razlegali neskladni glasovi nekakšne koračnice. Zdaj je tiho zapel, zdaj spet obmolnil, mrmraje je ponavljal glasove nejasne arije in nekaj beležil, ne da bi se kdaj ozrl. Ničesar ni videl, nikogar slišal.

»Kdo neki je to v tako pozni nočni uri?« je tiho vprašal vodja patrulje.

»Vohun,« je šinila nekomu v glavo misel.

»Pst! Kakšen vohun, šema,« je odgovoril vodja patrulje.

Mož je še zmerom stal pri izloženem oknu. Sklonjen je ponavljal odlomke iz arije, nekaj zapisoval in spet brisal.

Patrulja je bila v skrbeh. Niti na misel ji ni prišlo, da bi šla mimo njega, ne da bi se

zanimala, kdo je. Sicer pa tega tudi ni smela storiti! Morda je imel Radojica prav. In tako je naposled vodja patrulje pristopil k njemu, rekoč: »Tovariš, dovoljenje za nočno gibanje, prosim.«

Ogovorjeni z nobeno kretnjo ni pokazal, da v bližini čuti ljudi. Izgledalo je, da njegovih trenutnih čustev in pogleda niti topovski strel ne bi mogel pretrgati. Mož je mrmral, nekaj zapisoval, grizel noht desnega palca, potem pa je po več opominih, nagonsko zamahnil z roko, ko bi hotel reči: »Pustite me pri miru.«

Patrulja je postala pozorna. Radojica, ki se ni hotel poglabljati v psihologijo drznega ponočnjaka, je bil pripravljen zgrabiti ga.

»Stoj! Kdo ve, kdo je?« ga je zadržal vodja patrulje.

»Saj prav zato, ker ne vemo, kdo je, bi ga bilo treba prijeti in odgnati,« je vztrajal Radojica.

Mož nekam sumljive in »nesrbske« zunanosti je mirno nadaljeval svoje delo. »Dovoljenje, tovariš!« je zaklical vodja patrulje, ki ga je naposled minilo potrpljenje.

»Pustite me pri miru, ali pa neham delati, potem pa boste jutri vi ...« je osorno

zavrnil »vohuna«, ki je bilo v njegovem glasu, razen skrivnostne grožnje, čutiti naglas nekega nerazumljivega jezika. To je povzročilo, da je bila zaboda še večja.

Malo je manjkalo, da ga Radojica ni zgrabil za vrat, ko je vodja patrulje po kratkem premisleku ukazal: »Nekdo mora ostati tu. Kdo hoče ostati?«

»Jaz,« je brž odgovoril Radojica, ne da bi poslušal povelje do konca.

Medtem ko je patrulja zavila v štab, sta Radojica in neznanec opravljala vsak svoj posel: »Vohun« je grizel noht, tiho nekaj prepeval in zapisoval — »vohunil«, Radojica pa se je prestopal z noge na nogo, si grizel spodnjo ustnico in psoval vodjo patrulje, ki mu ni dovolil, da bi hitro uredil zadevo.

»Eh, ne uideš mi: zvedel bom, kdo si, četudi bi moral to plačati z glavo.«

Patrulja se je izmenjala. Enemu izmed fantov so naročili, naj zamenja Radojico, toda le-ta o tem ni hotel ničesar slišati. Zamalo se mu je zdelo in zamene ni hotel.

Ni trajalo dolgo, ko je mož z beleznico sedel na hodnik. Kakor na povelje je pristopil k njemu tudi Radojica.

Čas je hitel. Ura je bila štiri, ostalo pa je vse pri starem. Skrivnostni neznanec je opravljal svoje delo, Radojica pa kadil in se na tistem jezil.

Prišla je še tretja patrulja. Toda Radojica je ostal na svojem mestu.

Ura v bližnjem zvoniku je odbila pet. Danilo se je že. Nenadoma je »vohun« skočil pokonci, ko da ga je nekaj pičilo, zamahal z rokami in poln nekakšne notranje sreče vzdiknil: »Zdravo tovariš, na svidenje!«

Toda vražja strela, kot panter je planil Radojica, nameril puško vanj, se pripravil na strel in kriknil: »Stoj!«

Ko vkopan je neznanec obstal.

»Nočno dovoljenje, tri sto vragov!« je kriknil Radojica.

Neznanec je odrevenel. Puška je bila pripravljena, zdaj zdaj bo počilo. Kak tepec bi utegnil to tudi storiti. Skušal je odgovoriti, pa ga je Radojica prehitel:

»Ze pet ur čakam nate, zdaj pa si moj,« je kriknil in postavil puško k nogi.

»Vohunu« je odleglo. Čev »partizanke« je spreminila smer. Neznanec si je opomogel od osuplosti, potem pa je stopil k Radojici in mu hladno sporočil.

»Nočna dovoljenja ne veljajo več. Ura je že pet. Na svidenje!« In naglo je odšel.

Radojici je zaprlo sapo, noge so mu klecnile, z desnico se je prijel za čelo. »Vohunu« in vodji patrulje, ki ga je zadržal, da ni pravočasno izpolnil svoje miličniške dolžnosti, so bile namenjene psovke, ki so kar deževale iz njegovih ust.

»Partizan in biti naplahtan,« to je bilo tisto, kar je grizlo Radojici vest in njegov vojaški ponos.

Ura je osem. V veliki dvorani sokolskega doma so pripravljene pulti. Člani orkestra nervozno hodijo sem in tja v pričakovanju dirigenta. Kmalu bo devet, pa ga še ni. Dirigent Jovašević v sosodnji sobi maha z rokami. Zbor pripravlja Internacionalo za proslavo oktobrske revolucije. Zgoraj slikarji v naglici pripravljajo razstavo za dan revolucije; med njimi je tudi Jurica Ribar. Orkester pa stoji prekrizanih rok, ker ni dirigenta.

Okrog pol desetih pa zadone na hodniku koraki, na pragu se pojavi Fridrih. Umazan, neprespan, utrujen.

»Kaj pa je s teboj — preklemanska reč? Čakamo te že dve uri!« vzdikujejo godbeniki.

Dirigent ne odgovori. Samo svoj sveženj razveže. List za listom, razloži svoje note, in že so pulti pokriti s popisanimi partiturami. Potem godbenikom pokaže s palico, naj stopijo k pultom.

In že zadone zvoki prve partizanske kompozicije — Partizanska koračnica. Delo je skomponiral »vohun« zaskrbelnega Radojice — Emanuel Fridrih, bivši prvi violonist mariborske Opere.

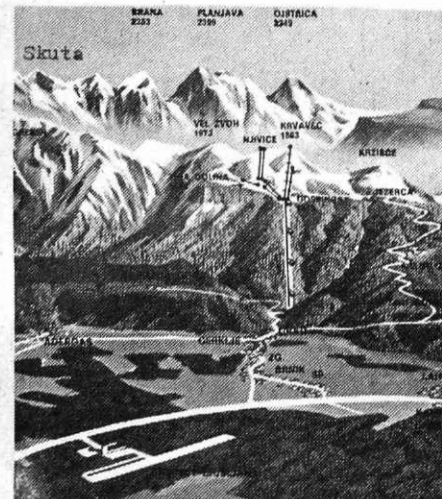
STARI VRH 588 m – 1196 m

Smučišča Starega vrha leže sicer nizko, vendar so od Skofje Loke oddaljena le 12 km. Vseh smučišč je 50 ha in kadar je snega dovolj, so tu najbolj prostrana smučišča na Slovenskem. Brez čakanja se tukaj smuča 954 vnetih dilcarjev. Turna smuka je možna v višini 1200 do 1600 m tja do Soriške planine. Med posebne zanimivosti sodi razvoj kmečkega turizma. S tem se ukvarja kmetijska zadruga v Skofji Loki, ki ima v ta namen posebno pospeševalno službo. Aktivno je v omenjeni dejavnosti vključenih že deset kmetij, osem pa se jih pripravlja. Nedvomno zanimiv primer, ki bi se dal aplicirati tudi na našo Planino pod Golico. Dejavnost kmečkega turizma ima mnogo širši pomen, saj ohranja živo pokrajino. V sosednji Avstriji na Salzburškem je kar 2.000 kmetij, ki se s tem ukvarjajo. Pomislimo tudi na pomen SLO! Prav zato bi bilo potrebno tudi v naši občini omenjeni dejavnosti posvetiti več pozornosti!

ZAKLJUČEK

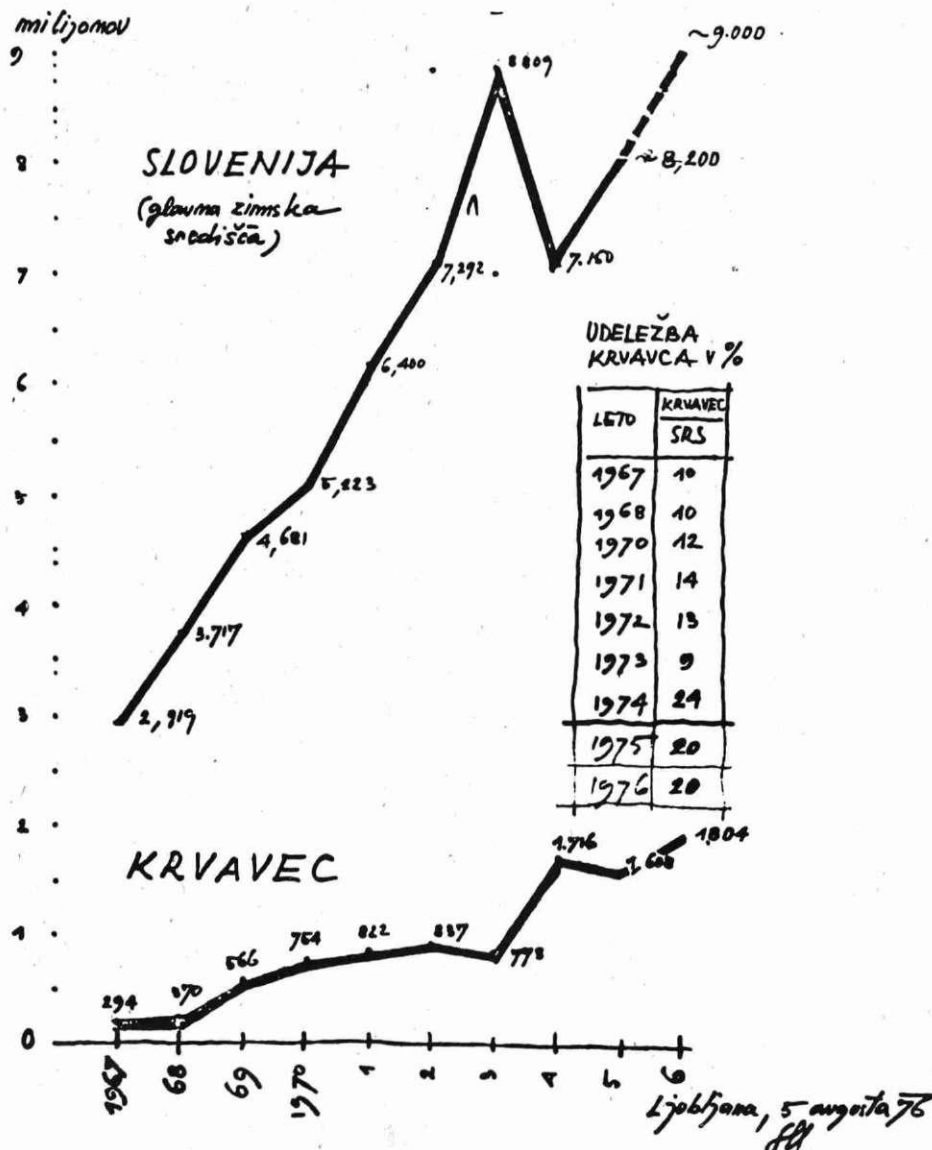
Vseh devet opisanih smučarskih centrov na Gorenjskem sprejme naenkrat brez čakanja v vrstah okoli 12.000 poprečno srednje dobrih smučarjev. To je približno polovica vseh podobnih zmogljivosti v SRS. Videli smo tudi, da rasti smučarjev in naprav nista usklajeni in da so naša smučišča z redkimi izjemami ob koncu tedna prenatrpana in da nečakani vse pogostejše odhajajo v zamejstvo ali še dlje. Razlogov za to ne bom ponavljal, pač pa bom skušal osvetliti nekatere možnosti v okviru sedanjih naprav.

Na primeru Spanovega vrha in Vogla smo videli, da so naprave že zgrajene, toda ne dovolj izkoriščene. Spanovemu vrhu manjkata urejen dostop (cesta s parkiriščem) in predvsem ureditev smučišč. Tereni na Voglu niso splanirani in tako neuporabni, ko se že sredi jeseni pojavi prvi sneg. Se najbolj »kričeča« primer se pojavi v našem največjem in najbolj urejenem centru v Kranjski gori. Omenil sem že, da so bili ob zadnjem dnevu republike hoteli nabito polni, temperatura 10 stop. C pod ničlo, snega pa nikjer. Za kaj gre? Umetni sneg bi za silo rešil problem. Po podatkih HMZ Slovenije je bilo v obdobju od leta 1951 do 1960 156 dni s temperaturo pod

RTC KRVAVEC z dostavno žičnico in cesto do Jezerc. Spodaj letališče Ljubljana. V naslednjih dveh letih nameravajo zgraditi še tri nove sedežnice in štiri vlečnice. To bo 55% več zmogljivosti kot sedaj. Nove naprave so predvidene predvsem na Krški planini, Kržišču in Velikem Zvohu. Za realizacijo tega programa so v letošnjem letu predvidena sredstva v višini 21.500.000 din.

PREGLED PREVOŽENIH POTNIKOV IN SMUČARJEV V OBDOBJU 1967-1975 V SLOVENIJI IN NA KRVAVCU

Delež Kravca v žičniških prevozih stalno narašča. Posebno opazen je vzpon v zimi 1973/74. Takrat je na nižjih smučiščih Gorenjske primanjkovalo snega. RTC Kravac ima ugodno prometno lego. Do Ljubljane je 32 km, Kranja 15 km, Jesenice 52 km, Trsta 136 km. V 14 letih je dostavna sedežnica pripeljala 1.520.748 potnikov. Nova dostavna krožna kabinska žičnica pa v dveh letih 499.438 potnikov. Obratovati je začela 22. XII. 1973. (Vir: M. Masterl, Ljubljana)

0 stop. C. Snežna odeja pa je v istem času trajala poprečno 110,7 dneva. Razlika je očitna. Več kot mesec dni bi bilo možno podaljšati smučarsko sezono. Za dan republike pa bi lahko zagotovili smučanje vsaj za stacionarne goste. In kako je z umetnim snegom drugod po svetu? Iznašli so ga povsem slučajno, leta 1950 v ZDA. Danes je v SV pokrajinah te države opremljenih s »Snowmakerji« kar 40% tamkajšnjih smučišč (Deyle: Schnee durch Technik, Schul und Sportstättenbau, Wien 1971). V ZRN je v zimski sezoni 1973/74 bilo s snežnimi topovi opremljenih 21 smučišč, eden od teh je bil postavljen celo v bližini Berlina. Flaine, znani francoski smučarski center v bližini Wchamonixa, (1580 do 2485 m) ima dovolj snega. Zaradi jamstva gostom so decembra 1973 opremili 2,5 km dolgo smučišče s snežnimi topovi. Podobna smučišča najdemo na Skotskem in v Avstriji.

ji, Švici in celo na Japonskem. Snežni topovi so bili obvezen inventar olimpijskih iger v Innsbrucku, Grenoblu in Sapporu. Pri nas so s tovrstnimi poskusi pričeli na smučišču Krpin pri Begunjah. Ob tej priliki je ing. Petriček predlagal sistematično zbiranje meteorološkega gradiva. In če se poskus obnese na smučišču »Hohe Wand-Wiese« (pri Dunaju) s 400 m dolgo vlečnico in 35 obratovalnimi dnevi, bi se prav gotovo snežna topova amortizirala tudi ob vlečnici Mojci v Kranjski gori, saj ima celo osvetljeno progo za nočno smučanje in vse električne priključke!

Seveda pa opisana smučišča še niso vse. Gorenjska ima še velike možnosti v Triglavskem pogorju (Velo polje), Bohinju, na Vršču, Vrtaški planini in drugod. Toda to vodi že v posebno poglavje obdelave, ki bo imela svoje mesto v drugem, oziroma novem opisu.

ključi banovinska cesta na novo državno cesto;

c) v občinsko ubožnico naj se preuredi stari občinski dom;

č) Delavski dom naj se postavi na Javorniku v bližini občinskih delavskih hišic in parka;

d) delavska kolonija naj se postavi na Javorniku v Spodnjih Borovljah, tako da se bo regulacijski načrt v tem delu čimprej realiziral;

e) najprikladnejši prostor za bolnico je iz estetskih in zdravstvenih ozirov na Javorniku, in sicer v Zgornjih Borovljah. Zlasti so prikladne parcele št. 203, 204, 205, 206, 207 in 208 k. o. Javornik;

f) Gasilski dom. Gasilsko društvo prosi, da se dom zgradi na mestu obstoječega gasilskega doma. Svojo prošnjo za postavitev gasilskega doma na Koroški Beli utemeljuje gasilska četa z motivacijo, da prebiva večina gasilcev na Koroški Beli, da je vas Koroška Bela stara, zgrajena večinoma v lesenih konstrukcijah in zelo strnjeno ter zaradi tega požaru bolj izpostavljena kot Javornik in ima tovarna svoje lastne gasilske naprave.

Iz praktičnih in prometno-tehničnih razlogov ugotovi komisija, da je za gasilski dom najprikladnejši prostor v težišču gradbenih okolišev, to je, naselja Koroška Bela in Javornik ter tovarne. Zaradi tega naj se dom postavi nekje ob obstoječi državni cesti med potokoma Bela in Javornikom; g) za kopališče in pokopališče so bili določeni prostori pod točko 4. zapisnika;

h) klavnica naj se zgradi na desnem ali levem bregu potoka Javornika radi smrdljivih odpadnih voda čim bližje Savi;

i) za sejmišče naj se določi prostor nekje ob stari državni cesti med potokoma Belo in Javornikom.

8. Javne komunikacije. Obstoječa državna cesta, ki poteka z mnogimi ovinki skozi naselje Javornik, preseka tovarniško območje ter vodi tik mimo šole, se opusti, odnosno preloži v južno smer glasom že napravljenega načrta cestne uprave.

Železnica, ki ovira razširitev tovarne, v severozapadnem oglu in jugu, naj se pomakne bližje k novi projektirani državni cesti. S tem bodo odpravljeni tudi obstoječi ovinki državne železnice.

Nove ceste v naselju naj se po možnosti projektirajo tako, da bodo obstoječe komunikacije in objekti ohranjeni v čim večji meri. Pri napravi regulacijskega načrta je poglobiti pažnjo na priključek banovinske ceste na državno cesto. Za eventualni bodoči zračni promet naj se rezervira primeren prostor v premeru 1000 m izven regulacijskega območja kot takega. Ta prostor naj bo pod gradbeno zaporo za druge gradbene namene.

K točki 4. zapisnika glede razširitve industrije pripominja zastopnik KID, da je treba rezervirati za razširitev tovarniškega obrata tudi v jeseniške strani ozemlje med Savo in državno cesto, ki se bo pridobilo z nasipavanjem. Ustvariti se mora zveza med tovarno na Jesenicah in na Javorniku eventualno z nadvozom čez državno cesto in podvozom pod železnico. Obenem z razširitvijo tovarne je treba z regulacijskim načrtom določiti prostor za novo postajno poslopje. Poslopje naj bo nekje na Belškem polju v določenem širšem gradbenem okolišju.

Sreski sanitetni referent pripominja, da odpadne vode iz tovarne v sedanjem stanju onesnažujejo potok Javornik in Savo. V letu 1937 se je pričel izvajati pravilnik o nadzorstvu nad odtočnimi vodami, vsled česar je KID v sporazumu s Higien-skim zavodom pričela proučevati način čiščenja teh voda. Zastopnik KID pripominja, da se vsrjijo že tozadevna pripravljala dela ter da bo v doglednem času izvršen načrt za čiščenje omenjenih voda. Zastopniki občine prosijo, da se radi nevezdržnost stanja izvedbo čiščenja čimprej realizira.

Zastopnik KID prosi, da se z regulacijskim načrtom ohrani možnost preložitve poti z desnega na levi breg javorniškega potoka.

PETNAJSTLETNI NAČRT JAVNIH DEL V OBČINI

Šola

Zaradi hitrega naraščanja prebivalstva v občini v letih 1931 do 1936 in v zvezi s tem vedno večjega števila šoloobveznih otrok stara šola ni več ustrezala. V stari šoli je bilo 5 učilnic in stanovanje za upravitelja ter šolskega služitelja. Zaradi takega stanja je pouk potekal tudi še v prvi enorazredni stari šoli na Koroški Beli, ki je bila zgrajena leta 1850. Glede na tako stanje in na pričakovani razvoj kakor tudi zaradi potrebe, da se rešijo še druga vprašanja s področja šolstva, je občinski odbor odstopil od zamisli prejšnjega odbora, da zgradi samo prizidek k stari šoli, za kar so bili že pripravljene načrti. Taka rešitev bi bila samo začasna ter bi že čez nekaj let občina stala pred istim problemom. Zato se je občinski odbor odločil, da zgradi novo šolo. Izdelali smo nov program, ki je predvideval poleg gradnje nove šole še adaptacijo in nadzidavo stare ter prizidek trakta za učiteljska stanovanja. Po dograditvi po tem programu bi imeli 17 učilnic, risalnico, kuhinjo za gospodinjstvo šole, telovadnico s prosvetno dvorano z odrom, 4 kabinete, 3 trisobna in 1 dvosobno stanovanje, 3 samske sobe s skupnim dnevnim prostorom in kopalnico ter oddelek za prhe (šolska kopalnica). Po izvedbi tega programa smo nameravali ustanoviti meščansko šolo, otroški vrtec, ki ga v občini ni bilo in so morali naši otroci hoditi v vrtec na Savo, ter gospodinjstvo šole.

Težave so bile z načrti. Po zakonu jih je morala priskrbeti banska uprava, ki pa nam ni bila naklonjena! Zato smo se neuradno dogovorili z gradbenim strokovnjakom banske uprave ing. Čulkom, ki je bil določen za tehnično izvedenco za našo občino, da nam bo priskrbel načrte za novo šolo. Poleg tega nam je zagotovil, da bo banska uprava potrdila načrte kakor tudi licitacijo za oddajo del pri gradnji. Za to uslugo smo Čulku obljubili 10.000 din nagrade. S tem smo hoteli obiti težave, na katere smo računali pri bankski upravi.

Prva licitacija za oddajo del pri gradnji šole je bila 25. junija 1938 in ni uspela zaradi bojkota podjetnikov, čeprav je v tem času dela primanjkovalo. Druga licitacija, ki je bila 16. julija 1938, je uspela. Poleg tega smo še dosegli pri zidarskih delih 7,2 odstotka, pri tesarskih pa 2,2 odstotka popusta na ceno po uradnem proračunu. S pogodbo smo si zagotovili, da se morajo zaposliti domači delavci, da bodo orodje dobavljali in popravljali po možnosti domači obrtniki, da se bodo spoštovali mezdni pogoji za delavce po kolektivni pogodbi stavbnih del delavcev in da bodo dela končana v 150 dneh, to je, do novembra 1938.

Celotni stroški za gradnjo šole so bili predvideni na 2 milijona din, prvo fazo del pa smo oddali za 832.077,25 din.

Po predvidevanju bi nova šola stala z vsemi preureditvami od 1.800.000 do 2 milijona dinarjev. Nameravali smo jo graditi v treh etapah. Prva je obsegala zgraditev nove šole v surovem stanju do strehe, za kar smo predvidevali okrog 918.000 din stroškov. Ta sredstva smo imeli že zagotovljena v posebnem skladu in vloženi pri banki 822.000 din, 200.000 din pa smo predvidevali v tekočem proračunu. Za pomoč smo se obrnili na banovinski šolski sklad, pa nam sploh niso odgovorili. Prosili smo tudi KID, ki pa je pomoč odklonila. Zato smo se odločili za posojilo in se obrnili na SUZOR v Zagrebu. Prvotno smo mislili prositi le za 400.000 din, ker pa so bili pogoji zelo ugodni, smo zaprosili za milijon dinarjev. Rok plačila je bil deset let in šest odstotna obrestna mera, kar pa smo imeli hipotekarno kritje samo vrednosti 400.000

dinarjev, smo se ponovno obrnili na KID, da nam pomaga vsaj z garancijo, da se obrnemo za kredit na Kreditni zavod v Ljubljani. Ta zavod je bil pod vplivom KID, odločujočo vlogo pa je imel bančni spekulant in predsednik upravnega odbora KID Avgust Praprotnik. Zavod je sicer bil za to, toda posojilo bi dobili pod znatno težjimi pogoji. Zahtevali so 7,5, oziroma osem odstotne obresti, za kritje pa bi se morali vezati pri KID z občinskimi davščinami. Posojilo v višini 400.000 din smo zato najeli pri SUZOR, za ostala sredstva pa smo se dogovorili s krajevno Bratovsko skladnico na Jesenicah, da nam da posojilo iz svojega posebnega pokrajinskega sklada. Tudi ona je zahtevala, da zastavimo za kritje posojila občinske davščine. Ta pogoj smo sprejeli, saj je bila v upravi Bratovske skladnice polovica delegatov iz vrst delavcev in to večinoma naših ljudi in se nam ni bilo treba preveč bati, da bi nas s to hipoteko držali za vrat in nam onemogočili naše delo. Takoj po zgraditvi šole bi imeli sami dovolj kritja za celotno posojilo, zato smo računali, da bomo po dveh letih posojilo Bratovski skladnici lahko vrnili in vzeli še ostalo pri SUZOR (Središki urad zdrav. osiguranja radnika). S temi posojili in z lastnimi viri smo si zagotovili nemoten potek gradnje šole.

Z gradnjo šole smo začeli konec avgusta 1938, prva faza, to je, zgraditev šolskega poslopja in stanovanjskega trakta v surovem stanju, pa je bila končana v začetku decembra 1939.

Pokopališče, ki so ga v letu 1912 povečali za 164 grobov, je imelo v tem času 1872 kvadr. metrov površine ali prostora za 717 grobov po 2,5 kvadr. metra. Praznega prostora je bilo le še za 219 grobov. V zadnjih devetih letih (1928-1937) je umrlo povprečno 43 ljudi na leto. Poleg tega osnovnega razloga, ki je terjal novo pokopališče, je občinski odbor upošteval še naslednje:

1. Prenatrpanost grobov je onemogočala vsako bolj etetsko ureditev in v zvezi s tem odkup grobov.

2. Pokopališče na tem prostoru ni bilo primerno, ker leži blizu šole in stanovanjskega naselja, zlasti pa zato, ker ima to zemljišče idealno lego za stanovanjsko gradnjo. Zaradi tega ne bi bilo prav, da se tedanje pokopališče še razširja.

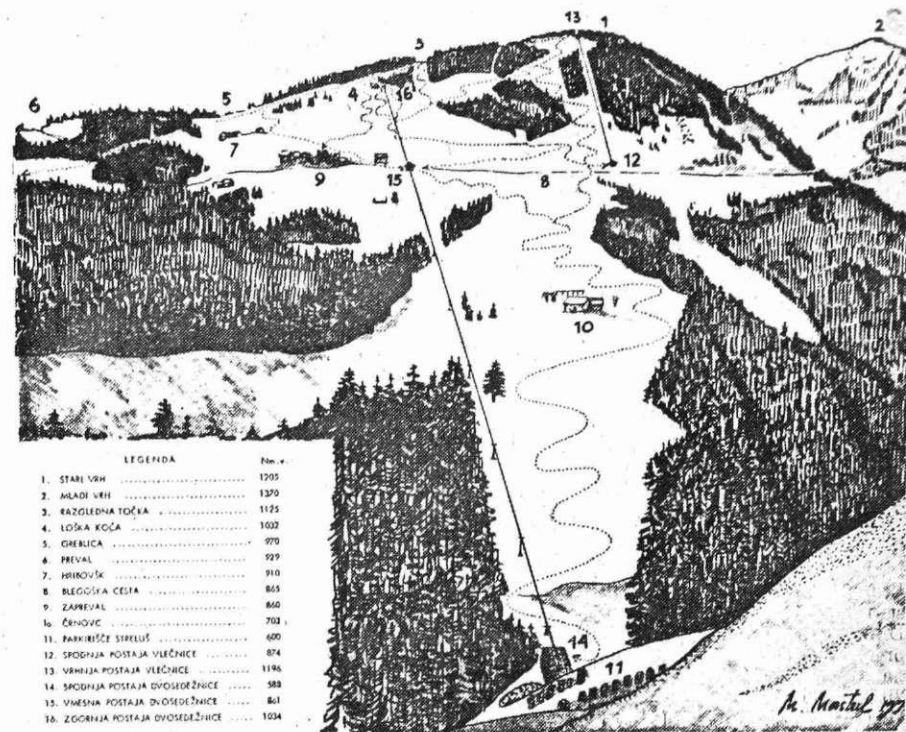
3. Pokopališče ni imelo kapele in so morali nositi umrle mimo pokopališča po strmem klancu v cerkev. Po regulacijskem načrtu naj bi bilo novo pokopališče na Belškem polju ob Savi, kot je to predlagala anketna komisija. Pokopališče naj bi obsegalo okrog 6500 kvad. metrov zemljišča, da bi bilo prostora za 1000 grobov po 5 kvad. metrov.

Postavili naj bi kapelo in mrtvašnico s secirnim prostorom ter napeljali tudi vodovod in elektriko. Bili smo mnenja, da pokopališče na tem prostoru ne bi oviralo bodočega razvoja občine. Kdo bi si bil takrat mogel predstavljati, da bodo nekoč na tem prostoru stali novi obrati železarne.

Letno kopališče smo nameravali graditi ob potoku Javornik pod Konjičem ali pa na jugovzhodnem delu vasi Koroška Bela, kar je potrdila tudi anketna komisija za regulacijski načrt. Zaradi odpadnih voda iz železarne, Sava ni primerna za kopanje. Edino javno letno kopališče (Čufarjevo) na Jesenicah pa je bilo premajhno, neprimerno in preveč oddaljeno za prebivalce našega območja. Zato je občinski odbor menil, da je za oddih občanov potrebno zgraditi kopališče, ki bo v poletju dostopno vsem. Prostor pod Konjičem pri potoku Javornik leži v kotlini, zavarovan proti vetrovom in obrnjen proti jugovzhodu ter nekako v sredini takratne občine. Vodo bi kopališče dobivalo iz potoka Javornik deloma po ceveh, deloma pa po odprtem toku, kjer bi se že nekoliko ogrela. Iz potoka pa bi jo odvajali nad Trebežem, da bi bila čista.

(Nadaljevanje na 6. strani)

R T C KRAVAC (604) 1473 - 1853 m
Dne 2. avgusta 1958 je stekla iz doline

Smučarski tereni na Starem vrhu

enkratni panorami Kamniških planin. Neposredno po vojni so jo ob nedeljah oblegale trume izletnikov. Takrat je bila zlasti obiskana pot mimo Sv. Primoža, znanega ne samo po razgledu, temveč tudi po dveh starih cerkvah. Spodnja slovi po gotski arhitekturi, po freskah in baročnih zlatih oltarjih, zgornja pa po lesenem stropu. Na sami planoti pa je bilo nekoč razširjeno planšarstvo. Danes je od nje ostala le bogata arhitektura. Spominjam se, kako je že v začetku šestdesetih let nastala ideja o gradnji gondolske vzpenjače. Že leta 1954 sem z alpinistično opremo spremljal geometre mimo Vrtalše do severnega obrobja nekdanjega komnoloma. Kasneje je bila zbrana druga trasa: mimo Kraljevega hriba na Šimnovcu.

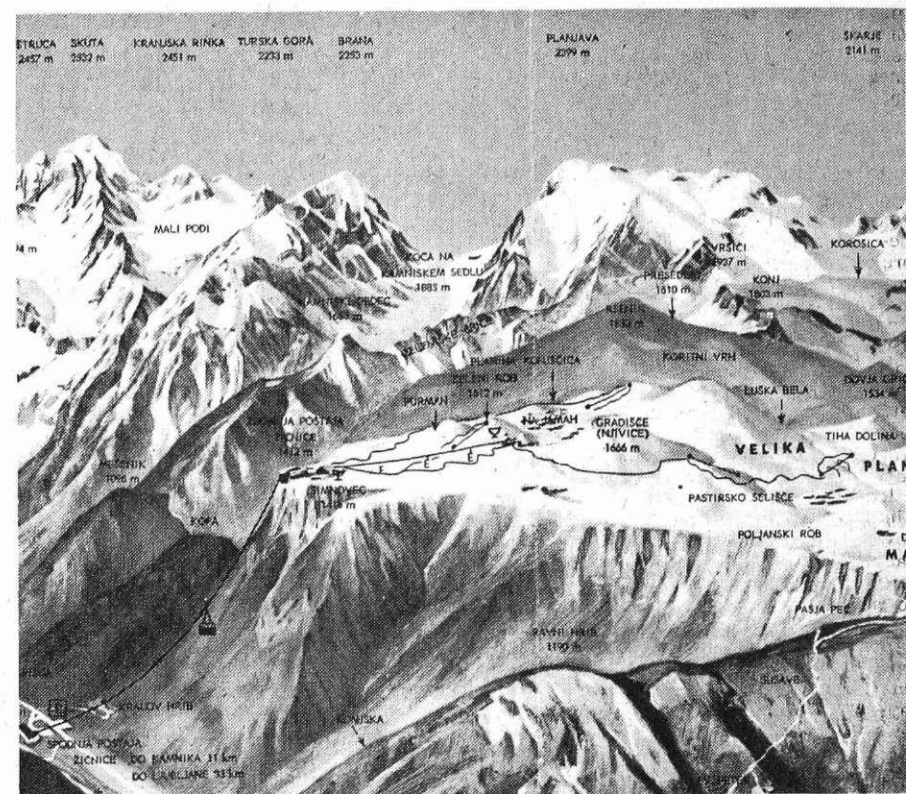
Današnja smučišča so lažja in manj zahtevna. Tudi gostota smučarjev na 1 ha je trikrat manjša kot v Kranjski gori. Seveda ni štiri vlečnice potegnejo v eni uri 3992 oseb. Brez čakanja je prostora za 1335 smučarjev. Običajno jih je več in repi ob koncu tedna niso manjši kot na drugih gorenjskih smučiščih. Snežna odeja je skromnejša in smučati je možno dobre tri mesece.

Poleg hotela Šimnovec so smučarjem na voljo gostišče Zeleni rob in trije sezonski bifeji na smučiščih. Prednost Velike planine je bližina Ljubljane in industrijskih centrov do Kamnika. Slaba stran dostavne gondolske vzpenjače je v nezanesljivosti. Tako se v letošnji zimi zaradi okvare smučarji niso mogli vrniti v dolino. Res pa je, da nihalka v eni uri potegne 360 oseb. Razdaljo 1643 m z višinsko razliko premeri v petih minutah. Nezanesljivost dostavne žičnice ima slabo stran v primeru reševanja ponesrečenih.

Z razvojem zimskega turizma se večja tudi število poškodb smučarjev. To je tudi ena izmed negativnih posledic te vrste množične rekreacije. Seveda temu problemu povsod posvečajo veliko pozornost. Naj navedem, da se je samo na kranjskogorskih smučiščih v zadnjih petih letih v eni sezoni teže poškodovalo od 45 do 55 smučarjev. V zadnjih desetih letih sta bila celo dva smrtna primera. Eden je zaradi poškodb umrl v bolnišnici, drugi pa je zdrsnil, ko se je vračal po poledeneli progi z vrha Vitranca peš. Reševalna služba je na naših smučiščih dobro organizirana in opremljena. Zato so tudi intervencije hitre in učinkovite. Poglejmo, kako je s tem v tujini: V Švici imajo poseben posvetovalni urad za preprečevanje nesreč na smučiščih (Ski Magazin 1971, stran 67). Po podatkih tega urada se v Švici letno teže poškoduje okoli 30000 smučarjev, od tega jih kar 140 ostane trajno invalidnih. Deset je smrtnih primerov. Tri četrtine vseh poškodb so zlomi nog. Natančni Švicarji so preračunali izgube in ugotovili, da vsaka težja poškodba potegne za seboj izgubo 200 delovnih ur in v 12 % kar izpad 500 delovnih ur. Samo švicarske zavarovalnice izplačajo letno 40 do 50 milijonov švicarskih frankov. Pri tem pa ne smemo prezreti, da so švicarska smučišča med najbolj opremljenimi na svetu, posebej v organizaciji reševalne službe. To sem imel priliko videti tudi osebno ob tekmovanju in srečanju reševalcev v Davosu leta 1958. Če pogledamo, na primer, smučišča Grindelwalda, skrbi za tamkajšnjih 1500 smučarjev kar 12 posebej specializiranih reševalcev z najmodernejšo opremo (Rudin: Organisation und Einsatz des Pisten-Rettungsdienstes).

Pred vojno je bila Velika Planina znana po nevarnosti zaradi težke organizacije v megli. Bil je primer, da je onemogel planinec zmrznil komaj nekaj metrov od koče.

Podobno kot Krvavec je tudi Velika planina poleti približljeno izhodišče za gorske ture v Kamniške planine v smeri Rzenika, Konja, Korošice in Ojstrice.

SMUČARSKI CENTER VELIKA PLANINA 1407 - 1666 m je planota, ki jo je z južne strani odsekal prelom, kjer teče sedaj potok Črna. Tu je v nasprotju z Veliko planino, kjer je visokogorski kras, obilo vode zaradi temnih skrilavcev (po njih se imenuje preval Črničec). Prepereli skrilavci dajejo dobro prst, v njih je nakopičena čista glina - odtod rudniki kaolina. V ozadiju mogočni vzhodni del glavnega grebena Kamniških Alp.

hodel v višini 232.400 din. S tem prosta

(Nadaljevanje s 5. strani)

Na tem prostoru bi prišlo kopališče v poštev le tedaj, ko ne bi KID širila svojih obratov v to smer. Zaradi tega smo predvidevali še drugo varianto na jugovzhodni strani vasi Koroška Bela.

V ubožnico in sirotišnico naj bi preuredili takratni dotrajani občinski dom na Koroški Beli. Prostori v občinskem domu niso mogli več zadovoljevati potrebam občine za njeno uradovanje. Menili pa smo, da bi bili primerni za ubožnico. Hiša stoji na samem, na sončnem prostoru in je zavarovana proti vetrovom. Nameravali smo odkupiti še nekaj zemljišča proti potoku Belščici in ga preurediti v park in v zaleknadni vrt za potrebe ubožnice.

V tem času je bilo 20 ubožcev in sirot, ki so prejemali redno mesečno podporo, dva občana pa sta bila drugje v ubožnici in za ta dva je občina plačevala mesečno vzdrževalnino. Povprečno je izdala občina 4000 din rednih in 1000 din izrednih podpor za ubožce. Več nujnim primerom pa je občina morala odkloniti pomoč, ker ni imela, oziroma ji nadzorna oblast ni odobrila potrebnih sredstev. Glede na obstoječe razmere, predvsem pa glede na slabo zaščito delovnega človeka, je občina računala, da je tak dom za ubožce in sirote nujno potreben, ter ga je nameravala v kratkem tudi urediti. Preureditev občinskega doma v ubožnico bi po takratnih računih stala okrog 100.000 din. Nekaj sredstev je občina v ta namen že imela. Letno bi moralo biti po občinskem proračunu kakih 20.000 din več, da bi lahko dom redno posloval. S tem bi se proračun ubožnega sklada povečal od 70.000 na okrog 90.000 do 100.000 dinarjev letno.

S stanovanjsko kolonijo je nameraval občinski odbor ublažiti težke stanovanjske razmere delavcev. V občini je bilo v tem času 577 stanovanj, od teh 338 enosobnih, 201 dvosobnih in 38 štiri- in večsobnih stanovanj. Večina teh stanovanj je bila zelo slaba in brez najnujnejših sanitarij. Sem niso šteta stanovanja, ki so bila last KID. Povprečno je prišlo na eno sobo 3,5 osebe. Ker so pa imeli stanovanja s tremi in več sobami le premožnejši ljudje z majhnimi družinami, so stvarno prišle na sobo več kot 4 osebe. Mnogo jih je bilo, ki so ležali po kletnih in podstrešnih luknjah, drvarnicah ipd...

Nič boljše niso bile razmere delavcev v stanovanjih, ki so bila last KID. V oktobru 1935 je na zahtevo delavskih strokovnih organizacij posebna komisija pregledala stanovanja KID na območju občine Jesenice in Koroška Bela. Ugotovila je, da je bilo 114 stanovanj z več kot štirimi osebami v eni sobi. Takrat so zastopniki delavstva zahtevali, da mora tovarna vzporedno z razširjanjem obratov graditi tudi stanovanja, KID za to ni imela posluha. Tistim delavcem, ki so se odločili, da sami gradijo svoja stanovanja, je dala nekaj kredita, da je s tem delavce podredila svoji volji. Hiše so gradili delavci sami ali s pomočjo kredita KID ali s pomočjo svojcev. Le redki so bili tisti, ki so lahko gradili z lastnimi sredstvi. V teh razmerah ni bilo nič čudnega, da mnogo tako zgrajenih hiš ni ustrezalo osnovnim zahtevam normalnega stanovanja. Zaradi tega se je občina odločila, da začne z gradnjo delavske stanovanjske kolonije, v prvi fazi bi zgradila 50 stanovanj. Občinski odbor je v ta namen nameraval pred KID postaviti zahtevo, da mu odobri en milijon dinarjev brezobrestnega posojila, saj je šlo za njene delavce.

Občinski dom naj bi se gradil med zadnjimi. Po prvotni zamisli naj bi stal nekje pri Sokolskem domu na Koroški Beli. Po posvetovanju s strokovnjaki pa je bil določen prostor med trgovino Treven in gostilno Leskovar, to je, na kraju, kjer se odcepi državna cesta proti Savi.

Po programu bi občinski dom obsegal potrebne prostore za občinsko upravo s sejno dvorano, občinsko javno knjižnico in

čitalnico, občinsko hranilnico in posojilnico, pošto in prostore za delavske in obrtniške strokovne organizacije.

Kot smo že omenili, bi ta dom gradili pozneje. Po dograditvi nove šole smo nameravali občinske urade začasno preseliti v staro šolo, občinski dom pa bi se lahko takoj uredil v občinsko ubožnico.

Gasilski dom je že odslužil in ni več ustrejal potrebam, saj je bil zgrajen v leseni izvedbi že leta 1898. Občina je dajala gasilec letno okroglo 10.000 din podporo. Pripravljeni pa je bila prispevati še več, da bi se čimprej zgradil nov gasilski dom, toda s pogojem, da bo stal na takem kraju, kjer bo lahko enako služil celi občini. Pred štiri-desetimi leti, ko je bil postavljen prvi dom, so stali na Javorniku le redke hiše in tudi ni bilo vodovoda. Zato je razumljivo, da so postavili dom v vasi Koroška Bela. Po izgradnji Javornika pa to mesto funkcionalno ni več ustrezalo. Toda gasilci so bili večina s Koroške Bele in zato so vztrajali, da mora novi dom stati na starem mestu. Predlogu občine pa so nasprotovali zlasti iz političnih razlogov. Večina članov gasilske čete je bila pod močnim vplivom cerkve preko te pa JRZ, zato so se podrejali njeni politiki. Prišlo je do spora med gasilci in občino, ker je občina odklonila gradbeno dovoljenje, da se postavi novi dom na starem mestu. Na pritožbe gasilcev je sresko načelstvo razveljavilo odločbo občine o zavrnitvi, pravno sodišče v Celju pa je dalo prav občini. Zanimivo je, da so strokovni izvedenci sreza in banske uprave v tem pogledu zastopali na anketni komisiji za regulacijski načrt stališče občine. Toda politični motivi so bili važnejši od stvarnih potreb. Zaslepljeni gasilci so na tihem pripravili novo leseno ogrodje in ga brez gradbenega dovoljenja v eni noči zamenjali s starim. Občina tako ni imela pravega gasilskega doma in je ostala pri takem, kot ga je imela leta 1898.

Občinski vodovod je občina začela graditi že leta 1930 in je v tem času dajal vodo vasi Koroška Bela in skoraj celotnemu naselju Javornik. Poleg njega je obstajal še manjši vodovod na Javorniku, katerega solastnika sta bila občina in KID. Ta vodovod je bil star in je razpadal ter ga je bilo potrebno obnoviti. Zaradi tega vodovoda je prišlo do spora z nekaterimi posestniki, ki so zahtevali lastninsko pravico. Tožbo so gnali do državnega sveta, a so jo izgubili.

Z vodo je bilo treba preskrbeti še severozahodni del Javornika nad železnico, ki je bil brez vodovoda in je bil namenjen za gradnjo stanovanj.

Nekateri člani občinskega odbora z gradbenimi delavci pred novo šolo. Spredaj sede od leve proti desni: Ignac Kralj, ing. Stane Oswald, Vencelj Perko, izvajalca gradbenih del ing. Kalc in Borc. V drugi vrsti stoji obč. odbornika Anton Gerde in Franc Sirc, zadnji z očali pa je član šolskega odbora Anton Čop-Jurčkov.

RADO KOČEVAR KRANJSKA GORA IN ZIMSKO-TURISTIČNA SREDIŠČA NA GORENJSKEM

SMUČARSKI CENTER ZELENICA 1057 m — 1536 m

Leži ob pomembnem mejnem prehodu Ljubelj. Nekoč je prelaz — posebno zaradi strmine — vzbujal spoštovanje voznikov. Danes je promet speljan skozi 1570 m dolg predor. Gradnja le-tega pa je tesno povezana z zgovodino druge svetovne vojne. Graditi so ga pričeli Nemci pozimi 1941/42. Drugi bataljon Kokrškega odreda je z napadom, 29. junija 1942, delo začasno prekinil. Že slabo leto pozneje se je začela odisejeda jetnikov skoraj iz vse Evrope. Tu je bila namreč podružnica zloglasnega uničevalnega taborišča Mauthausen. Beseda — »J'ACCUSE« — »OBTOŽUJEM« — pove namreč več kot strani dolgo besedilo. Ko se danes peljemo skozi predor po moderni cesti, vidimo le skulpturo okostnjaka. V poletnih mesecih je tu živahen promet. Od modernega Kompasovega hotela so od tu možni lahki in prijetni planinski izleti na Begunjsko, Vrtačo in celo na Stol, ki ga vidimo v ozadju. Posebej je znana planinska favna (gamsi, kozorogi, ruševci). Zlasti spomladi pa so tu idealni smučarski tereni. Na dnu doline se namreč nabere sneg z dolgih in strmih pobočij Begunjske.

ZELENICA 1057 — 1536 m

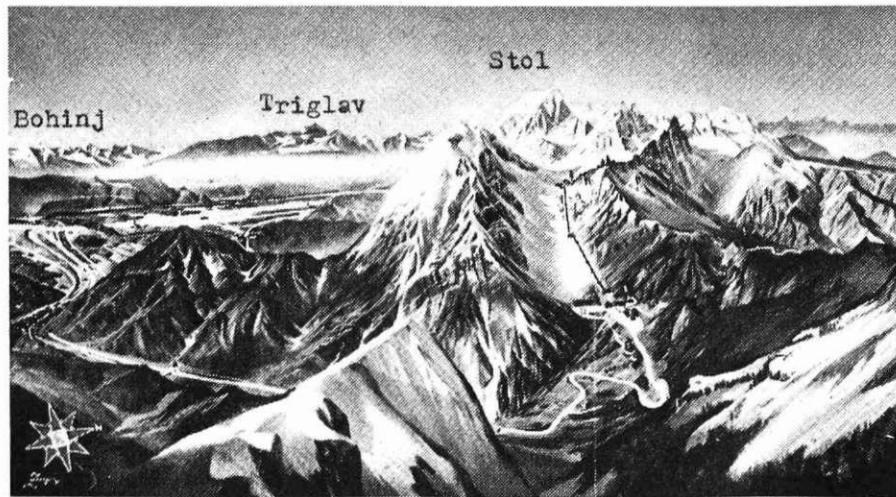
Kadar govorimo o Zelenici, nas nehoti prevzema nekakšen strah pred plazovi. Le-ta je deloma upravičen, saj se je pripetilo že več tragedij, posebno hudo je odjeknila zadnja v letošnji zimi. Seveda je možno nevarnost plazov preprečiti ali vsaj zmanjšati na minimum. Seveda le, če upoštevamo določena pravila. Kljub vsemu pa so plazovi danes ena največjih nevarnosti smučarjev, ki v evropskih Alpah zahtevajo letno številne žrtve. Pri nas smo šele v letošnji zimi, ravno po zaslugi zeleniške tragedije, začeli bolj sistematično opazovati snežne razmere in opozarjati obiskovalce zasneženih gora. Gail (Plazovi, PZS, Ljubljana 1973) pripisuje tri četrtine vzrokov za plazove okoliščinam, v kakršnih nastajajo plazovi — vremenu in snežnim razmeram. S plazovi se danes ukvarja posebna veda lavinologija, ki jo skupaj s snežnimi razmerami obravnavajo pri načrtovanju novih smučarskih centrov. V Švici se, na primer, na Weissfluchjochu pri Davosu s tem ukvarja poseben inštitut, ki daje dragocene izsledke. To omenjam zato, ker sem se osebnostno seznanil z delom le-tega leta 1958, ob priliki mednarodnih tekem reševalne službe na snegu.

Nevarnost plazov pa bo še posebej prisotna na Vršču, kjer je predvidena nadaljnja izgradnja kranjskogorskih smučišč. Naj na tem mestu omenim eno največjih tovrstnih tragedij pri nas, ko je v zimi 1917 našlo belo smrt pod Mojstrovko okoli 400

ruskih vojnih ujetnikov in njihovih avstrijskih stražarjev. Toda plazovi so se spustili celo z Vitranca, k sreči brez posledic.

Na Zelenici so tržiški gorski reševalci odlično poskrbeli za varnost — z minami celo sprožijo plazove, imajo vzorno organizirano opazovalno službo, pa vendar! Seveda v določenem trenutku botrujejo nesrečam vzroki, ki jih tudi najboljše strokovnjaki ne morejo predvidovati.

Kakor sem že omenil, je snega zlasti spomladi na Zelenici več kot dovolj. Dve sedežnici in obe vlečnici potegneta na uro 1398 smučarjev. Na uro pa se lahko smuča, ne da bi čakali v vrsti, 633 smučarjev. Zaradi dobrih žičniških naprav in njihove ugodne dolžine in višinske razlike je propustnost med največjimi na Gorenjskem (0,45). Za turne smučarje je več možnosti v smeri Stola in Vrtače. Najlepši pa je spust (samo za izvežbane in ob ugodnih pogojih spomladi) z Begunjske. Se sam sem vedno pod tem vtisom, ko sem za prvomajske praznike pred več kot četrto stoletja prvi spoznal beli eldorado Zelenice. Poleg smučanja pa so danes na Zelenici priključeni tudi izleti na karavanske vrhove in pa na sosednjo Koroško. Sodobni Kompasov hotel pa nudi vse potrebno udobje tudi razvajenim gostom. V izvensezonskih mesecih pa je mirno okolje primerno za razne seminarje, posvete in konference. Hotelska uprava se pri podobnih aranžmanih posebej potrudila in nudi konkurenčne cene. Le-te so vabljuje že v zimskih mesecih. Dnevna karta ob delavnikih je v letošnji zimi veljala le 50 din (ob sobotah in nedeljah 80 din). Skupine in mladina pa so imele poseben popust.

RTC KRVAVEC (604) 1473 — 1853 m

Dne 2. avgusta 1958 je stekla iz doline potoka Reke (Zanjivca) dvosedežnica na Krvavec. To je bila četrta sedežnica v Sloveniji. Bila je ena najdaljših pri nas (poševna dolžina 2550 m.). Urna zmogljivost je bila skromna — 240 oseb na uro. To je bil začetek današnje 6212-urne kapacitete, ki je po moči zimsko-sportnih naprav danes na drugem mestu v Sloveniji in ustvarja že četrtno vseh žičniških prevozov v SRS. Kljub temu, zlasti ob vikendu, srečamo dolge vrste čakajočih smučarjev. Vzroke smo opisali v prejšnji številki.

Ceprav pred dvajsetimi leti na Krvavcu še ni bilo nobene žičniške naprave, so že pred 50 leti semkaj prihajali Drenovci-pionirji našega planinstva. Le ti se niso zadovoljevali samo s spusti proti danes tako znani Tihi dolini in Kriški planini, temveč so zaorali sneg do Kalškega grebena in bili prvi turni smučarji na tem področju. Še danes imajo malo posnemalcev. Bela pobočja Kompotele in Kalške gore pa bodo samevala do izgradnje naprav, ki bodo nekega dne segle prav do tu. Tako bo konec idilike in tiste bele tišine, ki jo pozna le gorski turni smučar. Pogled na Kamniške Alpe je od tu najlepši in nemara je tudi v tem del tiste privlačnosti, ki sem jo čutil do gora, ko sem pred 31 leti prvič ravno tu stopil v njihovo bližino.

Celotno gorsko območje od Kalškega grebena do Kriške planine meri okoli 325 ha. Danes je v rekreacijske namene izkoriščena le dobra petina tega prostora. Smučišča so zelo pregledna in večinoma tik nad gozdno mejo. Nagibi smučarskih prog se sučejo med 10–40 %, kar je zelo ugodno in kot nalašč za povprečne smučarje. Blaga travnata pobočja pa nudijo še odlično poletno sprehajanje. Poleg tega pa je možno nadaljevati planinske ture proti Kokršemu sedlu, Grintovcu in dalje proti Ojstrici, ne da bi bistveno izgubili višino.

Vzdrževanih prog je danes skoraj 20 km. Poleg teh pa je še posebej vzdrževana smučarska steza v dolžini 6 km, ena prvih v Sloveniji. Zmogljivost smučarskih naprav je podobna kranjskogorskim. Faktor propustnosti je 0,38. To se pravi, da se lahko nemoteno smuča, ne da bi čakali v vrsti, 2197 smučarjev, ob upoštevanju, da znaša urna kapaciteta vlečnic in sedežnic 5712 oseb na uro. Prav tako so ob sobotah in nedeljah dolgi repi pred žičnicami. Zato tudi prizadevanje za povečanje naprav, oziroma zmogljivosti.

VELIKA PLANINA 1407 — 1666 m

Ima skromno denivelacijo, toda valovita planota nudi razmeroma dolge smuke in obilo možnosti sprehodov na smučeh, ob

malo niže od sedanjega. Predvidena je bila namreč povezava z banovinsko cesto od Trevena mimo Muleja in na levi strani barake čez Savo proti Studencu. Vse obljube in vsa naša prizadevanja so ostala jalova. Oblast in njene politične stranke niso mogle pozabiti poraza na volitvah, h katerim so prav Javorničani največ pripisovali. Zato je moral most čakati na boljše čase.

Bolnica. Krajevni odbor bratovske skladnice na Jesenicah se je že nekaj časa ukvarjal z načrtom za gradnjo nove bolnice. Splošne razmere zdravljenja so tudi v ljubljanski bolnici bile zelo težke. Zato se je tudi občinski odbor pridružil akciji za gradnjo bolnice na področju Jesenic. Naše stališče je temeljilo na resoluciji, ki je bila sprejeta na velikem javnem zborovanju 14. junija 1936 na Jesenicah. Resolucija je obsojala neznosne razmere v ljubljanski bolnici in zahtevala, da se na Jesenicah zgradi krajevna bolnica. V zvezi s tem smo poslali 14. aprila 1937 Markežu, županu občine Jesenice, pismo, v katerem smo predlagali, naj da on kot predstavnik najmočnejše občine pobudo za sklicanje sestanka vseh županov v radovljiskem okraju. Pogovorili bi se o akciji za zgraditev bolnice. Ta sestanek je bil 24. aprila 1937. Navzočih je bilo 12 županov in 2 občinska odbornika. Sreski sanitarni referent dr. Slivnik je podal krajši referat o potrebi in o pogojih take graditve. Na tem sestanku smo predlagali, da se izvoli poseben odbor, ki naj stopi v stik z bratovsko skladnico in ji predlaga zgraditev skupne bolnice. Menili smo, da bi bilo umestneje zgraditi skupno moderno bolnico, ki bi zadoščala potrebam celega okraja. Tudi opremili bi jo laže s potrebnimi aparati in instrumenti ter laže namestili več zdravnikov specialistov.

Pri tej akciji sta se kmalu pokazali dve tendenci. Ena stran je zahtevala, naj bi bila bolnica nekje blizu Radovljice, delež vsake občine naj bi se določal po davčni moči občine. Bratovska skladnica pa je menila, da bi pri skupni bolnici nastale nepremostljive težave že v sami upravi. Nadalje bi skupna bolnica bistveno vplivala na kakovost zdravstvenih uslug njenim zavarovancem itd. Proti skupni bolnici so poslali posebno izjavo tudi zdravniki bratovske skladnice. Nasprotno pa je zagovarjal skupno bolnico zdravnik dr. Tomaž Furlan. Zaradi takih različnih naziranj, ki so izhajala iz takratnih družbenih razmer, je bil negativni odnos bratovske skladnice do skupne bolnice na videz razumljiv. Objektivno pa je bilo to naziranje ozko in brez prave perspektive. Z ustno anketo, ki jo je organizirala bratovska skladnica 3. maja 1938, je bil načrt o skupni bolnici dokončno pokopan. Za bratovsko skladnico je ostalo odprto le še vprašanje, kje naj bolnica stoji. V začetku je prevladovalo mnenje, naj bi bila na območju občine Koroška Bela. Obstajali sta dve varianti: po prvi naj bi bila zgrajena nad železnico pod gozdom, po drugi pa na Belskem polju. Obe varianti smo upoštevali v programu regulacijskega načrta. Zaradi določenih prednosti je bila bolnica zgrajena v zahodnem delu Jesenic.

Nekateri so menili, naj se kljub samostojni bolnici bratovske skladnice nadaljuje akcija za postavitev okrajne bolnice. S tem pa je bilo težje računati, ker občine, razen Jesenic in Koroške Bele, niso mogle zagotoviti primerne materialne udeležbe, na banko upravo pa resno tudi nismo mogli računati.

Med župani se je pojavil pesimizem, glede skupne okrajne bolnice, že na sestanku, 12. februarja 1938. Takrat je bil izvoljen ožji odbor, ki je sprejel nalogo, da bo spodbujal vse faktorje za zgraditev okrajne bolnice, sestavljal resolucije in interveniral, kjerkoli bi bilo to potrebno.

Se en sestanek županov je razpravljalo o okrajni bolnici, in sicer 8. septembra 1938 na Bellevueju v Bohinju. Radovljiski župan Resman je v obširni obrazložitvi pred-

lagal, naj bi občine kupile 7000 kvad. metrov zemljišča pri Lescah v smeri proti Radovljici za ceno 300.000 din. Občina Radovljica bi dala 100.000 din, ostanek pa ostale občine. Na tem zemljišču naj bi potem banska uprava zgradila okrajno bolnico. Toda vanjo nismo imeli zaupanja. Zato sem na sestanku nastopil proti nakupu zemljišča in predlagal, naj se nad tem zemljiščem za zdaj proglasi gradbena zapora. Pri tem sem še omenil, da imamo slabe izkušnje z javniškim mostom preko Save. Dobivali smo samo obljube, mostu pa še vedno ni. Omenil sem tudi, da nam banska uprava noče odobriti občinskega proračuna in nam s tem onemogoča vsako pomembnejše delo.

Na seji, 5. januarja 1938, je občinski odbor razpravljalo o osnovah razvojnega načrta občine. Izvedba programa javnih del bi po naših računih stala okoli 13 milijonov din. Ko bi nam banovina in država pomagali s 25-procentnim prispevkom, smo računali, da bi program realizirali v 15 letih, samo z lastnimi sredstvi v 20 letih. Predvidevali smo, da bo občina letno zbrala okoli 600.000 din za to delo, ostali dohodki pa bi šli za tekoče potrebe občine. V našem programu nista bila zajeta bolnica in most preko Save. Občinski odbor je program javnih del, razen Rafaela Soberla, soglasno sprejel. Značilno je, da je Erlah na seji posebej izjavil, da se s programom strinja in da bo glasoval zanj. Tu se vidi, v kakšni stiski so bili opozicijski odborniki. Kot delavcem — občanom jim je bil program všeč, saj se je v njem izražal tudi njihov interes; kot pripadniki režimske protidelavske stranke pa so se podrejali le interesom, ki jih je zastopala JRZ, in so se kot taki bali glasovati za posebne davščine, ki bi bremenile KID.

3. Borba za odobritev proračuna

Pri sestavi proračuna za leto 1938/39 nismo mogli jemati v obzir dejstva, da nam banska uprava ni odobrila proračuna za prejšnje leto in ga nam je diktirala v znatno skrčenem obsegu. Prav tako nismo upoštevali navodila ministrstva za finance, po katerem naj bo proračun za leto 1938/39 manjši od onega v prejšnjem letu, naj se znižajo plače občinskim uslužbencem ali da naj bo celo kdo od teh odpuščen. Naše stališče pri sestavi proračuna je izhajalo iz perečih potreb občine. Za realizacijo našega programa javnih del smo upoštevali dejstvo, da so bile takratne potrebe posledice razvoja železarske industrije. Ta je v tem času delala za vojne potrebe in nastala je možna konjunktura. Menili smo, naj prav zato KID prispeva glavni delež sredstev. Ob takem stališču pa smo morali računati na njen odpor in na nasprotovanja banske uprave. Toda, če smo hoteli biti dosledni in držati svoje volilne obljube, nismo mogli drugače ravnati. Sestavili smo proračun v skupnem znesku 957.467 din, to je, za 369.248 din več, kot nam ga je odredila banska uprava za prejšnje leto. Poleg zneskov za kritje rednih potreb smo vstavili v proračun 200.000 din za novo šolo, 50.000 din za vodovod na Potokih, 40.000 dinarjev za javno razsvetljavo državne ceste, za otroški vrtec 10.000 din (začasno bi delal v privatni hiši) in še več drugih postavk. S proračunom smo predvideli 27-odstotno povečanje plač občinskim uslužbencem in plačilo celotnega zneska za socialno zavarovanje, kakor tudi 25.000 din za zdravstvo in pomoč revnim solarjem.

Pri dohodkih smo predvideli 65 odstotkov občinskih doklad na 693.000 din neposrednih davkov, kar bi nam dalo 450.450 dinarjev dohodkov. Pri neposrednih davkih smo vzeli za 68.593 din nižjo osnovo, kot pa jo je izkazala davčna uprava. Trošarina na alkoholne pijače naj bi dala 174.400 din, na uvoz mesa v občino in na zakol živine pa 16.650 din. Kot prejšnje leto smo tudi v tem letu vnesli v proračun trošarino na električni tok in premož, ki ju troši indu-

strija. Iz te trošarine smo predvidevali dohodek v višini 232.400 din. S tem proračunom pa smo znižali vodarino od prejšnje pavšalne letne tarife 96 din na 20 din za družino in od 72 din na 10 din za samce. Vodarino smo smatrali kot socialno zdravstveno vprašanje, zato smo tarifo znižali.

Seja občinskega odbora, ki je ta proračun obravnavala, je potekala na dveh sestankih in je bila zelo burna. Nam je bilo mnogo do tega, da bi pri proračunu dobili čim večje soglasje vsega občinskega odbora. Tako bi bil naš položaj do nadzorne oblasti in KID močnejši. Odborniki JRZ so nasprotovali raznim postavkam, čeprav ne vedno v medsebojnem soglasju. Za določene stvari so pa le glasovali, če niso hoteli še bolj oslabilo že tako slabih pozicij med občani. Tako so vsi glasovali za povečanje plač občinskim uslužbencem in s tem bili proti navodilu finančnega ministrstva. Glasovali pa so proti povečanju nagrade županu, čeprav sem bil takrat brez zaposlitve, ker me je KID vrgla na cesto, in čeprav sem skoro ves čas žrtvoval delu na občini. Vsi naši odborniki in dva člana opozicije so izglasovali predlagano nagrado za županovo delo. Ob nasprotovanju večine odbornikov JRZ sem izjavil, da se nisem dal voliti zato, da bi iskal osebnih koristi, ampak zato, da bi delal za blaginjo vseh občanov. Zato sem povikalje nagrade odklonil. Z mojo odklonitvijo pa večina odbornikov ni soglasla. Ta moja demonstracija je zelo neprijetno delovala zlasti na odbornika Valentina in Antona Smoleja, ki sta bila tudi sindikalna funkcionarja JSZ, sedaj pa glavna nasprotnika pravične nagrade za opravljeno delo. Odborniki JRZ so zahtevali, da se črta uvedba takse za gozdne posestnike, ki je bila namenjena za plačilo stroškov gozdnega čuvaja. Prej se je ta plačeval iz lovnine. Ta pa se je izločitev gozdnog agrarne skupnosti iz občinskega lovišča znatno znižala. Zahtevali so tudi večjo dotacijo za gasilski dom.

Po prvem sestanku proračunske seje, 16. januarja 1938, so se odborniki JRZ sestali z župnikom Zbontarjem in kaplanom Duhovnikom v zadržni gostilni. Govorili so o tem, kakšno taktiko naj zavzamejo na prihodnjem sestanku proračunske seje. V nadaljevanju občinske seje smo mi predlagali opoziciji, da smo pripravljeni pristati na njene zahteve, če bodo glasovali za ostale postavke proračuna. Oni pa so to odklonili in izjavili, da tudi na prvem sestanku niso bili za druge postavke proračuna, katerim sicer niso izrečno nasprotovali, župan pa je ugovoril, da so soglasno sprejeti. Ti odborniki so glasovali proti trošarini na električni tok in premož ne le iz političnih razlogov, temveč tudi zato, ker se niso upali zameriti KID. Čutilo se je, da so bili v času med prvim in drugim sestankom te seje odborniki JRZ pod močnim pritiskom agentov KID (Kuhar) in JRZ (Zbontar, Duhovnik); tudi odbornik JNS Jože Svetlin je izjavil, da ni za trošarino na elektriko in premož.

Občinski proračun je bil sprejet z večino glasov naših odbornikov in takšen, kot ga je predložila občinska uprava. Proti proračunu je bila tudi KID in se je pritožila na sresko načelstvo. O tej pritožbi smo izvedeli šele sredi leta, ker je KID ni poslala preko občine, kar bi bila sicer morala storiti.

»Pritožba KID

Zaznali smo, da je občinski odbor občine Koroška Bela za proračunsko leto 1938/39 sklenil uvesti posebno občinsko trošarino od premož in od električne energije, in sicer na tak način, da bi zlasti obratovanje podjetja na Javorniku bilo močno obremenjeno s to trošarino.

Ker občinski odbor niti ni napravil poizkusa, da bi se o taki občinski davščini poprej z našim podjetjem sporazumel in ker je izven dvoma, da so davščine, ki se

(Nadaljevanje na 8. strani)

(Nadaljevanje s 7. strani)

v obliki trošarin od pogonskih sredstev nalagajo industrijskim podjetjem, gospodarsko škodljive produkcijske davščine, proti katerim so legitimirana interesna zastopstva industrije na pristojnih mestih že opetovano izrazila najtehtnejše pomisleke, vlagamo to pritožbo na naslovno sresko načelstvo kot nadzorstveno oblastvo proti uvedbi označene davščine v občini Koroška Bela in prosimo, da se proračun imenovane občine za proračunsko leto 1938/39 s tako davščino ne odobri.

Če pa naslovno sresko načelstvo o odobritvi proračuna ne bi samo odločalo, prosimo, da se ta naša pritožba predloži kraljevski banski upravi dravske banovine.

p. n. Kranjska industrijska družba
Karol Noot s.r. Dr. Obersnel s.r.
Jesenice, dne 14. februarja 1938

Med drugimi je proti takim davščinam nastopil v razpravi o finančnem zakonu za leto 1938/39 v parlamentu v Beogradu poslanec JNS radovljanskega sreza Ivan Mohorič.

Nova in stara šola na Koroški Beli

Banska uprava je s svojo odločbo št. II št. 4259/1, z dne 19. februarja 1938, proračun zavrnila in zavrnila utemeljila z naslednjimi razlogi:

1. Da je občina vzela davčno osnovo neposrednih davkov, ki podležejo avtonomnim dokladam, le v višini 643.000, namesto 761.593,48 din, kot je izkazala davčna uprava v Radovljici.

2. Da je občina prekomerno zvišala proračun za 382.883 din.

3. Da je občina uvedla novo občinsko trošarino na električni tok in premo, ki je nezakonita in nepotrebna.

4. Da je povečala nagrado županu, dasiravno nima odobrenega zadevnega statuta.

5. Da je predvidela kredit 25.000 din za zdravstvo in podporo revnim šolarjem, ki pa ni utemeljen in je videti nepotreben (podčrtal pisec).

Proti odločbi banske uprave se je občinski odbor pritožil na ministrstvo financ. Razloge v odločbi banske uprave pa smo izpodbijali z naslednjimi dejstvi:

1. Davčna uprava v Radovljici je navedla v svojem izkazu 613.871 dinarjev družbenega davka za občino Koroška Bela, Dravska finančna direkcija v Ljubljani pa s svojo odločbo, z dne 2. februarja 1938, številka 392/7-III-2.X.1938 le 351.557 din. Na podlagi tega in na podlagi moje osebne intervencije je davčna uprava popravila svoj prvotni izkaz neposrednih davkov od 761.593,48 na 499.279,48 din, to je, še pod znesek, kot pa smo ga mi postavili v proračunu. Tako velik znesek neposrednih davkov je izkazala verjetno z namenom, da

se občina zavede v svojih predvidevanjih in bi med letom prišla v finančne težave.

2. Iz popravljenega zneska davčne uprave je bilo razvidno, da se davčna osnova v primerjavi s prejšnjim letom ni povečala in se tudi proračun v primerjavi z lanskim, kakor ga je sprejel občinski odbor, ni bistveno zvišal. Proračun za leto 1937/38, ki ga je diktirala banska uprava, pa seveda ni mogel rabiti za primerjavo.

3. Uvedba novih trošarin ni bila nezakonita, saj je banska uprava take trošarine že odobrila v proračunih občin Litija, Kranj in Jesenice.

Uvedbo teh davščin smo utemeljili s potrebami in razvojem občine, ki pa jih je povzročil prav razvoj železarne KID.

4. Ker se je banska uprava protivila povečanju nagrade za župana, češ da še ni zadevnega statuta, smo dokazali, da ga ji je občina predložila v odobritev že 17. marca 1937, to je, pred enim letom in ga še ni odobrila.

5. Da so sredstva za zdravstvo in pomoč revnim šolarjem potrebna in utemeljena, res ni bilo treba navajati še kakšnih

posebnih argumentov. To postavko v proračunu je predlagal tudi Podmladek jadranske straže. Ko smo o tej zadevi obvestili banovinski odbor RK in ga prosili za intervencijo na banski upravi, so tam namerno rekli, da ni nobenega razloga, da ta postavka ne bi bila odobrena.

Ministrstvo financ je našo pritožbo zavrnilo. Proti njegovi odločbi smo vložili tožbo na drž. svet v Beogradu. Ta je razsodbo št. 28067/38 z dne 3. novembra 1938 tožbo kot neumestno tudi zavrnili.

Z razsodbo državnega sveta smo izčrpali vsa pravna sredstva in po tej poti nismo imeli nobene možnosti več, da uveljavimo našo zakonito pravico. Vsa nasprotovanja odborov JRZ, KID, banske uprave in državnega sveta so tako močno prizadela naše delo in prizadevanja za blaginjo občanov in napredek občine.

Tako odkrito sovražen, nezakonit, nehuman in nesocialen odnos do reševanja prerečnih občinskih problemov so začeli obsojati tudi mnogi občani, ki niso sicer bili naši privrženci in so bili pod njihovim političnim vplivom. Upiralo se jim je to nasprotovanje, zaradi česar nismo mogli začeti reševati zelo preceh problemov, kot npr., zagotovitev sredstev za šolo, za zdravstvo in pomoč revnim šolarjem, za vodo, za kanalizacijo in za druge življenjske potrebe. Glavni strankarski argument, da nam morajo nasprotovati zato, ker so nas smatrali za komuniste, ni mogel prepričati občanov, da je ta postopek pravilen. Prav zato so naše pozicije postajale močnejše in naši politični nasprotniki so bili prisiljeni, da so začeli popuščati s svojim pritiskom. Banska uprava je na pritisk javnosti že

v občin. Saj je ta pomenil preko 78 od-

v teku leta odobrila posamezne postavke našega proračunskega predloga. Čeprav prepozno za letovanje otrok, je proti koncu leta 1938 odobrila tudi postavko 20.000 din za zdravstvo in pomoč revnim šolarjem, za katero je prej trdila, da je nepotrebna in neutemeljena.

Proti koncu leta 1938 smo že začeli s pripravami za sestavo proračuna za leto 1939/40. S tem delom smo začeli že, ko še državni svet ni razsodil o naši tožbi zaradi odobritve proračuna za tekoče leto. Ker nismo tudi sedaj odstopili od naše davčne politike in od programa del, smo sklenili v klubu naših odbornikov, da stopimo v neposreden stik s KID zaradi razgovora o trošarini na električni tok in premo. Predlog smo podpirali na pritožbo KID proti uvedbi tehtrošarin v tekočem proračunu. KID je namreč očitala v pritožbi, da občinski odbor ni poizkusil, da bi se bil o tem poprej sporazumel s podjetjem. Nace Kralj je bil proti predlogu, češ da imamo po zakonu pravico uvajati take davščine. Bil je prepričan, da bo tako razsodil tudi državni svet. Po burni razpravi o tem vprašanju je klub soglasno sklenil — le Kralj je bil proti — da se pogovorimo s KID. Na naš prsmeni predlog je KID poslala na razgovor svojega eksperta za finance dr. Tušarja. Občino sem zastopal jaz. KID je načelno pristala na uvedbo teh trošarin, toda le s pogojem, da se to določi v pavšalnem znesku, ne pa po enoti mere in da bomo znižali občinske doklade. Pristal sem na uvedbo pavšalne trošarine, ker je že samo načelno priznanje potrebe po tej trošarini pomenilo našo zmago. Zahteval sem, da mora biti pavšalna vsota višja, kot je predlog proračuna. KID je pristala na 360.000 din letno, jaz sem pa dal zagotovilo, da bo občina znižala občinske doklade na 40 odstotkov, kar je bilo v skladu z našim programom. Občinski je ta sporazum soglasno odobril tudi z glasovi opozicije. O doseženem sporazumu smo obvestili bansko upravo in ponovno predlagali, da potrdi naš proračun za leto 1938/39. Tako je odpadel že tretji razlog, zaradi katerih je banska uprava zavrnila proračun. Izmisli si je nov razlog, češ da mora sedaj čakati na razsodbo državnega sveta na našo pritožbo. Takoj za tem pa smo dobili negativen odgovor iz Beograda. Zato je banska uprava na naš ponovni predlog 2. januarja 1939 potrdila proračun za 1938/39. leto. S tem, da je končno le moral odobriti proračun, je naš občinski odbor dosegel še eno pomembno zmago.

Zakaj je KID pristala na tak sporazum in s tem pripomogla k odobritvi proračuna? Prvič zato, ker je naraščalo ogorčenje in nezadovoljstvo občanov, v glavnem delavcev KID, zaradi oviranja občine pri njenem delu. Drugi razlog pa je bila po našem mnenju negotovost KID v razsodbi državnega sveta. Ko bi bil ta razsodil nam v prid, bi bila KID bolj obremenjena, kot se je obvezala s sporazumom. Ko pa bi se bili mi pogajali s KID mesec dni pozneje, do sporazuma verjetno ne bi bilo prišlo. Po razsodbi pa KID ni mogla več nazaj, čeprav ji je bilo pozneje žal, da je šla v sporazum. Od državnega sveta smo kmalu po sporazumu dobili obvestilo, da je naša tožba zavrnjena.

Da bi imeli točne podatke o davčni osnovi za sestavo proračuna za leto 1938/39, sem šel na davčno upravo v Radovljici in prosil za vpogled v davčne vire. Na davčni upravi v Radovljici so bili nekateri uradniki naši simpatizerji, ki so nam pomagali, če so le mogli. Med temi je bil Nace Sterlekar, s katerim smo imeli stalno zvezo in nas je tudi obveščal o zadevah, ki so bile za nas koristne. Ti so mi dali na razpolago potrebne podatke. Na podlagi dobjenih podatkov smo ugotovili, da je naš občini odrejen manjši odstotek osnove družbenega davka, kot nam je pripadalo. Družbeni davek, ki ga je takrat plačevala KID, je bil glavni vir neposrednih davkov

skaj oblasti določen? Ali je šele s frankovskimi vladarji prišla v navado slikovita ceremonialnost? — Ob takih mislih se grenkobno spoprimeš z dejstvom, da tudi leta 1976 ob tisočletnici Koroške ni bilo kaj slovenskega — Razmerje gospod-hlapec je v zgodovini kar staro, na Koroškem pa, kot kaže, ovekovečeno!?

Nazaj skozi Celovec. Tu so sedeži glavnih slovenskih kulturnopolitičnih organizacij? Zveza slovenskih organizacij, Narodni svet koroških Slovencev, Mohorjeva knjigarna in založba, Naša knjiga, Slovenska banka, dijaški dom s študijsko in potujočo knjižnico, Mohorjevi domovi, slovenski oddelek na radiu Celovec — in zlasti: slovenska gimnazija! Poglejmo sedaj z daljnogledom prek Žihpolj in humperškega gradu proti Kostanjem ob severni strani Vrbskega jezera.

Andrej Suštar-Drabosnjak, kmet in bukovnik, je tam oral in svoje »rajme« tiskal. Pomaknimo se nekoliko proti Dravi. Tu je Kernjakova domačija. Škoda, da se darila Slovenskega okteta skladatelju in dirigentu Pavlu Kernjaku, kipa Mojce, ne vidi.

Sedaj pa v Rož! Žal se ne vidi vsa dolina. Poglejmo tu dol, čez jez homelške elektrarne! Smarjeto v Rožu zagledamo. Od tu pa gor za Baško jezero sega Rožna dolina. Drava je sedaj od Podravelj do Borovelj razdeljena na tri velike jezove: rožeški, bistriški in boroveljski. Samo od Glinj pri Borovljah do Aninega dravskega mostu pri Galiciji ima Drava še svoj naravni tok.

Pojdimo še naprej po Rožu! Kadar hoste imeli za vodiča kakega Rožana ali Ziljana, bo gotovo predlagal, da se povzpnete na Grlovec, Golico ali na kak drug vrh, od koder bi imeli pred seboj ves Rož! Prav tako bi Ziljan najbrž predlagal za razgled čez svojo rodno dolino Dobrač ali Ojsternik.

S tem hočem reči, da se pričujočemu potopisu pač pozna, da ga je pisal Podjunčan. Ni pa hotel prikrajšati Rožanov in Zilanov.

Začel bom v Selah, ki so najbolj slovenska koroška občina. Tu je spomenik trinajstih obglavljenec iz leta 1943. Do leta 1976 je tu deloval tudi znani rodoljub in kulturni delavec, selski župan Herman Velik. Selani imajo poštni urad v Borovljah. Boroveljski puškarji so znani, pa tudi eden največjih koroških nemško pišočih pisateljev Josef Friedrich Perkonig, ki je izrekel in zapisal marsikatero spravljivo besedo na Koroškem, žal pa brez večje odzivnosti v nemškonacionalnih krogih. Rojen Boroveljčan je tudi slovenski dialektolog in slovstveni zgodovinar Janez Šajnik. — Iz Roža prihaja cela vrsta velikih mož, kot zgodovinar Stefan Singer iz Kaple, Anton Janežič, šolnik, organizator kulturnega življenja pred več kot sto leti, soustanovitelj Mohorjeve družbe, izdajatelj slovenskih učbenikov, urednik Slovenskega glasnika, izdaje Cvetje iz domačih in tujih logov. Iz Sveč prihaja Andrej Einspieler, ustanovitelj Mohorjeve družbe. V Šentjakobu so že 1852 ustanovili čitalnico — in 1871 je nastala tamkaj najstarejša slovenska hranilnica in posojilnica. Nedaleč od tam so znamenite Svatne, dom Miklove Zale. Njeno življenjsko usodo uprizarja šentjakobsko kulturno društvo v istoimenski igri.

Zdaj pa še v Zilo! Kdo ne misli pri tem na pesem »Tam, čjer teče bistra Zila?« Na štehanje, Grafenauerje, Majar-Ziljskega, na ziljsko nošo, na rej pod lipo, na zahomske smučarske skakalce! Od tod sta bila Majar in Jarnik, ki sta delovala sredi Celovca v času Prešerna. In če se podamo proti Trbižu v Kanalsko dolino, pridemo skozi Vrata-Meglarje. Tam je 1227 koroški vojvoda Bernhard Sponheimski pozdravil viteza Ulrika Lichtensteinskega: »Wuge was sprimi, kralwa Venus!«

Pa še to o Zili: Ob potresu 1348 se je zrušil južni del Dobrača (danes uradno kar Villacher Alpe) in je zasul številne sloven-

Milina Ziljske doline

ske vasi. V Mariji na Zili je rojen slovenski pesnik Fran Eller (1873). Od tam je pribežal v plebiscitnih bojih 1919 pesnik Fran Ksaver Meško v zatišje, v Korte pri Obirskem.

Med Beljakom in Podkloštom so se borili koroški in nemški kmetje proti Turkom pod zgornjekoroškim voditeljem Petrom

Wunderlichom in »puntarjem Matjažem«. Oktobra 1920 je bila Zila vzeta iz plebiscitnega območja. Tako — z vrha Obirja bo treba v dolino spet nazaj. Brez zamere, če nismo česa več videli in čuli o naši koroški deželi.

(Po raznih virih sestavil
Valentin Polanšek)

Polž in gobani

Polž pri stari brezi
svoj ustavi voz,
že ga z breze vpraša
klepetavi kos:

»Kam, polž, kolovratiš?«
»Kam? Vendar po gobe.
Zima je pred vrati,
prazne so mi sobe.«

»Tam doma so ježi,
kaj nevarni gosti,
vedno so na preži,
znajo te nabosti.«

»Za nasvete hvala!«
reče polž in leze
čez debelo tnilo
h gobam tja pod breze.

Že kraj stare hoje
dvigne jež bodice:
»Gobe tod so moje
in useh mojih stricev!«

»Jež, si mar pozabil,
da so novi časi,
ni da sam pograbil
vse bi tu na jasi.«

»Stari smo občani
ježi v teple vasi,
naši so gobani,
kar jih je na jasi,

kaj bi, polž, z gobani,
sladkimi mošančki...«
Prekrlanju še kraj ni,
priskakalajo janjčki,

bikci se, kozlički
z gobami sladkajo,
krave in volički
gobe pomendrajó...

Jež srši bodice,
polž moli roge,
ko domov čez gmajno
sita čreda gre...

ČRTOMIR ŠINKOVEC

Čas je dober

Čas je dober,
čas je dober!
Smučarjem januar
je s snegom postlal,
kurenta februar
je pripehljal,
marec je mačice
vrbam nadel,
prvi april
za nos nas povel;
cvetja in češenj
dal je maj,

junij pšenice
zrele sijaj,
julija jablane
plodne zardě,
julija hruške
medenke zore,
slastnih breskvah
poln je avgust —
čas ob reskvah
res ni pust!

Je izgrebel september
v njivah krompir,
tepke namedil,
osul je žir;
grozdja, kostanja
dal je oktober —
čas je dober,
čas je dober!
Z gosko martinjo
pride november,
z dedkom Mrazom
se pripelje december,
dedek s sanmi,
hi, hi, hi!

Stara vrba

Stara muževna vrba
nad veselim potokom
sanja o piščalkah,
ki jih bo dala otrokom...

VALENTIN POLANŠEK

ROŽ, PODJUNA, ZILA...

Predlagam, da se povzpnete z mano na vrh Obirja. Ob južnem vznožju te gore se razprostira približno 15 km dolga gorska dolinica Obirsko. Z vrha vidimo vso slovensko Koroško, od Komlja nad Pliberkom, Svinške planine in Pece prek Gur, Celovške kotline, Rožne doline prav do Dobrača in zilijskih gor.

Poglejmo še v smer, od koder smo prišli. Ves ta predel od Pece do Košute je danes občina Železna Kapla – Bela.

V zadnjih sto letih je na tem področju propadlo več kot petdeset kmetij. Uničila jih je »kmečka kuga«, o kateri je pisal Prežihov Voranc. V teh krajih ni sedaj niti 70 pravih kmetij.

Železna Kapla je središče goratega predela južne podjunske doline. Že stari Rimljani so imeli tu skozi pot na jug, preko Jezerskega vrha. Kraj je praznoval leta 1968 sedemstoletnico kot trg. Jugovzhodno se dviga Olševa gora. Ob njenem južnem pobočju (jugoslovanska stran) je znamenita Potočka zijavka, kjer so že pred deset tisoč leti prebivali ljudje. Vzhodno od Kaple je Peca.

Obrnimo se proti severu. Pred nami je razprostrta vsa Podjunska dolina. Tri večja jezera vidimo: Klopinski, Zablasko in Goslinski. Zlasti ob Klopinskem jezeru je središče donosnega turizma. Z njimi pa sta prišla tudi tuji gospodarski pritisk in potujčevanje. Kako idilično je bilo še tu v času kaplana Franca Ksaverja Meška in rodoljubnega učitelja Rudolfa Mencina.

Kljub vsem letošnjim dogodkom ob odkritju nemškonačalnega spomenika tik pred slovenskim kulturnim domom v Skočjanu, je prav v tej občini pomembna aktivnost dveh slovenskih kulturnih društev na pevskem, ordrske in glasbenem področju. SPD Danica in SPD Vinko Poljanec pa imeni Folti Hartman ter Hanzi Kežar, kdo ju ne pozna? V škofjanski občini stanuje že 40 let nemški slikar dr. Werner Berg, ki upodablja slovenskega podjunskega človeka.

Umetnikovi otroci so se naučili slovensko, kajti v njihovi družini vlada prijateljski odnos do Slovenca.

Zdaj pa se obrnimo proti severovzhodu. Tam je Komelj, spodaj pa Pliberk in »humško okolje« pa »libuško polje«, kakor je zapele starosta slovenskih pesnikov na Koroškem, naša pesnica Milka Hartmanova. Že od mladega zloga melodije, piše pesmi in igre. Še sedaj, ko je februarja 1977 dopolnila 75 let, recitira na literarnih večerih do ma na Koroškem in drugod po Sloveniji. Doma je v Libučah pri Pliberku.

Komelj – oktobra 1944 je padla tam Domnova četa. V njej so bili fantje iz kapeške okolice. Tik pred preštevanjem 14. novembra 1976 pa so »neznani storilci« razstrelili spomenik padlim borcem za svobodo.

Nekateri slovenski kraji se bolj ali manj krepko branijo pred poplavo ponemčevanja in odtujevanja od domačnosti in slovenskega jezika – in vselej je obstanek bolj utrjen, kjer je aktivno kulturno društvo. Prav tako je tudi pliberško SPD – Edinost, ki se vedno znova izkazuje z organizirano in uspešno dejavnostjo. Tam in v bližini okolice je cela vrsta delavnih mladih učiteljev, ki prinašajo za sodobno kulturno in narodnopolitično izživiljanje nove prireme.

Nedaleč od Pliberka izžareva Slovensko kulturno društvo Globasnica svojo moč v eni izmed najbolj slovenskih podjunske občine. To je domači kraj izrazitega ljudskega vižarja Fr. Ledra-Lesčjaka iz druge polovice prejšnjega stoletja. Njegova hčerka Matilda Košutnikova je imela »žilico« po očetu in je napisala deset ljudskih iger.

Prestala je hitlerjanske grozote in je leta 1972 umrla. Domači pevovodja in skladatelj Janez Petjak vodi globaške in okoliške pevce. V Globasnici je deloval med vojnama eden od treh preostalih slovenskih učiteljev po plebiscitu leta 1920, Janez Viternik. Prav tako prebiva tam upokojeni profesor slov. gimnazije Joško Hutter, urednik Koroškega Slovenca (slov. tednika med vojnami, ki so ga tiskali Cehi na Dunaju) in edinega mladinskega mesečnika v letih 1938 do aprila 1941, Mladega Korotana.

Levo spodaj od Komlja ob Dravi je Žvabek, rojstni kraj Zdravka Švikaršiča. Koliko njegovih priredb koroških narodnih poznajo slovenski pevci.

Med Skočjanom in Globasnico pridemo skozi Dobro vas. Tu je zgodovinsko znamenit samostan, ki spominja na obdobje pokristjanjevanja, ki ga je tu izvrševal oglejski patriarhat.

V dobroljskem samostanu je tudi kapelica Ungnadov, gosposke ženeškega gradu. Hans Ungnad, štajerski deželni glavar in poglavar hrvatsko-slavonske krajine, je v izgnanstvu kot protestant dal na Nemškem tiskati slovenske knjige.

Sedaj pa se ozrimo z vrha Ojsterca po severozapadu: prek Jagovca, homelškega jezera in Apač, tja čez Dravo v vzhodne vzpetine Gur. To je hribovito pogorje, ki se razteza med rožansko Dravo ter Vrbskim jezerom, južno ob Celovski kotlini, do Aninega mostu na Dravi, kjer so prepadi Škrbine. Radiše vidimo desno od Medgorij, od koder prihaja koroški slikar Marko Pernhart.

Pogled na Rož

Sončne Radiše! Znani slovenski kraj z vnetimi pevci in neumornimi prosvetnimi delavci tik pred celovškimi durmi. Odkar je mala občina priključena k Žrelcu, se ne obeta kaj prida za pristno slovensko domačnost. Takšna usoda je v letu 1964 zadela marsikateri še količkaj ohranjeni slovenski kraj, ko so razpustili celo vrsto malih občin in jih vključili v večje.

Žrelec – spomin na usodni april 1942, ko se je tam znašlo nad tristo slovenskih družin, katere so hitlerjanci prve izselili. Šentpeter pri Celovcu: rojstni kraj slovenskega učenjaka in pesnika Jožefa Stefana. Trnja vas (Annabichl) s celovškim centralnim pokopališčem. Koliko neznanih, pozabljenih, potujenih rojakov leži tukaj. Trnja vas – simbol slovenske trnjeve usode sredi Koroške!

Se pogled na Šentanelško goro, severovzhodno od Celovca.

Zanimive zgodovinske izkopenine. Ali je mesto Virunum? Pa ni nobene slovenske sledi? Kot značilno pri nemških zgodovinarjih, ki pojasnjujejo vse ilirsko, keltsko, rimljansko in germansko – slovenskega pa...?

Dostop do Šentanelške gore je najhitrejši mimo Trnje vasi proti Gosposvet-skemu polju. Krnski grad, knežji kamen, Gospa sveta, vojvodski prestol. Še danes je navada iti h Gospe sveti na božjo pot.

Spomnimo se še ustoličevanja: mar ni zadeva ustoličevanja bila vnaprej določena? So imeli zbrani župani, odličnjaki in kosezi sploh možnost ali pravico izvoliti kakega drugega dednega župana? Vendarja kot tistega, ki jim je bil od (frankov-

našega proračunskega predloga. Čeprav v letu leta odobril posamezne postavke

v občini. Saj je ta pomenil preko 78 odstotkov vseh neposrednih davkov občine. Celotni družbeni davek, ki ga je plačevala KID, se je kot osnova delil: 20 odstotkov na sedež družbe, v tem primeru na mestno občino Ljubljano, 80 odstotkov pa se je delilo na občine, kjer so stali njeni obrati, v sorazmerju z vrednostjo proizvodnje. Ključ te delitve je KID sporočila davčni upravi, ne da bi bile imele občine (vsaj Koroška Bela) na vpogled to delitev. Po tem ključu je bil določen odstotek družbenega davka:

občini Jesenice 71 odstotkov, občini Koroška Bela 28 odstotkov, občini Gorje 0,5 odstotka, (Rahelčič) 0,5 odstotka, skupno 100 odstotkov.

Na podlagi podatkov davčne uprave sem ugotovil, da je KID prištevala cevarno in druge objekte, ki so stali na območju naše občine, k občini Jesenice. Meja med našo in jeseniško občino je tekla ob gostilni Markež na Savi.

Od KID smo zahtevali, da uskladi ključ o delitvi davčne osnove s stvarnim stanjem. Ko sem to našo zahtevo osebno sporočil finančnemu ekspertu dr. Tušarju, je ta nervozno reagiral in dejal:

»Vi pa res niste nikoli zadovoljni. Komaj smo uredili vprašanje trošarine, že prihajate z drugim. Nam je žal, da smo šli z vami v pogajanja.«

Ob tem sem si mislil: tudi nam bi bilo žal sporazuma, ko bi bil državni svet razsodil v prid občine.

Razmerje v delitvi osnov družbenega davka so potem uskladjali z dejanskim stanjem, tako da je občina Jesenice participirala s 63 odstotki, mi pa s 36 odstotki osnove družbenega davka. S tem smo povečali velik del tistega občinskega dohodka, ki smo ga zmanjšali s splošnim znižanjem občinskih doklad na 40 odstotkov. Z znižanjem doklad smo razbremenili šibkejšega davkoplačevalca. Z novo razdelitvijo osnov družbenega davka pa se je povečal dohodek na občinskih dokladah v breme KID ter v minus občine Jesenice, ki je pred tem imela neupravičeno višjo davčno osnovo in to na škodo naše občine.

Z rešitvijo teh vprašanj smo opravili eno od važnih nalog našega programa.

Da bi videli, kako je bila občina davčno obremenjena, navajam nekaj podatkov:

V letu 1938/39 je bilo v občini plačanih 917.317 din neposrednih davkov in to:

zemljarina	15.923
zgradarina	102.009
pridobnine	35.030
rentnine	1.592
družbenega davka	718.855
uslužbenega davka	43.908

V banovinski bednostni fond je občina plačala skupno z občino Jesenice v letih 1937, 1938 in 1939 preko milijon dinarjev; iz tega fonda pa je dobila le osem tisoč. V istem razdobju je občina Koroška Bela plačala v banovinski školski fond 592.997 dinarjev, dobila pa je nazaj 165.800 dinarjev. V banovinski in okrajni cestni sklad je občina prispevala 673.000 din, dobila pa je le 4000 din. Banovina je bila dolžna skrbeti le za 650 m cest v naši občini in za most čez Savo na Borovljah, občina pa je imela 12.350 m cest.

4. Prizadevanja in ovire za napredek šolstva

Občinski odbor in krajevni šolski odbor sta si prizadevala, da se poleg gradnje nove šole zagotovijo tudi drugi pogoji za vsestranski napredek šole. Da bi omogočili čim boljše povezave med šolo in domom, smo nameravali ustanoviti društvo Šola in dom. Zato je šolski odbor sklenil, da bo organiziral redne roditeljske sestanke, na katerih bi starši in učitelji obravnavali vprašanje pouka in vzgoje otrok. Na teh sestankih naj bi učitelji imeli tudi razna vzgojna predavanja. Dogovorili smo se, da bo prvi sestanek že januarja 1937. Upravitelj šole naj bi imel

uvodno predavanje o vzgojnih problemih in o odnosu šole in doma. Šolski upravitelj je bil Smolik, ki je bil zaradi bolezni nespособen za vodstvo take šole in kot tak bolj orodje kot pa zavesten politični pristaš JRZ. Bil je pod popolnim vplivom svoje žene, fanatične terciarke, in kaplana Antona Duhovnika, zagrozenega klerofašista.

Za ta roditeljski sestanek je bilo veliko zanimanje. Razred, v katerem je bil sestanek, je bil nabit poln in to predvsem ženamater. Prisotni so bili tudi člani šolskega odbora in učitelji, razen upravitelja Smolika, za katerega so javili, da je bolan. Že samo dejstvo, da so na ta sestanek prišli zastopnik policijskega komisarja in dva policijska stražnika v uniformi, nam je dalo pojasnilo o Smolikovi »boleznici«. Očitno je bilo, da so sestanku hoteli dati političen pomen. In res, namesto »bolnega« upravitelja se je za katedrom pojavil kot predsedujoči in predavatelj kaplan Anton Duhovnik. Temu sem kot predsednik krajevnega šolskega odbora ugovarjal in zahteval, da sestanek vodi tisti, ki po zakonu nadomešča upravitelja, to je, najstarejša učna moč na šoli. To je bil učitelj Oton Skender. Po tem burnem začetku je na naš protest zastopnik policijskega komisarja odredil, da prevzame vodstvo sestanka učitelj Skender. Predavanje je imel kaplan Duhovnik. V njem je razlagal, da sta prvo bog in cerkev, hvalil je fašistični kooperativni sistem, govoril, naj se delavstvo najprej bori za dušni mir in šele potem za kruh, in obsojal ljudsko frontovsko gibanje v Franciji. Navzoči so že med predavanjem z opazkami protestirali proti taki zlorabi roditeljskega sestanka. To je bila očitna provokacija. Zdaj nam je bilo jasno, zakaj je na sestanku policija. Kaplanu smo dali primeren odgovor, žene pa so mu z ogorčenjem očitalo, kako si upa tako govoriti, ko so vendar vsakomur znane težke socialne razmere delavcev. Očitalo so mu tudi njegov provokatorski nastop pri zadnji stavbinski stavki. Tako se je končal prvi in s tem tudi zadnji roditeljski sestanek brez doseženega smotra. Čez 14 dni smo dobili banovo odločbo z naslednjo navedbo:

»Ker roditeljski sestanki v občini Koroška Bela ne služijo svojemu namenu, se do nadaljnjega prepovedo.« To »nadaljnje« je trajalo ves čas našega mandata.

S kaplanom Duhovnikom je prišel šolski odbor takoj po prevzemu poslov v spopad. Duhovnik se je v šoli obnašal zelo oblastno. Upravitelj je na njegovo zahtevo v predlog šolskega proračuna vnesel sredstva za 50 šolskih maš. Za vsako šolsko mašo je dobil honorar. Šolski odbor je soglasno sklenil, razen šolskega upravitelja, da prizna samo šest maš, kolikor je bilo državnih proslav. Duhovnik je predložil šolskemu odboru račun za izplačilo 237 katehetskih ur. Nam se je zdelo to sila veliko, zato mu honorarja nismo hoteli izplačati, dokler ne preverimo resnično opravljenih ur. Takoj nato nam je popravil račun na 219 ur. Sumili smo, da število opravljenih katehetskih ur še vedno ni natančno, zato smo zahtevali, da se nam predložijo šolski tedniki, kamor so sproti zapisovali opravljene ure. Upravitelj Smolik se je izgovarjal, da nam ne more dati tednikov, da ne more v razred, da so tla namazana, katedri zaklenjeni, učitelji pa na dopustu.

Kaplan je imel tudi do otrok nehuman odnos. Enega učenca je za kazen zaprl za tri ure v stranišče. Da bi v bodoče preprečili njegove »vzgojne metode«, smo ga poklicali na zagovor. Svojo politično nestrpnost je Duhovnik izpričeval v šoli in to ne samo med učitelji, marveč tudi med učenci. Govoril je o španski državljanski vojni, bil proti republikanski vladi in trdil, da bo Franco zmagal.

Tudi policija se je začela neposredno mešati v šolo. Na njeno zahtevo je upravitelj v letu 1939 zasliševal učence, ki so se sami ali njihovi starši udeleževali v delav-

skem kulturno prosvetnem društvu Enakost. Policija je zbirala te podatke, da bi lahko našla oporo za ponoven razpust društva, ker je prvi razpust Enakosti na našo pritožbo državni svet razveljavil. Tako zasliševanje je vršil tudi ravnatelj meščanske šole na Jesenicah. Proti temu postopanju in proti vmešavanju društvenih stvari v šolo smo protestirali pri ravnatelju in zahtevali, da to takoj preneha, kar je tudi storil. O tem smo obvestili tudi sreskega šolskega nadzornika in zahtevali, da se uvede proti krivcem disciplinski postopek.

Zasedba učiteljskih mest je bila nepopolna, učitelje so zaradi političnih razlogov premeščali, kakor se je oblastnikom zahotelo. Tako je bil še pred začetkom šolskega leta 1937/38 prestavljen po »službeni« (beri: politični) potrebi Andrej Zvan v Žemavlj v Murško Soboto. To mesto je ostalo eno leto nezasedeno.

Na šoli Javorniški Rovt tri mesece ni bilo pouka, ker niso imeli učitelja. Zaradi takega stanja so na šoli Koroška Bela poučevali le glavne predmete, medtem ko so ostale opuščali. Nekateri razredi niso imeli pouka po en dan v tednu. Občina je bila pripravljena sama plačevati manjkajoče učne moči, da bi pouk lahko nemoteno potekal. Oblast pa tega ni odobrila. V tem času je bilo v vsej Sloveniji 300 nezasedenih učiteljskih mest pri 500 brezposelnih učiteljih. Učitelj, ki ni bil politični pristaš režima, je težko dobil službo, če pa jo je že imel, je bil v stalni nevarnosti, da bo prestavljen na slabše mesto, še posebno, če je samostojno mislil in se ravnal po svoji vesti in po svojem prepričanju. Tak je bil na Koroški Beli tudi Oton Skender.

Na pismeno intervencijo proti napredno usmerjenim učiteljem v radovljiškem okraju, ki jo je napravil predsednik sreskega odbora JRZ dr. Albin Smajd, je ban Natlačen odgovoril s svojim pismom z dne 26. septembra 1940 pod točko tri:

»S Koroške Bele je predlagan za premostitev po službeni potrebi kot nadštevilni učitelj Oton Skender, in sicer skupaj z ženo Ano, ki je na Jesenicah nadštevilna. Oba sta predlagana v Sv. Bolfen v Slovenskih goricah.« Skender je moral plačati davek za svoje prepričanje in sodelovanje z nami.

Na enorazrednico v Javorniškem Rovtu so pošiljali predvsem učitelje, ki niso bili režimu preveč pri srcu. V letu 1937 je bila tu Tilka Kordiš – zelo prizadevna učiteljica, ki se je poleg pouka brigala tudi za ostalo prosvetno delo. Z njeno pomočjo in s sodelovanjem krajevnega odbora smo napravili na podstrešju šole malo dvorano. Tu so igrali razne igre, tamburaški zbor pa je imel vaje. Delo učiteljice Kordiševe pod pokroviteljstvom našega občinskega odbora pa ni bilo všeč našim nasprotnikom in zato je bila prestavljena. Po njenem odhodu tu nekaj časa ni bilo pouka.

Tilka Kordiš, poročena Pejnovič, se je med okupacijo takoj vključila v delo OF. Med vojno so ji ubili moža, umrla pa sta ji tudi otroka – dvojčka, ki sta se ji rodila v italijanskem zaporu. Po kapitulaciji Italije je učila na partizanski šoli v Podreski. Bila je organizatorica mitingov in proslav. Delala je v vseh organizacijah.

S prvim februarjem 1938 je prišla na šolo učiteljica dnevničarka Jožefa Žugič. Ker ni bila pristaš takratnega režima, je dobila službo šele po nešteti intervencijah zaradi njenega socialnega stanja. Iz bednostnega fonda je bila nastavljena septembra 1936 in Javorniški Rovt je bilo že njeno peto službeno mesto v 15 mesecih službovanja. Ob nastopu službe v Javorniškem Rovtu se je javila pri sreskem načelniku dr. Vrečarju. Ta jo je med drugim opozoril, naj se pazi pred županom, ker je komunist. Na njeno pripombo: »Kaj pa bom jaz imela z njim?« ji je odgovoril: »O, pa boste imeli!« In res se je tako zgodilo, postala je

(Nadaljevanje na 10. strani)

(Nadaljevanje z 9. strani)

naša sodelavka, pozneje pa moja žena. Kako prav je imel sreski načelnik!

Tudi Žugičeva se je poleg pouka lotila ostalega prosvetnega dela, pri katerem smo ji pomagali. Zaradi zvez z nami je bila čez 7 mesecev ponovno premeščena. Kljub prošnji, ki so jo podpisali in poslali na bana in na prosvetni oddelek banske uprave vsi člani krajevnega šolskega odbora in stari šolobveznih otrok, so jo premestili.

Z odlokom z dne 19. maja 1938 opr. IV. No 10203/1 je banska uprava odredila ukinitve treh oddelkov na osnovni šoli Koroska Bela. Na Jesenicah je ukinila tri oddelke, na Bledu pa štiri. Kot razlog za ta ukrep je banovina navedla, da je v posameznih oddelkih premajhno število otrok, ker to ne sme biti manjše od 50 otrok. To je bilo v odkritem nasprotju z zakonom, ki je določal, da oddelek z enim razredom praviloma ne more imeti nad 50, v višjih razredih pa nad 40 otrok. Ukinitve treh oddelkov bi bila zelo prizadela šola, zlasti še, ker so stare učilnice lahko sprejele največ 42 otrok, ukinjene oddelke pa je obiskovalo v 2. oddelku 55 otrok, v 3. oddelku 63 otrok in v 1. razredu višje ljudske šole 50 otrok. To je pomenilo, da bi bilo glede na kapaciteto učilnice izpadlo od pouka v 2. oddelku 13, v 3. oddelku 21 in v 1. oddelku 8 otrok, skupno 42 otrok.

Namen banovinskega odloka je bil v tem, da z ukinitvijo oddelkov ukinejo nekatera službena mesta in se tako na lep način znebijo nezazelenih učiteljev.

Ta odlok je zelo razburil občane: mi pa smo organizirali širšo akcijo za preklic odloka. Krajevni šolski odbor se je pritožil na ministrstvo prosvete, občina pa je o položaju pisala ministru Mihi Kreku. Radovljiskemu županu Resmanu pa sem predlagal sestanek županov iz okraja, da bi skupno nastopili proti taki prosvetni politiki banovine. Do sestanka županov ni prišlo. Dobili pa smo zelo hitro odgovor šefa kabineta ministra Kreka z naslednjim obvestilom:

«...da su sva tri odeljenja državne narodne škole u Koroskoj Beli sreza radovljickoj, koja su bila zatvorena odlukom Kraljevske banske uprave u Ljubljani, ponovo otvorena.» Ustrašili so se naše akcije, ki je dobila močan politični pomen.

Banska uprava ni imela razumevanja tudi za druge šolske potrebe. Krajevni šolski odbor in občinski odbor sta se morala neprestano boriti za vsako stvar posebej. Tako nam je banska uprava stalno zniževala ali celo hrisala določene postavke v proračunih. Zaradi težkega stanja nekaterih delavskih družin je bilo precej otrok zelo slabo preskrbljenih. Tem je občina nabavila obleke, obutev ali perilo. Vsako leto je obdarila okoli 80 otrok, bila pa bi jih še več, ko banska uprava ne bi bila zniževala sredstev.

Občina je težila za tem, da vsi šolarji brezplačno dobijo knjige in zvezke, vendar pa zaradi ovir tega nismo mogli nuditi vsem otrokom. Posebno skrb smo posvečali tudi zdravstvu šolarjev. V ta namen smo vnesli vsako leto v proračun primeren znesek. Četudi so to priporočali celo sresko načelstvo in razne humanitarne organizacije, je banska uprava te postavke črtala. V znak protesta so žene pripravile spomenico za bana in začele nabirati podpise staršev. Iz dveh tretjin Javornika so že nabrale 468 podpisov, ko je posegla vmes policija. Ženam, ki so pobirale podpise, je zagrozila, da bodo najstrože kaznovane, njihovi možje pa odpušteni iz tovarne. Nadaljnje pobiranje podpisov ni bilo več mogoče. Občina je 18. avgusta 1937 poslala spomenico z zbranimi podpisi banu. Na to spomenico je odgovoril sreski načelnik dr. Vrečar z dne 25. septembra 1937 p. št. 1218!

»Kraljevska banska uprava iz kreditnih razlogov ne more ugoditi (podčrtal pis.) prošnji, ker so zadevne postavke banovinskega proračuna izčrpane.«

Občinski proračun in spomenica nista predvidevala, da sredstva da banovina, ampak le, da jih odobri v občinskem proračunu. Upravičenost sredstev za zdravstvo otrok sta podprla s svojo izjavo tudi zdravnik dr. Tomaž Furlan in dr. Milan Čeh.

Delavske žene Frančiško Trtnik, Mici Pukel in Marijo Smolej, ki so zbirale podpise, je policijski komisarjat na Jesenicah kaznoval s po 150 din. oziroma z ustreznim zaporno kaznijo. To kazen je banska uprava pozneje na njihovo pritožbo razveljavila.

Kot smo že ugotovili, je banska uprava proti koncu leta 1938 le odobrila proračunsko postavko 20.000 din za zdravje in podporo šolarjev, za naslednje leto pa 25.000 dinarjev. To nam je omogočilo, da smo v letu 1939 organizirali prvo večjo šolsko kolonijo na morju in v Javorniškem Rovtu. Predhodno so vse šolobvezne otroke pregledali trije zdravniki bratovske skladnice. Na podlagi zdravniškega mnenja smo poslali 55 otrok na morje v Bakar, 32 otrok pa v Javorniški Rovt. Kolonijo v Bakru sem vodil sam, seveda s pomočjo drugih. Trajala je od 19. julija do 9. avgusta 1939. Kolonijo v Javorniškem Rovtu pa je vodila učiteljica Marija Banko. Leto prej pa je manjšo skupino otrok imel v Splitu učitelj Oton Skender.

Po razrešitvi našega občinskega odbora v letu 1940 je tudi časna, »od oblasti postavljena uprava« organizirala letovanje otrok in to samo v Javorniškem Rovtu. Glavno besedo pri tem so imeli kaplan in celo trop ljubljanskih študentov – semenišnikov, ki so bili v koloniji na občinske stroške in so dobili za to še nagrade. V tej koloniji so imeli vsak dan mašo z obhajilom. Zajtrk so imeli otroci šele po 9. uri. V šoli, kjer je bila kolonija, je skupaj spalo v mali šolski sobi 28 oseb, odraslih in otrok v 13 posteljah. Na podstrešju pa je bil trikrat večji prostor preurejen v kapelo. Otroke so vodile po komandi pol fašistične organizacije slovenskih fantov.

Za kolonijo je bilo v proračunu 25.000 dinarjev, poleg tega je banovina odobrila, da so k tej vsoti pridali še preostanek iz prejšnjega leta, to je, 12.676,75 din, skupaj 37.676,75 din. Iz sejinjnih zapisnikov ni razvidno, kakšni so bili kriteriji za izbiro otrok, kdo je kolonijo vodil in jo nadzoroval. V zapisniku 3. septembra 1940 je samo suhoparno zapisano: »Soglasno se sklene, da se izplačajo nagrade nadzorstvu in pomočnikom pri koloniji v Rovtah.« Tako so delali z denarjem in otroki!

Konec leta 1939 je prosvetni oddelek banske uprave končno pristal, da organiziramo 6-mesečni gospodinjjski tečaj, in nam nakazal 8.000 din za kritje materialnih stroškov. Za vodstvo tečaja sta bili poslani iz Ljubljane Mara Rupena in Tatjana Zemljic, učiteljici za gospodinjstvo. Tečajnik je bilo okrog 24. Ker v šoli ni bilo prostora, je naše delavsko kulturno prosvetno društvo Enakost na Javorniku dalo na razpolago za tečaj svoj prostor pri Konjčcu. Nabaviti smo morali štedilnik, posodo in drug inventar. Ker smo kmalu spoznali, da sta obe učiteljici napredno usmerjeni, smo se z njima tesneje povezali in na njihovo politično vplivali. Mara Rupena je bila takrat aktivna delavka v organizaciji kmečkih fantov in deklet. Ta organizacija je bila pod močnim vplivom KP. Zemljiceva pa je bila članica Sokola, zaradi česar jo je bil JRZ režim že prej nastavljal v nekem odročnem kraju v Bosni.

Pri pouku nočnih del na tečaju je običajno ena od učiteljic brala leposlovne knjige. Dogovorili smo se, da se bosta pri tem posluževali predvsem knjig z napredno socialno tendenco kot, npr., »Matere« Gorkega in slično. Tako smo prenašali naša

napredna gledanja na tečajnice. Kmalu po začetku je prišel na inspekcijo tečaja sreski šolski nadzornik Grad. Ko je opazil na steni poleg kraljeve slike tudi sliko Marxa in ugotovil, da v učilnici ni boga, kot je bilo takrat predpisano za šole, je zahteval od Zemljiceve, da odstrani Marxovo sliko in obesi na steno križ. Ker je bila učilnica v društvenem prostoru Enakosti in to brezplačno, seveda društvo ni pustilo odstraniti slike in je o tem obvestilo učiteljico Zemljicevo zaradi njenega kritja. Tako so potem viseli na steni Marx, kralj Peter II. in bog. Da bi pri učenkah dobil »hoga« tudi bolj konkretno veljavo, je župnik Zbontar zahteval od učiteljice, da gredo tečajnice k velikonočni spovedi in obhajilu.

Poleg dnevnega tečaja smo po dogovoru z omenjenima učiteljicama organizirali krajsi večerni gospodinjjski tečaj za žene-gospodinjje. V tem tečaju je bilo 12 predavanj, udeležilo pa se ga je do 120 žena.

Obe učiteljici sta se kmalu tesneje povezali z nami, zlasti Mara Rupena. Mara je po Kraljevi in moji aretaciji februarja 1940 že sodelovala v ilegalnih akcijah, ki jih je organizirala Partija. Hodila je v Ljubljano po letake, te trosila po terenu, zaradi česar je bila 26. februarja 1940 aretirana. Istega dne pa sta policaja Henrik Jesih in Rudolf Robič napravila hišno preiskavo na njenem stanovanju.

5. Občinska uprava in personalna politika

Borba za občinsko zaposlitev Franja Federle, borca in odpuščenega delavca

Občina je ob prevzemu občinske uprave imela dva administrativna uslužbenca (tajnik in administrator), občinskega slugo (kurirja), gozdnega čuvaja, mesoglednika in dva cestarja, skupno 7 uslužbencev. Mesoglednik je bil zaposlen s skrajšanim delovnim časom, gozdni čuvaj pa je po potrebi opravljal še kako pomožno delo na občini (pobiranje vodarine in slično). Tajnik, oziroma delovodja, kot je bil takrat njegov uradni naziv, ni bil naš politični somišljenik in je bil zlasti v začetku naše dobe na občini v tesnih stikih s kaplanom Duhovnikom. Sumili smo, da je kaplana informiral o raznih občinskih zadevah, o čemer je prišlo celo do razprav in kritik na sejah občinskega odbora. Kaplan pa je o tej kritiki pisal v listu »Na mejah«. Bolj odkrita nasprotovanja naše večine na občini sta bila pomožna administratorka, vdova bivšega tajnika Amalija Žabkar in občinski sluga Jože Smolej. Ta je kmalu po našem prihodu umrl. Tako smo imeli možnost, da nastavimo našega človeka. Ker je občinski sluga dnevno raznašal občinsko pošto, pozive, obvestila in drugo po teritoriju vse občine, je bilo to mesto zelo primerno tudi za politično delo. V marcu 1936 je bil odpuščen iz tovarne Franjo Federle z utemeljitvijo, da je ponoči v službi spal, v resnici pa zato, ker je bil eden vplivnejših revolucionarnih tovarišev in znan komunist na Jesenicah. Na seji občinskega odbora, dne 28. januarja 1937, smo sklenili, da za občinskega slugo postavimo Franja Federle. Proti tej nastavitvi so bili odborniki JRZ in en naš odbornik, ker je želel, da to mesto dobi njegov brat. Kaplan Duhovnik je v listu »Na mejah« napisal, da smo nastavili »domačina iz Boke Kotorske«. Federle je bil pred prihodom na Jesenice strojnik v vojni mornarici v Boki Kotorski. Ko je sreski načelnik dr. Vrečar zvedel za ta naš sklep, me je poklical v Radovljico in mi omenil, da ni primerno, da Federle postavimo na to mesto. Predlagal je, da sklep občinskega odbora umaknemo. Ker tega nismo storili, je sreski načelnik s svojo odločbo z dne 12. februarja 1937 opr. številka 1930/1 zadržal sklep občinskega odbora. Po paragrafu a) 125 obč. zakona je sreski načelnik kot nadzorni organ občine imel

Potlej mi ostriže brado. Moram reči, da me prav nič ne moti. Moja brada namreč. V tistem pasemskem opisu, ki mi ga je iz alkoholnega stenskega koledarja prebiral Don Kihot, je celo pisalo, da ta brada potrjuje mojo pasmo: nemški ptičar.

Če so me torej ostrigli in oprali, mi moja pasja pamet narekuje, da sem čist. Tam pa neki Koblar trdi, da tudi »če si se opral, še vedno nisi čist«. Kako naj jaz, navaden pes, razumem takšno doktorsko pisanje?

In zopet:

»Moj Sančo Pansa, takole pa govori slovénka pisateljica Nada Gaborovič!«

»Kot je poznapomladanski snég, se pravi kukavičji snég, poslednji napor zime, da bi se še uveljavila, pa pošilja na Zemljo cele krpe snega, ki jih pobere prvo sonce, tako — upam, bodo vsi nezdravi pojavi prej ali slej skopnéli, najsi so se najavili s takim truščem in špalirjem kimavcev z lakaji in paži. Umétnost ne nastaja zaradi zunanjih znakov: priznanja, prestola, prvega mesta v loži, hoje nad tlémi...«

Sprašujem vas:

Kaj, imam jaz, pes, imenovan Sančo Pansa, opraviti s kukavičjim snégom? Kaj me briga špalir kimavcev z lakaji, paži? Zadostuje mi družina, ki moram čuvati njen blagor.

Pasjih obiskov mi rêsda ne manjka. Varun, Médo, Lara, Lordi me pridejo vsak dan pogledat. Potem pa se preganjamo krog hiše, potacamo vrt in grédo, obiščemo soséde in sréčni dirjamo po polju, ki pa ga bodo menda zdaj-zdaj zazidali. Moj Don Kihot méni, da vsi ti pasji bratje sodijo v moj špalir kimavcev in lakajev. Téga jaz, pes, imenovan Sančo Pansa, preprosto ne razumem.

Špalir? Kimavci? Lakaji? Paži? Premlad sem še, da bi se lahko spoznal na zgodovino.

Ljudje najbrž vesté, kam je vse té nebodijihtréba tréba uvrstiti. V katéri srédnji vék.

Zdaj smo pa tam. V srédnjem véku. Néki francoski kralj je takrat jéžno bevs-knil:

»Ljudje so sempatja navadne packe. Za vsako céno hočejo ohraniti svojo veličino. Če ne gré drugače, teptajo hréte drugih, da bi na ta način ostali védno zgoraj.«

Priznam, da se na packe in francoske kralje ne spoznam. Naš Don Kihot jih méce v isti žakelj. Kako sem sréčen, da sem samo navaden pes, imenovan Sančo Pansa. Don Kihot mi zatrjuje, da so tako rékli najbolj bistremu človeku v poznem srédnjem véku pa da je že zaradi téga rad v moji družbi.

»Lé čemu tako vrečič? Nazadnje utég-neš naletéti na hudobnega človeka, ki ti pljune pred noge in poréče: Če svinjo v rilec sunéš, pa zakruli.«

Da, da, lé véem: Drnolec. Ta stari kmečki zdražhar. Po svoje ima možakar prav. Kadar jo dobim v smrček, gorjé všem pasjim bratom!

Ni mi pa všé, da me Don Kihot primérja s svinjo. Že raje vidim, da mi réče »kuža«.

»Ko bi ga le vrag pobral!«

Sévéda. Tisti véliki dramatik z angleškega otoka. Ne zamerite mi, ée si vséh imén ne zapomnim. Pasja pamet je počasna. Še novodobne slovénščine docéla ne obvladam. Kako naj se potem spustim v boj s tujimi jeziki?

»In šél je boj bojvat brez upa zmage.«

Cél Prešérnov Krst znam skorajda na pamet. Ko gréva nabirat régrat, ga moj Don Kihot ponavlja. Tale verz mi zmérja na svoj način razlaga. Črtomir se je spustil v boj, vendar je védel, da zmagati ne more.

Če se že spustim v boj, potém mi je jasno, da bom zmagal.

Tisti Angležev vrag mi pa le ne gré iz glave. Ne znam si razložiti, kdo je vrag, ampak mislim, da kaj pride človek ne more

biti, ée ga je moj vitez poslal z nékom drugim hkrati v tisti konec pasjega telésa, ki bi ga s pravo besédo raje ne poimenoval.

Trpim zaradi téga, ker mojega viteza žalostne postavbe menda nekdo tepta po hrbtu. Med svojim pasjim drémanjem premišlujem: tistega francoskega kralja bi bilo vendarle vérdno ohraniti v spominu.

Dobro. Vragi, packe in francoski kralji so mi tuji. Desétkrat bi pomolil svojo šapo Don Kihotu, ko bi mi z njimi prizanesel.

Ta moj nóri Don Kihot?! Kako naj jaz, po pasemskem opisu némski ptičar, razumem té réči? Zakaj, ljudje, se moram jaz, navaden pes, imenovan Sančo Pansa, ukvarjati s takimi stvarmi? Samo zaradi téga, ker se morate ljudje nenéhnó žréti med seboj?

Kar najraje žrém, je kravje vime.

Težko čakam na pomlad. Težko čakam, da bo enkrat téle téžke citatologije konec. Navéličal sem se biti literarni pes, ki mora razen téga obiskovati večérne tečaje na ekranu.

Čakam na sonce, ki naju bo povédlo v park. Čakam na čas, ki bo uhogemu Don Kihotu naklonil mirne ure spanja. Čakam na tisti sréčni čas, ko bo razen nekega srednjevéškega kralja v Franciji še kdo drug vzklínil, da je prepovedano skakati po hrbtih svojih soljudi.

Čakam na svoje pasje dnéve. Kako se jih veselim! In kako potihem upam, da tedaj mojega žalostnega gospodarja ne bo nihéé véč teptal po hrbtu.

Zdaj lévim na svojem kavču, Don Kihot pa že od ranega jutra čépi za pisalnim strojem. Danes mi s citati prizanaša. Piše, osel srednjevéški! Kot da bi ne védel, kaj ga bo to veljalo:

Od nékódo jo bo spét dobil s kolom po glaví!

Saj mu ne privoščim, ker ga imam rad. Ampak ne razumem, kako da mu vse tiste bunke, kar jih je že prenésel, ne spravijo kolésc v réd.

Spraviti ga moram v park. Čisto lahko bi se zgodilo, da bi tam sréčala tisto, kar mu óčitno manjka:

Pamet.

Saj niste hudi, ée sem vas spoznal z nékaj prebliski, ki mi krožijo po želodcu, kadar drémljem.

Obhajal vas je némski ptičar, sicér navaden fifi, vendar pes, ki dobro pozna svoje imé:

Sančo Pansa
zvésti oporda Don Kihota
pes, ki je v Mojstrani omočil vse vogale
ki se je spujdalil z vsmi pal
(In téh ni malo)
In ki komaj čakn, kdaj bo šél
lahko spét čakn, kdaj bo šél
lahko spét na Grunčičce, pa spo-
toma prevahal vse krtine, ki ho-
naletel nanje

Tolé sem torej jaz, pes, imenovan Sančo Pansa. Navaden fifi z bistro slovénko kmečko pametjo. Zamalo se mi zdi, ker so me obsodili na pasmo, ki ji pravijo »némški ptičar«. Né da bi imél nasploh kaj proti Némcem, toda za ptiče se ne ménim. V njihovem pétnu okrog hiše in po parku uživam, kakor ée bi me kdo peljal v filharmonijo.

ANDREJ KOKOT

Osamelost

Iz dežele dogorelih upov
se selijo jate sanj,
kot ptice nežnih trupov
v kraje zimskih domovanj.

Praznino seka upitje vran,
svetlobo temna zarja pije.
Moreča misel stopa v dan,
mrtno sonce v slepo okno sije.

Otožna pomlad

Kot popotnik
sem postal
na začetku poti
in življenje
in pogledal
na tuje gazi
prek svojih
cvetočih poljan.
O, šel bi nazaj
po pohojeno cvetje,
a moram naprej.
Tiha žalost bo
v meni ostala,
kot letu
otožna pomlad.

Bodi pesem

Bodi pesem
nemogočih sanj,
Naj se ovelí list
razpne v krilo,
mrtna riba spet drsti
in trdna skala zadrhti.

Bodi pesem
mrtnih duš,
postani ples nemira.
Naj zemlja
vztrepetá v svojem tiru.

Bodi pesem
novega začetka.
Pokaži svoj nesmrtni dih!

Šel bom

Šel bom
na obrežje tihe reke
in uprašal valove
za skrivnost njene globine.
O, ne, ne bom šel tja,
njen molk bi me potegnil za saho
in ubil moj nemir.

Nikamor več ne bom šel.
Tako mora biti!

Šel bom med rože

O, šel bi med rože
in mednje položil svoje
trudne roke
in jim zaupal metulje
svojih pisanih misli.
Šel bi med trave
in prislíhnil njihovi
zeleni mudrosti.
Šel bi med vsohla
drevesa gozdov in pobožal
njihove sprijete roke.
O, šel bi daleč, daleč
in prislíhnil molku noči.

Krik bolečin

Ne, ne pustim
te iz sebe.

Prikoval te bom
na steno svojih žil
in z mano te bodo
zagrnili v večnost.

Tvoj nemi
krik nikdar ne bo prebil
obzorja rdečih sten.
Zaman buda v čas izbrusenih
čeri, ker užije
kakor moj ponos štrle v nebo.

BESEDO IMA SANČO PANSA

Dovolite, da se predstavim:

Čisto navaden fifi s štirimi nogami. Pasemsko poréklo mi je bilo doslej docéla tuje. Moj nóri Don Kihot, kakor zaradi lépshega pravih gospodarju, mi je sicer zadnjí prebral nekakšen pasemski opis, ampak ob tistem, kar je povédal, so mi od sméha trzala ušesa. Nekakšen dvonožec mu je prinésel sténski koleđar, ki ga je dalo natisniti néko alkoholizirano podjótje. Saj se menda tako réče, če podjótje pošilja na bajno založeni trg alkoholne steklenice v najmanj litrski usteklenitvi? Réči moram, da se na to stroko našega gospodarstva ne spoznam dovolj. Čisto lahko, da so moja izvajanja in predvidévanja nekje napačna. Skratka, sevéda mislim, če se tako vzame, da sem ga nekje lahko polómil. Jasno, sevéda, premišljeno natančno, kao naj bi že rékel, če se hočem pravilno izraziti: stvari so téžke. Ob moji pasji produktivnosti se pa sploh soočam z vprašanjem, kako naj jaz, navaden pès, imenovan Sančo Pansa, nekje po možnosti odgovorjam za stvari, ki — kako naj bi povédal? — sploh in skratka in nekje in bogumiljubim, da ne uporabim cirilice v drugačnih eksponatih, ne prihajajo popolnoma, niti v celoti še manj pa nekje po délih v poštev za tisti pasji curek, s katerim vsako jutro slovésno poškoprim moje cesarstvo okrog naše hiše. Torej smo dobili tisti alkoholni sténski koleđar. Šest mójih pasjih bratov je na barvnih slikah. Moj Don Kihot mi jih je razkazoval, jaz pa sem jih oblajal vsé po vrsti z najlepšim glasom, ki ga zmorem.

»Trap, na svojo sliko lajaš!« se je razburil Don Kihot. Moj Don Kihot je človek. Škoda, da ni pès. Velko laže bi se razuméla. Ampak bom razložil, kako je prišlo do téga, da on ni človek — da je pès, né, da ni pès, da je on človek. ... Skratka, nekje se mi je pravzaprav, kot se tému réče, če vsé prav premislím, morda malce zmešalo. Skratka: Don Kihot je človek in jaz sem pès. In prosim, da končno Jože Hudeček in Toni Tršar in Podvita Jogornikova — spet sem dvignil tace na narobnem voglu — Jovita Podgornikova prenehajo s svojim čenčanjem po televiziji. Navsezadnje bom še zgubil smisel za lép slovénski jezik. Téga pa so me učili že od mladih nog. Téle naše kulturne diagonale so me skratka nekje docéla spravile iz že popolnoma utirjenega tira. Z mojo pasjo pametjo sem ob živahnih, razgibanih, jezikovno neverjetno zanimivih pogovorih o slovénski kulturi prišel nekje na psa.

Če lajam na Hudečka, se Don Kihot zjezi. Pravi, da dvéh pametnih ljudi hkrati ne more poslušati.

»Kdor je pameten, odnéha!« To, pravi, je pregovor. Vtisnil sem si ga v spomin. Televizije pustim govoriti, sam pa utihnem.

Drugače mi gré dobro. Vsak dan dvakrat sém do grla sit dobrot. Slišim gospodarico, ki kar naprej ponavlja:

»Če je že žival pri hiši, ne smé biti lačna!«

»Živali« ji nekje niti ne zamérim, čeprav sem skratka sevéda, kakor se tému réče, v določenih okoliščinah pravi pès, celo docéla in po nekaterih vidikih rahlo pasemsko obarvan. Ob večerih me naša Ančka krmi za posledak nekje celo s kéksi. To pa je skratka hrana, ki sem sevéda, mislim, če naj že tako réčem, dejansko nanjo čisto nór.

Moj vitez se je tako zaljubil vame, da dnéve in noči prebijem v njegovi knjižnici. On nekje bère, skratka piše, dejansko dekla-

mira, jaz pa, da se tako izrazim, lepó v miru drémlijem na takimenovanem svojem kavču. Potém pa dejansko pridejo trenutki, ko me nekje pokliče in mi kratkoma začné brati iz debélh ali drobnih knjig. Na to sem se, če naj povem svoje mišljenje, že tako navadil, da nekatere stvari, ki jih moram poslušati kar naprej, znam takorekoč že na pamet. Pod določenimi pogoji bi lahko trdil, da sem se — kad mi majka né da jaja! — v naših vsesplošnih stabilizacijskih prizadévanjih razvil v razmeroma literarno izobraženega psa, k čemur so seveda pripomogle razmére, ki me silijo k razčiščévanju nastalih razmér.

»Poslušaj,« pravi Don Kihot, »kaj je zapisal Zupan.«

»V vsakem človeku je suženj in samosilnik, zatirani in zatiralec; in samo trdo déjstvo, da vsi ne moremo biti zatiralci, nas deli v bolj ali manj zatirane, v večje in manjše zatiralce.«

Po mojem mnenju v naši hiši ni med ljudmi, kolikor jih poznam, sevéda gledé na svoje dolgóletne izkušnje z njimi in pa z ozirom na to, da se drže doma bolj malo, kajti — to moram pridobiti še posebej in na to bralce iz čisto določenih razlogov opozarjam! — vsak dan odhajajo na délo, iz katerega črpam potem jaz, Sančo Pansa, adekvatno kvóto za pljuča in odpadke pri mesarju, katerih se potém, ustrezno prekuhanih in posebej pripravljenih za moj želodec, ki ne prenese téžke hrane, dvakrat na dan nažrem, nobénih zatiralcev. Na koga potem nekje léti ta Zupanov citat? Dejansko name? Sem pa skratka, če dovolite, da povem svoje mišljenje, zadnja živa stvar pri hiši, ki bi v skrajni posledici svojega ravnanja lahko koga še zatiral! Mislim, sevéda, zatiral kot navaden štirinožni pès.

Zato take kvelibristične dialékte odločno zavračam, kajti moja pasja pamet mi forsira, da letijo name. Moj Don Kihot se sicer uzurpirá, kadar z laježem najavam svoj protokol, vendar vztrajam malodane pri konceptu, da se je treba okupaciji uprétí.

Potém mi diktira zopet Zupana: »Vsako sožitje temelji na vzgoji za sožitje. Vsaka vzgoja je vrsta šikan. Najbolj ljudje šikanirajo dvé vrsti soljudi (v šolah, kasarnah, v bolnicah, v jetnišnicah, v službah): tiste, ki so pod normalo, in tiste, ki so nad normalo.«

Stvar sama kot taka bi bila po sébi čisto jasna, ko bi ta sumljivi element ne trčil ob pojme, ki niso dovolj razčiščeni. Semtertja me globokoumna ekspanzivnost zgornje misli tako pretereše, da nekje zaspim. Skratka, se pravi, če se vse natančno premisli, premišljujem. Gledé na splet različnih okoliščin bi bilo nujno potrèbno posvetiti posebno pozornost déjstvu, kam v resnici, ki jo je sevéda treba pravilno osvetliti iz vséh zornih kotov, spadam. Med tiste — opravičujem se, ker bom to zapisal, vendar bistrim spoznanjem se nekje v čisto faktografskih eksemplarijih le ne da kar tako izovinkariti — ki so nekje pod normalo, ali sodim, mislim, v nadnormalno skupino.

Zdaj pa vas prosim, da mi kot fifiju oprostite spodrsličaj:

Takóle učeno oblikovanje stavkov z uporabo vseh mašil in tujk je za navadnega psa le prehud napor, pa čeprav se rédno udeležuje večernih tečajev na televiziji. Tupatam zakinkam, pa mi kaj važnega uide in tako nisem védno na tekočem. Naj mi bo torej dovoljeno, da se do

konca izpraznim v jeziku, ki so me ga učili od mladih nóg. Vém sicer, da je pomanjkljiv, pa si ne morem pomagati. Kar se Sančo Pansa nauči, to Sančo Pansa zna.

Naj vam zaupam, kaj še piše Zupan:

»Vsak pokrét se bojuje za povéčanje članstva, zato mora délati propagando, zato ne smé priznavati déjstev, zato mora pretiravati, skrivati, lagati; zato se mora posluževati donéčih fraz. Sovražnik ne smé poznati niti trohe človečnosti. Sovražnik je pošast, zločinec, izmékček človeštva. Lastni je junak, svetnik, požrtvovalni in pogumni borec za pravično stvar. Človek z véliko začétnico.«

Priznam, da kot pès brez rodovnika od vséga téga ne razumem dosti. Mojemu Don Kihotu noče iz spomina njegov enkratni boj z mlino na vétér. Čutim, vidim, voham, kako ga nekaj vztrajno žrè, pa se še sam žrè zaradi téga. Verjétno misli, da bi se moral žréti tudi jaz.

Saj se mi nazadnje smili, ko mésece dolgo premleá isto stvar. Včasih sva hodila na sprehóde. Vsák dan sva šla v park, kjer sem veselo dvignil nógo pri sléhernem drevésu, poscal klopi in mize in sem védel, da bom zato ozmérjan. Vendar nikdar preveč réсно. Kjer sem za kakšnim grmom lahko spraznil svoj želodec pa vés čas prešérno plésal okrog njega, ki je nazadnje sédel h kakšni mizi pa odprl knjigo ali dnevnik. Toliko časa sem smrčkal po tistih belih listih, da so platnice zadrélnile, midva sva pa začéla z igro.

Zdaj čepi v svoji sôbi. Premišljuje. Tuhta. Bère. Piše. Kar napiše, največkrat zmečka in požgè. Velikokrat me zgrabi, da bi razcefal papir, ki ga je zmečkal in vrgel pred kamin, pa pravi, da vsaka svinjarija tudi ni za psa.

Védno mi réče »pès«, na kar sem zelo ponosen. Kadar se raznéži, postanem »kuža«. Takrat že vém, da bo spét na vrsti knjiga.

»Zdaj pa poslušaj, Sančo!«

Spét nekaj, kar si moram vtisniti v spomin, da bova potém lahko o stvari govorila. Midva se namreč pogovarjava. Govori Don Kihot, jaz pa poslušam. Včasih kinknem z glavo, kakor da mu pritrujem, široko zdéhám, kar mu načénja živce, in čakam, kdaj bo néhal. Če dolgovézi, zazdéhám še enkrat in bolj široko. Konec koncev sem navaden pès, ki bi se rad potopil v svoj drémež.

Pa mi ne pusti. Učiti se moram novega citata. Takole je zapisal doktor Francé Kohlar:

»V glavnem sem branil pisateljsko čast in svobodo. Téh dvéh stvari pa si ne razlagam tako, da je vse prav, kar pisatelj napiše, ampak da to, kar spoznaš in s poštenim namenom napišeš, najde pošten odmev. O vsaki stvari, tudi o nevarni, se da in se mora pošteno razpravljati. Tudi zmoto je treba lepo popraviti. Pa nas pa je tako, da iščejo najprej, kaj bi se dalo čimbolj krivo razumeti, kaj je ohremeniti s krivoverstvom in pohujšanjem — sedaj se pa brani! In tudi če si se opral, še védno nisi čist.«

S svojo pasjo pametjo vas prosim, da mi razložite, kaj se to pravi:

»In tudi če si se opral, še védno nisi čist.«

Méne moja prijetna mlada negovalka vsako soboto stlači v kopalno kad in me okóplje. Koliko krtač, šamponov in podobnega porabi, preden me spusti iz banje!

pravico, da zadrži sklep občinskega odbora, če ta ni bil v skladu z zakonom. Svoj sklep je utemeljeval s pavšalno trditvijo, da »z ozirom na informacije, s katerimi razpolaga sresko načelstvo, sme smatrati, da vedenje in udejstvovanje imenovanega Franja Federla v političnem oziru ni tako, da bi mogel imenovanemu glede na predpis člena 9 uredbe o občinskih uslužbenecih postati in ostati občinski uslužbenec.« Občinski odbor je na seji, 2. marca 1937, sklenil, da se ne more pokoravati odločbi sreskega načelstva, ker ta o političnem zadržanju Federla ni navedel nobenega konkretnega nezakonitega dejanja, ter se je zato proti odločbi pritožil na bana. Ker ban ni ugodil naši pritožbi, je le-to po uradni dolžnosti odstopil v reševanje upravnemu sodišču v Celju. To je s svojo odločbo R 11/37-3 z dne 9. marca 1937 naši pritožbi ugodilo ter odločbo sreskega načelnika razveljavilo. Sodišče je svojo odločitev med drugim utemeljilo takole:

»Po členu 9 uredbe o občinskih uslužbenecih iz leta 1936 občinski uslužbenec ne more postati in ne ostati oseba, ki širi načela zoper obstoječo državno obliko in načela protipravne izpremembe državnega reda. Ta odločba velja in se smiselno mora uporabiti na vse občinske uslužbence, ne glede na pravni in dejanski značaj njih namestitve. Po navedeni odločbi pa je izključen od občinske službe le oni, kateremu so dejanja, šteta v tej določbi, dokazana (podčrtal pis.).

V našem primeru pa niti iz podatkov v spisih ni razvidno, da bi bilo Francu Federlu dokazano kakšno dejanje označene vrste. Tudi ni razvidno, da bi bilo proti imenovanemu v teku kazenskega postopanja radi suma kaznivih dejanj, kakršne ima v mislih ta odločba.«

Dvanajstega maja 1937 je sreski načelnik pod opr. št. 77/25 izdal nov odlok in v smislu paragrafa 45 finančnega zakona za 1937/38 ter ugotovitev, ki jih navaja v odloku, naročil občinskemu odboru, naj sklepa o odpustu Franja Federla. V odloku navaja naslednje razloge:

»Italijanske oblasti so pri aretaciji Lehmann Stefanije, matere osumljenca, našle komunistične letake, komunističen znak in pismo njenega moža, naslovljenega na Franja Federla, v katerem mu omenja, naj še nadalje gleda na to, da pridobi čimveč ljudi za odhod v Španijo, kjer bi se borili na strani komunistov. Komunistične letake in pismo je hotela Lehmann Stefanija, vendar te namere ni mogla izvršiti, ker se je Federle nahajal isti dan zadržan na policijskem komisaratu na Jesenicah, o čemer da priča pismo, ki ga je pisal dne 9. aprila 1937 na Hrast Rozalijo v Kobarid.«

Nadalje je v odloku navajal, da je Federle znan komunist in da je zbiral prostovoljce za komunistično Španijo.

Tu je bila očitno po sredi provokacija, ker pravnih dokazov niso imeli, le domnevali so, da je Federle komunist. Bil je preveč nevaren na takem delovnem mestu, na katerem bi bil z lahkoto opravljal komunistično propagando. Prvi poizkus njegove odstranitve se zaradi pomanjkanja dokazov ni posrečil, zato so zdaj prišli z »dokazii, za lase privlečenimi in skritimi za italijansko policijo.

Občinski odbor se proti odloku sreskega načelnika ni pritožil, ker je menil, da o krivdi in nekrivdi lahko odloči le sodišče, in se bo zato ravnal le po njegovi odločitvi. Zato je občinski odbor na svoji seji, 19. maja 1935, sklenil naslednje:

»I. da naj sresko načelstvo predloži ves dokazni material državnemu pravdnistvu v Ljubljani ali pa državnemu sodišču za zaščito države v Beogradu in svrhu kazenskega postopanja proti Federlu.

2. da občina sama v svrhu razbremenitve kazenske krivde dostavi državnemu tožiteljstvu v Ljubljani ves tozadevni spis s predlogom, da posluje v smislu čl. 2. za-

kona o zaščiti javne varnosti in reda v državi.«

V spremnem dopisu, s katerim smo poslali sklep sreskemu načelstvu, smo pomnili, da mi ne vemo, katera je komunistična Španija, pač pa vemo to, da je naša vlada akreditirana pri madriški vladi.

Pred tem pa smo iz formalnih razlogov »zaslišali« Federla o trditvah sreskega načelnika. Zaradi dokumentarnosti citiraram zapisnik o tem »zaslišanju«:

»Zapisnik, pisan v pisarni občine Koroška Bela, dne 15. maja 1937, o zaslišanju Franja Federla, občinskega sluga, radi odloka okrajnega glavarstva, z dne 12. t. m. št. 77/24 Pov., ki izpove sledeče:

Moja mati Lehmann Stefanija ni odpotovala v Beljak, temveč je bila izgnana dne 17. februarja 1937 in to brez izročitve izgonskega odloka v Italijo, kjer so jo pa italijanske obmejne oblasti, kakor sem pozneje izvedel, aretirale takoj po prestopu meje, češ, da je pred leti utihotapila neko blago čez mejo. Čez tri tedne je bila izgnana tudi iz Italije preko Trbiža v Avstrijo, vendar so ji pred izgonom zagotovili, da se čez nekaj časa zopet vrne.

Zato se je res čez nekaj dni vrnila v Italijo, kjer je pa bila na meji ponovno aretirana, zakaj pa ne vem.

Moj očim Fric Lehmann, ki se nahaja po njegovem zadnjem pismu, ki sem ga še prejel, v bližini Pariza v službi v neki tovarni, sploh ni mogel vedeti, kje se mudi moja mati, niti ni ona mogla vedeti, kje se nahaja moj očim, in je zaradi tega izključeno, da bi se mogla dopisovati.

Očitke, ki se iznašajo proti meni, odločno zavračam in mislim, da bi moralo okrajno načelstvo izročiti stvar sodišču, če smatra dokazila resna. Sodišču sem vsaki čas na razpolago.

Prečitano in podpisano.«

Ker je bilo očitno, da pri tej zadevi ne gre samo za Federla, marveč za namen, da nas tako daleč izzovejo, da bi mi napravili kakšno večjo napako in s tem dali povod za razrešitev celotnega odbora, zlasti še, ker smo na vsakem koraku čutili to, kar je Kuhar napisal v svojem poročilu o volitvah, namreč, da je treba najti zvezo s centralo, zato smo bili zelo previdni. Zato tudi naše »zaslišanje« Federla in naša prijava državnemu pravdnistvu. Ker je bil pritisk vedno večji, smo na seji občinskega odbora, 6. julija 1937, iz previdnosti sklenili, da Franjo Federle ne bo toliko časa opravljal službe občinskega služitelja, dokler ne bo sodno postopanje proti njemu končano. Tak sklep smo napravili zato, da paraliziramo odlok banske uprave z dne 4. julija 1937, opr. št. II/2 No 354/6, s katerim je ta odločila, da se Franjo Federle odpusti iz občinske službe. Odlok banske uprave je navajal iste razloge kot odlok sreskega načelnika.

Isti dan, ko je bil Federle razrešen službe, je policija napravila pri meni doma in na občini preiskavo.

Med tem časom je bil Federle že aretiran in v preiskovalnem zaporu. Po treh mesecih je bil izpuščen iz zaporu, ker je bilo s sodno odločbo okrožnega sodišča kazensko postopanje ustavljeno. O tem nas je sodišče dne 6. decembra 1937 pod znakom vpisa V. B. KZP 896/37-43 posebej obvestilo. Na podlagi tega smo dne 18. decembra 1937, št. 2613, predlagali banski upravi, da obnovi upravni postopek zoper Federla, kar se pa ni zgodilo.

Občani iz Javorniškega Rovta so zahtevali, da se tudi njim dostavlja pošta v vas. Do takrat so jo morali sami sprejemati na pošti na Javorniku. Ker pošta tega ni hotela urediti, smo na občini sklenili, da bo pošto dostavljala občina trikrat tedensko po svojem človeku. Kakor hitro je bilo odločeno, da bo to Federle, je poštna uprava takoj odredila, da bo ona pošto dostavljala v Javorniški Rovt.

Zaradi tega so šaljivci predlagali, naj Federle začne graditi most čez Savo, potem bo banska uprava takoj začela s to gradnjo.

Franjo Federle je bil eden vodilnih komunistov, dober organizator, izredno bister in načitan, v tem času pa je bil tudi stvarni urednik našega lista »Naš kovinar«, katerega je med opravljanjem svoje službe tudi razpečeval po občini. Zato tak pritisk, da se ga onemogoči! Njegov očim Fritz Lehmann, komunist in pesnik, je bil zaposlen na ministrstvu v Berlinu, po prihodu Hitlerja na oblast pa je pobegnil z ženo Stefanijo v Jugoslavijo. Od tu je odšel v Španijo, od koder pa se ni vrnil.

Po Federlovi aretaciji je občinski odbor sprejel za občinskega slugo prav tako odpuščenega tovarniškega delavca, zvestega delavskega borca in komunista Joža Finžgarja.

Za predelavca pri stalnih občinskih delih je postal Miha Vizjak, ki je bil zaradi naprednih nazorov in borbene duha kmalu sprejet v KP.

Zaradi gradnje šole in zato, da bi v bodoče zagotovili bolj smotrno izgradnjo občine ter imeli lastno strokovno nadzorstvo, je občinski odbor sklenil, da za stalno namesti na občini gradbenega strokovnjaka. Ker med občani ni bilo primerne človeka, sem se obrnil za pomoč na naše tovariše komuniste v Ljubljani. Svetovali so mi dva, in sicer gradbenega tehnika, med vojno ubitega narodnega heroja Oskarja Kovarčiča in Staneta Oswalda, ing. geodeta, ki je ravno v tem času opravljal geodetske posnetke za izdelavo regulacijskega načrta občine. Oba sta bila že znana partijska delavca. Občinski odbor se je odločil za Oswalda.

Po odhodu občinskega tajnika k vojakom leta 1939, ki je bil strokovno vešč in discipliniran delavec in ob tem času že bolj nevtralen kot pa še pod vplivom naših nasprotnikov, smo postavili za občinskega tajnika strokovno zelo sposobnega in organiziranega komunisto Adolfa Jakhla iz Dobrunj pri Ljubljani. Vsi omenjeni, razen Oswalda, so v narodnoosvobodilni vojni žrtvovali življenje.

Oswald je bil po vojni v dahavskem procesu obsojen na smrt, ker pa so pozneje ugotovili, da on in drugi tovariši s tega procesa niso bili krivi dejanj, zaradi katerih so bili obsojeni, so jih rehabilitirali.

Iz povedanega lahko ugotovimo, da smo kljub ostremu nasprotovanju le uspeli pomladiti občinsko osebo s strokovno sposobnimi in politično progresivno usmerjenimi ljudmi.

Na občini smo imeli konec leta grupo petih članov KP. Vsi so bili na položajih, ki so jim omogočali dnevni stik z občani: župan, tajnik, inženir, delovodja in občinski sluga. Pa tudi drugi stalni in občasni uslužbenici, razen Zabkarjeve, so bili že bolj pod našim vplivom. Tako smo občinsko administracijo, kljub neprestanemu pritisku, trdno držali v svojih rokah, pa tudi njih odnos do občanov je bil primeren.

Odvzem mobilizacijskega materiala
Po našem prevzemu občine je sresko načelstvo odvzelo mobilizacijski material in nekaj pušk, kar sta do takrat imela na skrbi župan in tajnik. V marcu 1937 pa smo dobili od sreskega načelstva dopis naslednje vsebine:

»Sresko načelstvo v Radovljici, 15. marca 1937

Str. Pov. Broj 5
Predmet: Hranjenje mobilizacijskega materiala

Občina Koroška Bela
V smislu odloka komande Ljubljanskega vojnega okrga Str. Pov. Broj 328 od 22. februarja 1937 ter odloka kraljevske banske uprave v Ljubljani II/2 No 417/4 od 10. marca 1937 se ima mobilizacijski material do nadaljnjega hraniti pri tukajšnjem sreskem načelstvu.

(Nadaljevanje na 12. strani)

Janez Svoljšak

MED NEMCI IN MLADINO Z VSEGA SVETA

5

(DNEVNIK S POTOVANJA PO OBEH NEMČIJAH)

POTSDAM, ponedeljek, 6. avg. 1973

Ob začetku popótovanja skozi dvorane si je treba nadeti klobučevinate copate. Spomnilo se me na »valenke«, kakršne so nam dali Rusi, ko smo leta 1944 prišli v Tulo na tankovski tečaj.

V katerikoli vzhodnonemški muzej že kdo stopi, povsod si mora natakniti te copate. Sléhernemu obiskovalcu je očito, od kód prihájajo. Copáte námreč.

Copáte prihájajo z Vzhóda. Vsi Vzhódni Nemci pokórno drsajo v tñh copátah. Sevédá mi je jáсно, da sámó po muzéjih. Drugáče v glávne ne nójso tñh neródnih klobučevínastih obuvál.

Od sprehóda po parkétu, mármorju, mimo olj, velíkih ogledál, rokokójskega pohíštva, róno izdelánih tapét, intárzij v pódu, ki si jih naglédati ne móreš, še lépsih štukatur na strópih in razkósnih frésk po célih sténah mi je še nájbólj ostál v spómínu zádni próstór. Urádnó ga niti ne stéjejo k muzéju.

Nekó pred dávnim časom je živél v Berlínu néki glásbenik. Na svóji violíni je dólga léta trgal strúne v filharmóníchem orkéstru. Nikóli ni prišel do téga, da bi igral prvo violíno. Ko se je namérió, da je bil že blízú cílja, se je vsélej nášel kdo, ki ga je spódnél.

Mož se je sprijáznil s tñm, da bo ostál véčno drúga violína. Véndar glásba je pomeníla zanj vés svét; družína le še nújno zló, kámor príbežís, ko ti kávarna nasadí rogé. Sin ga je utrújal. Ženo je stél za kos pohíštva v stanóvanju.

Znamenita svetovna úra z nášim osónčjem zgóraj na Alexu v Vzhódnem Berlínu. V prítílnih próstórah hotéla Stadt Berlin se šópíri Intershop. Trgovína, v katéri tñj državlján za zahóadne márke, franke in dolárje smé kupíti zahodnonémško róbo po zahodnonémških cénah. Sñn vsñh prebíválcev DDR...

Začél je zbráti glásbene ínstrumén-te. Stáre in prástare, nóve, kómaš šelè znane. Zámíjske, cílske, kitájske, koréjske, mon-gólske, índijske, índjánske, slovén-ske, srbske in čéške, úkrajínske, švícarske, škótske in francóske, črnógórske. Pač oródja, na katéra so národí po vsém svétu, po vsñh kontínénth ústvárali skozi dólga tisočlétja sèbi lástno glásbo.

Nazádnje je stóril nájbólj nápačen korák v življénju:

Umrl je. Mogóčna zbríka nájbólj presenetljívih stvarí z vséga svéta se je znašl v rokáh njegóvega sínú. Kot dóber potómec svóje-ga redníka mu je sledíl po stopnjáh. Spróti se je náúčil ígráti na vsáko stvar, ki je dájala glás od sèbe. To je bilá edína móžnost, da si je zagotóvil stík z očétom. Cákal je na nje-góvo smrt. Ko je ta nazádnje lé prišlá, je začél ískáti próstór, kjer bi lahkó razstávil vsè, kar je óče zbrál v življénju.

Dobíl ga je v Nóvi paláci. Nekákšno sóbo pač, ki ne sódi véč k muzéju. Vsnñh nékaj sto redníkovih troblí, pískál je správil vánjo. Muzéjska zbríka, ki je podóbné ní vídeti na svétu.

Ljudjé so radóvéčno postájali pred nápisom, ki je vábil k ogledu »énkratnega glásbenega gradíva na tñm svétu«. Od hudó dólgega sprehóda je bilá véčina njñh že nóro trúdna. Samó dva próstóra sta bilá, kámor bi šè radí zašl: v neznánsko skríti bífé in v šè bolj skríti sekrét. Pod kóžo sem se jim smejál. Ljúbéki, letéti bóste mórali! Do prvega je dáleč, do drúgega — v ne-skónčnost...

Sédem se nas je véndar odločílo, da smo vstopíli. Odstéli smo tiste pífenige za vstop-níno. Možákár, pred katérím smo se znášli, mi je bil po stárosti enák. Ko nas je zaglédal, je bil strášno vesél. Tístega dné smo bili pač prví zméšanci, ki smo se znašli pri njém.

Posédli smo po stólih. Soséda se mi je predstávil:

Ingeburg von Gornbornhorn... Zméden sem ízejclál, kako mi je po slovén-sko imé in kákšén je moj etruskánsko-slovánski prímek. Žén-ska, ki se mi je predstávilá, je bilá namreč lépsa kot BB. (To krático lahkó prebèrete, kakor se vam zljubi: Brigitte Bardot, butec butasti, bebec bebasti, bimbo bimbbaum, beséda besédoda, bém-ti bóga, baraba barabasta, bingel bongel, Bert Botlar /če ne vestè, da se píše Sotlar/, Branka Brankovič in tako naprèj. To zadnje je mášilo, ki ga svójim učencem odločno prepovedújem. Kdor upórabi »ITD.« ali »ITN.«, sámó dokáže, da je tàm z njegovim znanjem kónec. Torej z mójim tudi. Vsaj énkrate sem dokázal, da brèz mášl ne grè.)

Možákár je začél govoríti, pa ga splòh nisem slíšal. Vsaj njegovega začétká nè. Jaz bi tedáj nájraje... Pa pustímo to!

Ingeburg von Gornbornhorn je vés čas pazlívno napénjala úšesa. Níč drúgega mi ni ostálo, kot da sém jih začél napénjati še sám. Takó sém slíšal zgódbó, ki sém jo zápisal. Rés po záslúgi vzhodnoném-ske plémíške lepótice, ki ji právega iména splòh ne véim.

To je bil nájbólj temeljít pouk o glásbi in glasbílíh, kar sém jih v življénju doživél.

Predstávljajte si:

Nékaj stó glasbíl iz Culukáfrije, z Groenlánda, iz Monténégra, iz Láponske und aus der Steiermark je pred námi ne-nádoma óživélo. Lastnís je vsáko stvar prí-jél v roke, nam povédal, od kod prihája, kako-se-ji-že-réče, kako je stara, iz česa nárejéna, potem pa je nájno zaígrál. Zdáj zápisál, zdáj zatróbil, zdáj potégnil méh, ga stísnil, da je lahkó igral na dúde, razstávil švícarski pastírski rog in píhnil vanj, da sém se skoraj podélal v hlače kljub ubráni melodíji, potém je spúščál sapo v áfríske rogóve in zrávén hitél pripovedováti, kjé je kaj domá. Srednjévéška harmónika mu je takó zaígrála, da sém takój pomíslil na Matíčka:

»Zdáj zapójmo, zaígrájmo, éden drúgmu ógna dájmo — dóns je mój vesélí dán!«

Ko je brénkal na úkrajínske gúsle, je hkrátí trdl, da so na tñ ínstrumént bili prípetí vsi vzhódni pévci, ki so prepéváli »Slóvo o pólkú Iгореve«.

Nájbrž si je míslil, da sedé pred njím navádni cépci. To staro pésem mi je vbíjal v glávo profésor Mirko Mahníč. Ní védel, révéž, da sém se že v Rusíji seznaníl z njó. »Novograd — Wolynsk, 25. okt. 1943. Draga moja sèstra!

Préd nékaj tédni sém v sončni nedélji zaménjal svoj maketéndarski líter švábskega žganjá za desét úkrajínskih jájc in képo masla. Menjálec je hótél védeti, od kód sem. Pa sém mu povédal: Slovénec, doma iz Mójstrane na Goréjnskem, ki ga je síla časa oblékla v zeléno némško úniformo. Sprva sva iméla nékaj težáv zaradi zemljepísa, véndar se je hítro znášel in do-jél, kdó sém in od kód sem. V náglíci je na lístek zápisal svoj naslòv. Skoraj ponízno me je prósil, naj se čímprej oglásím pri njém.

Tístó nedéljo sém bil zvečer próst. Od-právil sem se tórej in poískál híšo, kákor je biló zápisano na lístku.

Tríje ljudjé živé v njéj v njéj: óče, mati, hčérka, ki pa ji je kómaš dvánajst lét. Vsi so Ukrajínci. Óče je učítelj po poklícu, mati gospodínja, hčérka hodi v šólo.

Imájo pa še énega otróka. Fánta mójih lét. Téga so Némci posláli v taboríšče blízú Drésdna. Sméjo mu písatí samó na vsake kvátre. Níčesar mu ne mórejo poslátí. Samó to vejó, da je v strášni stíski.

Bi hótél pomagáti? Sevédá jáž.

Némški voják smé písatí kómurkoli, če lé utégne. Smé pošíljati pakéte. Némški voják smé dobívati póšto iz taboríšč. Vo-jáku v némškem Wermachtu je, če pomíslímo, dovóljeno práv vsè. Celó umréti za firerja und Heimat. Ampak junásko! Immer heimattreu!

To je biló nékaj záme. Kakó bi ne po-mágál?

Zé drúgi dan sém poslál písmo, násled-njega dné pa kar pakét. Mójemu Júriju v Drésdnu se je takój posvetílo, kákšne so zdáj postále náše zvéze.

Zdáj mi Jurij píše, jaz pa odgovárjam. Pošíljam mu pakéte. Spis me je že vprášal, če se ígrám z življénjem. V némški jugo-slovánsčini sém mu poskúšal razlóziti, da

grábi zupana in članov občéinske uprave ter pravílník o oskrbi občéine z vodo. Téga je občína sprejemála samostójno, medtem ko sta bila prva dva podvržena banóvi odo-bitvi. Oba pravílníka je občína dobíla že v osnutku od banóvine z nalógo, da ju uskládí s formalnými pógóji svóje-ga dela. Občénski odbor je, ne glede na navodíla, oba pravílníka uskládí s svójímí potrebámí in gledánji, ne da bi se bil povsem držál navodíl banske uprave. Poleg nekáj vsebine smo spremeníli nekatere nazíve, za katere smo meníli, glede na tradícijsko in na naš po-lítíčni odnos do takratne državne uredí-tve, ki ni priznávala narodne enakopravnosti, da so politíčno utemeljene.

Spremeníli smo, npr., nazíve: namesto statut — pravílník, namesto pred-sedník občéine — župan, namesto delovodja — taj-ník itd.

Pravílník občéinskih uslužbencev nam je banóvina tríkrat vrnila v popravek. Četr-tí pa ga je s svójim odlokó 25. oktobra 1937, opr. št. II No 4869/5, odobríla, s tem da je samóvoljno spremeníla trinajst paragrafov, ne da bi bila za to ímela zakoníto prá-vico. Črtála je seveda vse slovén-ske ízraze.

Práv tako ban ni odobríl pravílníka o nagrádi župana in članov občéinske uprave in je svóy odlok z dne 15. decembra 1938 II št. 30918/1 prvenstveno opíral na neza-koníto uporabo slovén-skih ízrazov v našem predlogu pravílníka.

Protí temu odloku smo se prítóžíli na mínist-rstvo notranjích zádev v Beogradu, čeprav nam je bilo že vnaprèj jáсно, da s prítóžbo ne bomo uspelí. Smísel teh náších prítóžb je bil bolj v svójevrstni demon-strácíji občéine proti raznarodovalní polítíki vladajočéga réžíma. Znáčilno za banov po-stoppek je bilo tudi to, da je občína Jesenice že pred tem odobríl ómenjene pravílníke z enakímí slovén-skímí ízrazí, ki jih je občénski odbor sprejel na predlog dr. Aleša Stanóvniká in dr. Iva Štempíharja. V ta-kem dvolíčnem banóvem postópanju je zakon ízgubil vsáko veljavó.

AKTIVNOST OBČINE NA ŠIRSEM DRUŽBENEM PODROČJU

Občina brani pravice delavcev

Ob času, ko smo prišli na občino, je KID odpovedala kolektivno pogodbo in predlagala novo. Ta je močno krnila ta-kratne pravice delavstva in predvidevala znatno znižanje mezd. Da bi se KID izog-níla neposrednemu pritísku delavstva, je prenesla pogajanja o novi pogodbi v Ljub-ljano. Položaj je bil težák, KID pa je bila v svójih namerah nepopustljíva. Ob tem dogajánju ni mogla bití občína nezaintere-sirana, saj je šlo za osnovne življénjske ínterese véčine njeních občánov — delavcev v tovarni. Zato je občénski odbor o tej zá-devi razpravljál in podprl upravičene zá-hteve delavstva in njegovích síndikalnih organizácíj. Jeseníškemu županu Markežu sém poslál písmo in mu predlagál, da sklíče posvet županov občín Jesenice, Koroška Bela, Breznica, Gorje in Dovje — Moj-strana. Na tem posvetu bi sprejeli ustrezne sklepe za obrambo pravic prizadetega de-lavstva. Enak predlog so poslali Markežu 23. janúarja 1937 tudi občénski odborníki SDL Jesenic. Predlagani sestánek je bil dne 31. janúarja na Jesenícáh. Sprejeli smo následnja sklépa:

»1. Z ízredním zanimánjem sledímo po-gajánjem za sklenítev nove kolektívne po-godbe med delavstvom in KID ter poudar-jamo, da je gospodarskí ínterés vsñh priza-detích občín, da pride čímprej do sklenítve teka kolektívne pogodbe, ki ne bo okrníla ínterésov prizadetega delavstva. Potrebno je, da z novo kolektívno pogodbo ne bodo ógroženi življénjskí ínterési delovnih slojev in da ne bo nova kolektívna pogodba na-pravíla prepada med sedánjímí in bodočímí dohodkí delavcev. V ínterésu mírne-gó so-žitja delavcev in KID je, da se njíhóvi

sedánji dohodkí ne krájájó, ker se s tem odvzame delavstvu njégo-va kúpná móč, od katere je odvísno gospodarskó življénje v prizadetích občínáh in veselje, s katerím žrtvújejo svóje móči podjetju KID.

2. Kot zakoníti zastópnikí občéinskih uprav ízjavljámo, da se obrnemo na g. bana s prónjo, naj podpre upravičene težnje vsñh delavcev, zaposleních v KID, in naj skuša v spredáj opísanem pravcu doseči, da pride čímprej do sklenítve take kolektívne pogodbe.

Práv tako se z deputácíjo obrnemo na pred-sedníka upravnéga odbora KID g. Pra-protníka, da neposredno pri njém pod-premo záhteve in stálíšča delavcev, ki so zastópáni po vsñh delavskích strokovnih organizácíjah.

Mnenja smo, da gre pri sklépanju ko-lektívne pogodbe za tako vážna in življénjska vprašánja ne samo delavstva vsñh priza-detích občéine, marveč vséga prebíválstva gorenjskega kóta, da morámo poudaríti, da je potrebna slóga in edínost vsñh strokov-ních organizácíj delavstva ter občéinskih od-borov kot zakonítích predstavníkov samo-upravních korporácíj.

Sklépi so pomeníli znatno pomoč delav-stvu KID, niso pa ímeli potrebne odločno-sti in ostríne. Na tej seji sém bil edíní pred-stavník delavcev in opozícíjskí župan, vsi ostálí župáni pa so bíli bolj na stráni KID kot pa delavstva.

Četrtega febrúarja smo bíli župáni óme-njeních občín pr pri banu Dravské banóvine dr. Natláčenu in pri pred-sedníku uprav-néga odbora KID Avgustu Praprotníku. Pri banu smo bíli le krájši čas. Obljúbil nam je, da bo pač napravíl, kar se bo dalo. Mene je povsem ígnoríral. V razgovoru je rekel Antonu Slívniku — županu iz Goríj:

»A ví ste nájmáljší župan v Slovéníji.« Dejánsko pa sém bil jaz mlájši, star sém bil takrát 30 lét. Ízkorístil sém prílíko in ga vprašál, kaj je z mostom čez Savo na Ja-vorníku. Rekel je, da je v tem létu 500.000 dínarjev v banóvinskem proračunu.

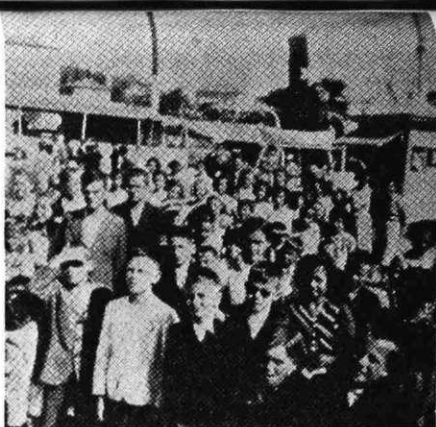
Drugače pa je bilo pri Praprotníku. V dvéurnem razgovoru je prísotne župáne prepričéval, kako je nova pogodba potreb-na, kaj je KID napravíla za razvoj tovarne in da delavskí predstavníki nímajó razume-vánja za napóre KID. V glávne je pole-mízíral z menóy. Saj sém jaz kot delavskí zaupník in síndikalní funkcionár najbolje poznál bístvo spóra in tako nájláže bránil právice delavcev. Posebno ostro me je na-pádel zaradi govóra, ki sém ga ímel 17. ja-núarja na javnem zboróvanju v Delavskem domu pri Jelenu. Delavcem sém tam raz-lágal, kaj bomo ízgubíli s pogodbo, ki nam jo vsíljuje KID. Čeprav je trdl, da so bíle móje návedbe, ki sém jih bránil tudi sedáj s konkrétnímí podatkí, netóčne in tenden-cíozne, je končno tudi sám príznał, da bodo záslužkí delavcev z novo pogodbo manjší za 11 odstótkov. Ko smo se poslavljáli, mi je še pri odprtih vrátih rekel:

»Gospod Perko, ví ste náš delavec in bomo z vami o tem še posebej govoríli.«

Bílo mi je jáсно, kakšen razgovor me čaka s KID. Saj smo že 28. decembra 1936 (Ignac Kralj, Čelesnik in jaz) dobíli od rav-nateljstva KID písmo, v katerém nam grozí, da bo KID prekiníla z námi delovno razmerje, če ne spremenímo svóje-ga od-nosa do nje. Téga odnosa pa nismo mógli spremeníti, če smo hotéli dosledno brániti ínterese in právice delavcev.

Praprotník je bil prepričan, da sém mu jaz prípeljal župáne, zato je bil šè bolj ne-rázpóložen proti meni. To sém kmalu ob-čútil. Ban Natláčen je odvzel mandat delavskega zaupníka Ignacu Kralju, Francu Ravniku, Viktorju Stražišarju, Jožetu Čelesniku in meni, KID pa nas je odpustíla. Po dobrih dvéh tednih za tem, ko mi je Praprotník zagrozíl, sém se znašel na cesti.

Občénski odbor na Koroški Beli je tudi ob drugih težávah, oziroma potrebáh na-stopíil v záščíto delavcev pri KID. Tako je

Otroci s Koroške Bele na letovanju v Bakru

na seji, 6. 7. 1937, razpravljál in sklépal o poročílu in predlogu Ignaca Kralja »o ukrepích in varstvu telesne in življénjske záščíte občánov in sploh njeních prebíválcev sosedních občín na ózemlju občéine Koroška Bela.« V svójem poročílu je Kralj navajál neznosne razmere v obrátích KID na Javór-níku, češ da so posamezne naprave, proge in peči nepravílnó postavljene in ízvedene brez posebne záščíte delavcev in da je v obrátích úveden surov priganjáski sístem ter da je zaradi tega prihájalo do čestíh nesreč in onesvéščenj delavcev. Med burno razprávo je tudi eden náších odborníkov ízrazil pomíselk o úspešnosti predlagáních ukrepov. Občénski odbor je nato skleníl (14 glasov za, 4 odborníki so se glasóvanja vzdržáli), da se poročílo predloží organóm nadzórne óblasti, da ústrezno začno odpravljáti tako stanje.

Na podlagi tega poročíla je sresko na-čelstvo zaprosílo polícíjskega komísarja na Jesenícáh, da preverí Kraljevo poročílo. Komísar je po ízvršení nalógi v svójem po-ročílu sreskómu náčelstvu z dne 7. 8. 1937 No 2734/2 med drúgím poročál tudi tole:

»Delo v valjární je zelo napórno, in sicer najvéč zaradi hude vročíne in po-manjkanja próstora. Delo v tem obrátu je akórdno in v nobeném primeru med delav-stvom se ní ugotóvilo, da bi tam vladálo kako priganjanje, da bi s tem kdo trpel na zdravju ali celo, da bi obstójala zaradi po-pomanjkanja naprav v tem obrátu — ne-varnost za življénje zaposleních delavcev. Zaslíšalo se je tudi Jakóba Jagodíca, ki je pred enim mesecem res onemogel med delóm, okrog 17. ure, da ní véč mógel delati naprèj zaradi prehude vročíne. Mož je star 55 lét in dela že 30 lét nepretrgoma v tem obrátu. Sam je ízjavíl, da ga níkdó ní preganjal in da mu je príšlo slabó zaradi vročíne in ker se že pred delóm ní dobro počútil. Takíh primerov se je že mnogo do-godílo, ker so sploh na dnevném rédu v naj-hújší vročíni. Jagodíc se ní onesvestíl, temveč onemogel pred vročíno in ga je na njegovém mestu zamenjal drúgi delavec. Albert Kamníkár z Javorníka št. 47 že dela tudi preko 30 lét nepretrgoma v tem obra-tu. Imenováni pa se je 28. juníja t. l. med delóm onesvestíl in je bil glávni vzrok ta, da se je na težkí progí, kjer se zága záreče železo, od hude vročíne vzgálo olje, in je vdíhával ta díim, ker je bíla ta dan poma-njklíva ventilácíja. Kamníkárja so ódnesli in je na njégo-vo mesto stopíl drúgi delavec. Tudi ta je sam ízjavíl, da o preganjanju ní govóra, pač pa je vzrok v tem, da sta težka in srednja proga preblízú skupaj, kar ustvarja neznosno vročíno, zlasti kádar se zága záreče železo. Ta nedostatek pa je podjetje prípravljeno odstrániti s tem, da se bode delavstvo ob hudi vročíni menjálo na fíno in srednjo progo. Drúgi v manjší vročíni ímajó zopet med vsáko úro en četr-túre počítka — vsi pa, ki delájo pri tej vro-

(Nadaljevanje na 14. strani)

(Nadaljevanje s 13. strani)

čini, pa imajo tam vedno na razpolago črno kavo od podjetja KID.

Slučaj Janeza Bizjaka, star 58 let, stanujoč Javornik 25, je lažjega značaja in se kaj takega pripeti večkrat od hude vročine. Istotako Jernej Smolej, št. 6, star 56 let, ki dela v težki progi v valjarni. Temu je istotako pred enim mesecem prišlo slabo med delom, ker se ni dobro počutil v želodcu. Sam je izjavil, da je šel že s slabim zdravjem na delo, tam pa je pil še nekaj vode, kar je toliko učinkovalo, da je moral preje zapustiti delo. Nihče ni primoran, da mora vztrajati na mestu, kjer bi ne mogel vzdržati. Večkrat se zgodi, da eden ali drugi ne more vzdržati, bodisi zaradi hude vročine ali preneglega obratovanja pri stroju in zaprosi za zameno, kar se mu brez nadaljnega ugodi.

Slučaj Franca Sirca je pa utemeljen z njegovim aragantnim nastopom napram mojstru in celo napram obratnemu vodji. Dogodil se je tudi že primer, da je eden ali drugi zastal pri stroju, na kar je bil od mojstra opozorjen, da se mora stroj primerno izrabiti. V takih primerih pa dobi mojster za odgovor: plačajte nas kot poprej in bomo tudi delali kot poprej, brez da bi kdo padel ali onemogel.

Iz tega se jasno vidi, da so Kraljevi očitki in navedbe prav gotovo namenoma inscinirane razen enega primera, katerega je navedel, in sicer od gotovih ljudi, ki stremijo za splošno preokret v podjetju KID. Kralj sam je znan že od stavke od leta 1935 kot zelo prefrigan podžigalec na ljudi, da bi jih čimbolj pridobil na svojo stran. Kralj je sploh nujno sumljiv, da vrši komunistično propagando med delavstvom, vendar pa je njegovo delovanje zelo previdno, da ga še do danes ni bilo mogoče izročiti sodišču. Kralj je stalno na poti ter hodi včasih ves dan od hiše do hiše, obljublja ljudem razne ugodnosti, da jih s tem pridobi. Kralj je bil pred par meseci odpuščen iz tovarne. Navedbe njegovega referata so povsem golo maščevanje in trditve brez tehtne podlage. Kajti Kralj je vse naprave v tem obratu že poprej videl in kot bivši obratni zaupnik nikdar ni prišel s tozadevnim predlogom. Referat Kralja jasno kaže, da napeljava vodo na svoj mlin, ker se tako odločno poteguje za vpeljavo kontrole v obratih, da bi se potegnili za varstvo svojih občanov, ki bi bili mnogo bolj srečni, če bi Kralja sploh ne bilo na Koroški Beli. Za varstvo občanov, delavcev v tovarni, so najboljše jamstvo in varuhi obratni mojstri, ki so od mladih let v tovarni po posameznih obratih. Ti poznajo razmere v tovarni in so prvi, ki bi gledali, da se zdravju škodljivi nedostatki odpravijo in jih bode podjetje tudi upoštevalo. Kralj je sicer pridobil nekaj delavcev, da bi indirektno podpirali njegovo akcijo, vendar pa tudi od teh nihče ne more opisati kakega nasilja ali preganjanja v obratih KID od strani mojstrov ali višjih funkcionarjev.

Iz poročila policije je razvidno, da je na vsak način želela »dobiti« take informacije, ki bi bile čimbolj ugodne za KID, in obratno, da diskreditira Kralja in preko njega ves občinski odbor. Nič ni čudnega, da zasliski neposredno po vsiljeni kolektivni pogodbi in razrešitvi in odpustu delavskih zaupnikov in drugih revolucionarnih delavcev, po Federlovem zaporu in moji aretaciji na policiji niso drugače govorili. Zato so bile take občinske intervencije tembolj potrebne.

Občinski odbor pa je izražal solidarnost z bojem delavcev tudi iz drugih krajev. Ko je v septembru 1938 stavkalo 270 delavcev v kamnolomu v Ribnici na Pohorju, smo na naši seji, 10. septembra 1938, razpravljali, kako bi jim pomagali. Stavka je trajala že šest tednov, 475 otrok pa je stradalo, podjetje pa ni hotelo slišati o upravičenih zahtevah. Na seji smo sprejeli tri sklepe:

1. da prispevamo za gladujoče otroke 40 400 din,
 2. da organiziramo poseben odbor za pomoč stavkajočim in
 3. da jim pošljemo solidarnostno izjavo ins tem nudimo moralno pomoč.
- Odbornik JRJ in dolgoletni sindikalni funkcionar Valentin Smolej je bil proti solidarnostni izjavi, zato sem mu odgovoril, da ne prosimo oseb, temveč dejanja. Če se kdo bori proti nevzdržnim socialnim krivicam, je dolžnost vseh socialno čutečih, da mu pomagajo. Še posebno pa je dolžan to storiti naš delavski občinski odbor.

Odbor je sklep o denarni podpori soglasno sprejel, za solidarnostno izjavo je bilo 15 odbornikov, trije pa so se glasovanja vzdržali. Nadalje je sklenil občinski odbor, da bo kril del stroškov za pravdo razrešenih in odpuščenih zaupnikov proti KID in banovini, ki sta jo vodila Viktor Stražišar in Jože Čelesnik.

Se o nekaterih naših akcijah na sestankih županov.

V zvezi s težkimi delavskimi razmerami sem še pred sklepamem v občinskem odboru predlagal na sestanku županov, ki je bil 24. aprila v Radovljici, sprejem treh resolucij, med njimi resolucijo, ki je obsojala postopanje zoper delavce in delavske predstavnike. Resolucija se je glasila:

»Župani radovljiskega okraja obsojamo način postopanja zoper delavstvo in delavske predstavnike, ki ga v zadnjem času izvajajo podjetniki v tem okraju. Zlasti grajamo:

- a) da se delavstvo pretirano telesno izrablja,
- b) da se istočasno znižujejo delavski zaslužki, brez ozira na naraščanje draginje,
- c) da se ne izpolnjuje higijenske in varnostne dolžnosti in obveze s strani podjetnikov,
- d) da mora delavstvo s številnimi družinami prebivati v zdravstveno in moralno škodljivih ter človeka nevrednih stanovanjih,
- e) da se s takim ravnanjem pospešuje splošna obubožanost in beda ter nalagajo občinam nezmogljivi izdatki za preskrbo ubožcev.

Zato zahtevamo, da pristojne oblasti takoj onemogočijo podjetnikom to nezakonito ravnanje tako, da poskrbijo za izvajanje vseh določil delavske varstvene zakonodaje in da ne oklevajo z uporabo prisilnih sredstev proti kršiteljem.

V razpravi so se proti resoluciji pojavili pomisleki, češ da bi jo bilo potrebno dokumentirati s konkretnimi primeri, vendar ni bil nihče načelno proti resoluciji, bila pa je nekaterim ta zadeva zelo neprijetna in so te razmere dobro poznali.

Ker o predloženih resolucijah nismo posebej glasovali in ker smo ostali dve resoluciji na enak način smatrali za sprejeti, sem upravičeno domneval, da je bila tudi ta sprejeta. Zato smo vse tri resolucije objavili v »Našem kovinarju« dne 29. maja 1937, št. 12. Na to objavo pa je radovljjski župan poslal naslednji:

»Popravek
V št. 12, leto I. z dne 29. maja 1937, ste na strani 3 priobčili sestavek: »Sestanek županov radovljiskega okraja.« Ker gotove trditve ne odgovarjajo resnici, prosim kot predsednik županov radovljiskega okraja, da resnici na ljubo priobčite ta-le popravek:

Na sestanku županov radovljiskega okraja dne 24. aprila 1937 niso vsi župani odobrili v celoti predlogov župana s Koroške Bele in se zedinili na resolucije, ki ste jih objavili.

Res je, da sta bili sprejeti resoluciji št. 1 (o rabi slovenskih izrazov) in št. 2 (o modernizaciji državne ceste), dočim je bila tretja resolucija (o postopanju zoper delavce in delavske predstavnike) le predložena, ne pa sprejeta, ker je bil sklep, da

Na manj razumevanja so našle naš predlog, ki sem jih izrekel na sestanku, ki se je izvršil postopoma, pri čemer mora priti predložitelj resolucije s konkretnimi navedbami in dokazi o poedinem primeru. Teh ni predložil, zato je bila resolucija št. 3 odklonjena.

Objava tega popravka naj se izvrši po predpisih tiskovnega zakona.

Beležim z izrazi odličnega spoštovanja Resman l. r.

K popravku pa je uredništvo »Naš kovinar« napisalo v svoj list 16. julija 1937, št. 15, še naslednje »pojasnilo«.

»Radi priobčujemo ta popravek — ne le zaradi tiskovnega zakona.

Radi tudi obžalujemo našo zmoto, ki je v tem, da smo bili prepričani, da je bila resolucija št. 3 prav tako sprejeta, kakor št. 1 in 2. Prepričani pa smo bili zategadelj, ker se nam je naravno in samo ob sebi razumljivo zdelo, da sprejmejo župani, ki so bili izvoljeni predvsem z glasovi delovnih stanov, tudi resolucijo št. 3. Čudno se nam le zdi, da niso vsi župani radovljiskega okraja že dne 24. aprila 1937 odobrili v celoti predlogov župana s Koroške Bele, marveč celo sklenili in zahtevali, da mora predlagatelj resolucije priti s konkretnimi navedbami in dokazi o poedinem primeru.

Ali ni tak konkreten dokaz bil kar župan s Koroške Bele sam, ki je bil delavski zaupnik? Ali ne pišemo v našem »Kovinarju« od številke do številke, kolikor smemo, teh dokazov in ali ne navajamo konkretnih primerov? Ali župani nič ne govore s svojimi občani, ki so delavci iz resolucije št. 3? Ali niso celo neodvisna sodišča potrdila te resolucije, čeprav je bila odklonjena? Ali župani sami, ki so tudi zato postavljeni, nič ne vidijo krivic, ki se gode nad delovnim ljudstvom, temveč jim jih je treba še posebej dokazovati? Ali pa morda le videti in slišati ne smejo in tudi sklepati ne, kakor jim narekuje srce in pravičnost?

Tudi če župani resolucije št. 3 niso sprejeli, ni nič manj resnična in bridka. Zanesemo se pa, da bomo imeli še kdaj priliko poročati, da je bila resolucija št. 3 vendarle na sestanku županov radovljiskega okraja soglasno sprejeta.

Stvari pač zore, čeprav se komu zdi, da prepočasi. Je pač treba potrpeti — saj smo tega vajeni.

Takrat pa pač ne bo treba v gozdu iskati dreves in zahtevati konkretnih navedb in dokazov o »poedinem primeru«. Resolucija tudi ni imela v mislih poedinih primerov, obsoja namreč sistem. Terjala je od županov, naj se izrečejo načelno, ali so za ta ali za oni breg, ali so za delovno ljudstvo in njegovo pravico ali niso.

Ta odgovor bi bili župani že mogli dati, če so bili zanj vprašani. To tembolj, ker pridejo časi, ko bodo župani spet spraševali delovno ljudstvo, če je zanje in z njimi!

Menim, da ni potreben kak drug komentar.

Ostali dve resoluciji, ki sta bili sprejeti, sta se glasili:

1. Župani radovljiskega okraja sklenemo, da bomo v poslovanju uporabljali samo prave slovenske domače izraze.

2. Državna cesta na področju radovljiskega okraja naj se čimprej modernizira, asfaltira ali tlakuje:

a) ker je cesta v obmejnem kraju ob državah, ki že imajo najmodernejše urejene ceste;

b) ker je radovljjski okraj izrazito tujsko prometni kraj in je ta cesta skrajno obtežena z osebnim in tovornim avtomobilskim prometom;

c) ker zahteva to tudi zdravje gosto naseljenega prebivalstva ob tej cesti;

d) ker zahteva to zdravje okoličanov, ki so zaposleni v industriji in ki kolesarijo dnevno v velikih množicah na delo ali domov;

e) ker je taka cesta varčevanje narodne imovine.

Zato sklenemo župani, naj pristojni činitelji izvedejo gornjo zahtevo okraja. Če bi se pa zaradi obsega to delo utegnilo

CESAR VALLEJO

Devet pošasti

(Los nuevos monstruos)

Narajša
kakor usoda
bolečina
na svetu
z usakim trenutkom
narajša
z usako sekundo
za trideset minut
korak
za korakom
in —
bistvo bolečine
je bolečina
še enkrat
in pogoj mučeništva
mesojed
nenasiten
še enkrat
bolečina
in smoter
travnih bilk
najbolj čistih
bolečina
še enkrat
in dar življenja
podvojeno
nas boli.

Nikoli LJUDJE ČLOVEŠKE VRSTE

bolečine toliko
bilo ni
v prsih
v gumbnici
v aktovki
v krvnih žilah
v klavnici
v aritmetiki
Nikoli
ljubezni
tako boleče
Nikoli
daljava
divje
ni tako
grabila
in tako
od blizu
Nikoli
in nikdar
ni ogenj
svoje
uničevalske vloge
igral
tako odlično
Nikoli
gospod državni sekretar
za dušebrižje
dušebrižje
tako pohlepno
in morilsko
ni bilo
Nikoli
glavobol
tako ni vlehel
iz čela
čelo:
še pohištvo
v kotu
našlo
je bolečino
srce
v svojem kotu
bolečino
kuščar
v svojem kotu
bolečino.

Revsčina narašča
ljudje
vi, bratje
sestre
hitreje
kakor stroj
hitreje
kot desetkrat

nas napada
ljudje
vi, bratje
sestre
napada
izza hrbta
napada
z bokov
z omamo
v kinih
h gramofonom
nas pribija
in pušča nas
nemočne
na ležiščih
navpično pada
na naše
vozne listke
na naša pisma
pušča nas
trpeti
in s težo
vseh posledic
zlomi kuga
in ga
celo prižene
k nesmiselnim molitvi
Nadalje
bolečina
je marsikomu
rojstvo
prihod na svet
a drugemu
odhod
in spet so
ki nikoli
ne ugledajo sveta
in ne umro:
teh je največ!
Do vrha
z žalostjo
me napolnilo
je trpljenje
V meso
se mi zajedlo je
v kosti

ob gledanju na krati
pribit na krst
in repo
prepójeno
s krvjo
jokajoč čebulo
žito v splošnem
brašno
sol
razžrt
ob gledanju
na vodo v begu
na vino
v črni kroni
trnovi
na blede sneg
o bled tako
na sončni žar
o žgoč tako.

Kako
ljudje
vi, bratje
sestre
naj to
drugače
vam povem:
Ne morem
vzdržati
ne morem dalje
zaradi
tega kota
te minute
tega kuščarja
te spreobrnitve
te daljave
in te žeje
po žgoči žeji
Gospod državni
sekretar za dušebrižje,
kaj naj storiva?
Jaz zase vem
LJUDJE ČLOVEŠKE VRSTE
to pomeni:
bratje, sestre
VAM JE USOJENO
da spremenite svet.

Tone Tomazin: Na visokem Gorenjskem

CESAR VALLEJO

Kamen črni na belem kamnu

(Piedra negra sobre una piedra blanca)

V Parizu
bom umrl
sred neurja
Že danes
nosim v sebi
tisti dan
V Parizu
bom umrl
nem in sam
Četrtek
bo morda
jesen in burja.

Vallejo
mrtev je
ubili ste ga
čeprav
nikomur
skrivil ni lasu
Vi
urv vrgli ste
mu krog vratu
Četrthi ti
so neme priče
njega
kosti njegove
ulice
bolest
in dež
in zapuščenost
mokrih cest.

Morda
kot zdaj bo v tednu
dan četrti
Ko trdim to
me po kosteh
mrzi
Nikoli
sam tako
kot zdaj te dni
Kot da
se moja pot
že bliža smrti.

Nebo in prah

Altura y pelos

Kdo je
brez modre obleke
v omari
Kdo
nima za zajtrk
ne za tramvajsko
Kdo
s čiki nabranimi
pljuča si kvari
Kdo
v listnici bedo
ima himalajsko
Jaz, ki sem rojen
in drugega nič
Jaz, ki sem rojen
in drugega nič.

Kdo
pisem ne piše
semterja kdaj
Kdo
v glavi ne nosi
nujnih stvari
in —
ne umre
kot je običaj
da se
bilke življenja
do konca drži

Jaz, ki rodil sem se
sam in edin
Jaz, ki rodil sem se
sam in edin

Naj ime

mu je Carlos
ali Drugačekako
Mačka

je mačka
bila je in bo

Ah jaz, ki rodil sem se
sam in edin
Ah, jaz, ki sem rojen bil
in drugega nič
Ah jaz, ki rodil sem se
sam in edin
Ah jaz, ki sem rojen bil
in drugega nič

M. K.

Nekdo gre mimo

(Un hombre pasa)

Nekdo
gre mimo
s kruhom
na ramenih
Kako
naj pišem
o svojem dvojniku

Nekdo
se namesti
na sod
se praska
in izpod
pazduhe
privleče uš
in jo zdrobi
med nohti

Kaj bi
pomagal tu
pogovor
o psihoanalizi

Nekdo drug
mi palico zaril
je v grudi
Naj zdaj
z zdravnikom
modrosti bi
o Sokratu
drobil

Z otrokom
na rokah
prihaja mimo
s protezo
šepajoči invalid
ta hip.

Kaj tu
pomagal bi
André Bretonov
najlepši stih

Nekdo
drhti
premražen
kašlja
pljuva kri
Je v ta obraz
zapasal
svoj dokaz
mój lastni jaz

In ta
ki brska
na smetišču
za olupki
in ostanki
med smetmi
ne nasitijo
ga verzi
na papirju
o neminljivosti

Mlad zidar
omahne
z odra
ne da použil
svoj zadnji
bi grižljaj
Le kaj
s prenovo
tropike
metafor
počel bi zdaj

Zvit trgovec
kupca opeharil
pri teži
je blaga
Le kaj naj
o četrti dimenziji
se tu čenča

Bankir
potvoril
je bilanco
in in bil
ob blesk
Kompanjonski
nanj kazali
so obrazi
kot da prišli bi
z gledaliških desk

Z nogó
na hrbtu
parija
na pločniku
prestradan
je zaspal
Naj z njim
razpravljam
kaj Picasso
umetnosti
je v našem času
dal

Nekoč
ihtoč
pomika se
k pogrebu
Nekdo
bi rad
v l'academie française
med nesmrtnike
na nebu

Nekdo pa
čisti puško
in na nasilje
meri
Ničvredno
onostranstvo
ni
v njegovi veri

Nekdo
gre mimo
in računa
s prsti
Kako
NE-JAZ
brez krika
onemi
naj v krsti

zavleči, naj se izvrši postopoma, pri čemer naj pride najprej na vrsto del ceste od Hrušice do Potokov, ker veljajo spredaj navedeni razlogi za ta del ceste v najvišji meri. Četrtega decembra 1937 je sreski načelnik Vrečar sklical sestanek županov, da se pogovorimo o finančnem poslovanju občin. Ko smo s tem končali, je Vrečar odšel, župani pa smo se še pogovorili o naših (občinskih) skupnih zadevah. Pripravljen sem bil, da predlagam zadevo, o kateri je na predlog naših odbornikov z liste SDL že sklepal občinski odbor Jesenace, da se namreč 29. oktober proglasi za slovenski narodni in državni praznik. Prijavil sem se k besedi in v izjavljanju omenil, da premalo upoštevamo domače slovenske tradicije, da bi morali poleg jugoslovanske zavesti bolj negovati tudi slovensko narodno zavest. Predlagal sem resolucijo, s katero se naj župani zavežejo, da bodo predlagali svojim občinskim odborom, naj sprejmejo sklep, da se 29. oktober proglasi za slovenski narodni in državni praznik. Tega dne je bila leta 1918 imenovana prva slovenska vlada. Po krajši razpravi so župani sprejeli moj predlog.

Ta sklep je bil prekršek proti tedanji državni ureditvi. Sreski načelnik je s svojim aktom z dne 14. decembra 1937, št. 12263/1, poslal naslednji dopis:

»Vsem občanom

Na sestanku predsednikov občine v Radovljici dne 4. decembra 1937 je bilo sklenjeno, naj občine razpravljajo in sklepajo o resoluciji glede praznovanja 29. oktobra kot slovenskega narodnega praznika. Ta resolucija naj bi se predložila predsedniku občine Radovljica, ki bi jih predložil županski zvezi v Ljubljani.

Ker pa spadajo v delokrog občine v smislu paragrafa 94 zakona o občinah samo posli, ki se tičejo interesov občinske zajednice in se nanašajo na gospodarski, kulturni in socialni napredek v občini, ne pa tudi posli in vprašanja (zlasti pa ne politična vprašanja), ki zadenejo širše zajednice, moram vse občine opozoriti, da je sklepanje o uvedbi slovenskega narodnega praznika na dan 29. oktobra po občinskih odborih nedopustno in da bom moral vse take sklepe v smislu paragrafa 125 zakona o občinah zadržati radi prekoračenja delokroga občine.

Sreski načelnik dr. Vrečar s. r. »

Na naši občini smo razpravljali o predlogu že 20. oktobra in ga sprejeli z vsemi odborniki naše večine, medtem ko so si odborniki JRZ in JNS pridržali pravico zavzeti svoje stališče na prihodnji seji. Na naslednji seji, 16. januarja 1938, je Valentin Smolej v imenu JRZ odbornikov povedal, da so proti temu prazniku iz dveh razlogov: prvič zato, ker je dal župan ob smrti predsednika Češkoslovaške T. G. Masaryka izobesiti zastavo na pol droga, medtem ko tega ni storil ob smrti nadškofa dr. Bonaventura Jegliča; drugič pa zato, ker da imamo že dovolj drugih praznikov. Na prvi očitek sem dal občinskemu odboru takole pojasnilo:

»Občina bi morala za pokojnim Jegličem izobesiti žalno zastavo, če bi bile normalne politične razmere. Toda njegova smrt se je namenoma izrabljala v politično-demonstrativne namene režima, ki z vsemi silami nasprotuje občini pri njenem socialnem, gospodarskem in kulturnem delu in ki vodi brezobzirno protidelavsko politiko. Da pa smo izobesili zastavo za pokojnim Masarykom, smo s tem dali priznanje velikemu borcu za demokracijo in svobodo svojega in ostalih slovanskih narodov. Bil je to eden redkih mož, ki ni imel same lepe besede, ampak je besede spremenil v trajna dejanja.«

Odbornik JNS Jože Svetina je izjavil, da prizna samo jugoslovanski narod in je zato proti oklicu 29. oktobra za slovenski narodni in državni praznik.

Na manj razumevanja so naleteli naši predlogi, ki sem jih izrekel na sestanku županov, 8. septembra, v Bellevueju v Bohinju. Pri slučajnostih sem med drugim omenil, da oblasti ne nastopajo proti hitlerjevski propagandi pri nas. Protestiral sem tudi proti postopanju policije na Jesenicah.

V tem času je bila hitlerjevska propaganda močna in petokolonaši so kar javno manifestirali svojo privrženost Hitlerju z nošenjem belih nogavic, klobukov z zelenimi trakovi in z drugimi znaki. Poleg tega so se pojavili nalepki s kljukastim križem in z napisom »rabi slovenski nacionalsocialistični pozdrav«. Predlagal sem, da sprejmemo poseben sklep za odločen odpor proti tem pojavom. Banski svetnik Ivan Jaz iz Podhoma je na moj predlog odgovoril: »Nekateri nosijo bele nogavice, drugi pa rdeče kravate.«

S tem je hotel reči, da smo komunisti taki kot hitlerjanci. Predsedujoči je po razpravi priporočal, »da občine na to pazijo in vsak pojav prijavijo oblastem, ki bodo potem že gledale, da se taka protinarodna in protidržavna propaganda zatere.« Kako je oblast zatirala take pojave, je pokazala z nešteti ukrepi proti našim zavrednim patriotom in tudi s pristopom naše vlade k trojnemu paktu Rim — Berlin — Tokio.

Glede postopka policije sem povedal enega izmed številnih primerov, ki je bil po svojem načinu najbolj grob in nečloveški. Ob občinskem cerkvenem prazniku, 20. avgusta 1937, je bila na Koroški Beli gasilska veselica. Na tej so bili tudi nekateri gradbeni delavci. Ker so v razgovoru z nekimi našimi nasprotniki zagovarjali naš občinski odbor in naše funkcionarje ter pri tem vzklikali »živijo naš župan, živijo Perko«, sta dva prisotna policaja aretirala tri delavce Jožeta Mežnaršiča, Jožeta Leskovska in Roberta Borštnika in jih odpeljala v zapor. Tam sta jih tako neusmiljeno pretepla s pendreki, da so bili vsi v podplutbah. Ti tovariši so se taki slikali in šli na zdravniški pregled. Zdravnik dr. Bergelj je pretepe ne pregledal in v zdravniško spričevalo napisal:

»Udarci, ki izvirajo iz podolgovatega predmeta, kot je pendrek, pričajo o sadištnem značaju pretepača.«

Slike in zdravniško spričevalo sem predložil županom kot dokaz svojih trditev. Predlagal sem, da sprejmemo resolucijo in jo kot protest pošljemo notranjemu ministru, banu in drugim. Če pa predloženi dokazi še niso dovolj, naj se izmed navzočih izvoli ožji odbor, ki bi stvar proučil in sestlal pritožbo, oziroma resolucijo. Pred-

sedujoči je moj predlog odklonil, češ da ta točka ni bila na dnevnem redu niti ni v neki direktni zvezi z občinskimi posli; prizadeti pa imajo sami možnost, da kršitelje zakona ovadijo sodišču. Pretepeni so že pred tem s pravno pomočjo dr. Štempiharja ovadili policijske organe državnemu pravdnstvu. Ker pred sodiščem niso mogli dokazati, da so dobili poškodbe na policiji, se je tožba obrnila proti njim, češ da so klevetali organe oblasti, in so bili zaradi tega sodno kaznovani.

O poročilu, ki so ga poslali občini prizadeti delavci o pretepanju policije, je občinski odbor razpravljal na svoji seji, 10. septembra 1937. Po burni razpravi je sklenil, da o tem obvesti okrožno sodišče, bana Natlačena in notranjega ministra Korošca. Slednji je prav pred tem dogodkom govoril na kongresu »Pax Romane« na Bledu, da ni res, kar pišejo zunanji časopisi, da se nečloveško pretepa v jugoslovanskih zaporih. Zahtevali smo, da se proti policijskim organom uvede disciplinski postopek. JRZ odbornika Erlah in Valentin Smolej sta izjavila, da sta načelno za ta sklep, da pa ne bosta glasovala zanj, ker prizadeti delavci niso naši občani, čeprav so bili pretepeni na teritoriji občine. Za sklep je glasovala naša večina, štirje odborniki opozicije pa so se glasovanja vzdržali.

Na sestanku županske zveze Slovenije

V zvezi z volitvami senatorjev, ki so bile razpisane za 6. februar 1938, je načelnik županske zveze sklical dan pred volitvami sestanek županov iz vse Slovenije. Senatorje so med drugim volili tudi župani. Sestanek je bil v Franciškanski dvorani, sedanjem mestnem gledališču. Glavna referenta sta bila dr. Kukman in Lesar, oba višja uradnika banske uprave. Govorila sta o raznih problemih občine. Jaz sem sedel zadaj med samimi nepoznanimi župani. Nisem imel namena razpravljati o referatih, pač pa sem postavil nekaj provokativnih vprašanj, med drugim tudi tole:

1. Ali občina lahko v svojem uradnem poslovanju uporablja pristne, stare slovenske izraze kot župan ipd.?

2. Ali občina lahko uvede trošarino na električni tok in premog, ki se uporablja v industrijske namene, posebno, če je industrija sposobna to plačevati in če je ravno ona s svojim razvojem povzročila številne občinske potrebe?

3. Ali lahko občina vnese v svoj proračun sredstva za knjige in zvezke šolar-

(Nadaljevanje na 16. strani)

Ker niso smeli govoriti na volilnih sestankih, so se dr. Štempihar, Perko in dr. Stanovnik (od leve proti desni) v protest takole slikali

(Nadaljevanje s 15. strani)

jem, za zdravstvo in pomoč revnim šolarjem, če je gospodarsko dovolj močna?

Kdor ni vedel, za kaj gre, je pomislil, zakaj taka vprašanja. Saj je vendar samo po sebi umevno, da občina to lahko stori, če ima to možnost. V tem smislu so tudi padale opazke na moja vprašanja. Tisti, ki so tako mislili, so se kmalu prepričali, da to le ni tako. Na stavljena vprašanja je odgovoril dr. Kukman ter začel:

»Gospod župan ima gotovo v mislih občino Koroško Belo, ko je stavil ta vprašanja.«

Na vsa moja vprašanja je odgovoril negativno. Mnogo županov ga je začudeno poslušalo.

Za senatorja je kandidiral samo kandidat JRZ dr. Franc Schaubach, bivši veliki župan in odvetnik v Mariboru. Zato se volitev nisem udeležil.

Predlog, da predsednik Češkoslovaške republike postane častni občan občine

V občini Koroška Bela je bil 8. avgusta 1933 imenovan za častnega občana dr. Matije Potočnik. Rodil se je leta 1872. Ta častni naslov mu je občinski odbor priznal zaradi zaslug, ki jih je napravil občanom. Takoj po prvi svetovni vojni je s svojim vplivom uspel priskrbeti 1 milijon kron za obnovo vasi Koroška Bela, ki so jo Italijani avgusta 1917 z bombardiranjem skoro v celoti požgali. Takrat je pogorela tudi cerkev.

Drugo uslugo je storil s tem, da je s svojim prizadevanjem pri določanju meje med Avstrijo na Jugoslavijo dosegel, da je bila planina Svečica v celoti priznana nam, mejni kamni pa so bili postavljeni tik ob robu karavanskih previsov.

V letu 1938 je banovski odbor JRZ poslal vsem občinam v Sloveniji okrožnico s priporočilom, da izvolijo za častnega občana dr. Antona Korošca, notranjega ministra, zaradi njegovih zaslug za slovenski narod. Kot ves jugoslovanski proletarijat in drugi napredni ljudje smo videli Koroščeve »zasluge« v pokolu na Zaloški cesti in v nešteti drugih protidelaških in protiljudskih dejanjih. Usluge, ki jih je on takrat delal, so bile usluge najbolj reakcionarnim silam, ki jim je tudi on pripadal. Ta okrožnica pa je pospešila dozorevanje neke druge naše ideje. Nameravali smo izvoliti dr. Edvarda Beneša, predsednika Češkoslovaške republike, za častnega občana naše občine, ker smo s tem hoteli izraziti naša najgloblja čustva do češkoslovaškega naroda v njegovi težki borbi proti agresiji Hitlerjeve Nemčije. V Češkoslovaški smo videli na takratni stopnji našega boja primer demokracije in svobode, v dr. Benešu pa nosilca teh idej. Ta stvar pa ni bila tako enostavna. Postavitev tega vprašanja na dnevni red občinskega odbora bi bil lahko kdo smatral na eni strani kot napad občine na Korošca, na drugi pa kot poseganje občine v širše politično področje, kar bi oblast izkoristila za razpust občinskega odbora. Zato smo se dogovorili za taktiko in pred sklepanjem o tej stvari postopali tako, da je sreski načelnik še pred sklepanjem zvedel za našo namero. Ko bi menil, da s takim sklepom presegamo naš delokrog, bi nas moral na to pravočasno prej opozoriti.

Na seji občinskega odbora, 14. septembra 1938, smo ta Giorgionijev predlog sprejeli kot posebno točko dnevnega reda za eno prihodnjih sej. Mene pa je odbor zadolžil, da stopim v stik s češkoslovaškim konzulom v Ljubljani. Če naslednji dan sem se obrnil na konzula ing. Stanislava Minovskega in ga obvestil o naši nameri ter ga prosil za sporočilo, če se s tem strinja. Konzul mi je v svojem pismu z dne 17. septembra, Číslo: 3933/1938, sporočil naslednje:

»Spoštovani gospod župan!

Prisrčno se vam in vsem vašim sodelavcem zahvaljujem za simpatije, ki jih gojite

za Češkoslovaško republiko in njenega predsednika Dra. Ed. Beneša.

Zalibog ne morem vam odgovoriti na vprašanje, postavljeno v vašem dopisu z dne 15. septembra t. l., ker tozadevno izjavo lahko bi dala edino Kanceler presidenta republiky v Praze, za kar je tudi samo ona kompetentna.

Prosim, da sprejmete izraze mojega globokega spoštovanja

Konzul:
Minovski s. r.»

Na to pismo sem ponovno prosil konzula, da se on v našem imenu obrne na predsednikovo pisarno v Praho, kar je tudi storil.

Ta naša akcija je po pripovedovanju dr. Aleša Stanovnika napravila na banski upravi precej nerovo. Tako je Stanovniku izjavil dr. Čermak, visok uradnik banovine:

»Če prepovemo občini imenovanje dr. Beneša za častnega občana, lahko nastane diplomatski spor, ker je bila Jugoslavija skupaj s Češkoslovaško v mali antanti, če pa to pustimo, pomeni to blamažo za dr. Korošca.«

Kakega opozorila o tej zadevi s strani nadzorne oblasti nismo prejeli.

Medtem se je tragedija Češkoslovaške bližala svojemu vrhuncu. Dr. Beneš je 5. oktobra 1938 odstopil. Zato nismo mogli pričakovati odgovora na naš predlog. Konzulu Minovskemu smo izrazili našo prizadetost nad usodo češkoslovaškega naroda. Na to našo izjavo solidarnosti sem prejel od konzula naslednje pismo:

»Velepoštovani gospod župan,

Podpisani konzul Češkoslovaške republike, se Vam zahvaljujem za izjavo, s katero ste na tako lep način manifestirali svoje simpatije in ljubezen do Češkoslovaške republike.

Vse, kar sem v onih usodnih trenutkih doživljal med slovenskim narodom, mi ostane neovrgljiv dokaz, da ni bila boleš Vas vseh nič manjša kakor naša lastna. Tega ne bomo nikoli pozabili.

Naša država je sedaj manjša, naša vera v bodočnost pa ostane stalno čvrsta in bolj kot kdajkoli prej smo pripravljeni v vztrajnim delom zagotoviti Češkoslovaški republiki v bodoči Evropi mesto, ki ji po pravici gre.

Izrazi bratskih simpatij Slovencev in vse Jugoslavije nam bodo pri našem delu v veliko oporo in pomoč.

Prosim Vas, da obenem z izrazom moje hvaležnosti, sprejmete tudi zagotovilo mojega najodličnejšega spoštovanja

Konzul:
Minovski s. r.»

NARODNI OBRAMBNI ODBOR

Mednarodni položaj se je z agresivnimi akcijami fašistične Italije in Hitlerjeve Nemčije vedno hujše zaostroval. Po priključitvi Avstrije nacistični Nemčiji je bila Jugoslavija, zlasti pa Slovenija, vedno bolj pod pritiskom teh sil. Nevarnost, na katero je komunistična partija stalno opozarjala, zlasti pa dokumenti ustanovnega kongresa KP Slovenije na Cebinah, je sedaj stala ob naših mejah in že stegovala svoje kremplje proti naši zemlji. Kot sem že omenil, je hitlerjevska propaganda poudarjala, kako dobro živijo delavci v Nemčiji, pri nas pa da množica brezposelnih živali v revščini. Izzivalno nastopanje hitlerjancev z zunanjimi simboli (nošenje belih nogavic, zelenih trakov na klobukih ipd.), njihova nemotena propaganda ter psihološke posledice, ki so nastale s priključitvijo Avstrije in Češkoslovaške, vse to je demobiliziralo naše ljudi. Zato je partija pozvala, da se formirajo narodno obrambni odbori. Ob tem smo razpravljali tudi na seji občinskega odbora, 15. aprila 1939. Ugotavljali smo, da se v zvezi s svetovnimi dogodki

Ignacij Kralj, član občinske uprave na Koroški Beli in glavni zaupnik v tovarni na Javorniku

Anton Noč, namestnik župana v občini Koroška Bela

Edi Giorgioni je bil najmlajši občinski odbornik in agilen kulturni delavec

sejo vznemirljive vesti, da bomo kmalu zasedeni, da se na naših mejah zbirajo tuje čete itd. Poudarili smo, da smo dolžni, da to psihološko razpoloženje zatremo in nastopimo proti tuji propagandi. Predlagal sem, da osnujemo narodno obrambni odbor občine z naslednjimi nalogami:

1. da pobija propagando,
2. da dviga narodno zavest in odpravi vsa nasprotja, ki rušijo narodno enotnost,
3. da izvrši potrebno intervencijo za odobritev kreditov za nujna javna dela v občini, pri katerih bi se zaposlili brezposelni delavci. Narodno obrambni odbor naj bi sestavljali predstavniki vseh organizacij v občini (strokovne, kulturne, humanitarne, gospodarske, gasilci in drugi). Organizacijo tega odbora bi izvedel pripravljalni odbor, katerega naj sestavljajo predstavniki vseh treh klubov občinskih odborov. V razpravi so vsi navzoči odborniki podprli potrebo in nujnost formiranja tega odbora. Od JRZ so bili na tej seji Erlih, Ravnik in Anton Smolej. Slednji je izjavil, da se strinja z osnovanjem tega odbora, in poudaril, da bi te morale organizirati vse občine, zlasti pa je dolžna na tem polju delati državna oblast. Sprejeli smo sklep, da se organizira narodno obrambni odbor.

Klub SDL je delegiral v pripravljani odbor Vencija Perka, za namestnika Edvarda Giorgionija, za klub JNS sta bila Jože Svetlin in namestnik Matevž Kalan, medtem ko so odborniki JRZ izjavili, da bodo naknadno imenovali svojega predstavnika. Glavnih nosilcev JRZ politike (Rafael Šoberl in Valentin Smolej) na tej seji ni bilo.

Prva seja narodno obrambnega odbora je bila sklicana za 13. maja. Udeležba je bila zelo slaba. Zato smo podali le kratko informacijo in se dogovorili, da pripravljani odbor pripravi program dela. Ta je svojo nalogo opravil na seji 17. maja in predlog poslal vsem organizacijam. Na dan 3. junija sem sklical ponovno sejo obrambnega odbora. Na sestanku so prišli le predstavniki delavskega kulturnega društva Enakost, Sokola in učiteljskega. Predstavniki sindikalnih in gospodarskih organizacij ni bilo. Naš sindikat SMRJ in naše socialistične združene organizacije niso delegirale nikogar v odbor verjetno zato, ker so bili v tem času na čelu teh organizacij skrajni desničarji in oportunistični socialdemokrati, ki so nasprotovali naši politični aktivnosti. JRZ, oziroma katoliške organizacije (JSZ, KPD, gasilci in drugi) pa so sodelovanje direktno odklonile in niso delegirale svojih predstavnikov v pripravljani odbor, kakor so obljubile na seji občinskega odbora 15. aprila.

Naloge obrambnega odbora so bile v nasprotju s politiko JRZ in njeno vlado, ki je tedaj že drvela v objem sil »osi« in po njihovem vzoru še ostreje preganjala napredno usmerjene državljane. Zato so verjetno prišli svoje odbornike, ki so na občinski seji, 15. aprila, glasovali za ta odbor. Odbornik Anton Smolej, ki je na tej seji bil za to, je na seji občinskega odbora, 1. julija, pojasnjeval, da sodelovanje odklanjajo zato, ker v to akcijo nimajo zaupanja in ker so tako storili tudi na univerzi. Valentin Smolej je dodal, da imajo preveč drugega dela, da delo obrambnega odbora nima nobene možnosti in zato njihova organizacija ni prišla na sejo. Odgovorili smo, da samo obžalujemo njihov odnos do tako usodnih vprašanj in da bo mogoče že bližnja bodočnost pokazala, kako potrebni bi bili taki odbori in kako napačno je mnenje, da se ne da ničesar storiti.

7. Obveščanje občanov o delu na občini in oblike dela v klubu odborov

Obveščanje občanov o delu na občini
Seje občinskega odbora so imele običajno kar precej poslušalcev, saj so bile

večinoma zelo zanimive in tudi burne, kar je še bolj zbuvalo zanimanje pri občanah. Pisali smo tudi v glasilo »Naš kovinar«. Vsega seveda nismo mogli napisati, nekaj zaradi cenzure, pa tudi zaradi prostora. Zato smo se odločili, da bomo podali poročilo našega dela v prvem letu na sestankih občanov. Vedeli pa smo, da nam bo oblast delala težave. Sestanke za Javornik in Koroško Belo je nadzoroval policijski komisariat na Jesenicah; za Potoke in Javorniški Rovt pa sreski načelnik. Najprej smo nameravali organizirati sestanke občanov, ki naj bi jih sklical v imenu kluba odborov SDL Ignac Kralj. Teh sestankov nam oblast ni dovolila. Nato smo se dogovorili, da bo sestanke skliceval občinski odbor. Ta je na seji, 5. marca 1938, sprejel samo načelni sklep, da bo občina prirejala za občane obveščevalne večere. Te bi sklicevala po potrebi. Na seji, 21. marca, pa smo sklenili, da bo prvi tak sestanek na Potokih z naslednjim dnevnim redom:

1. Pomen »Rdečega križa« in »Protituberkulozne lige« in v zvezi s tem dolžnosti socialnega dela občine,
2. občinska gospodarska vprašanja,
3. kulturne in prosvetne naloge občanov.

Morda malo čuden dnevni red, za takratne politične razmere pa je bil namenoma tako sestavljen, da ne bi bila nadzorna oblast preveč pozorna.

O sklepih zadnjih dveh sej je bilo sresko načelstvo obveščeno z zapisniki sej, ki jih je redno dobivalo. Poleg tega smo načelstvo tri dni pred sestankom še posebej obvestili. Sresko načelstvo je z odločbo dne 1. aprila 1938, št. 4862/1, sestanek na podlagi paragrafa 25 zakona o društvih, shodih in posvetih prepovedalo, češ da je spriču tedanjih razmer v občini Koroška Bela pričakovati, da bo sestanek izrabilen za nedovoljeno politično propagando.

Našo pritožbo z dne 26. aprila 1938, št. 929, je banska uprava zavrnila z istimi razlogi, kot jih je navedlo sresko načelstvo, in še s tem, ker pritožba »predstavlja poizkus, da bi se obrežuspešila tukajšnja odločba z dne 3. februarja t. l. II št. 825/1, s katero se je potrdilo prvotno odločbo glede prepovedi podobnih sestankov, prijavljenih po Ignac Kralju«. Zadevo je obravnavalo upravno sodišče v Celju. V razpravi, ki je bila 7. februarja 1939 pred tem sodiščem, sem osebno branil pravico občine, da sklicuje take sestanke.

Upravno sodišče je naši pritožbi ugodilo in odločbo banske uprave razveljavilo z motivacijo, da mora za prepoved navesti konkreten razlog in da samo splošne označbe »obstoječe politične razmere v občini Koroška Bela« ni mogoče smatrati kot dokaz.

Sestankov občanov pa v kljub tej razsodbi še dolgo nismo mogli imeti. Prvi in nemočni obveščevalni sestanek smo imeli šele leta 1939. Zato smo se posluževali vseh mogočih oblik, ki bi nam omogočile doseči čim širši vpliv na občane. Navedel bom samo en primer, do kakšnih absurdnih situacij je včasih prišlo. Ob koncu leta 1939 je bila mednarodna situacija že tako kritična, da smo z vso težo čutili nevarnost vojne in ogroženje naše nacionalne svobode. Ker so nam onemogočili vsako pripravljanje širokih množic za boj proti agresiji in za narodno neodvisnost, smo se domeni, da v ta namen izkoristimo rojstni dan kralja Petra II. Občinski odbor je sklenil, da organizira široko proslavo. Pri tem naj bi sodelovale vse organizacije in društva v občini. Zamišljena je bila tudi povorka, ki bi šla skozi Javornik in Koroško Belo, naši pa bi vzklikali razne parole proti vojni in za mir, proti fašizmu in za demokracijo, proti zatiranju in za narodno svobodo ipd. Na Koroški Beli pa bi jaz imel v smislu parol politični govor. Policijski komisar je to proslavo prepovedal. Oblast se je začela batati lastne sence.

Metoda dela odborov SDL

Ker so naši nasprotniki budno pazili na vsak naš korak, smo morali biti pri svojem delu zelo previdni. Na sejah kluba smo prešli celoten dnevni red občinske seje, določali smo stališča in predloge ter odbornika, ki bo kaj predlagal, poročal ali branil. Pri tem smo si pustili toliko svobode, da smo tudi na sami seji občinskega odbora upoštevali vsak konstruktiven predlog ali misel. O vseh delikatnejših pravnih stvareh smo se predhodno posvetovali z dr. Štempiharjem in dr. Stanovnikom. Kadar pa nismo bili povsem gotovi, pa smo opreznije pristopili k problemu, kot je bil to primer z Benešem, obveščevalni sestanki, zadeva Federle in drugi. Tako smo se skušali izogniti napakam, ki bi jih bil nasprotnik lahko izkoristil za razpust našega odbora.

Posebno skrb smo posvečali pisanju občinskih zapisnikov. Ker je zapisnik s seji občinskega odbora služil sreskemu načelstvu za kontrolo našega dela, smo morali zelo paziti, kaj in kako je napisano. To skrb sem imel jaz. Pisani so zelo obširno in služijo danes za dobro dokumentacijo.

Odnosi in klubu odborov SDL so bili dobri, razen nekaterih nebiestvenih nesoglasij. Dva odbornika sta v prvem letu mandatne dobe odstopila. Deloma zato, ker nista mogla razumeti naše politične borbe, ki smo jo bili preko občine, v glavnem pa zaradi pritiska KID in policije. O upravičenosti odstopa omenjenih naših odborov je presojal tudi sreski načelnik, čeprav po zakonu za to ni imel pravice. Starejšemu odborniku je odstop potrdil, drugemu pa zavrnil. Ko smo tega odbornika vprašali, zakaj odstopa, je pojasnil, da se zaveda, da ni izpolnjeval obvez, ki jih je sprejel z volilnim programom, in na večini seji ni bil prisoten. Res je bil precej nediscipliniran, velikokrat je neopravičeno izostal od seji občinskega odbora, redkokdaj se je udeležil klubovih sej, na občini pa tudi ni redno glasoval za stališča kluba. Prav zato so naši politični nasprotniki računali z njim in želeli, da ostane v našem odboru. In res, ostal je in kljub priznanju svoje neaktivnosti ostal še naprej tak ter se zlasti nekaterih sej, ki so obravnavale delikatna vprašanja, ni udeležil.

Delo v klubu je bilo zelo razgibano. Pred obravnavo pomembnejših problemov smo imeli obširne razprave. Okrog dveh tretjin odborov je bilo zelo aktivnih. Nosilci dela in akcij smo bili v glavnem Ignac Kralj, Edi Giorgioni, Franc Žumer, Anton Noč, Anton Gerdej in jaz.

Pri našem delu nismo delali med občani nobenih razlik zaradi njihovega političnega prepričanja. Vsačemu smo pomagali uveljavljati njegove pravice ali reševati njegove tegobe. Kolikor bolj so oblasti in drugi nasprotovali našemu delu, toliko trdnjeji je postal naš položaj med občani. To nam je tudi omogočilo, da smo se kljub neštetim provokacijam in poizkusom, da nas vržejo z občine, obdržali 3 leta in 3 mesece. Pa bi bili verjetno še ostali, ko ne bi bila naraščajoča vojna nevarnost do kraja zaostila notranjih družbenih odnosov.

Napad Hitlerja na Poljsko septembra 1939 in s tem začetek druge svetovne vojne na eni strani in ostri represivni ukrepi oblasti na drugi strani so pospešili polarizacijo sil na tiste, ki se hočejo boriti za domovino in svobodo, ter na tiste, ki so pripravljali izdajstvo lastnega ljudstva. Ta val je zajel tudi nas in režim nas je kmalu po organiziranju koncentracijskih taborišč pognal z občine in postavil na naše mesto poslušne, že preizkušene, njemu predane služabnike.

Nadaljevanje prihodnjici